

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
“Academic Journal for the Humanities and Social Sciences
Dhonburi Rajabhat University”

วัตถุประสงค์	1. เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัย ใช้เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและผลงานวิจัย โดยมุ่งเน้นในสาขามนุษยศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี ศิลปกรรม นาฏศิลป์และการแสดง และสาขาสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการชุมชน 2. เพื่อพัฒนาศักยภาพทางวิชาการและส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในด้านวิชาการและงานวิจัยของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกของมหาวิทยาลัย
กำหนดเผยแพร่	3 ฉบับ ต่อปี ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม
การเผยแพร่	มอบให้ห้องสมุดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศและต่างประเทศที่เป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ห้องสมุดหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ห้องสมุดของสื่อมวลชน และโรงเรียนเครือข่าย
สถานที่ติดต่อ	สำนักงานกองบรรณาธิการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ถนนอิสรภาพ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 โทรศัพท์ 0 2890 1801 ต่อ 21460 โทรสาร 0 2890 2294 e-mail: journal.human@dru.ac.th https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru
จัดพิมพ์โดย	ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์ทันใจ 1053/20 ถนนเอกชัย แขวงบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร 10150 โทร. 0 2415 4944-5

- บทความในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เป็นความคิดของผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดของกองบรรณาธิการ และไม่ใช้ความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการและ/หรือของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา
- บทความที่ได้รับตีพิมพ์จะมีการตรวจความถูกต้องเหมาะสมจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง (peer review) จำนวน 3 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบผู้นิพนธ์ และผู้นิพนธ์ไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (double-blind peer review)

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีฉบับนี้เป็นปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2565) พุทธศักราช 2565 ช่วงปลายปีเช่นนี้นับเป็นช่วงเวลาแห่งการทบทวนตนเองเพื่อวางแผนสู่ศักราชใหม่ที่กำลังจะมาถึง เนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2566 ในนามคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ขออาราธนา คุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย โปรดอำนวยการให้ทุกท่านประสบแต่ความสุข ความเจริญ ประกอบกิจการงานด้วยความเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีฉบับนี้ได้รวบรวมบทความทางสังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 10 บทความ แบ่งเป็น บทความวิจัย 7 บทความ และบทความวิชาการ 3 บทความ ซึ่งเป็นบทความที่ทรงคุณค่า นำเสนอทฤษฎีและการวิเคราะห์ทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ไว้อย่างน่าสนใจ บทความทางภาษา ได้แก่ บทความเรื่อง การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และคำสรรพนามบุรุษที่ 2: กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงของ แอล เซอร์दार และธีระ บุชบกแก้ว และบทความเรื่อง สถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่น อำเภอละกู จังหวัดสตูลของ วาริต เจริญราษฎร์ บทความทางศิลปกรรม ได้แก่ บทความเรื่อง ศิลปะชุมชนชายฝั่งบนพื้นที่สาธารณะ: ภูมิทัศน์ใหม่จากการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์แบบมีส่วนร่วมพื้นที่ความทรงจำทุ่งตึกของ ไพฑูรย์ ทองดี, สุชาติ เกาทอง และตฤณ กิตติการอำพล และบทความเรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลาเพื่อเพิ่มมูลค่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราชของ ดวงรัก รัตนพันธุ์, เมธิรา ไกรนที และวชิรวิทย์ บัวขาว บทความทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ บทความเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 ของ สุเทวี คงคุณ และบทความเรื่อง สุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของ จักรพันธ์ พรหมฉลุย, วรุฒิ เฟื่องพันธ์ และสุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ บทความด้านการบริหาร การศึกษา เรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการของ ยุภาวรัตน์ ชันดีกรม ส่วนบทความวิชาการอีก 3 เรื่องเป็นบทความทางสังคมศาสตร์ทั้งหมด ได้แก่ บทความเรื่อง การจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการบริหารจัดการ มหาวิทยาลัยในยุคโควิด-19 ของ พงษ์พัต วัฒนพงศ์ศิริ และภาสกร ดอกจันทร์ บทความเรื่องบทบาทของ มหาวิทยาลัยราชภัฏกับการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยของ ยุทธศักดิ์ ดือรัมย์ และบทความเรื่อง มนุษย์ ปัญญาประดิษฐ์และองค์การ: วัฒนธรรมและสมดุลของการอยู่ร่วมกันของ วัชรพล ยงวนิชย์

กองบรรณาธิการฯ ขอขอบคุณคณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัยทุกท่านที่ร่วมกันสร้างสรรค์งานวิชาการอันเป็นประโยชน์ยิ่งนี้ และขอเชิญชวนคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษาตลอดจนผู้สนใจ ร่วมกันส่งบทความเพื่อเข้าสู่กระบวนการเผยแพร่ต่อไป ขอเสนอแนะใดที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กองบรรณาธิการฯ ขอน้อมรับด้วยความยินดีและขอบคุณยิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทนา อินทนิม

บรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

เจ้าของ
สำนักงานกองบรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ที่ปรึกษาอำนวยการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยวลักษณ์
รองศาสตราจารย์ ดร. ปณิตดา
รองศาสตราจารย์ ดร. ธัญวรรณ

เวชวิทยาลัง
ยัมสกุล
กำคำ

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

อาจารย์ ดร. พิมพ์า
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รสริน
อาจารย์กฤติกา
อาจารย์ศรัณย์

เพ็ญนาเรนทร์
ดิษฐบรรจง
ชุมพล
สรรพศิริ

คณะดำเนินงาน

อาจารย์จิรดา
อาจารย์พฤษภา
อาจารย์ชมพูนุท
อาจารย์กมลชนก

เอื้อศิริวัฒนาชัย
ดอกกุหลาบ
ถาวรวงศ์
ธรรมมีเกะ

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทนา

อินทนิม

ปกและรูปเล่ม

อาจารย์วิเชียร
เทียนแพร่มิตร

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. อังฉรา
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อมรา
ศาสตราจารย์ ดร. อรุณ
รองศาสตราจารย์ ดร. วิไลวรรณ
รองศาสตราจารย์ ดร. จิรศักดิ์

วงศ์โสธร
ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
รักธรรม
ชนิษฐนันท์
รอดจันทร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ฝ่ายเผยแพร่ทางอิเล็กทรอนิกส์

นางสาวอลิสสา
อรุณชนทริณู

ฝ่ายประสานงาน

นางสาวจิตติมา
สรวยโชค

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นริศ

วดีนันทน์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียว
เฉลิมพระเกียรติ

รองศาสตราจารย์ ดร. ชลลดา

พงศ์พัฒน์โยธิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผดุง

พรมมูล

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครวิทย์

เรืองรอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ

เวชกามา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

รองศาสตราจารย์ ดร. ทองเจือ

เชิดทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วงศกร

เพิ่มผล

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พัฒนา

ศรีสุรักษ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เชษฐา

ทรัพย์เย็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

Academic Journal for the Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Owner Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University
Editorial Office Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Honorary advisors

Asst. Prof. Dr. Yuwalak Vejwitayaklung
Assoc. Prof. Dr. Panadda Yimsakul
Assoc. Prof. Dr. Tayawan Kakham

Editorial Advisors

Dr. Pimpanga Phangnaren
Asst.Prof.Dr. Rodsarin Dittabanjong
Miss Krittika Choophol
Mr. Sarun Sanpasiri

Editorial Editor

Asst.Prof.Dr. Chanthana Inthachim

Editorial Board

Emeritus Prof.Dr. Achara	Wongsothorn	Chulalongkorn University
Emeritus Prof.Dr. Amara	Prasithrathsint	Chulalongkorn University
Prof.Dr. Arun	Raktham	Thammasat University
Assoc.Prof.Dr. Wilaiwan	Khanittanan	Thammasat University
Assoc.Prof.Dr. Jirasak	Rodchan	Dhurakij Pundit University
Asst.Prof.Dr. Naris	Wasinanon	HuachiewChalermprakiet University
Assoc.Prof.Dr. Chollada	Pongpattanayothin	Bansomdejchaopraya Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Phadung	Prommoon	SuanDusit University
Asst.Prof.Dr. Akhawit	Ruengrong	Bansomdejchaopraya Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Sombat	Watchkama	Uttaradit Rajabhat University
Assoc.Prof.Dr. Thongchue	Khiatthong	DhonburiRajabhat University
Asst.Prof.Dr. Wongsakorn	Poempol	DhonburiRajabhat University
Asst.Prof.Dr. Patana	Srisuruk	Dhonburi Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Chettha	Sapyen	Dhonburi Rajabhat University

Managing Committee

Miss Jirada	Ueasiriwatthanachai
Miss Prueksa	Dokkularb
Miss Chompoonut	Thawornwong
Miss Kamonchanok	Thammika

Designer

Mr. Wichian	Tienpraenimit
-------------	---------------

Electronic Distribution

Miss Alisa	Aloontanahirun
------------	----------------

Coordinator

Miss Jittima	Sruayphok
--------------	-----------

สารบัญ

บทความวิจัย

การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และคำสรรพนามบุรุษที่ 2: กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

The Use of First and Second-Person Pronouns: A Case Study of Mae Fah Luang University Students

แอล เซอร์ดาร์ และธีระ บุซบกแก้ว

(Alistair Surdhar and Theera Butsabokkaew) 8

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลาเพื่อเพิ่มมูลค่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

Packaging Design for Khanom La to Add Value for Products of Ban Tha Som Community Enterprise in Hua Sai District, Nakhon Si Thammarat Province

ดวงรัก รัตนพันธุ์, เมธิรา ไกรนที และวชิรวิทย์ บัวขาว

(Tuangrak Rattanapan, Maytira Krainatee and Washirawit Buakaw) 22

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

The Role of Educational Institution Administrators in Promotion Information Technology and Education Under The Samut Prakan Secondary Education Service Area Office

ยุภาวรัตน์ ชันตีกรม

(Yupawarat Kunteekrom) 37

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563

Democracy Political Culture of Students in College of Law and Government (2020), Sisaket Rajabhat University.

สุเทวี คงคุณ

(Sutewee Kongkoon) 52

**ศิลปะชุมชนชายฝั่งบนพื้นที่สาธารณะ: ภูมิทัศน์ใหม่จากการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์
แบบมีส่วนร่วมพื้นที่ความทรงจำทุ่งตึก**

Coastal Community Art in Public Spaces: New Landscape from Participatory
Visual Art Creation in Memorable Area of Thung Tuek

ไพฑูรย์ ทองดี, สุชาติ ถาอทอง และตฤณ กิตติการอำพล

(Paithoon Thongdee, Suchat Thaothong and Trin Kittikanampol) 67

**สถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่น อำเภอลง
จังหวัดสตูล**

A Study of Usage Phenomenon on Melayu Verbs of Motion in La-Ngu District,
Satun Province

วาริต เจริญราษฎร์

(Warid Charoenrad) 82

สุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

The Wellness of Elderly from Elderly School in Eastern Special Development
Zone

จักรพันธ์ พรหมฉาย, วรวุฒิ เฟื่องพันธ์ และสุวิชัย โกศัยยะวัฒน์

(Jakkapan Promchaluay, Worawut Phengphan and Suwichai Kosaiyawat) ... 95

บทความวิชาการ

การจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยในยุคโควิด-19

New Public Management and University Administration in the Age of COVID-19

พงษ์พัฒน์ วัฒนพงศ์ศิริ และภาสกร ดอกจันทร์

(Pongpat Wattanapongsiri and Phasakorn Dokchan) 110

บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย

Role of Rajabhat University on Dispute Resolution in the Community by Using
Mediation.

ยุทธศักดิ์ ดีอร่าม

(Yuthasak Deearam) 122

มนุษย์ ปัญญาประดิษฐ์และองค์การ: วัฒนธรรมและสมดุลของการอยู่ร่วมกัน

Human, Artificial Intelligence and Organization: Culture and Equilibrium of Coexistence

วัชรพล ยงวณิชย์

(Vacharapon Yongvanichaya) 133

การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และคำสรรพนามบุรุษที่ 2: กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

The Use of First and Second-Person Pronouns: A Case Study of Mae Fah Luang University Students

วันที่รับบทความ: 13 สิงหาคม 2565

แอล เซอร์दार¹

วันที่แก้ไขบทความ: 26 ตุลาคม 2565

ธีระ บุชบกแก้ว²

วันที่ตอบรับบทความ: 28 ตุลาคม 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ข้อมูลที่ใช้คือแบบสอบถามจำนวน 100 ชุด โดยพิจารณาปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เพศของผู้พูด อายุของผู้ฟัง ความสนิทสนม และเพศของผู้ฟัง ผลการศึกษาพบว่า ผู้พูดเพศชายใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 จำนวน 9 คำ ได้แก่ “ผม ชื่อ เรา กู พี่ นี่ พี่+ชื่อ ฉัน และเขา” ส่วนเพศหญิงใช้จำนวน 10 คำ ได้แก่ “เรา หนู พี่ ชื่อ เขา กู นี่ ฉัน น้อง และพี่+ชื่อ” ตามลำดับ และผู้พูดเพศชายใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 จำนวน 15 คำ ได้แก่ “ชื่อ มึง คุณ พี่ น้อง เธอ ไอ้+ชื่อ พี่+ชื่อ แก อี+ชื่อน้อง+ชื่อ หนู นาย เจ้ และเรา” ส่วนเพศหญิงใช้จำนวน 16 คำ ได้แก่ “ชื่อ เธอ พี่ แก พี่+ชื่อ น้องน้อง+ชื่อ มึง หนู คุณ เจ้ ไอ้+ชื่อ อี+ชื่อ แม่ ตัวเอง และนาย” ตามลำดับ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าการเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามของผู้พูดนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ตามปัจจัยทางสังคมต่าง ๆ โดยปัจจัยด้านอายุของผู้ฟังเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด รองลงมาคือความสนิทสนม และเพศของผู้ฟัง ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสำคัญของอายุหรือความอาวุโสในสังคมและวัฒนธรรมไทย

คำสำคัญ: คำสรรพนามบุรุษที่ 1 คำสรรพนามบุรุษที่ 2 นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

¹ นักศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทยสำหรับชาวต่างประเทศ สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
e-mail: alistairsurdhar@gmail.com

² อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทยสำหรับชาวต่างประเทศ สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
e-mail: theera.but@mfu.ac.th

The Use of First and Second-Person Pronouns: A Case Study of Mae Fah Luang University Students

Received: August 13, 2022

Revised: October 26, 2022

Accepted: October 28, 2022

Alistair Surdhar¹

Theera Butsabokkaew²

Abstract

The research aims to examine the use of first and second-person pronouns by Mae Fah Luang University students. The data was collected from 100 questionnaires, looking at social factors such as gender of the speaker, age of the listener, intimacy, and gender of the listener. The findings showed that for the usage of first-person pronouns, male speakers were found to use 9 words: *phom*, *chue*, *raw*, *kuu*, *phii*, *nii*, *phii+chue*, *chan*, and *khaw*. On the one hand, female speakers were found to use 10 words: *raw*, *nuu*, *phii*, *chue*, *khaw*, *kuu*, *nii*, *chan*, *nong*, and *phii+chue*, respectively. For the usage of second-person pronouns, male speakers were found to use 15 words: *chue*, *mueng*, *khun*, *phii*, *nong*, *thoe*, *ai+chue*, *phii+chue*, *kae*, *ii+chue*, *nong+chue*, *nuu*, *naay*, *cee*, and *raw*. On the one hand, female speakers were found to use 16 words: *chue*, *thoe*, *phii*, *kae*, *phii+chue*, *nong*, *nong+chue*, *mueng*, *nuu*, *khun*, *cee*, *ai+chue*, *ii+chue*, *mae*, *tua-eng*, and *naay*, respectively. The study revealed that the speaker's choice of pronouns depended on the various situations according to various social factors, with the age of the listener being the most significant factor, followed by intimacy and gender of the listener, respectively. This indicated the significance of age or seniority in Thai society and culture.

Keywords: first-person pronoun, second-person pronoun, Mae Fah Luang University students

¹ Undergraduate student, Program in Thai Language and Culture for Foreigners, School of Liberal Arts, Mae Fah Luang University.

e-mail: alistairsurdhar@gmail.com

² Ph.D., Lecturer, Program in Thai Language and Culture for Foreigners, School of Liberal Arts, Mae Fah Luang University.

e-mail: theera.but@mfu.ac.th

บทนำ

คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยมีความน่าสนใจ เนื่องจากมีรูปคำบุรุษสรรพนามเป็นจำนวนมาก และต้องเลือกใช้ให้ถูกต้องตามสถานการณ์กล่าวได้ว่า คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยมีความซับซ้อนกว่าภาษาอื่น ๆ ยกตัวอย่าง ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “I” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 และใช้คำว่า “you” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าผู้ที่สื่อสารด้วยเป็นใคร (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561, หน้า 61) ในทำนองเดียวกันภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า “Je” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 และคำว่า “Tu/Vous” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ในขณะที่การใช้คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยมีจำนวนมากซึ่งอาจทำให้ผู้ใช้ภาษาไทยหรือผู้ที่คุ้นเคยกับภาษาอื่นเกิดความสับสนได้ เช่น ใช้คำว่า “กู หนู ผม กระผม ฉัน ดิฉัน ข้า เรา ฯลฯ” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 และใช้คำว่า “มึง เอ็ง คุณ เธอ ท่าน แก หนู นาย ฯลฯ” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 จะเห็นได้ว่าคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยมีความหลากหลายและการเลือกใช้ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมหลายประการที่เกี่ยวข้องกัน เช่น เพศของผู้พูดกับผู้ฟัง อายุ หรือวัยของคนที่เราพูดด้วย บทบาททางสังคมระหว่างคู่สนทนา (Palakornkul, 1972, pp. 59-69) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- 1) อายุ-หากต้องการเรียกพนักงานบริการในร้านอาหาร ควรพิจารณาอายุก่อนและเลือกว่าจะใช้ “น้อง” หรือ “พี่” เนื่องจากถ้าเรียกคนที่มีอายุมากกว่าว่า “น้อง” จะไม่เหมาะสมกับบริบท
- 2) เพศ-เมื่อนักเรียนพูดกับครูที่โรงเรียน ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงอาจเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า “หนู” ถ้าเป็นเด็กผู้ชายอาจเลือกใช้คำว่า “ผม” เป็นต้น
- 3) อาชีพ-พระใช้คำว่า “โยม” แทน “คุณ” กับคู่สนทนาซึ่งเป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 คำนี้เฉพาะพระใช้เท่านั้น
- 4) สถานการณ์-ถ้าพูดกับเพื่อนสนิทอาจใช้คำว่า “มึง” ได้ แต่หากเป็นสถานการณ์ที่นั่งคุยกับเพื่อนพร้อมญาติของเพื่อนอาจใช้ชื่อของเพื่อนแทน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า คนไทยในปัจจุบันมีการเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามตามปัจจัยทางสังคมต่าง ๆ อย่างไร จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้คำบุรุษสรรพนาม พบงานวิจัยหลายเรื่อง เช่น การใช้คำบุรุษสรรพนามเฉพาะกลุ่มอาชีพ อาทิ กลุ่มพระสงฆ์ (พระมหาณัฐพล โพไพ, 2545; ณรงค์กรณ รอดทรัพย์, 2550) กลุ่มผู้ประกอบการค้า (สถาพร วัฒนธรรม, 2544; ภูมิใจ บัณฑุชัย, 2549) กลุ่มทหาร (จุไรรัตน์ หาญไชโยภูมิ, 2538) เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาการใช้คำบุรุษสรรพนามตามปัจจัยต่าง ๆ เช่น งานวิจัยเรื่องคำเรียกขานที่ใช้ในความสัมพันธ์แบบคู่รักของ เมธินี อังศุวัฒนากุล (2559) งานวิจัยเรื่องการจำแนกความต่างตามเพศในการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 และคำลงท้ายบอกความสุภาพ ของนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยของ โสมพิทยา คงตระกูล (2539) งานวิจัยเรื่องการใช้คำอ้างถึงบุรุษที่ 1 และคำลงท้ายในภาษาไทยของ กุลธิดา กลิ่นเฟื่อง (2544) งานวิจัยเรื่องการใช้คำเรียกขานของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครของ ปัทมวรรณ วงศ์จร (2542)

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นจะเห็นได้ว่า งานวิจัยกลุ่มหนึ่งศึกษาการใช้คำบุรุษสรรพนามเฉพาะกลุ่มอาชีพใดอาชีพหนึ่ง กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการใช้ในบริบทเฉพาะ ส่วนงานที่ศึกษาการใช้บริบททั่วไปในชีวิตประจำวัน คือ งานของ โสมพิทยา คงตระกูล (2539) และกุลธิดา

กลืนเฟื่อง (2544) แต่การศึกษาเฉพาะคำสรรพนามบุรุษที่ 1 และคำลงท้ายเท่านั้น ส่วนงานของ ปัทมวรรณ วงศ์ขจร (2542) ศึกษาเฉพาะคำสรรพนามบุรุษที่ 2 กล่าวได้ว่ายังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และคำสรรพนามบุรุษที่ 2 โดยเน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังตามปัจจัยทางสังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าคนไทยปัจจุบันมีการเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามอย่างไร โดยเก็บข้อมูลจากนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ทั้งนี้จะพิจารณาปัจจัยทางสังคมต่าง ๆ ได้แก่ เพศของผู้พูด อายุของผู้ฟัง ความสนิทสนม และเพศของผู้ฟัง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงตามปัจจัยทางสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

กลุ่มประชากรที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้ คือ การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และบุรุษที่ 2 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง โดยเก็บข้อมูลจากผู้พูดเพศชายจำนวน 50 คน และผู้พูดเพศหญิงจำนวน 50 คน รวมทั้งสิ้น 100 คน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาโดยไม่จำกัดสำนักวิชาและไม่จำกัดชั้นปี ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms) เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลโดยออกแบบแบบสอบถามฉบับร่างและนำไปเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากเพศชาย 15 คน และเพศหญิง 15 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาไทยพิจารณา และได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะเพื่อให้แบบสอบถามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.2 แบบสอบถามนี้ศึกษาการใช้คำบุรุษสรรพนามตามปัจจัยทางสังคม 4 ประการ ได้แก่ 1) เพศของผู้พูด แบ่งเป็นเพศชายและเพศหญิง 2) อายุของผู้ฟัง แบ่งเป็นอายุน้อยกว่าผู้พูด อายุเท่ากัน และอายุน้อยกว่าผู้พูด 3) ความสนิทสนม แบ่งเป็นความสนิทสนมและความไม่สนิทสนมและ 4) เพศของผู้ฟัง แบ่งเป็นเพศชาย และเพศหญิง

2.3 ผู้วิจัยสร้างสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการจากปัจจัยทางสังคมข้างต้นเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล ได้สถานการณ์ทั้งสิ้น 12 สถานการณ์ย่อย และมีการบรรยายเหตุการณ์ เช่น สถานการณ์ที่ 1 “ขณะที่ท่านอยู่ในตลาดมีผู้ชายที่สนิทกันและอายุเท่ากันเดินเข้ามาทัก ท่านจะคุยกับคนนั้นโดยใช้คำแทนตัวเองและคู่สนทนาว่าอะไร” เป็นต้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms) ตั้งแต่วันที่ 1-31 มีนาคม 2565

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์คำบุรุษสรรพนาม โดยใช้แนวคิดของ อังกาบ ผลากรกุล (Palakornkul, 1972, pp. 34-45) ซึ่งระบุว่า คำบุรุษสรรพนาม หมายถึง คำหรือกลุ่มคำที่ใช้แทนผู้พูด ผู้ที่พูดด้วย และผู้ที่ถูกกล่าวถึง และรวมถึงคำนามอื่นที่สามารถนำมาใช้ทำหน้าที่เหมือนคำบุรุษสรรพนาม เช่น ชื่อ เป็นต้น

4.2 แยกประเภทข้อมูลและวิเคราะห์การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และบุรุษที่ 2 ตามปัจจัยด้านเพศของผู้พูด อายุ ความสนิทสนม และเพศของผู้ฟังโดยจะแสดงเป็นค่าร้อยละ อนึ่งในการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยไม่ได้แยกเพศของผู้ฟัง แต่หากพบการใช้แตกต่างกันระหว่างผู้ฟังเพศชายกับเพศหญิง ผู้วิจัยจะใส่เครื่องหมายดอกจัน (*) ไว้ที่ค่าร้อยละ และอธิบายการใช้เพิ่มเติมด้วย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงตามปัจจัยทางสังคม คือ เพศของผู้พูด อายุของผู้ฟัง ความสนิทสนม และเพศของผู้ฟัง ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของเพศชายและหญิงตามลำดับ ดังนี้

1.1 การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1

1.1.1 การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ของผู้พูดเพศชาย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามปัจจัยอายุของกลุ่มสนทนาเป็นหลักซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มกลุ่มสนทนาที่มีอายุมากกว่าผู้พูด กลุ่มกลุ่มสนทนาที่มีอายุเท่ากัน และกลุ่มกลุ่มสนทนาที่มีอายุน้อยกว่าผู้พูดสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงร้อยละการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ของเพศชายตามปัจจัยทางสังคม

ลำดับ	คำสรรพนามบุรุษที่ 1	การใช้ตามปัจจัยทางสังคม						รวม (ร้อยละ) ³
		อายุมากกว่า		อายุเท่ากัน		อายุน้อยกว่า		
		สนิท	ไม่สนิท	สนิท	ไม่สนิท	สนิท	ไม่สนิท	
1	ผม	74	75	39	45	30	44	51.17
2	ชื่อ	56	33	50	34	48	30	41.83
3	เรา	21	20	52	59	17	23	32
4	กู	26	-	80	12	39	11	28
5	พี่	-	-	-	-	57	53	18.33
6	นี่	16	12	21	15	14	-	13
7	พี่+ชื่อ	-	-	-	-	14	17	5.17
8	ฉัน ⁴	-	-	12	-	10	-	3.67
9	เขา ⁵	-	-	15	6	-	-	3.50

³ ร้อยละในที่นี้คือ อัตราส่วนของจำนวนครั้งที่พบทั้งหมดของคำนั้น เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

⁴ คำว่า “ฉัน” นี้ ผู้ใช้ภาษาบางคนออกเสียงว่า “ชั้น” ผู้วิจัยจัดเป็นคำเดียวกันเนื่องจากเป็นรูปแปรหนึ่งซึ่งมีความหมายเหมือนกัน

⁵ คำว่า “เขา” นี้ ผู้ใช้ภาษาบางคนออกเสียงว่า “เค้า” ผู้วิจัยจัดเป็นคำเดียวกันเนื่องจากเป็นรูปแปรหนึ่งซึ่งมีความหมายเหมือนกัน

จากตารางข้างต้น ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญตามกลุ่มอายุเป็น 3 กลุ่ม⁶

ดังนี้

1) การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ของเพศชายกับผู้ที่มีอายุมากกว่า

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านความสนิทสนม จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์นี้ผู้ชายส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนตัวเองว่า “ผม” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74 รองลงมาคือใช้ “ชื่อ” ของตัวเอง ร้อยละ 56 คำว่า “กู” ร้อยละ 26 คำว่า “เรา” ร้อยละ 21 และคำว่า “นี่” ร้อยละ 16 ส่วนด้านความไม่สนิทสนม ผู้ชายส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนตัวเองว่า “ผม” มากที่สุดเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 75 รองลงมาคือใช้ “ชื่อ” ร้อยละ 33 คำว่า “เรา” ร้อยละ 20 และคำว่า “นี่” ร้อยละ 12 หากเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามกลุ่มนี้พบว่า สิ่งที่มีเหมือนกัน คือ ผู้พูดส่วนใหญ่มักใช้คำแทนตัวเองว่า “ผม” มากที่สุด รองลงมาคือใช้ “ชื่อ” อย่างไรก็ตาม สิ่งที่แตกต่างกัน คือ พบการใช้คำว่า “กู” กับคู่สนทนาที่สนิทสนมกันด้วย

2) การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ของเพศชายกับผู้ที่มีอายุเท่ากัน

ด้านความสนิทสนม จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์นี้ผู้ชายส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนตัวเองว่า “กู” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 รองลงมา คือ คำว่า “เรา” ร้อยละ 52 “ชื่อ” ร้อยละ 50 คำว่า “ผม” ร้อยละ 39 คำว่า “นี่” ร้อยละ 21 “เขา” ร้อยละ 15 และ “ฉัน” ร้อยละ 12 ส่วนด้านความไม่สนิทสนม ผู้ชายส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนตัวเองว่า “เรา” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59 รองลงมา คือ คำว่า “ผม” ร้อยละ 45 “ชื่อ” ร้อยละ 34 คำว่า “นี่” ร้อยละ 15 คำว่า “กู” ร้อยละ 12 และ “เขา” ร้อยละ 6 หากเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามกลุ่มนี้พบว่า สิ่งที่มีเหมือนกัน คือ ผู้พูดนิยมใช้คำว่า “เรา” แต่สิ่งที่แตกต่างกัน คือ หากผู้พูดมีความสนิทสนมกับคู่สนทนาจะนิยมใช้คำว่า “กู” เป็นจำนวนมาก

3) การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ของเพศชายกับผู้ที่มีอายุน้อยกว่า

ด้านความสนิทสนม จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์นี้ผู้ชายส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนตัวเองว่า “พี่” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57 รองลงมา คือ การใช้ “ชื่อ” ร้อยละ 48 คำว่า “กู” ร้อยละ 39 คำว่า “ผม” ร้อยละ 30 คำว่า “เรา” ร้อยละ 17 คำว่า “นี่” และ “พี่+ชื่อ” ร้อยละ 14 และ “ฉัน” ร้อยละ 10 ส่วนด้านความไม่สนิทสนม ผู้ชายส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนตัวเองว่า “พี่” มากที่สุดเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 53 รองลงมาคือ คำว่า “ผม” ร้อยละ 44 การใช้ “ชื่อ” ร้อยละ 30 คำว่า “เรา” ร้อยละ 23 คำว่า “พี่+ชื่อ” ร้อยละ 17 และ “กู” ร้อยละ 11 หากเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามกลุ่มนี้พบว่า สิ่งที่มีเหมือนกัน คือ เพศชายนิยมใช้คำว่า “พี่” แต่สิ่งที่แตกต่างกัน คือ หากสนิทสนมกันจะนิยมใช้คำว่า “กู” ด้วย

1.1.2 การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ของผู้พูดเพศหญิง ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

⁶ ในแต่ละสถานการณ์ย่อย ผู้วิจัยได้ทำแถบสีตามลำดับการปรากฏดังนี้ อันดับ 1 ใช้สีแดง อันดับ 2 ใช้สีส้ม และอันดับ 3 ใช้สีเหลือง

ตารางที่ 2 ตารางแสดงร้อยละการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ของเพศหญิงตามปัจจัยทางสังคม

ลำดับ	คำสรรพนามบุรุษที่ 1	การใช้ตามปัจจัยทางสังคม						รวม (ร้อยละ)
		อายุมากกว่า		อายุเท่ากัน		อายุน้อยกว่า		
		สนิท	ไม่สนิท	สนิท	ไม่สนิท	สนิท	ไม่สนิท	
1	เรา	15	20	50	79	21	31	36
2	หนู	87	75	-	-	-	-	27
3	พี่	-	-	-	-	79	67	24.33
4	ชื่อ	26	21	30	23	21	14	22.50
5	เขา	10	11	37	38	11	16	20.50
6	กู	7	-	67	-	8	-	13.67
7	นี่	-	-	24	17	20	12	12.17
8	ฉัน	-	-	24	12	24	12	12
9	น้อง	26	18	-	-	-	-	7.33
10	พี่ + ชื่อ	-	-	-	-	14	9	3.83

จากตารางข้างต้น ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญตามกลุ่มอายุเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ของเพศหญิงกับผู้ที่มีอายุมากกว่า

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านความสนิทสนม จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์นี้ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนตัวเองว่า “หนู” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 87 รองลงมา คือ “ชื่อ” และ “น้อง” ร้อยละ 26 คำว่า “เรา” ร้อยละ 15 “เขา” ร้อยละ 10 และ “กู” ร้อยละ 7 ส่วนด้านความไม่สนิทสนม ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนตัวเองว่า “หนู” มากที่สุดเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 75 รองลงมา คือ คำว่า “ชื่อ” ร้อยละ 21 “เรา” ร้อยละ 20 คำว่า “น้อง” ร้อยละ 18 และคำว่า “เขา” ร้อยละ 11 หากเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามกลุ่มนี้พบว่า สิ่งที่เหมือนกัน คือ ไม่ว่าผู้พูดและคู่สนทนาจะสนิทสนมกันหรือไม่ผู้พูดส่วนใหญ่มักใช้คำแทนตัวเองว่า “หนู” มากที่สุด และรองลงมา คือ นิยมใช้ “ชื่อ”

2) การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ของเพศหญิงกับผู้ที่มีอายุเท่ากัน

ด้านความสนิทสนม จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์นี้ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนตัวเองว่า “กู” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67 รองลงมาคือ “เรา” ร้อยละ 50 คำว่า “เขา” ร้อยละ 37 คำว่า “ชื่อ” ร้อยละ 30 และคำว่า “นี่” และ “ฉัน” ร้อยละ 24 ส่วนด้านความไม่สนิทสนม ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนตัวเองว่า “เรา” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 79 รองลงมา คือ คำว่า “เขา” ร้อยละ 38 “ชื่อ” ร้อยละ 23 คำว่า “นี่” ร้อยละ 17 และ “ฉัน” ร้อยละ 12 หากเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามกลุ่มนี้พบว่าสิ่งที่แตกต่างกัน คือ หากผู้พูดและคู่สนทนาสนิทสนมกัน ผู้พูดส่วนใหญ่มักใช้คำแทนตัวเองว่า “กู” มากที่สุด แต่หากผู้พูดไม่สนิทสนมกับคู่สนทนาจะนิยมใช้คำว่า “เรา” มากกว่า

3) การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ของเพศหญิงกับผู้ที่มีอายุน้อยกว่า

ด้านความสนิทสนม จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์นี้ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 คำว่า “พี่” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 79 รองลงมา คือ การใช้ “ฉัน” ร้อยละ 24

การใช้ “เรา” และ “ชื่อ” ร้อยละ 21 คำว่า “นี่” ร้อยละ 20 คำว่า “พี่+ชื่อ” ร้อยละ 14 คำว่า “เขา” ร้อยละ 11 และ “กู” ร้อยละ 8 ส่วนด้านความไม่สนิทสนม ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า “พี่” มากที่สุดเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 67 รองลงมา คือ คำว่า “เรา” ร้อยละ 31 การใช้ “เขา” ร้อยละ 16 การใช้ “ชื่อ” ร้อยละ 14 คำว่า “ฉัน” และ “นี่” ร้อยละ 12 และ “พี่+ชื่อ” ร้อยละ 9 หากเปรียบเทียบ การใช้คำสรรพนามกลุ่มนี้พบว่า สิ่งที่เหมือนกัน คือ เพศหญิงนิยมใช้คำว่า “พี่” มากที่สุด ทั้งกรณีที่สนิทสนมหรือไม่สนิทสนมกับคู่สนทนา และรองลงมาหากสนิทสนมจะนิยมใช้คำว่า “ฉัน” และหากไม่สนิทสนมจะนิยมใช้คำว่า “เรา”

กล่าวโดยสรุป ด้านการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ของเพศชาย จะเห็นได้ว่า โดยทั่วไปผู้ชายจะใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า “ผม” และใช้ “ชื่อ” ตนเอง คำสองคำนี้สามารถใช้กับคู่สนทนาที่มีอายุมากกว่า เท่ากัน หรือน้อยกว่า และใช้กับผู้ที่ไม่สนิทสนมหรือไม่สนิทสนมก็ได้ โดยพบการใช้กับคู่สนทนาที่มีอายุมากกว่ามากที่สุด นอกจากนี้ หากคู่สนทนามีอายุเท่ากัน ผู้ชายจะนิยมใช้คำว่า “กู” กับผู้ที่สนิทสนม และมักใช้คำว่า “เรา” กับผู้ที่ไม่สนิทสนม และหากคู่สนทนามีอายุน้อยกว่า ผู้ชายจะนิยมใช้คำว่า “พี่” สิ่งที่น่าสนใจ คือ เพศชายนิยมใช้คำว่า “กู” กับผู้มีอายุเท่ากันที่สนิทสนม นอกจากนี้ ยังพบการใช้คำนี้กับผู้ที่ไม่สนิทสนมและมีอายุมากกว่าหรือน้อยกว่าด้วย แต่ปรากฏจำนวนน้อยกว่า

ด้านการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ของเพศหญิง จะเห็นได้ว่าในกรณีที่คู่สนทนามีอายุมากกว่า ผู้หญิงนิยมใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า “หนู” มากที่สุดและกรณีที่คู่สนทนามีอายุเท่ากัน นิยมใช้คำว่า “กู” กับผู้ที่สนิทสนมและนิยมใช้คำว่า “เรา” กับผู้ที่ไม่สนิทสนม นอกจากนี้ ในกรณีที่คู่สนทนามีอายุน้อยกว่ามักใช้คำว่า “พี่” ไม่ว่าจะสนิทสนมหรือไม่ก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจ คือ ผู้พูดเพศหญิงนิยมใช้คำว่า “กู” เฉพาะกับผู้ที่มีอายุเท่ากันที่สนิทสนม ซึ่งแตกต่างกับการใช้ของเพศชาย

1.2 การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2

1.2.1 การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของผู้พูดเพศชาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงร้อยละการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของเพศชายตามปัจจัยทางสังคม

ลำดับ	คำสรรพนามบุรุษที่ 2	การใช้ตามปัจจัยทางสังคม						รวม (ร้อยละ)
		อายุมากกว่า		อายุเท่ากัน		อายุน้อยกว่า		
		สนิท	ไม่สนิท	สนิท	ไม่สนิท	สนิท	ไม่สนิท	
1	ชื่อ	47	38	76	57	76	47	56.83
2	มึง	17	-	74	12	40	11	25.67
3	คุณ	11	32	21	31	10	22	21.17
4	พี่	61	57	-	-	-	-	19.67
5	น้อง	-	-	-	-	42	50	15.33
6	เธอ	-	-	34	28	16	12	15
7	ไอ้+ชื่อ	9	-	46	-	35	-	15
8	พี่+ชื่อ	43	34	-	-	-	-	12.83
9	แก	14	-	29	23	9	-	12.50

ตารางที่ 3 ตารางแสดงร้อยละการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของเพศชายตามปัจจัยทางสังคม (ต่อ)

ลำดับ	คำสรรพนามบุรุษที่ 2	การใช้ตามปัจจัยทางสังคม						รวม (ร้อยละ)
		อายุมากกว่า		อายุเท่ากัน		อายุน้อยกว่า		
		สนิท	ไม่สนิท	สนิท	ไม่สนิท	สนิท	ไม่สนิท	
10	อี+ชื่อ	11	-	34	-	20	-	10.83
11	น้อง+ชื่อ	-	-	-	-	27	28	9.17
12	หนู	-	-	-	-	15	-	2.50
13	นาย	-	-	-	10*	-	-	1.67
14	เรา	-	-	-	-	-	10	1.67
15	เจ้	7*	-	-	-	-	-	1.17

1) การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของเพศชายกับผู้ที่มีอายุมากกว่า

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านความสนิทสนม จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์นี้ผู้ชายส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนผู้ฟังว่า “พี่” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61 รองลงมา คือ “ชื่อ” ของคู่สนทนา ร้อยละ 47 คำว่า “พี่+ชื่อ” ร้อยละ 43 คำว่า “มึง” ร้อยละ 17 คำว่า “แก” ร้อยละ 14 คำว่า “คุณ” และ “อี+ชื่อ” ร้อยละ 11 “ไอ้+ชื่อ” ร้อยละ 9 และคำว่า “เจ้” ร้อยละ 7 ซึ่งคำนี้ใช้เฉพาะกับผู้ฟังเพศหญิงจะเห็นได้ว่าการใช้คำว่า “เจ้” นี้แตกต่างกับการใช้คำสรรพนามอื่นที่สามารถใช้ได้กับผู้ฟังทุกเพศ ส่วนด้านความไม่สนิทสนม ผู้ชายส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนผู้ฟังว่า “พี่” มากที่สุดเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 57 รองลงมาคือ “ชื่อ” ร้อยละ 38 คำว่า “พี่+ชื่อ” ร้อยละ 34 และคำว่า “คุณ” ร้อยละ 32 หากเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามกลุ่มนี้พบว่าสิ่งที่เหมือนกัน คือ ไม่ว่าผู้พูดและคู่สนทนาจะสนิทสนมกันหรือไม่ ผู้พูดส่วนใหญ่มักใช้คำแทนผู้ฟังว่า “พี่” มากที่สุด รองลงมาคือ ใช้ “ชื่อ” และ “พี่+ชื่อ” อย่างไรก็ตาม สิ่งที่แตกต่างกันคือ พบการใช้คำว่า “มึง” กับคู่สนทนาที่สนิทสนมด้วย นอกจากนี้ พบคำว่า “เจ้” ใช้เฉพาะกับผู้หญิงที่อายุมากกว่าและสนิทสนมเท่านั้น

2) การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของเพศชายกับผู้ที่มีอายุเท่ากัน

ด้านความสนิทสนม จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์นี้ผู้ชายส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนผู้ฟังโดยการใช้ “ชื่อ” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76 รองลงมาคือคำว่า “มึง” ร้อยละ 74 “ไอ้+ชื่อ” ร้อยละ 46 คำว่า “เธอ” และ “อี+ชื่อ” ร้อยละ 34 คำว่า “แก” ร้อยละ 29 และ “คุณ” ร้อยละ 21 ส่วนด้านความไม่สนิทสนม ผู้ชายส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนผู้ฟังโดยการใช้ “ชื่อ” มากที่สุดเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 57 รองลงมาคือ คำว่า “คุณ” ร้อยละ 31 “เธอ” ร้อยละ 28 คำว่า “แก” ร้อยละ 23 คำว่า “มึง” ร้อยละ 12 และคำว่า “นาย” ร้อยละ 10 ซึ่งใช้กับผู้ฟังเพศชายเท่านั้น หากเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามกลุ่มนี้พบว่าสิ่งที่เหมือนกัน คือ ไม่ว่าจะสนิทสนมกันหรือไม่ ผู้ชายนิยมใช้ “ชื่อ” ของคู่สนทนา มากที่สุด สิ่งที่แตกต่างกัน คือ หากสนิทสนมก็จะใช้คำว่า “มึง” ด้วย นอกจากนี้ พบคำว่า “นาย” ใช้เฉพาะกับผู้ชายที่อายุเท่ากันและไม่สนิทสนมเท่านั้น

3) การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของเพศชายกับผู้มีอายุน้อยกว่า

ด้านความสนิทสนม จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์นี้ผู้ชายส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนผู้ฟังโดยใช้ “ชื่อ” ของคู่สนทนามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76 รองลงมา คือ คำว่า “น้อง” ร้อยละ 42 คำว่า “มึง” ร้อยละ 40 คำว่า “ไอ้ชื่อ” ร้อยละ 35 คำว่า “น้อง+ชื่อ” ร้อยละ 27 “อี+ชื่อ” ร้อยละ 20 “เธอ” ร้อยละ 16 “หนู” ร้อยละ 15 “คุณ” ร้อยละ 10 และ “แก” ร้อยละ 9 ส่วนด้านความไม่สนิทสนม ผู้ชายส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนผู้ฟังว่า “น้อง” มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาคือ การใช้ “ชื่อ” ร้อยละ 47 คำว่า “น้อง+ชื่อ” ร้อยละ 28 คำว่า “คุณ” ร้อยละ 22 คำว่า “เธอ” ร้อยละ 12 “มึง” ร้อยละ 11 และ “เรา” ร้อยละ 10 หากเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามกลุ่มนี้พบว่า สิ่งที่เหมือนกันคือ ผู้พูดส่วนใหญ่นิยมใช้ “ชื่อ” และคำว่า “น้อง” แทนคู่สนทนา สิ่งที่แตกต่างกัน คือ หากสนิทสนมจะนิยมใช้คำว่า “มึง” และ “ไอ้ชื่อ” ด้วย

1.2.2 การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของผู้พูดเพศหญิง ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ตารางแสดงร้อยละการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของเพศหญิงตามปัจจัยทางสังคม

ลำดับ	คำสรรพนามบุรุษที่ 2	การใช้ตามปัจจัยทางสังคม						รวม (ร้อยละ)
		อายุมากกว่า		อายุเท่ากัน		อายุน้อยกว่า		
		สนิท	ไม่สนิท	สนิท	ไม่สนิท	สนิท	ไม่สนิท	
1	ชื่อ	21	19	62	42	57	38	39.83
2	เธอ	18	18	35	64	17	29	30.17
3	พี่	86	72	-	-	-	-	26.33
4	แก	11	-	36	39	27	21	22.33
5	พี่+ชื่อ	69	47	-	-	-	-	19.33
6	น้อง	-	-	-	-	59	52	18.50
7	น้อง+ชื่อ	-	-	-	-	47	32	13.17
8	มึง	7	-	60	-	8	-	12.50
9	หนู	-	-	-	-	17	15	5.33
10	คุณ	-	20	-	8	-	-	4.67
11	เจ้	23*	-	-	-	-	-	3.83
12	ไอ้+ชื่อ	-	-	19	-	-	-	3.17
13	อี+ชื่อ	-	-	19	-	-	-	3.17
14	แม่	11*	-	-	-	-	-	1.83
15	ตัวเอง	-	-	10*	-	-	-	1.67
16	นาย	-	-	-	8*	-	-	1.33

1) การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของเพศหญิงกับผู้ที่มีอายุมากกว่า

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านความสนิทสนม จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์นี้ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนผู้ฟังว่า “พี่” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86 รองลงมา คือ “พี่+ชื่อ” ร้อยละ 69 คำว่า “เจ้” ร้อยละ 23 คำว่า “ชื่อ” ร้อยละ 21 คำว่า “เธอ” ร้อยละ 18 คำว่า “แก” และ “แม่” ร้อยละ 11 และ “มึง” ร้อยละ 7 ส่วนด้านความไม่สนิทสนม ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนผู้ฟังว่า “พี่” มากที่สุดเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 72 รองลงมา คือ “พี่+ชื่อ” ร้อยละ 47 คำว่า “คุณ” ร้อยละ 20 “ชื่อ” ร้อยละ 19 และ “เธอ” ร้อยละ 18 หากเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามกลุ่มนี้พบว่า สิ่งเหมือนกันคือ ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนผู้ฟังว่า “พี่” และ “พี่+ชื่อ” สิ่งที่แตกต่างกัน คือ หากสนิทสนมจะใช้คำว่า “เจ้” ด้วย และหากไม่สนิทสนมจะใช้คำว่า “คุณ” ด้วย นอกจากนี้ พบคำว่า “เจ้” และ “แม่” มักใช้กับผู้หญิงที่อายุมากกว่าและสนิทสนม

2) การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของเพศหญิงกับผู้ที่มีอายุเท่ากัน

ด้านความสนิทสนม จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์นี้ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนผู้ฟังโดยการใช้ “ชื่อ” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62 รองลงมา คือ คำว่า “มึง” ร้อยละ 60 คำว่า “แก” ร้อยละ 36 “เธอ” ร้อยละ 35 คำว่า “ไอ้+ชื่อ” และ “อี+ชื่อ” ร้อยละ 19 และ “ตัวเอง” ร้อยละ 10 ส่วนด้านความไม่สนิทสนม ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนผู้ฟังโดยการใช้ “เธอ” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64 รองลงมา คือ การใช้ “ชื่อ” ร้อยละ 42 “แก” ร้อยละ 39 คำว่า “คุณ” และคำว่า “นาย” ร้อยละ 8 หากเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามกลุ่มนี้พบว่า ผู้หญิงที่สนิทสนมกับคนกลุ่มนี้จะนิยมใช้ “ชื่อ” และ “มึง” แต่หากไม่สนิทสนมนิยมใช้คำว่า “เธอ” นอกจากนี้ พบคำว่า “ตัวเอง” มักใช้กับผู้หญิงที่อายุเท่ากันและสนิทสนม และคำว่า “นาย” ใช้เฉพาะกับผู้ชายที่อายุเท่ากันและไม่สนิทสนมเท่านั้น

3) การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของเพศหญิงกับผู้ที่มีอายุน้อยกว่า

ด้านความสนิทสนม จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์นี้ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนผู้ฟังว่า “น้อง” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59 รองลงมา คือ ใช้ “ชื่อ” ร้อยละ 57 คำว่า “น้อง+ชื่อ” ร้อยละ 47 คำว่า “แก” ร้อยละ 27 คำว่า “เธอ” และ “หนู” ร้อยละ 17 และ “มึง” ร้อยละ 8 ส่วนด้านความไม่สนิทสนม ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกใช้คำแทนผู้ฟังว่า “น้อง” มากที่สุดเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 52 รองลงมา คือ การใช้ “ชื่อ” ร้อยละ 38 คำว่า “น้อง+ชื่อ” ร้อยละ 32 คำว่า “เธอ” ร้อยละ 29 คำว่า “แก” ร้อยละ 21 และคำว่า “หนู” ร้อยละ 15 หากเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามกลุ่มนี้พบว่า ในกรณีที่สนิทสนมหรือไม่สนิทสนมกับคู่สนทนา ผู้พูดเพศหญิงส่วนใหญ่นิยมใช้ “น้อง” และ “ชื่อ” แทนคู่สนทนามากที่สุด

กล่าวโดยสรุป ด้านการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของเพศชาย จะเห็นได้ว่า ผู้ชายจะนิยมใช้คำว่า “พี่” เรียกผู้ที่มีอายุมากกว่า และใช้ “ชื่อ” ของคู่สนทนากับผู้ที่มีอายุเท่ากัน หรือใช้กับผู้ที่มีอายุน้อยกว่าที่สนิทสนมกันก็ได้ หากมีอายุน้อยกว่าแต่ไม่สนิทสนมจะใช้คำว่า “น้อง” สิ่งที่น่าสนใจคือ เพศชายนิยมใช้คำว่า “มึง” กับผู้ที่มีอายุเท่ากันที่สนิทสนม นอกจากนี้อาจพบการใช้กับผู้ที่มีอายุมากกว่าด้วย แต่ปรากฏจำนวนน้อยกว่า

ด้านการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของเพศหญิง จะเห็นได้ว่าผู้หญิงจะนิยมใช้คำว่า “พี่” เรียกผู้ที่อายุมากกว่า และใช้ “ชื่อ” ของคู่สนทนากับผู้มีอายุเท่ากันและสนิทสนม หากอายุเท่ากันและไม่สนิทสนมจะนิยมใช้คำว่า “เธอ” หากมีอายุน้อยกว่านิยมใช้คำว่า “น้อง” สิ่งที่น่าสนใจคือผู้หญิงนิยมใช้คำว่า “มึง” เฉพาะกับผู้ที่มีอายุเท่ากันที่สนิทสนม ซึ่งแตกต่างกับการใช้ของผู้ชาย

2. อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงตามปัจจัยทางสังคมด้านต่าง ๆ พบการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 จำนวนทั้งสิ้น 11 คำ ผู้พูดเพศชายพบการใช้ 9 คำ ได้แก่ “ผม ชื่อ เรา กู พี่ นี่ พี่+ชื่อ ฉัน และเขา” จะเห็นได้ว่า ผู้ชายไม่ใช่คำว่า หนูและน้อง ส่วนเพศหญิงพบการใช้ 10 คำ ได้แก่ “เรา หนู พี่ ชื่อ เขา กู นี่ ฉัน น้อง และพี่+ชื่อ” จะเห็นได้ว่า ผู้หญิงไม่ใช่คำว่า ผม ด้านการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบการใช้จำนวนทั้งสิ้น 17 คำ ผู้พูดเพศชายพบการใช้ 15 คำ ได้แก่ “ชื่อ มึง คุณ พี่ น้อง เธอ ไอ้+ชื่อ พี่+ชื่อ แก ไอ้+ชื่อ น้อง+ชื่อ หนู นาย เจ้ และเรา” ซึ่งผู้ชายไม่ใช่คำว่า ตัวเองและแม่ ส่วนเพศหญิงพบการใช้ 16 คำ ได้แก่ “ชื่อ เธอ พี่ แก พี่+ชื่อ น้อง น้อง+ชื่อ มึง หนู คุณ เจ้ ไอ้+ชื่อ ไอ้+ชื่อ แม่ ตัวเอง และนาย” ซึ่งผู้หญิงไม่ใช่คำว่า เรา

เมื่อเปรียบเทียบ การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ของเพศชายและเพศหญิงพบสิ่งที่เหมือนกัน คือ หากคู่สนทนามีอายุเท่ากันและสนิทสนม ทั้งผู้ชายและผู้หญิงนิยมใช้คำว่า “กู” มากที่สุด หากคู่สนทนามีอายุเท่ากันและไม่สนิทสนมจะนิยมใช้คำว่า “เรา” มากที่สุด และหากคู่สนทนามีอายุน้อยกว่าจะนิยมใช้คำแทนตัวเองว่า “พี่” มากที่สุด สิ่งที่แตกต่างกัน คือ หากคู่สนทนามีอายุมากกว่า ผู้ชายนิยมใช้คำแทนตัวเองว่า “ผม” ส่วนผู้หญิงนิยมใช้คำว่า “หนู” มากที่สุด นอกจากนี้ สิ่งที่น่าสนใจ คือ ผู้หญิงแทนตัวเองว่า “น้อง” กับผู้มีอายุมากกว่า ในขณะที่ผู้ชายไม่พบการใช้คำนี้ ส่วนคำว่า “เขา (เค้า)” นิยมใช้กับผู้ที่มีอายุเท่ากันซึ่งผู้หญิงนิยมใช้มากกว่าผู้ชาย และคำว่า “ฉัน” นิยมใช้แทนตัวเองกับผู้สนิทสนมที่มีอายุเท่ากันหรือน้อยกว่าซึ่งผู้หญิงนิยมใช้มากกว่าผู้ชาย สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ คำว่า “กู” ผู้ชายนิยมใช้กับคู่สนทนาที่มีอายุเท่ากันและสนิทสนมกันมากที่สุด รองลงมาพบการใช้กับผู้ที่มีอายุต่ำกว่าหรือมากกว่าด้วย ในขณะที่ผู้หญิงนิยมใช้เฉพาะกับคู่สนทนาที่มีอายุเท่ากันและสนิทสนมกันเท่านั้น

หากเปรียบเทียบ การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 พบว่า หากคู่สนทนามีอายุมากกว่า ผู้ชายนิยมใช้คำแทนคู่สนทนาด้วย “พี่” “ชื่อ” และ “พี่+ชื่อ” ส่วนผู้หญิงนิยมใช้คำว่า “พี่” และ “พี่+ชื่อ” แต่จะไม่นิยมเรียกผู้ที่มีอายุมากกว่าด้วย “ชื่อ” เพียงอย่างเดียว หากคู่สนทนามีอายุเท่ากันและสนิทสนม ทั้งผู้ชายและผู้หญิงนิยมใช้ “ชื่อ” ของคู่สนทนา และคำว่า “มึง” เป็นจำนวนมาก หากคู่สนทนามีอายุเท่ากันและไม่สนิทสนม ผู้ชายนิยมใช้ “ชื่อ” ของคู่สนทนา ในขณะที่ผู้หญิงนิยมใช้คำว่า “เธอ” และหากคู่สนทนามีอายุน้อยกว่าผู้ชายและผู้หญิงนิยมใช้ “ชื่อ” และ “น้อง” เรียกคู่สนทนาเช่นกัน แต่ผู้ชายจะนิยมใช้ “ชื่อ” กับคู่สนทนาที่สนิทสนมมากกว่าผู้หญิง นอกจากนี้ยังพบว่าคำว่า “มึง” ผู้ชายนิยมใช้เรียกคู่สนทนาที่มีอายุเท่ากันและสนิทสนมกันมากที่สุด รองลงมาพบการใช้กับผู้ที่มีอายุต่ำกว่าด้วย ในขณะที่ผู้หญิงนิยมใช้เรียกเฉพาะกับคู่สนทนาที่มีอายุเท่ากันและสนิทสนมกัน และคำว่า “แก” ผู้หญิงมักใช้กับผู้ที่มีอายุเท่ากันหรือน้อยกว่าทั้งที่สนิทสนมและไม่สนิทสนม ในขณะที่ผู้ชายใช้กับผู้ที่มีอายุเท่ากันเท่านั้น อีกทั้งคำว่า “คุณ”

ผู้ชายนิยมใช้กับผู้ที่มีอายุมากกว่าหรือเท่ากัน โดยใช้กับผู้ที่ไม่สนิทสนมมากกว่าผู้ที่สนิทสนม ในขณะที่ผู้หญิงใช้กับผู้ที่มีอายุมากกว่าหรือเท่ากันที่ไม่สนิทสนมกันเท่านั้น สิ่งที่น่าสนใจ อีกประการ คือ คำว่า “เจ้” และ “แม่” มักใช้กับผู้หญิงที่มีอายุมากกว่าและสนิทสนมเท่านั้น ซึ่งผู้หญิงนิยมใช้ทั้งสองคำมากกว่าผู้ชาย ในขณะที่ผู้ชายไม่พบการใช้คำว่า “แม่” นอกจากนี้ คำว่า “นาย” ทั้งผู้พูดเพศชายและหญิง ใช้เฉพาะกับผู้ชายที่อายุเท่ากันและไม่สนิทสนมเท่านั้น และ “ตัวเอง” ผู้พูดเพศหญิงมักใช้กับผู้หญิงด้วยกันที่อายุเท่ากันและสนิทสนม

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า “อายุ” จะส่งผลต่อการเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามมากที่สุด เช่น ผู้พูดเพศหญิงเลือกใช้คำว่า “หนู” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 เฉพาะกับคู่สนทนาที่มีอายุมากกว่า ไม่ว่าคู่สนทนาที่มีความสนิทสนมหรือไม่ หรือเป็นเพศใด หรือผู้พูดเลือกใช้คำว่า “พี่” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 กับคู่สนทนาที่อายุน้อยกว่า และใช้คำว่า “พี่” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 กับคู่สนทนาที่อายุมากกว่าไม่ว่าเพศของผู้พูด/ผู้ฟังและความสนิทสนมเป็นเช่นใด ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า “ปัจจัยด้านอายุ” หรือ “ความอาวุโส” เป็นปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้คำบุรุษสรรพนาม เพราะเป็นแนวคิดที่สำคัญในสังคมและวัฒนธรรมไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมวรรณ วงศ์จร (2542) ซึ่งพบว่า อายุเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำเรียกคู่สนทนาของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยที่สำคัญต่อมาคือ “ความสนิทสนม” จะเห็นได้ว่าเมื่อผู้พูดพิจารณาแล้วว่าตนมีอายุแตกต่างกับผู้ฟังมากน้อยเพียงใดยังต้องพิจารณาด้วยว่ามีความสนิทสนมกันหรือไม่ เช่น เมื่อผู้พูดเพศชายและหญิงใช้คำแทนตัวกับผู้ที่มีอายุเท่ากันนั้น หากสนิทสนมจะใช้คำว่า “กู” และหากไม่สนิทสนมจะใช้คำว่า “เรา” และปัจจัยประการสุดท้าย คือ “เพศของผู้ฟัง” จะเห็นได้ว่า คำบุรุษสรรพนามส่วนใหญ่สามารถใช้กับผู้ฟังเพศใดก็ได้ อย่างไรก็ตาม มีจำนวนหนึ่งซึ่งใช้กับผู้ฟังบางกลุ่มเท่านั้น ได้แก่ คำว่า “เจ้” “ตัวเอง” และ “แม่” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ที่มักใช้กับผู้ฟังหรือคู่สนทนาที่เป็นเพศหญิงและยังพบว่า คำว่า “นาย” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ที่ใช้เฉพาะกับผู้ฟังที่เป็นเพศชาย

ผลการศึกษาจากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นการเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามของคนในสังคมไทย โดยเฉพาะวัยรุ่น อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยปัจจุบัน นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า การที่ผู้พูดจะเลือกใช้สรรพนามคำใดนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทั้งปัจจัยทางเพศ อายุ ความสนิทสนม ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ก่อนที่ผู้พูดจะเลือกคำมาใช้นั้นผู้พูดจะคำนึงถึงการให้เกียรติ ความสุภาพ และความเป็นพวกเดียวกันซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของสังคมและวัฒนธรรมไทย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาการใช้คำบุรุษสรรพนามของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) เช่น ชายรักชาย หญิงรักหญิง สาวประเภทสอง ฯลฯ อาจทำให้เห็นการใช้คำสรรพนามที่แตกต่างหรือหลากหลายมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาการใช้คำสรรพนามตามแนวภาษาศาสตร์สังคม เช่น ปัจจัยตามช่วงอายุ อาจศึกษาการใช้คำบุรุษสรรพนามของวัยหนึ่งโดยเฉพาะ หรือมุ่งศึกษาการใช้ของคนต่างช่วงอายุกัน อันอาจทำให้เห็นการแปรของการใช้คำสรรพนามตามรุ่นอายุซึ่งสะท้อนให้เห็นพลวัตในสังคมไทย

บรรณานุกรม

- กุลธิดา กลิ่นเฟื่อง. (2544). การใช้คำอ้างอิงบุรุษที่ 1 และคำลงท้ายในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุไรรัตน์ หาญไชโยภูมิ. (2538). การใช้คำเรียกขานของข้าราชการทหารบกไทยในกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณรงค์กร รอดทรัพย์. (2550). คำเรียกขานของพระสงฆ์ไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปัทมวรรณ วงศ์จร. (2542). การใช้คำเรียกขานของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระมหาณัฐพล โพไพ. (2545). ศึกษาคำเรียกขานในพระพุทธศาสนา: กรณีจังหวัดมหาสารคาม.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภูมิใจ บัณฑุชัย. (2549). คำเรียกขาน คำบุรุษสรรพนามที่ 1 และ คำบุรุษสรรพนามที่ 2 ของผู้ชายใน
ห้างสรรพสินค้า. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เมธินี อังศุวัฒนากุล. (2559). คำเรียกขานที่ใช้ในความสัมพันธ์แบบคู่รัก. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร รักดีผาสุข. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษา
ภาษาไทย. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาพร วัฒนธรรม. (2544). การใช้คำเรียกขานของผู้ประกอบการค้า. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โสมพิทยา คงตระกูล. (2539). การจำแนกความต่างตามเพศในการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 และคำลง
ท้ายบอกความสุภาพ ของนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Palakornkul, Angab. (1972). A Sociolinguistics Study of Pronominal Strategy in Spoken
Bangkok Thai. Unpublished Doctor's Dissertation, Linguistics, University of Texas.

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลาเพื่อเพิ่มมูลค่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน
บ้านท่าซอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
Packaging Design for Khanom La to Add Value for Products
of Ban Tha Som Community Enterprise in HuaSai District,
Nakhon Si Thammarat Province

วันที่รับบทความ: 1 กรกฎาคม 2565
วันที่แก้ไขบทความ: 25 กันยายน 2565
วันที่ตอบรับบทความ: 10 ตุลาคม 2565

ดวงรัก รัตนพันธุ์¹
เมธิรา ไกรนที²
วชิรวิทย์ บัวขาว³

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์สร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ขนมลาจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลา เพื่อเพิ่มมูลค่าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และเก็บข้อมูลภาคสนาม และใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ในการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บรรจุภัณฑ์ ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและประเมินผลงานการออกแบบด้วยการหาค่าเฉลี่ย สรุปรวเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบบรรจุภัณฑ์เดิมและสัมภาษณ์ผู้ประกอบการขนมลาในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 4 กลุ่ม พบว่าบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ไม่กันกระแทกการฉีกไม่ได้ ปกป้องผลิตภัณฑ์ภายในไม่มีฉลากสินค้าและข้อมูลอย่างครบถ้วน ผู้ประกอบการผลิตขนมลาอยู่ 4 ชนิด คือ ลาแผ่น ลาพับ ลากรอบ และลาแงู ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม จำนวน 10 คน เพื่อประมวลผลความต้องการในการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ แล้วจึงกำหนดทิศทางการออกแบบเพื่อออกแบบภาพร่าง ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ จำนวน 3 ท่าน ทำการประเมินผลงานการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับสร้างต้นแบบบรรจุภัณฑ์ 2 รูปแบบ คือ บรรจุภัณฑ์ขนมลากลมเกลียว และบรรจุภัณฑ์ขนมลาเกลียวใจ ทำการประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มผู้บริโภค 100 คน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ทดลองจำหน่ายหลังเข้าร่วมโครงการระยะเวลา 7 เดือน มีรายได้รวม 85,504.80 บาท เฉลี่ยเดือนละ 12,214.97 บาท มีการกระจายรายได้ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชคิดเป็นร้อยละ 92.93 ของรายได้รวม และมีการกระจายออกนอกพื้นที่คิดเป็นร้อยละ 7.07 ของรายได้รวมทั้งหมด

คำสำคัญ: การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ขนมลา เพิ่มมูลค่า

¹ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
e-mail: tuangrak_vej@nstru.ac.th

² อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

³ อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Packaging Design for Khanom La to Add Value for Products of Ban Tha Som Community Enterprise in HuaSai District, Nakhon Si Thammarat Province

Received: July 1, 2022

Revised: September 25, 2022

Accepted: October 10, 2022

Tuangrak Rattanapan¹

Maytira Krainatee²

Washirawit Buakaw³

Abstract

This article is part of research titled, “Creative packaging design to value added in Khanom La, Nakhon Si Thammarat Province”. It aims to design product packaging for Khanom La of Ban Tha Som Community Enterprise. The research was conducted based on mixed methods. Qualitative data was gathered through document review and field data collection, whereas quantitative data was collected by assessing users’ satisfaction with packaging. The data was then analyzed using content analysis, and the evaluation of design was calculated based on percentage. The preliminary surveys on the original packaging style and interviews with four groups of Khanom La entrepreneurs in Nakhon Si Thammarat province revealed that packaging used was not shockproof. It did not protect the product, and there was also a lack of product labels with complete information. There were four types of Khanom La, including LaPhan (circle), La Phab (fold), La Krob (crispy), and La Ngu (long roll). In-depth interviews with 10 people from Ban Tha Som Community Enterprise were carried out to examine the need for packaging design development, which was then used as directions for sketching out the packaging design. Three design experts then evaluated two packaging prototypes for Khanom La Klom Kliaw (Khanom La in a spiral shape) and for Khanom La Kliaw Jai (Khanom La in a twisted shape). Satisfaction assessment from a group of 100 consumers was high with an average of 4.62. Income distribution of Khanom La, Ban Tha Som Community Enterprise, after participating in the project (7 months) was 85,504.80 baht, which was calculated as 12,214.97 baht per month. The project led to income distribution in Nakhon Si Thammarat province at 92.93 percent of total income and distributed income to communities outside Nakhon Si Thammarat province at 7.07 percent of total income.

Keywords: Packaging design, Khanom La, Add value

¹ Lecturer, Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University
e-mail: tuangrak_vej@nstru.ac.th

² Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

³ Lecturer, Faculty of Management Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

บทนำ

การทำขนมลาของจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นที่นิยมทำกันสืบมาช้านาน ทุกครัวเรือนจะนิยมทำกันเพื่อนำไปทำบุญ และเพื่อแจกให้ลูกหลานที่มาเยี่ยมในช่วงเทศกาลทำบุญเดือนสิบ (ชื่นฉวี อุปการ, 2555, หน้า 1) เทศกาลทำบุญเดือนสิบของประเทศไทยถือเป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ครั้นสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี “ขนมลา” เป็นขนมไทยทางภาคใต้ ชื่อของขนมลาอาจจะไม่ค่อยคุ้นหูกับบุคคลโดยทั่วไป รู้จักกันเพียงคนภาคใต้ โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นแหล่งที่ทำขนมลากันมาก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ได้มีการบันทึกเอาไว้ถือเป็นเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย (ภริมา วณิชสถิตกุล และพระมหาจิรฉัตร จิระเมธี, 2558, หน้า 38) มีความเชื่อว่าเป็นการทำบุญให้บรรพบุรุษอันได้แก่ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง ปู่ย่าตายาย ซึ่งได้ถึงแก่กรรมล่วงลับไปแล้ว กลับมาเยี่ยมเยือนญาติและลูกหลานตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 10 จนถึง วันแรม 15 ค่ำเดือน 10 ลูกหลานที่เมืองมนุษย์จัดเตรียมอาหารคาวหวานไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้รับที่วัด (สุตวรณ์ มีบัว, 2560, หน้า 220) “ขนมลา” จึงเป็นขนมหวานชนิดหนึ่งที่ลูกหลานจัดทำขึ้น โดยบางท้องถิ่นมีความเชื่อว่า เปรมปากเล็กเท่ารูเข็มรับประทานอาหารที่โต ๆ ไม่ได้ จึงต้องทำขนมที่มีลักษณะเป็นเส้นเล็กเท่าเส้นด้าย จึงจะรับประทานได้ หรือในบางท้องถิ่นเชื่อว่าในโอกาสที่ได้ขึ้นมาเยี่ยมลูกหลาน ควรได้กลับไปด้วยเสื้อผ้าแพรพรรณใหม่ ๆ แต่เนื่องจากขนมลามีขั้นตอนการทำที่ยุ่งยาก และใช้เวลานานหลายวัน และเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงพัฒนาไป ผู้คนที่ทำขนมลาในอดีตเริ่มซบเซาลง คนรุ่นใหม่หันไปทำงานนอกท้องถิ่น ไม่ได้สืบสานการทำขนมลาทำให้ภูมิปัญญาการทำขนมลาลดน้อยลงไป

ปัจจุบันการทำขนมลาส่วนใหญ่จะเป็นการทำขนมลาเพื่อการจำหน่ายเชิงพาณิชย์ ทำให้คนในชุมชนรวมกลุ่มเป็นผู้ผลิตรายเดียว หรือจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยแหล่งผลิตขนมลาที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป คือ ชุมชนหอยรอก อำเภอบางแพ จังหวัดนครศรีธรรมราช (ชื่นฉวี อุปการ, 2555, หน้า 2) ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคมตามหลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาประเทศฯ ฉบับที่ 12 โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืนและคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ที่ลดความเหลื่อมล้ำ และขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ การส่งเสริมให้ชุมชนหมู่บ้านนำทุนทางวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนผลผลิตที่ได้จากชุมชนและครัวเรือนมาจัดทำเป็นสินค้าหรือเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายเชิงพาณิชย์ โดยมีเจตนารมณ์ให้ชุมชนนั้นพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงให้มีความเข้มแข็ง รวมไปถึงส่งเสริมการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนไปสู่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม ด้วยการส่งเสริมให้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนเกิดรายได้และช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชน (เกศแก้ว ประดิษฐ์, 2551, หน้า 128)

ปัญหาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีหลายประการ มีนักวิจัย นักวิชาการหลายท่าน ได้เสนอวิธีแก้ไขปัญหาคำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนว่า ควรส่งเสริมแนวทางกลยุทธ์เชิงรุก โดยพัฒนาศักยภาพการผลิต และยกระดับมาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์สู่ระดับประเทศหรือระดับสากล

(วงศ์ธีรา สุวรรณิน, 2563, หน้า 109) ขยายช่องทางการจัดจำหน่ายและการพัฒนาเครือข่ายทางธุรกิจ เพื่อส่งเสริมการกระจายรายได้ กระจายสินค้า แม้ว่าวิสาหกิจชุมชนบางรายจะสามารถดำเนินการผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาดแต่ไม่สามารถมีบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม เช่น ลักษณะของรูปทรงบรรจุภัณฑ์ยังไม่โดดเด่นหรือดึงดูดใจผู้ซื้อที่เป็นผู้บริโภค นอกจากนั้นวัสดุที่ใช้ไม่แข็งแรงก่อให้เกิดปัญหาในการจัดเก็บและการขนส่ง

วิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีเครือข่ายความร่วมมือและประสานประโยชน์ร่วมกันในการผลิตสินค้าชุมชน ซึ่งทางกลุ่มจะพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทขนมลาหลากหลายรูปแบบ เช่น ลาแผ่น ลาพับ ลากรอบ ลางู รวมไปถึงมีผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นใหม่ภายใต้แนวคิดการถนอมอาหาร คือ ลาม้วนสอดไส้ แต่เนื่องจากการรวมตัวกันของกลุ่มเกิดจากคนในชุมชน ชาวบ้านที่มีความรู้ทางภูมิปัญญาการทำขนมลา แต่ไม่มีความรู้เรื่องกระบวนการผลิต ทำให้ประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน เช่น ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านบัญชีและการเงิน ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมไปถึงปัญหาด้านพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ทั้งผู้ประกอบการและนักออกแบบจะนำทักษะทางศิลปะ โดยดึงเอาความเป็นวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนสังคมมาใช้ เพื่อเป็นภาพประกอบหรือลดลายกราฟิกต่าง ๆ บนบรรจุภัณฑ์ ซึ่งเมื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์ในลักษณะนี้ จะได้รับความนิยมและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในเชิงพาณิชย์มากขึ้น

ผู้วิจัยสำรวจและวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบบรรจุภัณฑ์เดิมพบว่า บรรจุภัณฑ์มีลักษณะเป็นถุงพลาสติกที่ไม่มีความแข็งแรง และลักษณะของฉลากตลอดจนถึงคำอธิบายบนฉลากยังไม่น่าสนใจไม่ดึงดูดใจผู้บริโภค มีลักษณะเรียบง่าย ฉีกขาดง่าย ดังนั้นเพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ขนมลา ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะออกแบบบรรจุภัณฑ์ ซึ่งคาดการณ์ว่า สามารถดึงดูดใจผู้บริโภคและเป็นการช่วยให้สินค้าได้รับการจำหน่ายในเชิงพาณิชย์มากขึ้น ดังนั้นการออกแบบบรรจุภัณฑ์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งทั้งในด้านลักษณะ ขนาด สี สัน ชนิดวัสดุ ส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายได้เพิ่มขึ้น สร้างความมั่นคงให้กับชุมชน เป็นการตอบสนองยุทธศาสตร์และนโยบายของประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลา เพื่อเพิ่มมูลค่าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและประเมินผลงานการออกแบบด้วยการหาค่าร้อยละและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้ประกอบการขนมลา ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ประกอบการขนมลาในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสตรีแปรรูปขนมลา กลุ่มน้องกี๋ขนมลา และกลุ่มภริมย์ขนมลา โดยสัมภาษณ์ในเรื่องภูมิปัญญาการทำขนมลาแต่ละประเภท

1.2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม รองประธาน และสมาชิกในกลุ่ม จำนวน 10 คน โดยสัมภาษณ์เรื่องความต้องการในการพัฒนารูปแบบของขนมลาและรูปแบบบรรจุภัณฑ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

2.1 แบบสำรวจ สำหรับสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบบรรจุภัณฑ์เดิมของขนมลาแต่ละประเภทในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น รูปแบบบรรจุภัณฑ์ รูปแบบการฉีกบรรจุภัณฑ์ ฉลากสินค้า รวมไปถึงรูปแบบขนมลา ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ภายในกลุ่มผู้บริโภคที่ซื้อขนมลา เพื่อให้ได้ข้อมูลและนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็น 2 ชุด

2.2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับกลุ่มผู้ประกอบการขนมลา จำนวน 4 กลุ่ม ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 10 คน

2.3 แบบสอบถามประเมินความคิดเห็นสำหรับผู้เชี่ยวชาญประเมินผลงานการออกแบบบรรจุภัณฑ์ จำนวน 3 ท่าน คัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเรขศิลป์ และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ พิจารณาประเมินผลงานการออกแบบ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง และสร้างต้นแบบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจและวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสำรวจรูปแบบบรรจุภัณฑ์เดิม และสัมภาษณ์ความต้องการในการพัฒนารูปแบบของขนมลา และรูปแบบบรรจุภัณฑ์ของผู้ประกอบการ

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มผู้บริโภค

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบบรรจุภัณฑ์เดิมของขนมลาแต่ละประเภทในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช วิเคราะห์รูปแบบขนมลาซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ภายในและวิเคราะห์กลุ่มผู้บริโภคที่ซื้อขนมลา

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกความต้องการในการพัฒนารูปแบบของขนมลาและรูปแบบบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอดำรงวิทยารุฉินารายณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบหาค่าเฉลี่ย

5. ขั้นตอนการออกแบบบรรจุภัณฑ์

ขั้นตอนการออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลา เพื่อเพิ่มมูลค่าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอดำรงวิทยารุฉินารายณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มี 8 ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 สำรวจเกี่ยวกับรูปแบบบรรจุภัณฑ์เดิมและกลุ่มผู้บริโภคขนมลา

ผลการสำรวจพบว่า ผลิตภัณฑ์ขนมลาที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอมผลิตอยู่ คือ ลาแผ่น ลาพับ ลากรอบ ลางู ทางกลุ่มบรรจุขนมลาแผ่น และขนมลาพับลงในถุงพลาสติกสำเร็จรูปขนาดใหญ่ เนื่องจากขายส่งเป็นกิโลกรัมให้พ่อค้าคนกลาง และไม่มีฉลากสินค้า ขนมลากรอบบรรจุในถุงพลาสติกสำเร็จรูปแบบก้นตั้งและจะผลิตตามออเดอร์เท่านั้น และขนมลางูเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นอย่างมาก เนื่องจากทานง่าย กรอบ หอม อร่อย ราคาไม่แพง บรรจุในถุงพลาสติกสำเร็จรูปแบบไม่มีก้น ผนึกด้วยสก็อตเทปที่ขายทั่วไปตามท้องตลาด มีฉลากสินค้าบ่งบอกถึงผลิตภัณฑ์ แต่ไม่ได้บอกข้อมูลของกลุ่มและส่วนประกอบ

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการขนมลาเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำขนมลาและความต้องการในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

1) ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการขนมลาเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำขนมลา จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสตรีแปรรูปขนมลา กลุ่มน้องก็ขนมลา และกลุ่มภริยาขนมลา มีดังนี้

1.1) ที่มาของชื่อขนมลามาจากวิธีการทอดขนมลา ซึ่งสมัยก่อนใช้กะลามาพรวัวเจาะรูขนาดเล็กหลายรู ใส่แป้งที่เตรียมทำขนมลาแล้วจึงแกว่งหรือส่ายแป้งลงบนกระทะที่ร้อนให้เป็นวงกลมตามรูปของกระทะ ภาษาพื้นถิ่นเรียกว่า ลาแป้ง แป้งที่ตีเส้นต้องไม่ขาด เส้นต้องเล็กเท่าเส้นด้าย สีแป้งสะท้อนแวววาวเป็นประกาย

1.2) ขนมลาทำขึ้นเพื่อเทศกาลบุญเดือนสิบ โดยมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษอันได้แก่ พ่อแม่ญาติพี่น้อง ปู่ย่าตายาย ซึ่งได้ถึงแก่กรรมล่วงลับไปแล้วจะกลับมาเยี่ยมลูกหลานในช่วงเดือนสิบ

1.3) ขนมลาเป็น 1 ใน 5 ชนิดของขนมในพิธีกรรมบุญเดือนสิบ ประกอบด้วย ขนมลา ขนมพอง ขนมกง หรือขนมไข่ปลา ขนมดีซำ และขนมบ้า

1.4) สูตรการทำขนมลามีด้วยกัน 3 สูตร ประกอบด้วย สูตรน้ำตาลจาก สูตรน้ำตาลโตนด และสูตรน้ำตาลทราย หรือน้ำผึ้ง

1.5) ไม่ว่าจะแปรรูปขนมลาเป็นชนิดใดต้องเริ่มต้นวิธีการทำด้วยการแกว่งหรือสายแบ่งลงบนกระทะให้เป็นวงกลมตามรูปของกระทะก่อน ถึงจะแปรรูปขนมลาตามชนิดต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันขนมลาที่ผลิตกันในปัจจุบันมี 4 ชนิด คือ ลาแผ่น ลาพับ ลากรอบ และลาจู

2) ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม รองประธาน และสมาชิกในกลุ่ม จำนวน 10 คน ถึงความต้องการในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ พบว่าทางกลุ่มมีความต้องการในการพัฒนารูปลักษณ์ของขนมลาจูให้แตกต่างไปจากเดิม เปลี่ยนชื่อเรียกเดิมเพื่อลบภาพจำของลาจูซึ่งชื่อฟังดูไม่น่าทาน โดยใช้ชื่อขนมลากลมเกลียว และขนมลาเกลียวใจ เนื่องจากขนมลาจูได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นอย่างมาก และต้องการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทนทานปกป้องผลิตภัณฑ์ขนมลารายใน ป้องกันการกระแทกในเรือของการขนส่ง (บุญส่ง ช่วยแก้ว, วรณีย์ ช่วยแก้ว, อกนิษฐา ช่วยแก้ว, กิตติศักดิ์ ช่วยแก้ว, สงบ เกลี้ยงเกิด, ปุณณภา เพชรทอง, อารีย์ มูลแสงทอง, ปราณี วราภรณ์, เพียว หนูทอง และวิโรจน์ เดชชู, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 มกราคม 2564)

ขนมลาแบบเดิม

ขนมลาเกลียวใจ

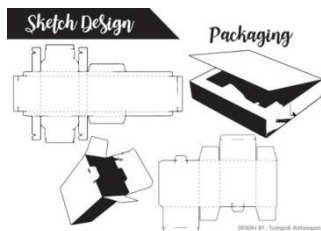

ขนมลากลมเกลียว

ภาพที่ 1 รูปแบบผลิตภัณฑ์ขนมลา
ที่มา: ผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดทิศทางในการออกแบบบรรจุภัณฑ์

ผลจากการสำรวจ และสัมภาษณ์เชิงลึกข้างต้น ผู้วิจัยนำมาสู่การกำหนดทิศทางการออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลาเพื่อเพิ่มมูลค่าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช (concept design) ถึงความเป็นภูมิปัญญาการทำขนมลามาสร้างสรรค์เป็นกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ลวดลายกราฟิกที่ได้ ผู้วิจัยถอดมาจากวิธีการทอดขนมลาด้วยการแกว่งแบ่งเป็นวงกลมบนกระทะให้มีลักษณะเป็นลาแผ่น สื่อถึงความคิดสร้างสรรค์ให้ดูร่วมสมัยเน้นความอิสระของเส้นขนมลาเพิ่มกราฟิกใบคณฑี ซึ่งเป็นหนึ่งในส่วนประกอบของแป้งขนมลา ช่วยลดกลิ่นหืน กราฟิกลายใบตาล อันเป็นสูตรน้ำตาลจากที่ทางกลุ่มใช้จนเป็นเอกลักษณ์ เน้นสีโทนเย็น เพื่อต้องการสื่อถึงงานประเพณีงานบุญ เหมาะที่จะนำไปเป็นของขวัญของฝาก ส่วนโครงสร้างบรรจุภัณฑ์สามารถ เปิด-ปิด สะดวก และปกป้องผลิตภัณฑ์ภายใน สามารถเรียงซ้อนกันได้ง่าย เหมาะสมกับการขนส่ง ขนย้าย

ภาพที่ 2 การกำหนดทิศทางการออกแบบบรรจุภัณฑ์
ที่มา: ผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบบรรจุภัณฑ์

จากการกำหนดทิศทางการออกแบบ ผู้วิจัยออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลากลมเกลียว 3 รูปแบบ และขนมลาเกลียวใจ 3 รูปแบบรวม 6 รูปแบบ สรุปได้ว่า ผู้บริโภคที่ให้ความสนใจแบบที่ 3 เป็นลำดับ 1 สอดคล้องกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอมให้ความสนใจแบบที่ 3 เป็นลำดับ 1 โดยเสนอแนะให้ปรับโทนสีเป็นน้ำตาลครีมใกล้เคียงกับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบทั้ง 3 ท่านให้ความสนใจในรูปแบบบรรจุภัณฑ์แบบที่ 3 และเสนอแนะเพิ่มเติมให้นำตราสินค้าของแบบที่ 2 มาจัดวางในแบบที่ 3 จะดูลงตัวและเหมาะสม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงปรับปรุงกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ตามข้อเสนอแนะ

ภาพร่างขนมลากลมเกลียวแบบที่ 1

ภาพร่างขนมลากลมเกลียวแบบที่ 2

ภาพร่างขนมลากลมเกลียวแบบที่ 3

ภาพร่างขนมลาเกลียวใจแบบที่ 1

ภาพร่างขนมลาเกลียวใจแบบที่ 2

ภาพร่างขนมลาเกลียวใจแบบที่ 3

ภาพที่ 3 การออกแบบภาพร่างบรรจุภัณฑ์ขนมลากลมเกลียว และขนมลาเกลียวใจ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 4 การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ขนมลากลมเกลียว และขนมลาเกลียวใจ ตามข้อเสนอแนะ
ที่มา: ผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 5 ผู้เชี่ยวชาญประเมินผลงานการออกแบบและสร้างต้นแบบ

ประเมินการออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเรขศิลป์ และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ สรุปการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและข้อเสนอแนะที่มีต่อผลงานการออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลาได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเลือกรูปแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลากลมเกลียว และบรรจุภัณฑ์ขนมลาเกลียวใจรูปแบบที่ 3 มีความเหมาะสมและลงตัวที่สุด ส่วนโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ตรงตามความต้องการของผู้ประกอบการ รูปแบบบรรจุภัณฑ์เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ขนมลาด้านในและสามารถใช้งานได้จริง กระบวนการผลิตไม่ซับซ้อน นำไปสู่การสร้างต้นแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลากลมเกลียวและบรรจุภัณฑ์ขนมลาเกลียวใจ

ภาพที่ 5 ต้นแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลากลมเกลียว และขนมลาเกลียวใจ
ที่มา: ผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 6 ถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการออกแบบบรรจุภัณฑ์สู่ชุมชนและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้วิจัยถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการออกแบบบรรจุภัณฑ์สู่ชุมชนเป็นเสมือนการคืนความรู้สู่ชุมชนถึงที่มาของแนวทางการออกแบบบรรจุภัณฑ์ โดยใช้กระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม โดยดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการออกแบบบรรจุภัณฑ์สู่ชุมชน กิจกรรมดังกล่าวประกอบไปด้วย การให้ความรู้เรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ และเรื่องการจัดการธุรกิจผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร จากวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และกิจกรรมการทดลองขึ้นโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ขนมลากเลี้ยว และขนมลาเกลียวใจ ณ วิทยาลัยชุมชนบ้านท่าซอม

การนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ สามารถนำบรรจุภัณฑ์ขนมลาไปจำหน่ายได้ในเชิงพาณิชย์เพื่อเพิ่มมูลค่า ทางกลุ่มใช้ใบคนที่อันเป็นวัตถุดิบในชุมชนมาเป็นส่วนผสมเพื่อลดการเหินของขนมลา ทางกลุ่มมีเครือข่ายสมาชิกในชุมชนที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตสินค้า บริการ และเป็นการกระจายรายได้ในชุมชน

การนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ด้านสังคม สามารถนำไปใช้ในการปรับระบบคิด และรูปแบบพฤติกรรมของผู้บริโภคทุกภาคส่วน อาทิ กลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้ผลิตและผู้ประกอบการ รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งนี้จะนำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP อย่างยั่งยืน

การนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ด้านวิชาการ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาบูรณาการการเรียนการสอนในรายวิชาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และรายวิชาการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการทางวัฒนธรรมรวมถึงการบริการวิชาการ และงานวิจัย เพื่อให้เกิดการเผยแพร่ และต่อยอดองค์ความรู้ในเรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์ชุมชน

ภาพที่ 6 ถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการออกแบบบรรจุภัณฑ์สู่ชุมชน
ที่มา: ผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 7 ประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มผู้บริโภค

ผลวิเคราะห์การประเมินความพึงพอใจจากผู้บริโภคต่อการออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราชจำนวน 100 คน ผู้วิจัยใช้แนวทางการประเมินความพึงพอใจของ (กัญญารัตน์ แห้วเพชร, สุทธิดา ถิตย์ไชย และพิมพ์งา เพ็ญนาเรนทร์, 2561) หน้า 15) พบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 เมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ขนมลากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ด้านรูปแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ด้านกรรมวิธีการผลิตบรรจุภัณฑ์ขนมลาและการตลาดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.77 และด้านโครงสร้างและการปกป้องผลิตภัณฑ์ขนมลากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28

ขั้นตอนที่ 8 ทดลองตลาด

ต้นทุนผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เดิม รายการต้นทุนบรรจุภัณฑ์ 11.5 บาท วัตถุดิบ 17.31 บาท ค่าแรงงาน 0.04 บาท ต้นทุนอื่น ๆ 0.02 บาท และค่าใช้จ่ายในการผลิต 0.02 บาท รวมต้นทุนผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เดิม 28.89 บาท ทางกลุ่มตั้งราคาขายปลีกกล่องละ 80 บาท ขายส่งกล่องละ 55 บาท ราคาขายส่งต้องซื้อในปริมาณ 30 กล่องขึ้นไป

ต้นทุนผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ใหม่ รายการต้นทุนบรรจุภัณฑ์ 18.0 บาท วัตถุดิบ 17.31 บาท ค่าแรงงาน 0.04 บาท ต้นทุนอื่น ๆ 0.02 บาท และค่าใช้จ่ายในการผลิต 0.02 บาท รวมต้นทุนผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เดิม 35.39 บาท ทางกลุ่มตั้งราคาขายปลีก กล่องละ 120 บาท ขายส่งกล่องละ 100 บาท ราคาขายส่งต้องซื้อในปริมาณ 30 กล่องขึ้นไป

ตารางที่ 1 การกระจายรายได้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอมอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

รายการ	จำนวน ขายได้	หน่วย	กระจายในพื้นที่	กระจายนอก พื้นที่	รวมรายได้
การกระจายรายได้ก่อนเข้าร่วมโครงการ					
ขนมลากลมเกลียวและขนมลา เกลียวใจ (ปลีก) แพ็คกล่อง	120	กล่อง	8,325.60	1,274.40	9,600.00
ขนมลากลมเกลียวและขนมลา เกลียวใจ (ส่ง) แพ็คกล่อง	120	กล่อง	5,325.60	194.40	5,520.00
การกระจายรายได้หลังเข้าร่วมโครงการ					
ขนมลากลมเกลียวและขนมลา เกลียวใจ (ปลีก) แพ็คกล่อง	37	กล่อง	2,567.06	392.94	2,960.00
ขนมลากลมเกลียวและขนมลา เกลียวใจ (ส่ง) แพ็คกล่อง	184	กล่อง	8,165.92	298.08	8,464.00

หลังดำเนินโครงการวิจัย ชุมชนมีรายได้รวม 85,504.80 บาท มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 12,214.97 บาท (เก็บข้อมูล ณ เดือนมกราคม-กรกฎาคม 2564) โดยเป็นรายได้จากการวิจัยทั้งหมด ไม่มีรายได้อื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบรายได้ในช่วงนอกเทศกาลก่อนเข้าร่วมโครงการและหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่ามีรายได้ลดลงจากเดิมคิดเป็นร้อยละ 72.78 จะเห็นได้ว่ารายได้ลดลง เนื่องจากหลังดำเนินโครงการวิจัยเกิดสถานการณ์โควิด และทางกลุ่มอยู่ในพื้นที่สีแดงไม่สามารถเดินทางไปขายผลิตภัณฑ์ขนมลาในตลาดชุมชนได้

ผู้วิจัยและคณะทีมวิจัยทางการตลาด มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ร่วมกันประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์หลากหลายช่องทางเพื่อเพิ่มมูลค่าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ เฟซบุ๊ก โดยให้กลุ่มจัดทำเพจเพื่อการประชาสัมพันธ์ด้วยตนเอง ร่วมไปถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านรายการโทรทัศน์ รายการเรื่องเด็ดเด็ดตะเภา ทางเอ็มรินทร์ทีวี ช่อง 34 ออกอากาศเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2565 หลังออกอากาศทำให้ผู้บริโภคที่อยู่ในพื้นที่ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน ให้ความสนใจและสั่งซื้อเข้ามาเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งยังส่งจองล่วงหน้าเพื่อจะรับสินค้าในช่วงเทศกาลบุญเดือนสิบ

ภาพที่ 7 การประชาสัมพันธ์ผ่านรายการโทรทัศน์
ที่มา: ผู้วิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยการออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลาเพื่อเพิ่มมูลค่าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

1. ขนมลาทำขึ้นเพื่อใช้ในเทศกาลบุญเดือนสิบ และขนมลายังเป็น 1 ใน 5 ชนิดของขนมในพิธีกรรมบุญเดือนสิบ สูตรการทำขนมลามีด้วยกัน 3 สูตร ประกอบด้วย สูตรน้ำตาลจาก สูตรน้ำตาลโตนด และสูตรน้ำตาลทราย หรือน้ำผึ้ง การเริ่มต้นวิธีการทำขนมลาจะต้องเริ่มด้วยการแกว่งหรือส่ายแป้งลงบนกระทะให้เป็นวงกลมตามรูปของกระทะ เพื่อเป็นลาแผ่นก่อนถึงจะแปรรูปขนมลาตามชนิดต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันขนมลาที่ผลิตกันในปัจจุบันมี 4 ชนิด คือ ลาแผ่น ลาพับ ลากรอบ และลางู

2. ขนมลาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นอย่างมาก เนื่องจากทานง่าย กรอบหอม อร่อย ราคาไม่แพง ดังนั้น การพัฒนารูปลักษณ์ของขนมลาให้แตกต่างไปจากเดิม โดยใช้ชื่อขนมลากลมเกลียว และขนมลาเกลียวใจสามารถขยายกลุ่มลูกค้าได้กว้างขึ้น

3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม ผู้บริโภค และผู้เชี่ยวชาญ สนใจการออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลาในรูปแบบที่ 3 มากที่สุด เนื่องจากมีความเหมาะสมและลงตัวที่สุด ส่วนโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ตรงตามความต้องการของกลุ่ม บรรจุภัณฑ์เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ขนมลาด้านใน และสามารถใช้งานได้จริง กระบวนการผลิตไม่ซับซ้อน นำไปสู่การสร้างต้นแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลากลมเกลียว และบรรจุภัณฑ์ขนมลาเกลียวใจ

4. ผู้บริโภคจำนวน 100 คน มีความพึงพอใจต่อการออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อ.ดงหลวง จ.นครศรีธรรมราช อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62

5. ทดลองตลาด จำหน่ายผลิตภัณฑ์ขนมลาลงเข้าร่วมโครงการระยะเวลา 7 เดือน มีรายได้รวม 85,504.80 บาท เฉลี่ยเดือนละ 12,214.97 บาท มีการกระจายรายได้ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช คิดเป็นร้อยละ 92.93 ของรายได้รวม และมีการกระจายออกนอกพื้นที่คิดเป็นร้อยละ 7.07 ของรายได้ รวมทั้งหมด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมลาเพื่อเพิ่มมูลค่าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช สะท้อนให้เห็นว่า บรรจุภัณฑ์เป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนา นอกเหนือไปจากหน้าที่ การปกป้องผลิตภัณฑ์ภายในอันเป็นหน้าที่หลัก ยังรองรับในเรื่องของการขนส่งสินค้าให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ และที่สำคัญไปกว่านั้นบรรจุภัณฑ์ยังทำหน้าที่ด้านการสื่อสารการตลาดในการแนะนำข้อมูล กระตุ้นและจูงใจผู้บริโภคให้ตัดสินใจซื้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Svanes, Vold, Moller, Pettersen, Lorsen, & Hanssen (2010) กล่าวว่า การออกแบบบรรจุภัณฑ์และการเพิ่มประสิทธิภาพสำหรับการสร้างแนวคิด การสนับสนุนการตัดสินใจจำเป็นมากที่ต้องออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์อย่างเหมาะสม อันมีผลต่อสถิติการเลือกซื้อของผู้บริโภค เช่นเดียวกับ Rundh, (2009) พบว่าการออกแบบบรรจุภัณฑ์ มีส่วนทำให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันในการทำการตลาดสินค้าอุปโภคบริโภค ความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าในการวางแผน และดำเนินการออกแบบอย่างมี

ส่วนร่วม สามารถกระตุ้นให้ลูกค้าซื้อผลิตภัณฑ์ซ้ำ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารที่มีการแข่งขันสูง สอดคล้องกับ ประชิด ทิณบุตร และนรรชนา ทาสวรรณ (2561) ที่กล่าวว่า หลักการเบื้องต้นสำหรับการออกแบบบรรจุภัณฑ์เชิงวัฒนธรรมประกอบด้วย 1) การสร้างชื่อตราสินค้า สามารถนำเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยมาเป็นแนวคิดในการออกแบบ ทั้งวัฒนธรรมด้านภาษา ภาษาถิ่นกับการบ่งบอกคุณลักษณะตัวสินค้า 2) การเลือกใช้ภาพและเนื้อหาเป็นองค์ประกอบในการออกแบบ เช่น วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ สถานที่ท่องเที่ยว หัตถกรรมพื้นถิ่น กรรมวิธีการผลิตผลิตภัณฑ์ และ 3) แนวคิดด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ โครงสร้างที่คำนึงถึงลักษณะทางกายภาพของตัวผลิตภัณฑ์หรือโครงสร้างธรรมดาแต่แสดงถึงความแข็งแรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชนาถ ทิวะสิงห์ (2560) พบว่า การประเมินประสิทธิภาพบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ด้านรูปแบบบรรจุภัณฑ์ ด้านกรรมวิธีการบรรจุ การตลาด และด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์เช่นเดียวกับ เกศแก้ว ประดิษฐ์ (2561) กล่าวว่า การออกแบบบรรจุภัณฑ์ต้องคำนึงถึงรูปแบบบรรจุภัณฑ์ โครงสร้างบรรจุภัณฑ์ และกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ รวมไปถึงการเปรียบเทียบยอดขายบรรจุภัณฑ์เดิมและบรรจุภัณฑ์ใหม่ ทำให้ทราบแนวโน้มการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้ผู้ผลิตสามารถมียอดขายเพิ่มขึ้นหลังการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1. บรรจุภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา ควรนำไปใช้งานอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับการขยายตลาดในการจำหน่ายขนมลาไปยังต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย จีน
2. กราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ สามารถนำไปพัฒนาเป็นกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ขนมลาประเภทอื่นที่ทางกลุ่มได้พัฒนาอยู่ เช่น ขนมลาม้วนสอดไส้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัญหาด้านการบริหารจัดการการเงิน การตลาด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอมนั้นเป็นกลุ่มที่มีความรู้ภูมิปัญญาและการแปรรูปขนมลา แต่ยังขาดความรู้ในเรื่องการทำบัญชีการเงิน การตลาด ไม่สามารถกำหนดราคาขายสินค้าได้อย่างถูกต้อง มีช่องทางการตลาดน้อย ส่วนใหญ่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอมได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งเรื่องเงินทุน การจัดแสดงสินค้าตามงานต่าง ๆ จังหวัดนครราชสีมา มีกลุ่มอาชีพและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำขนมลาเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการแข่งขันสูงในทุกด้าน หากผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ไม่แตกต่างไปจากเดิม จะทำให้เกิดส่วนแบ่งทางการตลาด

ดังนั้น การให้ความรู้ในเรื่องของระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) ตั้งแต่การคำนวณต้นทุน กำไร กำหนดราคาขาย การสั่งซื้อสินค้า ชำระเงิน การจัดการขนส่ง จัดเก็บฐานข้อมูลลูกค้า การเพิ่มช่องทางการตลาด จะนำไปสู่การสร้างงานและสร้างรายได้ให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าซอม และชุมชนอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- เกศแก้ว ประดิษฐ์. (2561). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ข้าวกล้องพันธุ์ข้าวหอมกระดังงาที่มีผลต่อการตอบรับในเชิงพาณิชย์ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านบ่อขอ อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนราธิวาส. **วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์**, 10(2), หน้า 127-138.
- กัญญารัตน์ หัวเพ็ชร, สุทธิดา ถิตย์ไชย และพิมพ์นา เพ็งนาเรนทร์. (2561). ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการให้บริการ ของตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี**, 1(2), หน้า 9-19.
- ชื่นฉวี อุปการ. (2555). การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำขนมลาบ้านศรีสมบูรณ์ ตำบลห้วยไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดนครสวรรค์. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร**.
- ประชิด ทิณบุตร และนรรชน ทาสวรรณ. (2561). การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการออกแบบพัฒนาตราสัญลักษณ์และรูปลักษณ์บรรจุภัณฑ์สินค้าประเภทสมุนไพร สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2. **จันทร์เกษมสาร**, 24(47), หน้า 126-141.
- ภริมา วณิชสถิตกุล และพระมหาจิรฉัตร จิระเมธี. (2558). คติชนวิทยา : ความเชื่อกับสังคมไทย. **วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**. 1(1), หน้า 31-44.
- วงศ์ธีรา สุวรรณิน. (2563). แนวทางการเพิ่มมูลค่าสินค้าชุมชนบนรากฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบในจังหวัดหนองคาย. **Bu Academic Review**, 19(1), หน้า 109-127.
- วิชานถ ทิวะสิงห์. (2560). การออกแบบกราฟิกบรรจุภัณฑ์เครื่องสำอางเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศูนย์นวัตกรรมใหม่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. **วารสารวิชาการศิลปสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 8(2), หน้า 10-22.
- สุดาวรรณ มีบัว. (2560). ประเพณีบุญสารทเดือนสิบเมืองนคร. **วารสารนาควิเคราะห์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช**, 9(2), หน้า 220-229.
- อมรินทร์ ทวี. (2565, มกราคม 3). วิสาหกิจชุมชนบ้านท่าขอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช | ของเด็ดเอ็ดตะโร. [Video File]. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=M-b0fogjqsU>
- Rundh, B., (2009). Packaging design: creating competitive advantage with product packaging. **British Food Journal**, 111(9), pp. 988-1002.
- Svanes, E., Vold, M., Moller, H., Pettersen, M.K., Lorsen, H., & Hanssen, O.J., (2010). Sustainable packaging design: a holistic methodology for packaging design. **Packaging Technology and Science an International journal**, 23(3), pp. 161-175.

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยี

สารสนเทศและการศึกษาสังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

The Role of Educational Institution Administrators in Promotion Information Technology and Education Under The Samut Prakan Secondary Education Service Area Office

วันที่รับบทความ: 15 สิงหาคม 2565

ยุภาวรัตน์ ชันติกรม¹

วันที่แก้ไขบทความ: 11 พฤศจิกายน 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 21 พฤศจิกายน 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ และ 2) เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2,760 คน ผู้วิจัยใช้สูตรของ ยามาเน่ (Yamane) ในการคำนวณ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 350 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ (Cronbach's alpha) 0.89 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีแอลเอสดี ของฟิชเชอร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ เมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

¹ อาจารย์ ดร. ประจักษ์หาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
e-mail: dr.whan5337@icloud.com

ทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเมื่อจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ในภาพรวม
ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารเพื่อการศึกษา

The Role of Educational Institution Administrators in Promotion Information Technology and Education Under The Samut Prakan Secondary Education Service Area Office

Received: August 15, 2022

Yupawarat Kunteekrom¹

Revised: November 11, 2022

Accepted: November 21, 2022

Abstract

This research aims to: (1) study the roles of educational institution administrators in promoting information and communication technology for education under the Samut Prakan secondary educational service area office; and (2) to compare the roles of educational institution administrators in promoting information technology and communication for education Under the Samut Prakan secondary educational service area office by gender, education level, work experience, and school size. The research is quantitative research. The population used in the study was 2,760 school administrators and teachers under the office in Samut Prakan secondary education service area, academic year 2021 using Yamane's formula for computation. The sample size of 350 people was obtained by dividing random sampling. Instrument used were Cronbach's alpha questionnaires with 0.89 confidence. Data was analyzed by percentage, mean, standard deviation, t- test, One-way ANOVA and tested the pair average by Fisher's LSD method. The results of the research were as follows: (1) the role of educational institution administrators in promoting information and communication technology for education under the Samut Prakan secondary educational service area office overall was at a high level; and (2) the role of educational institution administrators in promoting information and communication technology for education under the Samut Prakan secondary educational service area office was different statistically significant at the .05

¹ Ph.D., Department Educational Administration, Faculty of Education, Bangkokthonburi University

e-mail: dr.whan5337@icloud.com

level when classified by size of educational institutions while there is no differences when classified by gender, education level and work experience.

Keywords: Role of Educational Institution Administrators, Technology, Information and Education

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงประโยชน์และโทษที่อาจเกิดขึ้นจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาพัฒนาและประยุกต์ใช้ เพื่อผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาเป็นความรู้ในระดับที่สูงขึ้น รวมถึงรู้จักคิดวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากการใช้ที่ไม่เหมาะสมได้ด้วย ทั้งนี้โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงและคุณธรรมนำความรู้ จึงสนับสนุนให้มีการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในการเรียนการสอนและการบริหารจัดการอย่างกว้างขวางเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดนโยบายและมาตรฐานการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาขึ้น เพื่อสนับสนุนการนำใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา และเพื่อเป็นการป้องกันภัยทางอินเทอร์เน็ต โดยให้ผู้เรียน ผู้สอน บุคลากรทางการศึกษาและประชาชนได้ใช้ประโยชน์และเข้าถึงบริการได้จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารตามความเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 1-4) และในแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2557-2559 ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการยกระดับความสามารถของผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา โดยมีเป้าประสงค์เพื่อให้ผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา มีสื่อเนื้อหาสาระการเรียนรู้แบบอิเล็กทรอนิกส์สนับสนุนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมตามหลักสูตร มีการจัดสรรคลื่นความถี่และโครงสร้างพื้นฐานในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ตลอดจนถึงเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Network) ที่สามารถให้บริการเพื่อการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและมีเครื่องมืออุปกรณ์ที่เพียงพอ มีคลังข้อมูลและระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการและการบริการด้านการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556, หน้า 27-32)

นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้กล่าวถึงการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ เท่าเทียมและทั่วถึง โดยการปฏิรูประบบการเรียนรู้มุ่งจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างสมรรถนะกำลังคนทั้งระบบการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมศึกษาจนถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาสื่อเพื่อการเรียนรู้ ปรับหลักสูตรและผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของตลาด การวิจัย และการใช้เทคโนโลยีและสื่อเพื่อการเรียนรู้ จากความสำคัญดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นจะช่วยพัฒนาระบบการศึกษาของไทย หากมีการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558, หน้า 19-20)

จากความเป็นมาดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสมุทรปราการว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อศึกษามากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เมื่อใช้เป็นข้อมูลให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเป็นแนวทาง

ในการพัฒนาและส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา รวมทั้งหน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการได้ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษา ภายใต้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการแตกต่างกัน เมื่อจำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2,760 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 82 คน และครู จำนวน 2,678 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สูตรของยามานะ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมให้มีความคลาดเคลื่อน .05 ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่ม ตัวอย่าง (Yamane, 1973, p. 1089) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 350 คน แต่เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีจำนวนน้อยกว่าครู ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง 10:90 โดยเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ร้อยละ 10 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้จำนวน 35 คน และครู ร้อยละ 90 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้จำนวน 315 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามพัฒนาขึ้นจากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ประกอบด้วยตำแหน่งหน้าที่ เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ประกอบด้วยตำแหน่งหน้าที่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษาที่บริหาร

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา 2) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน 4) ด้านทรัพยากรการเรียนรู้ 5) ด้านความร่วมมือภาครัฐ เอกชน และชุมชน และ 6) ด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม คำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ (สุรวิทย์ ศิริโกภากรมย์, 2546, หน้า 139-140) โดยมีเกณฑ์ให้น้ำหนักคะแนนตามแนวทางการสร้างเครื่องมือวัดของลิเคิร์ต (Likert)

เครื่องมือของงานวิจัยนี้ได้ผ่านการทดสอบ ดังนี้ 1) การตรวจสอบความเที่ยงตรง (validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่อาจารย์ที่ปรึกษา ได้ทำการตรวจสอบเบื้องต้น และปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รอบรู้เฉพาะเรื่อง (subject matter specialists) จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (validity) ความครอบคลุม ความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา ซึ่งข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 2) หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (alpha coefficient method) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) (พิชิต ฤทธิ์จัญญ, 2551, หน้า 248) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (convenient sampling) ได้ใช้เป็นวิธีการเลือกสำหรับการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล พร้อมแบบสอบถามที่ใส่รหัสกำกับแล้ว ไปถึงผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 350 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 35 คน และครูจำนวน 315 คน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดส่งด้วย Google form ส่ง QR code Link ไปทาง e-mail หรือ โอนผ่าน ผู้อำนวยการโรงเรียนสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ทั้ง 25 แห่ง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และการหาร้อยละ (percentage) วิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และทดสอบสมมติฐานงานวิจัยด้วยการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ และระดับการศึกษา โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test)

และเมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษาใช้สถิติทดสอบเอฟ (F-test) เพื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีแอลเอสดี (LSD.) ของฟิชเชอร์ (Fisher)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ เมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังนี้

2.1 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการในภาพรวมอยู่ระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการตระหนักเห็นถึงความสำคัญในการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา โดยจัดทำแผนพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาในแผนปฏิบัติการประจำปี มีการสนับสนุนให้ครู บุคลากร และคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา รวมทั้งจัดให้มีระบบกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งจัดให้มีบุคลากรรับผิดชอบงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาโดยตรง ส่งผลให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 2) ที่ได้กำหนดมาตรฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยระบุว่าสถานศึกษาควรจัดให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ตามขอบข่ายการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา เช่น มีแผนพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ระยะกลาง (3-5 ปี) และพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่อยู่ในแผนปฏิบัติการประจำปี มีระบบกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและรายงานผลอย่างต่อเนื่อง มีระบบงานข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันตามมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ และมีบุคลากรรับผิดชอบงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพิมล ทรงประดิษฐ์ (2554) ที่ศึกษาเรื่องบทบาท

ผู้บริหาร สถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ มีบุคลากรรับผิดชอบงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยตรง รองลงมาได้แก่ มีระบบงานข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันตามมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ มีแผนพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระยะกลาง (5 ปี) และพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่อยู่ในแผนปฏิบัติการประจำปี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วศิณี สืบสุทธา (2554) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2.2 ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ผู้วิจัยได้อภิปรายผล ดังนี้

1) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ที่เป็นเพศชายและเพศหญิง ดำเนินงานตามนโยบาย โครงการ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา รวมทั้งมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อ การศึกษามาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานและการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะนุช บัวชุม (2561) ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ผลการวิจัย พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ที่มีเพศต่างกัน เมื่อพิจารณาในภาพรวมและรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูผู้สอนที่มีเพศต่างกันมีความเห็นตรงกัน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษามีความสำคัญเหมือนกันทุกด้าน เพราะการใช้เทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มความสะดวกและรวดเร็ว และสามารถช่วยจัดเก็บข้อมูลเพิ่มความสะดวกให้กับครูในสถานศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกราช เครือศรี, โกวิท วัชรินทรางกูร และกระพั่น ศรีงาน (2558) ที่ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาเขต 32 ผลการวิจัยพบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูที่มีเพศต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำแนกตามระดับการศึกษา ทั้งในรายด้านและในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอกเป็นผู้มีองค์ความรู้ที่สามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะนุช บัวชุม (2561) ที่ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ผลการวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภสิริ พัฒนภักดี (2558) ศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำแนกตามประสบการณ์ ในการทำงาน ทั้งในรายด้านและในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาไม่แตกต่างกัน เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งด้านการบริหารจัดการและการใช้เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งในรูปแบบการเรียนรู้ในชั้นเรียนและการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นไม่ว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะมีประสบการณ์ในการทำงานมากน้อยเพียงใด ก็ย่อมมีการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กวินตรา ชวนลิ้ม (2560) ที่ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จำแนกตามประสบการณ์การทำงานไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูเบศ นิราศภัย (2562) ศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ผลการศึกษาพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สำคัญอย่างยิ่งในชีวิตประจำวันสำหรับทุกเพศทุกวัยและทุกโรงเรียน เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกสำหรับบริหารจัดการ และการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

4) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันย่อมมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาต่างกัน ทั้งนี้สถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันอาจมีบริบท สภาพแวดล้อม งบประมาณที่ได้รับสนับสนุน จำนวนนักเรียน จำนวนครู และบุคลากรในสถานศึกษาต่างกัน ทำให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาแตกต่างกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า สถานศึกษาขนาดกลางไม่แตกต่างจากสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษในด้านการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านทรัพยากรการเรียนรู้ และด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม อาจเป็นเพราะว่าสถานศึกษาขนาดกลางที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง เป็นสถานศึกษาที่มีความพร้อมในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดกลางมีบทบาทในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาไม่แตกต่างจากผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ แต่ทั้งนี้บริบทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรภรณ์ คงเกิด (2561) ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ จำแนกตามขนาด สถานศึกษา โดยรวมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะครูที่อยู่ในขนาดสถานศึกษาที่แตกต่างกันทั้งขนาดเล็ก กลางและใหญ่ อาจจะทำให้เห็นมุมมองความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะสถานศึกษาอยู่คนละอำเภอ บริบท และสภาพแวดล้อม จำนวนนักเรียน จำนวนครูและบุคลากรในสถานศึกษาอาจส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาทำให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครูในสถานศึกษามีความแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิต เยี่ยมรัมย์ (2561) ที่ศึกษาสภาพการดำเนินงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 จำแนกตามขนาดของโรงเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ด้านการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ จัดให้มีระบบประเมินผลการดำเนินงานและรายงานผลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดให้มีระบบประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการกำกับติดตามผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาในสถานศึกษา และให้บุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา รายงานผลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ให้ฝ่ายบริหารและบุคลากรทั้งสถานศึกษาได้รับทราบ เพื่อนำผลการประเมินการดำเนินงานไปปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ส่งเสริมให้มีซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์ที่จำเป็นสำหรับใช้ในสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดทำแผนพัฒนาปรับปรุงการใช้โปรแกรมหรือซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์ โดยจัดให้มีการสำรวจความต้องการในหน่วยงานถึงความจำเป็นในการใช้โปรแกรม จัดหางบประมาณสำหรับจัดซื้อโปรแกรมหรือซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์ จัดให้มีการให้ความรู้การสื่อสารทำความเข้าใจ รวมถึงข้อกฎหมาย การกำหนดนโยบายด้านลิขสิทธิ์ ที่เหมาะสมแก่ครูผู้สอนและนักเรียน และส่งเสริมให้มีการกำหนดแนวปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยของเครือข่ายให้เป็นมาตรการของสถานศึกษา โดยจัดตั้งคณะทำงานเพื่อตรวจสอบสิ่งที่อยู่ในคอมพิวเตอร์ให้เป็นสิ่งที่ถูกลิขสิทธิ์

1.3 ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ กระตุ้นให้มีการพัฒนาครูผู้สอนให้เป็นทั้งผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างบรรยากาศให้ครูผู้สอนเกิดความรู้สึกรักหรือทัศนคติเชิงบวกในการผลิตและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา วางแผนการพัฒนาฝึกอบรมครูผู้สอนให้เป็นทั้งผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา โดยจัดทำโครงการอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาให้กับครูผู้สอนในสถานศึกษา และการส่งเสริมให้มีผู้อื่นเข้ารับการอบรมและพัฒนาตนเองในหลักสูตรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูได้มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

1.4 ด้านทรัพยากรการเรียนรู้ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการจัดทำห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการเรียนรู้ให้กับนักเรียนและครูผู้สอนตามศักยภาพของสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ครูผู้สอนและนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำรูปแบบห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการเรียนรู้ เพื่อให้ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานอย่างสูงสุด ผู้บริหารสถานศึกษาจัดหางบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการเรียนรู้ให้กับนักเรียนและครูผู้สอนตามศักยภาพของสถานศึกษา เช่น จัดหาครุภัณฑ์ที่ทันสมัยและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า สนับสนุนให้มีทรัพยากรสารสนเทศที่ครอบคลุมทุกสาระวิชาและ

ครอบคลุมผู้ใช้บริการทุกกลุ่มและมีการกำกับติดตามผลการดำเนินงานห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์อย่างต่อเนื่อง

1.5 ด้านความร่วมมือภาครัฐ เอกชน และชุมชน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอกในการดูแลระบบเครือข่าย ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกให้เข้ามาดูแลระบบเครือข่าย ภายในสถานศึกษา โดยการกำหนดโครงการดูแลระบบเครือข่ายภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการดำเนินงานของสถานศึกษา ประสานงานให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกเข้ามาทดสอบระบบเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบคอมพิวเตอร์และเครือข่ายภายในสถานศึกษา ดูแลและจัดการ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ ฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์ที่ใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการลดภาระงานของบุคลากรภายในสถานศึกษา อีกทั้งหน่วยงานหรือบุคลากรภายนอกเป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถเฉพาะทางเกี่ยวกับระบบเครือข่าย ซึ่งจะส่งผลให้ระบบเครือข่ายภายในสถานศึกษามีมากยิ่งขึ้น

1.6 ด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ พัฒนาครูผู้สอนและนักเรียน โดยการจัดให้มีการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนและนักเรียนได้ศึกษาดูงานเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อการศึกษาจากหน่วยงานอื่น เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อการศึกษา ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์แนวทางในการจัดทำวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อการศึกษา เป็นการสร้างแรงจูงใจให้ครูผู้สอนและนักเรียนสนใจในการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อการศึกษา และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการความรู้อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อครูผู้สอนและนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาในประเด็นบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาในด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 ควรศึกษาในประเด็นสภาพปัญหาและแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). นโยบายและมาตรฐานการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2557-2559). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กวินตรา ชวนลิ้ม. (2560). ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ธนิต เขี่ยมรัมย์. (2561). สภาพการดำเนินงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ปิยะนุช บัวชุม. (2561). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2551). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: แฮร์สออฟเคอร์มีส์.
- ภูเบศ นิราศภัย. (2562). สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- วศิณี สืบสุทธา. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- วัชรภรณ์ คงเกิด. (2561). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ศุภสิริ พัฒนภักดี. (2558). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา สังกัดงานเทศบาลเมืองนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). **จำนวนผู้บริหารและครูแยกตามโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ**. สืบค้นจาก https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view_techer.php
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุพิมล ทรงประดิษฐ์. (2554). **บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุรวิทย์ ศิริโกคาภิรมย์. (2546). **การวิจัยทางการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 3). ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- เอกราช เครือศรี, โกวิท วัชรินทรางกูร และกระพั่น ศรีงาน. (2558). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 32. ใน **การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิชาการระดับชาติ “สร้างสรรค์และพัฒนา เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 2: สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. (หน้า 202-210). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.
- Hennessy, H., & Warrakote. (2010). **Teacher Factors Influencing Classroom Use of ICT in Sub-Saharan Africa**. Unpublished Master's Thesis Cambridge Cambridge University, England.
- Soonan, N., & Sukahbot, S. (2019). Testing the Role of Country and Destination Image Effect on Satisfaction and Revisit Intentions Among Western Travellers. **African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure**, 8(4), pp. 1-14.
- Yamane, T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis** (3rd ed.). New York: Harper and Row.

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา
วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563
Democracy Political Culture of Students in
College of Law and Government (2020),
Sisaket Rajabhat University.

วันที่รับบทความ: 10 พฤษภาคม 2565

สุเทวี คงคุณ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 6 กรกฎาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 7 กรกฎาคม 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง และเพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง 300 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ อัตราร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 64 อยู่ในช่วงอายุ 19-21 ปี คิดเป็นร้อยละ 78 เป็นนักศึกษาระดับชั้นปีที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 29 และนักศึกษาส่วนใหญ่สังกัดสาขาวิชารัฐศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 58 การศึกษาระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา ในภาพรวมทั้ง 6 ด้าน พบว่า ในภาพรวมมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57 โดยมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านการเคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด ($\bar{x}=4.56$) และน้อยที่สุด คือ ด้านการมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ ($\bar{x}=3.52$) ปัญหานักศึกษายังขาดการเข้ามามีส่วนร่วม และการแสดงออกเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง ข้อเสนอแนะ คือ การกำหนดหลักสูตรเนื้อหาการเรียนรู้ ที่สอดคล้องหลักประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

คำสำคัญ: วัฒนธรรมทางการเมือง ประชาธิปไตย นักศึกษา

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
e-mail: sutwee.k@outlook.com

Democracy Political Culture of Students in College of Law and Government (2020), Sisaket Rajabhat University.

Received: May 10, 2022

Sutewee Kongkoon¹

Revised: July 6, 2022

Accepted: July 7, 2022

Abstract

The research objectives on democracy political culture of students in College of Law and Government (2020), Sisaket Rajabhat University were to study opinion level on democracy political culture of students in College of Law and Government and problems and suggestions on the influence on democracy political culture of students in College of Law and Government. The samples used in this study were 300 students from College of Law and Governance Sisaket Rajabhat University using stratified random sampling. The instruments used in this research were questionnaires. The statistic used to analyze the data was percentage, mean and standard deviation. Research findings were as follows: The general data of informants was mostly male (64%) and aged between 19-21 year (78%) and studying in the second year (29%). The majority of students studies Political science (58%). The research aimed to study opinion level on democracy political culture of students in 6 components. Opinions on overall component were at a high level with mean equals 3.98. and standard deviation is 0.57. in which democracy political culture of salutation in rules of democracy was the highest ($\bar{X}=4.56$). while the optimistic and trustworthiness to ward fellow countryman component gained the lowest level ($\bar{X}=3.52$). Problem found was that the students still lack participation and expression in political activities. Further suggestions is that there should encourage a curriculum with learning content that integrates democratic principles as well as opportunity to present their opinions freely and to express freely and constructively on political participation in democratic systems.

Keywords: Political culture, Democracy, Student

¹ Lecturer, Political Science Program, College of Law and Government, Sisaket Rajabhat University
e-mail: sutewee.k@outlook.com

บทนำ

สภาพสังคมการเมืองการปกครองของไทย จากอดีตถึงปัจจุบันที่พบว่า ลักษณะการปกครองของไทยในอดีตล้วนปลูกฝังและหล่อหลอมให้คนไทยส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบจารีตประเพณีดั้งเดิมที่เน้นอำนาจนิยม แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 แต่คนไทยส่วนใหญ่มีโอกาสน้อยที่จะเรียนรู้ หรือเข้าใจระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงน้อยมาก เพราะเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยเฉพาะโครงสร้างอำนาจทางการเมืองเท่านั้น แต่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริง มีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยไม่สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่ง สุจิต บุญบงการ (2542, หน้า 11) สรุปได้คือประชาชนโดยทั่วไปไม่มีความเชื่อว่าการเมืองหรือการบริหารประเทศเป็นเรื่องของคนบางกลุ่มเท่านั้น การช่วงชิงอำนาจทางการเมืองจึงเป็นเรื่องของระดับบนหรือกลุ่มผู้นำ ประชาชนทั่วไปไม่เกี่ยว ประชาชนไทยมักเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์อย่างชัดแจ้งเกินไป การเลือกตั้ง การต่อสู้แย่งชิงเพื่อดำรงตำแหน่งรัฐมนตรืล้วนแต่แฝงไว้ซึ่งเรื่องของการแสวงหาผลประโยชน์ ความรู้สึกเช่นนี้ทำให้ประชาชนขาดศรัทธาหรือขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

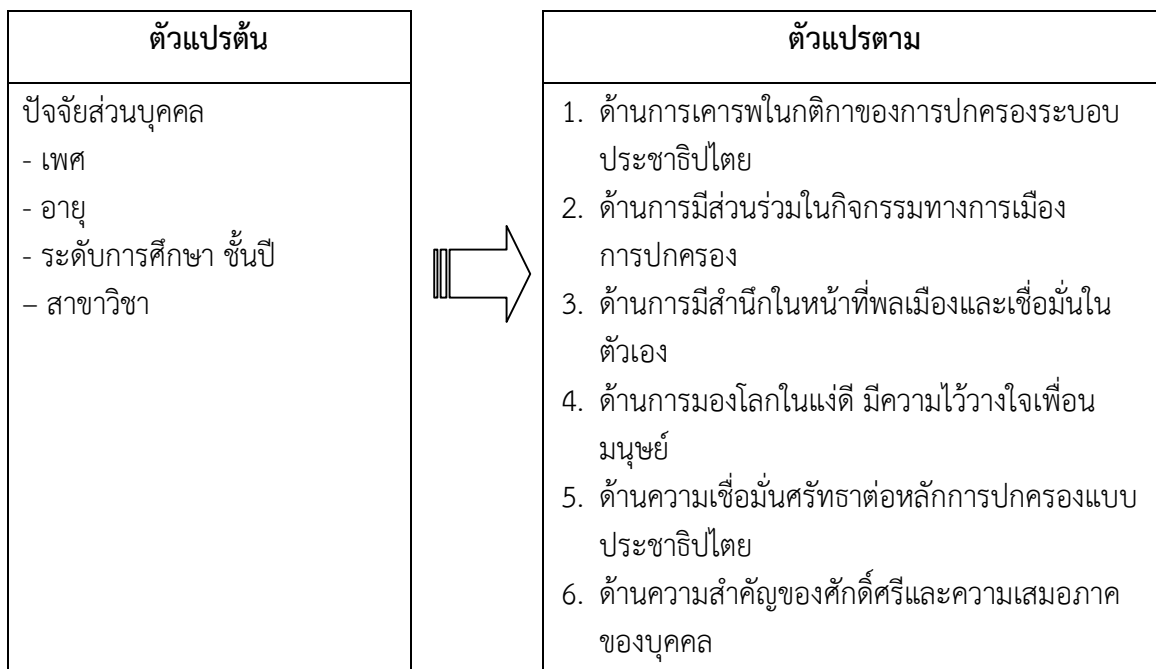
บทบาทหน้าที่ของสถาบันการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะชีวิตสมัยใหม่บุคคลต้องใช้เวลาอยู่ในสถาบันการศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี กระบวนการศึกษาภายในสถาบันการศึกษาตั้งแต่โรงเรียน จนถึงมหาวิทยาลัยจะเป็นกระบวนการอบรมกล่อมเกล่า หรือให้การเรียนรู้ทางการเมืองที่สามารถปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนได้ ซึ่ง ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์ (2545, หน้า 12) ได้ให้แนวคิดในเรื่องนี้ไว้ว่า เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยบรรลุผล จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาจิตสำนึก และความเข้าใจในความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนโดยทั่วไปด้วย และควรจะต้องถือว่าคุณสมบัติดังกล่าวเป็นคุณภาพทางการศึกษาที่พึงประสงค์ประการสำคัญที่สถานศึกษาทุกระดับ มหาวิทยาลัยก็จะเป็นสถาบันหลักในการเพิ่มพูนประสบการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่ นักศึกษาก่อนที่จะออกไปประกอบอาชีพและแสดงบทบาททางการเมือง ดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัวแบบประชาธิปไตย

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นอย่างดี จึงสนใจทำการวิจัย “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563” เพื่อผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการปฏิบัติและปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง
2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทราบระดับวัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง
2. ทราบปัญหาและข้อเสนอแนะวัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย (scope of research) ด้านเนื้อหาครั้งนี้เป็นการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 ในด้านต่าง ๆ รวม 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย 2) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง 3) ด้านการมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองและเชื่อมั่นในตัวเอง 4) ด้านการมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ 5) ด้านความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย และ 6) ด้านความสำคัญของศักดิ์ศรีและความเสมอภาคของบุคคล

ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มเป้าหมาย

ประชากร คือ นักศึกษาภาคปกติ วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำนวน 1,193 คน (จำนวนนักศึกษาของวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง, ปีการศึกษา 2563)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลจากจำนวนประชากร จำนวน 3 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ โดยเทียบจากตารางขนาดกลุ่มตัวอย่าง (selection of simple size) ซึ่งระดับความเชื่อมั่น 0.05 โดยใช้สูตรการคำนวณของ Yamane ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่น้อยกว่า 300 คน

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัฒนธรรมการเมือง

ลิขิต อีริเวคิน (2529, หน้า 9) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมือง (political culture) หมายถึง ค่านิยม ความเชื่อ ปทัสถาน และพฤติกรรมของคนในกระบวนการหรือวิถีทางการเมือง

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2554, หน้า 51) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะความคิดและความเข้าใจต่อการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรในสังคม

Dahl (1966, pp. 352-355) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองถือเป็นปัจจัยในการอธิบายแบบแผนต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันในด้านของความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งลักษณะเด่น ๆ ของวัฒนธรรมทางการเมือง ได้แก่ ความรู้สึกหรือการอบรมกล่อมเกล้าของการแก้ปัญหา การมีกิจกรรมร่วมกัน และความรู้สึกหรือการอบรมสั่งสอนที่มีต่อระบบการเมืองและที่มีต่อบุคคลอื่น

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ทิพาพร พิมพ์สุทนต์ (2542, หน้า 133-134) ได้ให้ความหมายของการเข้าร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง "การมีส่วนร่วมในการกระทำ (activity) ของแต่ละบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลเรียกว่า autonomous participation และการมีส่วนร่วมซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายโดยทางอ้อมนอกเหนือจากแต่ละบุคคลโดยตรงแล้ว เรียกว่า mobilized participation"

ณรงค์ สินสวสดี (2539, หน้า 123) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง "บุคคลที่สนใจการเมือง มีความเข้าใจการเมือง เชื่อว่าตนเองมีประสิทธิภาพทางการเมือง มีความศรัทธาในกระบวนการทางการเมือง และตัวนักการเมือง และคิดว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ของตน เป็นคนที่มีความสามารถในการเข้าสังคม และเป็นคนที่มีความหวังในชีวิต"

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

อมร จันทรมบูรณ์ (2551, หน้า 27-28) ได้กล่าวไว้ว่า การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองตนเองของประชาชน โดยผ่านการเลือกสมาชิกผู้แทนราษฎรไปบริหารและดูแลเรื่องกฎหมาย เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ และโดยการตรวจสอบควบคุมดูแลของประชาชนโดยตรงหรือการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน เช่น การยื่นเสนอหรือแก้ไขกฎหมาย

การยื่นถอดถอนนักการเมืองที่ประพฤติมิชอบ การแสดงความคิดเห็นในการทำประชาพิจารณ์ การออกเสียงในการทำประชามติ

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2554, หน้า 16) ได้กล่าวไว้ว่า การปกครอง หมายถึง การใช้อำนาจอธิปไตยตามกฎหมายในการบริหารและจัดการประเทศ การปกครองมีหลายรูปแบบ เช่น การปกครองแบบประชาธิปไตย และการปกครองแบบเผด็จการ นอกจากนี้การปกครองยังมีได้หลายระดับ เช่น การปกครองส่วนกลาง การปกครองส่วนภูมิภาค และการปกครองส่วนท้องถิ่น คำจำกัดความของการเมืองที่ชัดเจนและรัดกุมมากที่สุดเป็นเรื่องเกี่ยวกับรูปของรัฐ และการจัดระเบียบความสัมพันธ์ภายในรัฐระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง โดยเมื่อสังคมมนุษย์ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมียุติบาล คนเราจึงต้องแบ่งออกเป็นสองพวกใหญ่ ๆ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่บังคับกับผู้ถูกบังคับเสมอ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2563

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) โดยเทียบจากตารางขนาดกลุ่มตัวอย่าง (selection of simple size) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาโดยคิดจากสูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ยามาเน่ (Yamane, อ้างถึงใน ศิริพงษ์ พฤทธิพันธ์, 2553, หน้า 203) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ .05 คือ สาขาวิชารัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเพื่อสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหา
2. นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาวิเคราะห์และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย
3. สร้างเครื่องมือแบบสอบถาม (questionnaire) ที่พัฒนาขึ้นตามกรอบการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สาขาวิชา แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้แบบสอบถามชนิดตรวจรายการ (checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563

แบ่งออกเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแยกเป็น 6 ด้านเป็นคำถามแบบมาตรฐานค่าของ Likert โดยมีค่าเป็น 5 ระดับ คือ ระดับความคิดเห็นมากที่สุด ระดับความคิดเห็นมาก ระดับความคิดเห็น

ปานกลาง ระดับความคิดเห็นน้อย ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด โดยกำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบได้คำตอบเดียว การกำหนดคะแนนแต่ละช่วงคำตอบโดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ให้เกณฑ์ของระดับความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา ทั้ง 5 ด้าน แบบสอบถามมีจำนวน 30 ข้อ โดยแบ่งเป็นข้อคำถามที่ครอบคลุมเนื้อหา จำนวน 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการเคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตยจำนวน 5 ข้อ
2. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครองจำนวน 5 ข้อ
3. ด้านการมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองและเชื่อมั่นในตัวเองจำนวน 5 ข้อ
4. ด้านการมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์จำนวน 5 ข้อ
5. ด้านความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยจำนวน 5 ข้อ
6. ด้านความสำคัญของศักดิ์ศรีและความเสมอภาคของบุคคลจำนวน 5 ข้อ

ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นคำถามชนิดให้เลือกตอบตามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scales) โดยใช้มาตรวัด 5 ระดับ ผู้วิจัยกำหนดหลักเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับมาก
- 3 หมายถึง ระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับน้อย
- 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (open ended question)

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา และสำนวนภาษาที่ใช้ให้ถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา ศึกษาคัดเลือกแต่เฉพาะข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นว่ามีใช้ได้เท่านั้นโดยใช้เกณฑ์ยอมรับของผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 2 ท่านขึ้นไป นำไปใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validation) ผู้วิจัยนำเสนอร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมในการใช้ภาษา จากนั้นนำเสนอแบบสอบถามที่ผ่านการเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและตรวจสอบข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดของการวิจัยและครอบคลุมตัวแปรของการวิจัยทั้งหมด เมื่อพบข้อมูลบกพร่องผู้วิจัยจะปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามจนกระทั่งแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหามากที่สุด

5. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยนำไปทดลอง (try out) กับกลุ่มตัวอย่างงานวิจัย คือ นักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ โดยกำหนดขนาดตัวอย่างในการทดลอง

จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ช (Cronbach's alpha coefficient) โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สำหรับคอมพิวเตอร์ในการประมวลผล ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ช โดยได้ค่าความเชื่อมั่น = .885

6. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิจัยในครั้งนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยประสานงานกับหัวหน้าห้องหรือตัวแทนนักศึกษาจากทั้ง 3 วิชา ได้แก่ สาขาวิชา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชานิติศาสตร์ นักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 เพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยให้ทราบ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการด้วยตนเอง

2. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย และรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง โดยแจกแบบสอบถามจำนวน 300 ชุด และใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 1 เดือน คือ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563

3. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ตรวจสอบให้คะแนน จากนั้นนำไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติตามความเหมาะสม โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ หลักสถิติแบบแจกแจงความถี่ (frequency distribution) และร้อยละ (percentage) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ แบ่งระดับความเหมาะสมของดัชนีวัดผลความสำเร็จเป็น 5 ระดับจากทฤษฎีของลิเคิร์ท Likert

สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาการวิจัยวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิทยาลัยกฎหมาย และการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 วัดผลกระทบของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมาย และการปกครอง

2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล นักศึกษาสังกัด 3 สาขาวิชา ได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์ และนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคณิตศาสตร์ โดยใช้ค่าสถิติ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วัดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัย

กฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 ผู้ตอบแบบสอบถาม คือนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 ครั้งนี้ เป็นเพศชาย 193 คน และ เพศหญิง จำนวน 107 คน ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 19-21 ปี จำนวน 235 คน รองลงมาช่วงอายุ 22-24 ปี จำนวน 65 คน นักศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 2 จำนวน 86 คน รองลงมาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 4 จำนวน 82 คน ระดับชั้นปีที่ 3 จำนวน 75 คน และระดับชั้นปีที่ 1 จำนวน 57 คน ตามลำดับ และนักศึกษาส่วนใหญ่ คือ นักศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์ จำนวน 174 คน รองลงมา ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 74 คน และนักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ จำนวน 52 คน ตามลำดับ

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ข้อมูลวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 ในภาพรวมทั้ง 6 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57 เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านการเคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย รองลงมา คือ ด้านความสำคัญของศักดิ์ศรีและความเสมอภาคของบุคคล ด้านการมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองและเชื่อมั่นในตัวเอง ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง ด้านความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย และด้านการมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ ตามลำดับ

ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง พ.ศ. 2563 **ด้านการเคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.72 เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่าเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ การแก้ไขปัญหาการละเมิดกฏกติกา จำเป็นต้องเริ่มที่ตัวนักศึกษาก่อน รองลงมา คือ กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายจะทำให้เกิดความยุติธรรมในสังคมได้ และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองน้อยที่สุด คือ การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข คนจำเป็นต้องยอมรับผลของการละเมิดกติกา

ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง พ.ศ. 2563 **ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง** ในภาพรวมมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.55 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เรียงลำดับค่าเฉลี่ย คือ การใช้สิทธิเลือกตั้ง (voting) เป็นกิจกรรมของบุคคลแต่ละคน ในการเลือกตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจทางการเมือง รองลงมา คือ การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ที่มีพลเมืองร่วมกันดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองน้อยที่สุด คือการเดินขบวนประท้วง

ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง พ.ศ. 2563 **ด้านการมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองและเชื่อมั่นในตัวเอง** ในภาพรวมมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐานเท่ากับ 0.62 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองระดับมากที่สุด คือ กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ รองลงมา คือ ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองน้อยที่สุด คือ กล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าคิด กล้าที่จะลงมือทำ

ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 **ด้านการมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์** ในภาพรวมมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.47 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองระดับมากที่สุด คือ รักษาคำพูด รักษาสัญญา ให้เกียรติผู้อื่น รองลงมา คือ ความเข้าใจบุคคลอื่น รับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น มีมุมมองเชิงบวก และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองน้อยที่สุด คือ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคม

ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 **ด้านความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย** ในภาพรวมมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.55 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองระดับมากที่สุด คือ มีจิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย รองลงมาคือ ยอมรับเสียงส่วนมากและเคารพฟังเสียงส่วนน้อย และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองน้อยที่สุด คือ ความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง

ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 **ด้านความสำคัญของศักดิ์ศรีและความเสมอภาคของบุคคล** ในภาพรวมมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.51 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองระดับมากที่สุด คือ ความมีคุณค่าในตัวตน รองลงมา คือ ความเสมอภาคกันทางกฎหมาย ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันในกฎหมาย และการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติจากเหตุแห่งความแตกต่าง และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองน้อยที่สุด คือ การยอมรับของบุคคลในสังคมในการอยู่ร่วมกัน

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัญหาและข้อเสนอแนะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง

ปัญหา

1. นักศึกษายังขาดการเข้ามามีส่วนร่วมและการแสดงออกเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง
2. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่ยังไม่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. วิทยาลัยกฎหมายและการปกครองจะต้องกำหนดหลักสูตรเนื้อหาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ตลอดจนพัฒนาบุคลากร คณาจารย์ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบ
2. ครอบครัวและกลุ่มเพื่อนควรจะมีการเข้าร่วมพูดคุยสนทนาในประเด็นทางการเมือง ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ร้านน้ำชา/กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น และให้ความสนใจติดตามข่าวสาร ประเด็นต่าง ๆ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง ท้นต่อสถานการณ์และใช้หลักเหตุผลอยู่ในระบอบประชาธิปไตย
3. ให้สถาบันสื่อสารมวลชน เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ความเข้าใจในกิจกรรมทางการเมืองในการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้วยการใช้อยู่อาศัยจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคมต่าง ๆ แก่ประชาชนในทุกกระดับ โดยเฉพาะเยาวชนที่ต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันตนเอง ให้สามารถต้านทานกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคมทุนนิยม เพื่อรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง พ.ศ. 2563 **ด้านการเคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การแก้ไขปัญหาการละเมิดกฏกติกา จำเป็นต้องเริ่มที่ตัวนักศึกษา ก่อน รองลงมา คือ กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายจะทำให้เกิดความยุติธรรมในสังคมได้ และการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข คนจำเป็นต้องยอมรับผลของการละเมิดกติกา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญญา ไข่แข็ง (2538) การศึกษาวิจัยครั้งมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการรัฐสภา และศึกษาเปรียบเทียบคุณสมบัติทางสังคมของข้าราชการรัฐสภา กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยศึกษาจากวัฒนธรรมทางการเมือง 8 ด้าน คือ การมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย การยึดมั่นและเชื่อถือในความสำคัญ และศักดิ์ศรีของบุคคล การเคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง การเป็นผู้มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง การมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ การไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ

2. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง พ.ศ. 2563 **ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง** ในภาพรวมมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การใช้สิทธิเลือกตั้ง (voting) เป็นกิจกรรมของบุคคลแต่ละคน ในการเลือกตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจในทางการเมือง

รองลงมา คือ การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ที่มีพลเมืองร่วมกันดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองและการเดินขบวนประท้วง สอดคล้องกับแนวคิดของ สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2546, หน้า 374-380) ในเรื่องลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้ 1) การกำหนดตัวผู้ปกครอง การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย คือ การแสดงออกซึ่งเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังนั้น การที่ประชาชนปรากฏตัวแสดงตนในการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือ ถอดถอนผู้นำทางการเมืองจึงเป็นการแสดงออกในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง 2) การผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลมีส่วนร่วมในการผลักดันการตัดสินใจที่สำคัญของรัฐบาลในสังคม ประชาธิปไตย โดยทั่วไปจะเป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มที่หลากหลายทางสังคม อาทิ ชนชั้น สมาคม กลุ่มอาชีพ กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เหล่านี้มักมีวัตถุประสงค์เฉพาะกลุ่ม การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของกลุ่ม อาจเป็นไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน หรืออาจเป็นไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม 3) การวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลได้ทั้งการสนับสนุนและคัดค้านอาจกระทำได้ โดยการเขียน การพูดและการเผยแพร่ทั้งปวง และ 4) การชุมนุม เคลื่อนไหวทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยมีสิทธิ และเสรีภาพที่จะชุมนุมและเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้านการกระทำของรัฐบาล และสอดคล้องกับแนวคิดของ พรหมวดี ขำจริง (2552) พบว่า แหล่งข้อมูลที่นักศึกษาใช้ในการติดตาม ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมากที่สุด คือ โทรศัพท์ รองลงมา คือ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต สำหรับการ จัดลำดับความสำคัญของแหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเมืองในชีวิตประจำวัน นักศึกษาจัดลำดับ ความสำคัญของแหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเมืองในชีวิตประจำวัน นักศึกษาจัดลำดับให้สื่อโทรทัศน์เป็น แหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเมืองในชีวิตประจำวันเป็นอันดับที่ 1 อันดับที่ 2 คือ หนังสือพิมพ์ และอันดับ ที่ 3 คือ วิทยุ ตามลำดับ ความถี่การติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของนักศึกษา พบว่าส่วนใหญ่ ติดตามข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำทุกวัน ส่วนเรื่องความเพียงพอของแหล่งข้อมูลข่าวสาร ทางการเมืองในสถานศึกษาพบว่า มีความเพียงพออยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาใช้แหล่งข้อมูลข่าวสาร ทางการเมืองในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษามีความต้องการแหล่งข้อมูลข่าวสารทาง การเมืองในรูปแบบอื่น ๆ ได้แก่ การจัดรายการวิทยุหรือเสียงตามสายเป็นลำดับแรก รองลงมา คือ การ จัดป้ายนิเทศและการจัดเสวนาพูดคุย มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ควรนำข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนการสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองของ นักศึกษาในการแสวงหาความรู้ทั้งด้านวิชาการตามสาขาที่ตนเองเล่าเรียน อีกทั้งความรู้ทั้งด้านการเมือง การติดตามข่าวสารบ้านเมือง ความรู้รอบตัว พัฒนาดตนเองให้ทันโลก ทันสมัย ทันเทคโนโลยี และเสาะ แสวงหาองค์ความรู้ใหม่อยู่เสมอ บทบาทของนักศึกษา คือ พัฒนาดตนเองอยู่เสมอ และมีจิตสาธารณะ กล้า แสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม

3. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิทยาลัยกฎหมายและการ ปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 ด้านการมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองและเชื่อมั่นใน ตัวเอง ในภาพรวมมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ รองลงมา คือ ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดี งามเพื่อส่วนรวม คือ กล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าคิด กล้าที่จะลงมือทำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงกต

พิลาชัย (2552) ที่ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม คือ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน การรักษากฎ ระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดในเรือนจำเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการรักษาความสงบเรียบร้อย จะไม่ใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง แม้ว่าคะแนนเสียงจะไม่สามารถที่จะทำให้บ้านเมืองเปลี่ยนแปลง

4. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 **ด้านการมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์** ในภาพรวมมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ รักษาคำพูด รักษาสัญญา ให้เกียรติผู้อื่น รองลงมา คือ ความเข้าใจบุคคลอื่น รับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น มีมุมมองเชิงบวก และมีวุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ พงษ์ศักดิ์ ทักษิณสุข (2551, หน้า10) ที่ศึกษาเรื่องอุดมการณ์ ประชาธิปไตย 1) การมีความศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ มีศรัทธาในสติปัญญาในการทำงานร่วมกันของมนุษย์บนความมีเหตุมีผลของมนุษย์ 2) เชื่อในสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์เผยแพร่ การประชุม การรวมกลุ่ม การจัดตั้งสมาคม การจัดส่งพรรคการเมือง เป็นต้น 3) เชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกันตามกฎหมายและการเมืองทุกคนจะได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลและกฎหมายเท่าเทียมกัน คนมีสิทธิ เสรีภาพทางการเมืองและการดำเนินชีวิตเท่าเทียมกันโดยไม่แยกเพศชาติกำเนิด และฐานะทางเศรษฐกิจสังคมว่าเป็นอย่างไร รวมทั้งการได้รับโอกาสในการแสวงหาการศึกษา การทำงานที่เท่าเทียมกันอีกด้วย 4) เชื่อว่าอำนาจทางการเมืองการปกครองของรัฐบาล เกิดขึ้นจากการยินยอมของประชาชน 5) เชื่อว่าสถาบันทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคมเป็นกลไกของรัฐที่มีอยู่เพื่อรับใช้บุคคลในสังคม รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงในกิจกรรมของเอกชนน้อยที่สุด และ 6) เชื่อว่าประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพที่จะต่อต้านรัฐบาลที่ไม่ปฏิบัติการเพื่อช่วยคนในสังคม

5. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 **ด้านความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย** ในภาพรวมมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีจิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย รองลงมา คือ ยอมรับเสียงส่วนมากและเคารพรับฟังเสียงส่วนน้อย และความอดทน อดกลั้น ต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง สอดคล้องกับงานวิจัย สำราญ ทองสิงห์คลี (2556) ที่ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของพนักงานส่วนตำบล อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นของประชาชน และเพื่อประชาชน ผลการวิจัยพบว่า พนักงานส่วนตำบลส่วนใหญ่แล้วคิดว่าเป็นการปกครองของประชาชน ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจและมีส่วนร่วมในการปกครอง นโยบายการดำเนินงานของรัฐบาลมุ่งประโยชน์แก่คนส่วนมาก ในขณะที่เดียวกันก็เคารพในเสียงของคนส่วนน้อย ทั้งนี้จึงสรุปได้ว่าพนักงานส่วนตำบลมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ประชาธิปไตย คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และสามารถควบคุมการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปในทิศทางที่ประชาชนต้องการ

6. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พ.ศ. 2563 **ด้านความสำคัญของศักดิ์ศรีและความเสมอภาคของบุคคล** ในภาพรวมมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือความมีคุณค่าในตัวตน รองลงมา คือ ความเสมอภาคกันทางกฎหมาย ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันในกฎหมาย และการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติจากเหตุแห่งความแตกต่าง และการยอมรับของบุคคลในสังคมในการอยู่ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสำราญ ทองสิงห์คลี (2556) ที่ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของพนักงานส่วนตำบลอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่ว่าหญิงหรือชายควรมีสิทธิในทางการเมืองเท่ากัน พนักงานส่วนตำบลจะเชื่อถือในความสำคัญและศักดิ์ศรีของตนเอง และศักดิ์ศรีก็ย่อมถูกคุ้มครองโดยกฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดสาระแห่งสิทธิและเสรีภาพของชาวไทยทุกคน เพื่อให้ทุกคนได้อยู่อย่างมีความสุข มีความเท่าเทียมกัน และส่งเสริมให้ทุกคนไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามหน้าที่ ประชาชนทุกคนในสังคมย่อมมีสิทธิและความเป็นคนที่เท่าเทียมกันไม่ว่ารวยหรือจน ผู้หญิงหรือผู้ชาย ปัจจุบันนี้ผู้หญิงมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก สังเกตได้ว่าประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีคนแรก เพราะปัจจุบันนี้ผู้หญิงได้รับโอกาสในการศึกษาและสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชาย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง จะต้องกำหนดหลักสูตรเนื้อหาการเรียนรู้อุดมแทรกหลักประชาธิปไตย ตลอดจนพัฒนาบุคลากร คณาจารย์ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ชุมชนควรเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระ ในเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้ฝังรากลึกอยู่ในจิตใจอันจะนำไปสู่พฤติกรรมการตื่นตัวทางการเมืองที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งและยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มต่าง ๆ

3.2 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

บรรณานุกรม

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2554). **รัฐกับสังคม: ไตรลักษณ์รัฐไทยในพหุสังคมสยาม**. กรุงเทพฯ: พี.เพรส.
- ทรงกต พิลาชัย. (2552). **วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม**. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทิพาพร พิมพ์สุทธิ. (2542). **พัฒนาทางการเมือง**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. (2539). **จิตวิทยาการเมือง**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ออเรียนแทลสกล่า.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2547). **การอ่านวัฒนธรรมการเมืองไทย**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์. (2545). **สภาพการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปัญญา ใช้เอ็ง. (2538). **วัฒนธรรมการเมืองของข้าราชการรัฐสภา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรรณวดี ขำจริง. (2552). **การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พงษ์ศักดิ์ ทักฉินสุข. (2551). **วิถีความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนตำบลท่าศาลา อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2529). **วัฒนธรรมทางการเมืองและการกล่อมเกลาริเรียนรู้ทางการเมือง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพงศ์ พฤทธิพันธุ์. (2553). **ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับธุรกิจ**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ฮาซันพรีนติ้ง.
- สำราญ ทองสิงคลี. (2556). **วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของพนักงานส่วนตำบล อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สุจิต บุญบงการ. (2542). **การพัฒนาการเมืองของไทย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ อารังธวังศ์. (2546). **การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมารธรรม.
- อมร จันทรสมบูรณ์. (2551). **กฎหมายปกครอง**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- Dahl, A. (1966). **A Political Opposition in Western Democracies**. New Haven: Yale University Press.
- John, W. (1970). **Research in Education**, Englewood Cliff. New Jersey: Prentice-Hall Inc.

ศิลปะชุมชนชายฝั่งบนพื้นที่สาธารณะ: ภูมิทัศน์ใหม่จาก การสร้างสรรค์ทัศนศิลป์แบบมีส่วนร่วมพื้นที่ความทรงจำทุ่งตึก

Coastal Community Art in Public Spaces: New Landscape from Participatory Visual Art Creation in Memorable Area of Thung Tuek

วันที่รับบทความ: 16 มิถุนายน 2565

วันที่แก้ไขบทความ: 1 สิงหาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 16 สิงหาคม 2565

ไพฑูรย์ ทองดี¹

สุชาติ เกาทอง²

ตฤณ กิตติการอำพล³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์ สาระสำคัญจากข้อมูลศิลปะชุมชนชายฝั่งบนพื้นที่สาธารณะ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะชุมชนจากพื้นที่ความทรงจำทุ่งตึก และเพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิดศิลปะชุมชน โดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยแบบปฏิบัติการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ ใช้การเก็บข้อมูล และศึกษาจากการทบทวนเอกสารและงานภาคสนาม ได้แก่ ข้อมูลสิ่งแวดล้อม ข้อมูลวิถีชีวิต ข้อมูลจากศิลปกรรม และเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มจากประชาชนในพื้นที่ ตำบลเกาะคอเขา อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ในประเด็นความเห็นต่อพื้นที่ ความเข้าใจด้านศิลปะชุมชน จากการศึกษาพบว่า ศิลปะชุมชนบนพื้นที่สาธารณะมีกลไกที่สำคัญ คือ การสร้างการมีส่วนร่วมจากประชากรในพื้นที่ ทั้งข้อมูล ความเห็น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการสร้างสรรค์งานศิลปะ รวมถึงการนำเสนอกลไกทางศิลปะชุมชนไปสู่นโยบายของภาครัฐ เพื่อเป็นการสร้างการยอมรับและสร้างคุณค่าจากผลงาน ผลจากการวิจัยสร้างสรรค์พบว่า ผลงานศิลปะชุมชนถ่ายทอดเนื้อหา ความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนภายใต้อารยธรรมเก่าบนพื้นฐานความงามทางสิ่งแวดล้อม โดยผู้วิจัยได้พัฒนาต้นแบบงานศิลปะชุมชน ผ่านการร้อยสร้างของภาพความงามต่าง ๆ จากข้อมูล และสร้างทวนซ้ำจนได้รูปภูมิทัศน์ใหม่ของกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะชุมชน จากผลของการศึกษาสามารถนำมาอภิปรายผล จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ภาษา 2) การมีส่วนร่วมของศิลปะชุมชนชายฝั่ง 3) พื้นที่และเวลา และ 4) นโยบายสาธารณะ

คำสำคัญ: ศิลปะชุมชนชายฝั่ง พื้นที่สาธารณะ ความทรงจำทุ่งตึก

¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก, สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
e-mail: paithoon.t@pkru.ac.th

² ศาสตราจารย์เกียรติคุณ, สาขาวิชาการจัดการศิลปกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
e-mail: suchat.tha@bkkthon.ac.th

³ รองศาสตราจารย์, ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
e-mail: trink@buu.ac.th

Coastal Community Art in Public Spaces: New Landscape from Participatory Visual Art Creation in Memorable Area of Thung Tuek

Received: June 16, 2022

Revised: August 1, 2022

Accepted: August 16, 2022

Paithoon Thongdee¹

Suchat Thaonthong²

Trin Kittikanampol³

Abstract

This research aimed to study and analyze the main idea about coastal community art in public spaces in order to create community art works in memorable area of Thung Tuek and to analyze and synthesize the concept of community art. This research was a mixed method research, combining a qualitative research method and a visual art action research method to gather the quantitative and qualitative data. A literature review and fieldwork, i.e., environmental information, a way of life and fine arts, were used to gather the quantitative data. While interviews and focus group interviews from local people in Khokao, Takua Pa, Phang-Nga were used to gather the qualitative data. The interviews were related to the local people's opinions on community art. The results from the quantitative method approach found that community art in public spaces played a key role for 1) local people's participation in knowledge and opinion sharing, 2) local people's participation in art activities and art creation, and 3) community art process performance leading to a government policy. These can bring about acceptance and value-added from art works. The results of the creative research showed that the community art reflected the prosperity of an ancient civilization with environmental aesthetics. Since the researchers developed a community art model by aesthetic art deconstruction and reconstruction, it brought about a new landscape from community art creation. The above results can be discussed as follows: 1) languages, 2) the participation of coastal community art, 3) spaces and time, and 4) a government policy.

Keywords: Coastal community art, public spaces, a memorable area, Thung Tuek

¹ Doctoral student, Department Arts Visual Arts and Design, Faculty of Fine and Applied, Burapha University
e-mail: paithoon.t@pkr.ac.th

² Emeritus Professor, Department Arts Fine Arts Management, Faculty of Fine and Applied, Bangkokthonburi University
e-mail: suchat.tha@bkkthon.ac.th

³ Associate Professor, Department of Learning Management, Faculty of Education, Burapha University
e-mail: trink@bua.ac.th

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีการนำความรู้ด้านศิลปะกับชุมชนเข้ามาพัฒนาในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น การสร้างสตรีทอาร์ตให้กับชุมชนต่าง ๆ เพื่อสร้างจุดเด่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมถึงการใช้ศิลปะในรูปแบบกิจกรรมมาสร้างพื้นที่ชั่วคราว ในการสร้างการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย เช่น กิจกรรมตลาดนัดศิลปะ ถนนคนเดินตามในย่านชุมชน มีการใช้ศิลปะตกแต่งพื้นที่เพื่อการสร้างเอกลักษณ์ให้โดดเด่น นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีโครงการจัดแสดงศิลปะระดับนานาชาติมากมาย ที่มีได้ใช้พื้นที่ในหอศิลป์และใช้ผลงานที่ติดตั้งภายนอก เช่น มหกรรมศิลปกรรมร่วมสมัยนานาชาติ ไทยแลนด์ เบียนนาเล่ จังหวัดกระบี่ เมื่อปี พ.ศ. 2561 ซึ่งมีศิลปินนานาชาติจากทั่วโลก ได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะประเภทต่าง ๆ ติดตั้งกับพื้นที่ในธรรมชาติ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับชุมชน

การมีส่วนร่วมในงานศิลปะ ถือเป็นสิ่งจำเป็นของกระบวนการศิลปะสาธารณะ เนื่องจากผลงานศิลปะที่ติดตั้งในพื้นที่นอกจากแสดงความงาม ยังต้องคำนึงถึงบทบาท และความสัมพันธ์กับพื้นที่ ซึ่งต้องทบทวนประเด็นต่าง ๆ ให้ครอบคลุม ทั้งการใช้ประโยชน์หรือการแก้ปัญหา ในประเด็นหลังดูเหมือนจะกลายเป็นโจทย์สำคัญสำหรับผู้สร้างสรรคที่จะต้องคำนึงถึง ดังนั้นศิลปะในพื้นที่สาธารณะเป็นรูปแบบการนำเสนอที่ลดช่องว่างระหว่างผู้คนและหอศิลป์ จากบรรทัดฐานและรูปแบบการจัดแสดงงานศิลปะที่จะต้องแสดงในพื้นที่ปิด แต่กลับมีศิลปินกลุ่มหนึ่ง que เลือกสร้างสรรค์ผลงานนอกหอศิลป์ ได้แก่ กลุ่มศิลปิน แลนด์อาร์ต พวกเขาจะทั้งความต้องการด้านเงินทองจากการขายผลงานศิลปะเป็นขึ้น ๆ สู่งานทำงานในพื้นที่ธรรมชาติ รั้งสรรคผลงานโดยเลือกใช้วัสดุที่หาได้ในพื้นที่ เพื่อสร้างสรรคศิลปะสะท้อนความงามระหว่างสิ่งที่ศิลปินสร้างขึ้นกับสภาพแวดล้อม ศิลปะนอกหอศิลป์สามารถสร้างปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ด้วยการสร้างปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่กับผลงานศิลปะ จนเกิดกระแสแนวทางศิลปะกับชุมชน หรือ public art ขึ้น คือ ศิลปะที่สร้างขึ้นจากพื้นฐานและสภาพของพื้นที่เป็นตัวตั้งเพื่อการแก้ปัญหาในพื้นที่ หรืออาจเป็นการสร้างความงามให้กับพื้นที่เดิม อันนำไปสู่การสร้างแลนด์มาร์คใหม่หรือภูมิทัศน์ใหม่ให้กับพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น ศิลปะเทศกาลเชียงใหม่จัดวางสังคมในช่วงปี พ.ศ. 2536-2539 ได้เปิดพื้นที่ในการแสดงผลงานศิลปะนอกหอศิลป์ โดยมีศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานโดยอาศัยฐานคิดที่เชื่อมโยงกับศิลปะและวัฒนธรรมชุมชน นำโดยศิลปินที่ร่วมสร้างความเคลื่อนไหวและแนวคิดที่มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน สิ่งแวดล้อม เช่น นาวัน ลาวลัยชัยกุล, ฤกษ์ฤทธิ์ ตีระวนิช, มณเฑียร บุญมา ฯลฯ มีการนำเสนอสื่อศิลปะที่มีความหลากหลาย ได้แก่ ศิลปะแบบจัดวาง, ศิลปะแบบติดตั้งจัดวางและการแสดง, ศิลปะการแสดง และสื่อ-วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยน โดยใช้พื้นที่ ได้แก่ วัด สุสาน บ้าน อาคาร ถนน สะพาน แม่น้ำ ลำคลองและกำแพง นับเป็นการเปิดพื้นที่การพบปะแลกเปลี่ยนทัศนคติของผู้คนในแวดวงวงการศิลปะในการนำไปสู่ความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ของการนำเสนอผลงานศิลปะกับพื้นที่ในชุมชนอีกด้วย (ถนอม ช่างกิตติ, 2563, หน้า 34-37, 101)

ประติมากรรมที่ปรากฏในพื้นที่สาธารณะนับเป็นปรากฏการณ์แรกที่ศิลปะสมัยใหม่ให้ไว้แก่สังคมเมืองในขณะนั้น เรียกได้ว่าก่อนจะมีพื้นที่ศิลปะที่เป็นพื้นที่ซึ่งเรียกว่า พื้นที่ในธรรมเนียมปฏิบัติหรือ conventional space จะเกิดขึ้นเสียอีก ประติมากรรมในพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจากการให้ของภาครัฐยังปรากฏเรื่อยมา โดยเปลี่ยนแปลงรูปแบบออกไปตามยุคสมัย จากรูปทรงเสมือนจริงไปสู่รูปทรงอิสระ

ซึ่งรูปแบบของประติมากรรมในพื้นที่สาธารณะก็ยิ่งให้ความสำคัญเพียงเล็กน้อยต่อเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือชุมชนความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับสาธารณะ จึงเป็นเพียงเรื่องของการให้และการรับมากกว่าที่จะเป็นการหาความเห็นชอบจากชุมชนหรือสาธารณชน ศิลปะส่วนใหญ่จึงเป็นศิลปะที่ไปใช้พื้นที่ของสาธารณะ (art in public place) มากกว่าที่จะเป็นศิลปะสาธารณะ (public art) (อรรถชัย พองสมุทร, 2551, หน้า 101-102)

ชุมชนชายฝั่งทะเล เป็นลักษณะของการพึ่งพาอาศัยจากทรัพยากร และการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ สัตว์น้ำ ป่าชายเลน และเกลือทะเล ประชากรในชุมชนประกอบอาชีพประมงชายฝั่งหรือประมงขนาดเล็ก ในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาภูมิทัศน์ของพื้นที่ทุ่งตึกหรือเกาะคอเขา อำเภอดงตาล จังหวัดพังงา ชุมชนชายฝั่งที่มีจุดเด่นในด้านของวิถีชีวิตที่ผูกพันกับท้องทะเล มีวิถีแบบชุมชนชาวน้ำ ที่ต้องบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ที่จำกัด มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการขุดพบชุมชนโบราณ ได้แก่ ศิลปวัตถุและโบราณสถาน เนื่องจากทุ่งตึกมียุทธศาสตร์ที่ดีในการเป็นพื้นที่หลบหลุมมรสุมในระหว่างพื้นที่เกาะคอเขา และปากแม่น้ำตะกั่วป่า อันแสดงถึงการเป็นเมืองท่าสำคัญในพื้นที่แห่งนี้ ในปัจจุบัน เมืองโบราณดังกล่าว ปรากฏเหลือเพียงร่องรอยบางส่วนที่ขาดความสมบูรณ์แต่ประสบการณ์ เรื่องราว เกี่ยวกับเมืองโบราณทุ่งตึกนั้น ยังอยู่ในความทรงจำของชาวบ้านในพื้นที่อันแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นชุมชนความทรงจำ ซึ่งองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชุมชนเองกำลังจะถูกกระแสความเจริญจากวัฒนธรรมใหม่ เข้ามาเปลี่ยนแปลงต่อวิถีเดิมของพื้นที่ ดังนั้นจึงมีความสำคัญที่ผู้วิจัยเห็นถึงบทบาทของศิลปะชุมชนในพื้นที่สาธารณะ ที่มีส่วนประสานสำคัญในการศึกษาข้อมูลจากความงามของพื้นที่ รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะติดตั้งในพื้นที่ อันนำไปสู่รูปภูมิทัศน์ใหม่อันแสดงถึงคุณค่าจากทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชายฝั่งของชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สาระสำคัญจากข้อมูลศิลปะชุมชนชายฝั่งบนพื้นที่สาธารณะ
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะชุมชนแบบมีส่วนร่วมจากพื้นที่ความทรงจำทุ่งตึก
3. เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์ผลการสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนชายฝั่งสู่ภูมิทัศน์ใหม่ อันนำไปสู่การกำหนดแนวคิดศิลปะชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่ งานวิจัยเชิงคุณภาพ และงานวิจัยแบบปฏิบัติการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ โดยเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือ และเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร

1.1 ประชากรด้านข้อมูล ศึกษาจากการทบทวนเอกสารและงานภาคสนาม ได้แก่ ข้อมูลสิ่งแวดล้อม ข้อมูลวิถีชีวิต ข้อมูลจากศิลปกรรม

1.2 ประชากรในพื้นที่ ตำบลเกาะคอเขา อำเภอดงตาล จังหวัดพังงา โดยศึกษาจากการทำแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ จำนวน 30 คน ในประเด็นความเห็นต่อพื้นที่ และความเข้าใจด้านศิลปะ

ชุมชน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน เพื่อรวบรวมความคิดเห็น และประเมินผลแบบร่างผลงาน ศิลปะกับชุมชนที่สอดคล้องกับนิเวศวัฒนธรรมชายฝั่งของพื้นที่ชุมชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัย จำนวน 30 คน

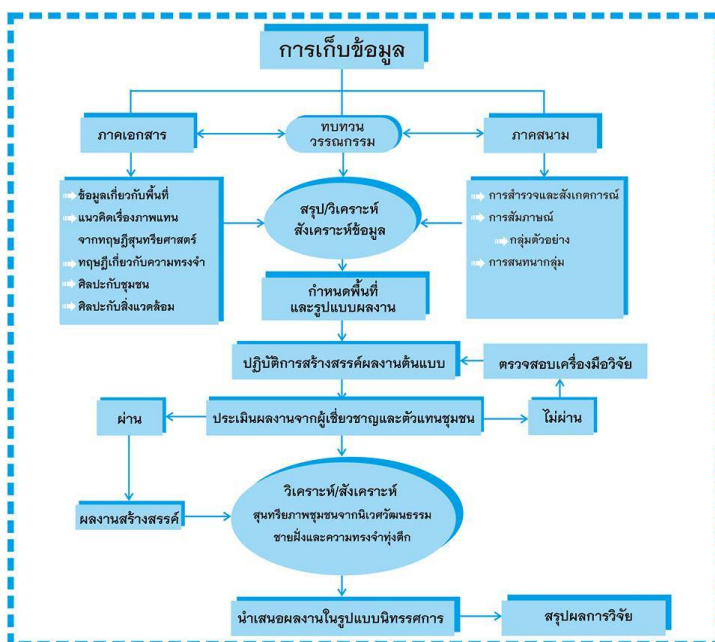
2.2 แบบเก็บข้อมูลการประชุมกลุ่มแบบเข้มข้น (focus group discussion) เป็นการสอบถามความเห็นเกี่ยวกับศิลปะชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ศิลปินท้องถิ่น และตัวแทนชุมชน จำนวน 10 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร ผู้วิจัยสำรวจภาคสนามและค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มจากการลงพื้นที่ชุมชน รวมถึงข้อมูลที่ได้จากนักวิชาการ ศิลปินและผู้เชี่ยวชาญ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสารและข้อมูลภาคสนาม เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มาวิเคราะห์ จัดกระทำข้อมูล เกี่ยวกับความเห็นด้านสัตว์ พืช และศิลปวัตถุที่เป็นจุดเด่นในพื้นที่ และการใช้การพรรณนาความ เพื่อสรุปสังเคราะห์ประเด็น เรื่อง ความสำคัญของพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของประชากรกับผลงานศิลปะในพื้นที่สาธารณะ

ภาพที่ 1 วิธีในการดำเนินการวิจัย

ที่มา: ไพฑูรย์ ทองดี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 กรณีศึกษากระบวนการศิลปะสาธารณะแบบมีส่วนร่วม

จากผลของการศึกษากรณีศึกษา การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาธารณะโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม พบว่า

โครงการวิจัย “การออกแบบประติมากรรมบนที่สาธารณะกับการมีส่วนร่วมของชุมชน” โดย จักรพันธ์ วิลาสินีกุล เป็นโครงการศิลปะกับชุมชนภายใต้โจทย์ของพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์เดิมไปสู่ภูมิทัศน์ใหม่ โดยการใช้งานศิลปะเป็นสื่อกลางในการเชื่อมประสาน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชนริมคลองโอ่งอ่าง เมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อมของทางเดินริมคลอง จึงเห็นว่า สามารถออกแบบงานศิลปะประเภทต่าง ๆ ที่สามารถติดตั้งกับพื้นที่ ทั้งงานประติมากรรมและงานออกแบบศิลปะ 3 มิติ จึงแบ่งรูปแบบการออกแบบงานศิลปะออกเป็น 6 รูปแบบ ประกอบด้วย ประติมากรรมลอยตัว ประติมากรรมปูนต่ำ ม้านั่ง ฝาท่อระบายน้ำและสาธารณูปโภค ศิลปะกราฟฟิตี้ และรั้วกันทางเดินริมน้ำ ทั้งนี้ทางกรุงเทพมหานครยังได้นำผลการวิจัยดังกล่าวเป็นแนวทางการออกแบบเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์โดยส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน “โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ริมคลองโอ่งอ่าง” และโครงการศิลปะชุมชน “กิจกรรมแต้มสี กรุงเทพฯ” ปี 2561 โดยผลงานชุดนี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการเชื่อมโยงผลงานศิลปะและภูมิหลังเดิมของชุมชน โดยใช้งานศิลปะแสดงความเป็นอัตลักษณ์ให้เกิดกับพื้นที่ และให้ผลงานศิลปะสามารถอยู่ร่วมกับสิ่งของและวัตถุในสาธารณะพื้นที่สาธารณะได้อย่างกลมกลืน อีกทั้งยังแสดงผลกระทบของกระบวนการวิจัยที่ทำให้ภาครัฐเห็นถึงการใช้กลไกศิลปะชุมชนสู่นโยบายในนโยบายการพัฒนาเมืองของหน่วยงานราชการ ศิลปะชุมชนจึงเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงถึงการร่วมมือจากชุมชน มากกว่าการเป็นผู้รับต่อนโยบายของทางการโดยขาดการมีส่วนร่วม (ศูนย์ข่าวนโยบายสาธารณะ, 2562)

ผลงานของ นาวัน ลาวัลย์ชัยกุล เป็นผลงานที่ติดตั้งในพื้นที่สาธารณะที่ให้ประสบการณ์ใหม่ และแง่มุมของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างงานศิลปะ ผู้คน และพื้นที่ได้อย่างน่าสนใจ การสร้างผลงานของเขามีได้อาศัยประสบการณ์ส่วนตัว แต่อาศัยประสบการณ์ร่วม และความทรงจำร่วมของคนในพื้นที่ ในการสร้างสรรค์ภาพแทนใหม่ที่ติดตั้งในพื้นที่เดิม อันเป็นการแสดงถึงการสร้างกระบวนการความงามจากการมีส่วนร่วมนั่นเอง ผลงาน “นครโอเค” จังหวัดสงขลา นาวันได้ศึกษาข้อมูลและสัมภาษณ์สมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ในรูปแบบการโหยหาอดีต Nostalgia เขาวาดภาพคนในชุมชนโดยใช้สีที่ฉูดฉาดเกินความเป็นจริง แสดงภาพอดีตที่สดใส โดยเนื้อหาของผู้คนภายในภาพจะเป็นภาพจากบุคคลจริงที่อาศัยและเป็นที่รู้จักในชุมชน (วัลย์ลิตา อยุทธ์, 2561, หน้า 98)

ศิลปะสาธารณะดูเหมือนว่าจะมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมในต่างประเทศ ได้แก่ นโยบายศิลปะสาธารณะ 1 เปอร์เซ็นต์ โดยรัฐบาลไต้หวัน ได้ออกนโยบายศิลปะสาธารณะ 1 เปอร์เซ็นต์ผ่านร่างกฎหมาย “Cultural and Art Reward Act” ในปี พ.ศ. 2535 เพื่อเป็นการการันตีการอุดหนุนสนับสนุนศิลปะสาธารณะให้เติบโตอย่างต่อเนื่อง กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้ทุกโครงการก่อสร้างของรัฐบาล ต้องแบ่งร้อยละหนึ่งของงบประมาณทั้งหมด มาใช้ในโครงการจัดหาและติดตั้งงานศิลปะสาธารณะให้กับพื้นที่สาธารณะ โดยลักษณะเด่นของศิลปะสาธารณะโดยรัฐบาลไต้หวัน มีการยึดโยงกับ

ระเบียบการจัดการศิลปะของรัฐ มีขั้นตอนการดำเนินงานที่รัดกุม และชิ้นงานศิลปะยังสะท้อนแนวหรือรูปแบบศิลปะที่มุ่งแนวคิดชุมชนนิยม และมักมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมทั้งในด้านรูปแบบเนื้อหาของงานศิลปะ รวมทั้งกิจกรรมศิลปะที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของสาธารณชนทั่วไป รวมถึงการมีบทบาทในการเพิ่มพูนสุนทรียภาพแก่พื้นที่สาธารณะอีกด้วย (ภณิพล อภิขิตสกุล, 2561, หน้า 194-195)

เมื่อผลงานศิลปะได้ถูกติดตั้งในพื้นที่สาธารณะ ผลงานชิ้นนั้น ๆ ได้ทำหน้าที่ในการครอบครองพื้นที่ ด้วยการส่งสารผ่านภาษาของเส้น รูปทรง สี สัน และพื้นผิวของชิ้นงาน ในเชิงประจักษ์เกิดปฏิริยาการรับรู้เชิงกายภาพเป็นอันดับแรก เมื่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ คน สัตว์ ยานพาหนะ แสงแดด และสภาพดินฟ้าอากาศ ได้เคลื่อนไหวผ่านผลงานศิลปะ ดังนั้นผลงานศิลปะในพื้นที่สาธารณะย่อมมีผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้คนที่ใช้ประโยชน์หรือสัญจรไปมาในพื้นที่นั้น ทำให้ผู้ชมเกิดประสบการณ์การรับรู้ที่แตกต่าง รวมถึงการผูกพันจนเกิดความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวระหว่างงานศิลปะกับพื้นที่สาธารณะ ทำให้งานประติมากรรมในพื้นที่สาธารณะเป็นงานที่รับใช้สังคมในเชิงวัฒนธรรมอย่างดียิ่ง (วีรวรรณ สิริเวสมาศ, 2553, หน้า 162-166)

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

ในงานวิจัยนี้ ได้แสดงถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยได้ทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับคนในพื้นที่วิจัยที่มีความสำคัญกับประเด็นที่ทำวิจัย โดยเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลเกาะคอเขา อำเภอดงตาล จังหวัดพังงา จำนวน 30 คน มีแนวโน้มที่ตรงกัน คือ ด้านความสำคัญของพื้นที่ทุ่งตึกในด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นเมืองท่าการค้า สายไหมทางทะเล มีความห่วงหาพันทั้งความเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม และพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีความสวยงาม พบว่า สัตว์ชนิดที่แสดงถึงความเป็นจุดเด่นของพื้นที่ ในตำบลเกาะคอเขา อันดับที่ 1 คือ ปูดำ อันดับที่ 2 คือ นกเงือก อันดับที่ 3 คือ โลมาสีชมพู อันดับที่ 4 คือ กวางม้า และประเด็นศิลปวัตถุใดที่แสดงถึงความเป็นจุดเด่นของพื้นที่ ในตำบลเกาะคอเขา พบว่าจุดเด่นของพื้นที่ในตำบลเกาะคอเขา อันดับที่ 1 คือ เมืองโบราณ อันดับที่ 2 ลูกปัดทุ่งตึก อันดับที่ 3 คือ เศษภาชนะ เครื่องแก้ว ดินเผาโบราณ อันดับที่ 4 คือ ประติมากรรมเทพีอุ้มเด็ก และอันดับที่ 5 คือ บ่อน้ำโบราณ ทั้งนี้ประเด็นการมีส่วนร่วมกับศิลปะชุมชน การมีส่วนร่วมกับศิลปะชุมชน อันดับที่ 1 คือ ด้านประโยชน์ใช้สอย อันดับที่ 2 ด้านความงาม อันดับที่ 3 ด้านกิจกรรม และอันดับที่ 4 เป็นแหล่งที่จะต้องได้ศึกษา และประเด็นความต้องการให้ผลงานศิลปะชุมชนเกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลเกาะคอเขา ติดตั้ง ณ พื้นที่/ตำแหน่ง พบว่า อันดับที่ 1 คือ ท่าเรือเกาะคอเขา อันดับที่ 2 คือ สถานที่เก่า อันดับที่ 3 คือ พื้นที่อนุสาวรีย์ หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งตึก และอันดับที่ 5 คือ หมู่ 1 บ้านเมืองใหม่

1.3 ผลการสร้างสรรคผลงานศิลปะชุมชนชายฝั่ง

การวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญของความงามในด้านสุนทรียภาพชุมชนจากนิเวศวัฒนธรรมชายฝั่ง นำไปสู่การสร้างผลงานศิลปะชุมชนโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และข้อค้นพบของศิลปะชุมชน

การสร้างสรรคผลงาน เป็นการสร้างสรรค์ผลงานโดยการพิจารณาภาพร่าง 3 มิติ มาขยายเป็นผลงานจริง โดยทวนสอบจากผลงานที่มีความลงตัวในเนื้อหาเรื่องราวตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผลงานจะใช้เทคนิคการปั้นปูนสด แล้วติดด้วยกระเบื้องเซรามิก โดยมีผลการสร้างสรรค์ ดังนี้

1.3.1 ผลงานในระยะที่ 1 ผลงานในระยะนี้ เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลจุดเด่นในพื้นที่ของทุ่งตึก ได้แก่ ลวดลายของลูกปัดโบราณ โดยเฉพาะ ลูกปัดตาตะกั่วป่า ซึ่งถือว่าเป็นลูกปัดที่มีการค้นพบเฉพาะในพื้นที่ตะกั่วป่า รวมถึงความเชื่อของลูกปัดในฐานะของตาวิเศษ สามารถปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย ผสานกับเศษภาชนะและซากปรักหักพังของเมืองโบราณของทุ่งตึก อันแสดงถึงเมืองโบราณที่เคยรุ่งเรืองในอดีต แต่ในปัจจุบันเหลือแต่ซากทางอารยธรรม ข้อมูลดังกล่าวได้ปรากฏชัดเจนในผลงานที่ชื่อ “ดวงตาแห่งตะกั่วป่า” ส่วนผลงาน “รุ่ง-เรืองอรุณ” ใช้ลักษณะเกลียวคลื่นซึ่งถือเป็นกายภาพความงามจุดเด่นของชุมชนชายฝั่งทะเล ที่มีโลมาสีชมพู สัตว์ที่เป็นจุดเด่นสำคัญของฝั่งทะเลอันดามันกำลังพุ่งกระโจนออกจากคลื่นน้ำและมีลูกปัดโบราณชนิดต่าง ๆ เช่น ลูกปัดตาตะกั่วป่า ลูกปัดนกยูง กำลังล่องลอยอยู่ในน้ำ ซึ่งแทนค่าถึงเมืองท่าการค้าสายไหมทางทะเลที่เคยรุ่งเรืองในอดีต ผลงานชุดนี้จึงเป็นมุมมองในเชิงที่แสดงถึงการทับซ้อนทางประวัติศาสตร์พื้นที่ กับสภาพความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นทุนทางนิเวศวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน ความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนภายใต้อารยธรรมเก่าบนพื้นฐานความงามทางสิ่งแวดล้อม

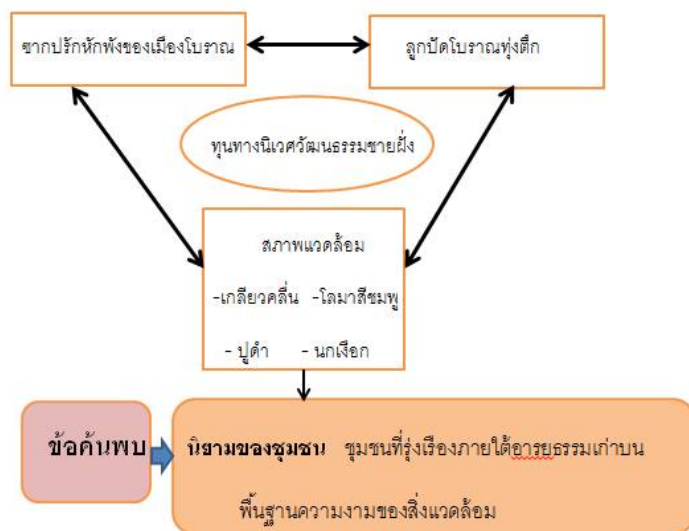

ภาพที่ 2 ผลงานสร้างสรรค์ในระยะที่ 1 ชื่อผลงาน “ดวงตาแห่งตะกั่วป่า” และ “รุ่ง-เรืองอรุณ”
ที่มา: ไพฑูรย์ ทองดี

ภาพที่ 3 ผลงานสร้างสรรค์ในระยะที่ 2 ชื่อผลงาน “ปูด้าทุ่งตึก” และ “พลังสามัคคี”
ที่มา: ไพฑูรย์ ทองดี

3.1.2 ผลงานในระยะที่ 2 ผลงานในระยะนี้เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน พบว่า สัตว์ที่เป็นจุดเด่นของพื้นที่คือ “ปูดำ” ซึ่งนับเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้กับชุมชนเกาะคอเขาในยามที่มีลมมรสุม ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถออกเรือได้เป็นเวลา 6 เดือน และด้วยรูปแบบของภาษาภาพที่มีลักษณะของการสื่อสารที่เข้าใจได้ไม่ยากนัก ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลของลูกปัดโบราณ และศิลปวัตถุ มาผสมผสานกับรูปทรงของปูดำ ดังที่ปรากฏในผลงาน “ปูดำทุ้งตึก” ส่วนผลงาน “พลังสามัคคี” นำเสนอในลักษณะรูปแบบของผลงานเป็นเสาแนวตั้งจำนวน 3 ต้น โดยแรงบันดาลใจได้ข้อมูลในการสร้างจากลักษณะของบ้านต้นไม้ของนกเงือก อันเป็นสัตว์อีกชนิดที่พบในชุมชน โดยลักษณะของเสาลูกปัดแนวตั้งแทนค่าถึงความตั้งมั่นของอารยธรรมชุมชน ภายใต้ความสามัคคีของชุมชน ส่วนฐานด้านล่างแสดงถึงลักษณะของบ่อน้ำ แสดงถึงการหล่อเลี้ยงของสภาพชุมชนชายฝั่งทะเล

ภาพที่ 4 แสดงข้อค้นพบจากผลของการสร้างสรรค์
ที่มา: ไพฑูรย์ ทองดี

1.4 การดำเนินการจัดทำหุ่นจำลองพื้นที่ แบบ 3 มิติ

หุ่นจำลองพื้นที่ 3 มิติ มีความสำคัญในการอธิบายภาพรวมของรูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะชุมชน เพราะสามารถแสดงถึงขอบเขตพื้นที่ที่กำหนดในการติดตั้งผลงานศิลปะชุมชน และยังสามารถแสดงหุ่นจำลองของต้นแบบงานศิลปะชุมชนเมื่อดำเนินติดตั้งจัดวางกับพื้นที่ โดยงานวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดพื้นที่ติดตั้งผลงาน คือ ท่าเรือเกาะคอเขา ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะ โดยกำหนดสัดส่วนการทำหุ่นจำลองพื้นที่ในอัตราส่วนสเกล 1:100 โดยดำเนินการจัดทำหุ่นจำลอง ตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1.4.1 กำหนดขอบเขตพื้นที่บริเวณท่าเรือเกาะคอเขา โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศจาก Google Map หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์พื้นที่ผ่านโปรแกรม Photoshop เพื่อแยกลักษณะของพื้นที่บริเวณ ดิน พื้นถนนคอนกรีต สิ่งปลูกสร้าง ต้นไม้ และน้ำทะเล

1.4.2 ถ่ายแบบพื้นที่ที่จะดำเนินการปั้นหุ่นจำลองโดยการกำหนดอัตราส่วนสเกล 1:100 หลังจากนั้นจึงขึ้นโครงสร้างในลักษณะระนาบ และความลาดเอียงเพื่อแสดงพื้นที่ในภาพรวม โดยพิจารณาจากข้อมูลภาพถ่ายจริงประกอบ

1.4.3 สร้างแม่พิมพ์แบบสิ่งก่อสร้าง ได้แก่ บ้าน อาคารที่พักผู้โดยสาร ในลักษณะรูปเรขาคณิตโดยกำหนดตามอัตราส่วนที่กำหนดไว้ เมื่อผ่านกระบวนการเทแบบเสร็จแล้วจึงได้โมเดลสิ่งก่อสร้าง นำไปประกอบกับพื้นที่หุ่นจำลอง เพื่อให้ได้ภาพรวมตามลักษณะจริงของพื้นที่

ภาพที่ 5 ผลงานหุ่นจำลองพื้นที่ “ท่าเรือเกาะคอเขา” ที่เสร็จสมบูรณ์
ที่มา: ไพฑูรย์ ทองดี

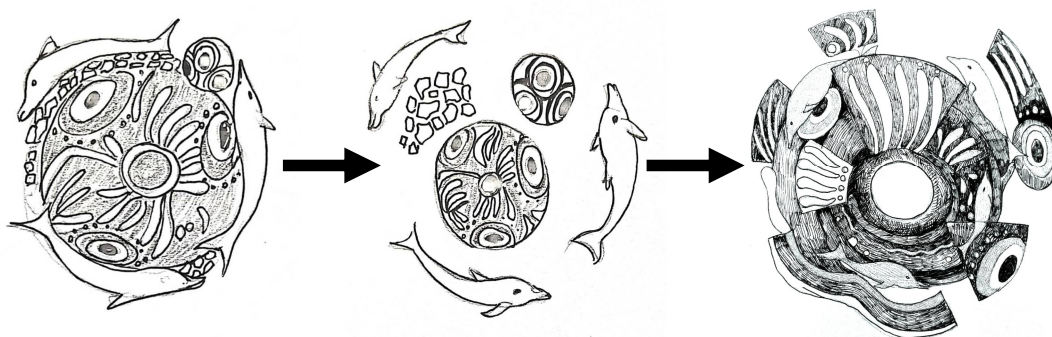

ภาพที่ 6 ภาพจำลองแสดงภูมิทัศน์ใหม่ของพื้นที่ท่าเรือเกาะคอเขาจากกระบวนการวิจัยสร้างสรรค์
ที่มา: ไพฑูรย์ ทองดี

1.5 ผลการสังเคราะห์ผลงานศิลปะชุมชนผ่านกระบวนการรื้อสร้าง (deconstruction)

การรื้อสร้าง (deconstruction) แนวทางการวิเคราะห์อีกลักษณะหนึ่งเพื่อการอ่าน การถอดรื้อภาษาทางการเห็น การได้ยินและการเคลื่อนไหวด้วยการสลายความเป็นหน่วยของภาพตัวบท และมายาคติ (myth) ที่แฝงซ่อนอยู่ด้วยกัน นำไปสู่การสร้างความเข้าใจใหม่ ตามวิธีสลับที่สลับทาง เพื่อเปิดพื้นที่ที่ถูกปิดบัง กดทับและแทนด้วยสื่อสิ่งอื่น (สุชาติ เถาทอง, 2562, หน้า 183) ผู้วิจัยนำผลงานต้นแบบ “ดวงตาแห่งตะกั่วป่า” มาวิเคราะห์ แสดงถึงรูปทรงที่เกิดจากผสมผสาน และการทับซ้อนของข้อมูลความงามของชุมชนชายฝั่งทุ่งตึก ได้แก่ ลูกปัดโบราณ ศิลปวัตถุโบราณ โลมาสีชมพู ตั้งแต่ระดับโครงสร้างรูป นำไปสู่การถอดออกเป็นส่วน ๆ (decompose) จนได้โครงสร้างรูปพื้นฐาน หลังจากนั้นจึง

ทำการทวนซ้ำโครงสร้าง จนได้โครงสร้างของรูปวัตถุใหม่ ภาพต่าง ๆ ถูกบูรณภาพประกอบสร้างใหม่
หลอมรวม ทับซ้อน จนเกิดผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ (ดูภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 แสดงการถอดรื้อข้อมูลสู่การประกอบสร้างภาพใหม่ของผลงาน “ดวงตาแห่งตะกั่วป่า”
ที่มา: ไพฑูรย์ ทองดี

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ผลงานมีคุณภาพตามองค์ประกอบของการสร้างสรรค์งานศิลปะชุมชน
องค์ประกอบต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์งานศิลปะชุมชน สามารถประกอบสร้างเป็นผลงานต้นแบบที่ให้ผลที่
น่าพอใจ แสดงถึงสัมพันธภาพ การประสานสัมพันธ์จากองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี เนื่องจาก
ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็นไปตามลำดับขั้นตอนในการศึกษา โดยศึกษาวิเคราะห์ตรงตามวัตถุประสงค์
เพื่อพัฒนาผลงานศิลปะชุมชน จากปัญหาของรูปแบบความคลุมเครือของงานศิลปะชุมชน สัดส่วนความ
ต้องการของชุมชนและความต้องการจากศิลปิน ปัญหาด้านรูปแบบ ปัญหาด้านวัสดุ และปัญหาด้านการ
ใช้สอย นำประเด็นปัญหาต่าง ๆ ผ่านการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยให้เกิดความกระจ่างชัด จึงพัฒนา
สร้างสรรค์ผลงานศิลปะชุมชนที่มีคุณภาพตรงตามเนื้อหาที่ศึกษาวิเคราะห์ จากข้อมูลของชุมชนและ
ความเห็นจากประชากร โดยผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ 4 ประเด็น ดังนี้

2.1 ภาษา

ศิลปะสาธารณะและศิลปะชุมชนนั้นต่างมีความเชื่อมโยงและเกาะเกี่ยวกันอยู่ โดยอาศัย
กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคม ในการให้ความเห็น ถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้สึกอันเกิดจาก
ภูมิลำเนา พื้นเพ หรือแม้กระทั่งพื้นที่นั่นเอง ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวเป็นการสร้างการยอมรับที่มีต่อ
ผลงานศิลปะที่จะเปิดติดตั้ง ณ พื้นที่เป้าหมาย งานศิลปะสาธารณะจึงมีนัยยะเดียวกับภาษาที่ใช้ในการสื่อ
ความหมาย หรือเป็นตัวแทนของพื้นที่ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราว มากกว่าภาษาเขียนที่ใช้การรับรู้จาก
ความเข้าใจโดยการอ่าน เพื่อการรับรู้และสื่อสารข้อมูล จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการสัมภาษณ์และ
สนทนากลุ่มกับประชาชนในชุมชนทุ่งตึกพบว่า การสื่อสารงานศิลปะด้วยภาษาทางรูปทรงเป็นสิ่งที่ชุมชน
เห็นพ้องต้องกัน ในลักษณะการแสดงออกผ่านรูปทรงของสัตว์ในพื้นที่มีความโดดเด่น ได้แก่ บุตา
นกเงือก โลมาสีชมพู ซึ่งจากรูปแบบงานศิลปะชุมชนที่ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ ได้ปรากฏข้อมูลของศิลปวัตถุ

ประเภทลูกปัดโบราณและภาชนะ สิ่งของเครื่องใช้ อันแสดงถึงการเป็นเมืองโบราณ และเมืองท่าการค้า เส้นทางสายไหมทางทะเลที่สำคัญของทุ่งตึกในอดีต ภาษาทางรูปทรงเหล่านี้ ถูกบูรณภาพ หล่อหลอม รวมกันจนเป็นภาพแทนใหม่ อันเกิดจากกระบวนการศึกษาข้อมูลด้านสุนทรียภาพ ภาพจริง ภาพแทน และภาพจำ สู่การไต่ระดับการรับรู้คุณค่าทางสุนทรียภาพสู่การสร้างภาพแทนใหม่ที่มีลักษณะสื่อสารเป็น ภาษากลางที่ผู้คนต่างชาติ ต่างภาษา สามารถรับรู้ความงามได้ตรงกัน อันเป็นการนำภาษาขยับ ขยับเคลื่อน องค์ความรู้จากชุมชน สู่ความเป็นสากลได้อีกระดับ

ศิลปะสาธารณะจึงมีความสำคัญในการสื่อสารความงาม ระหว่างชิ้นงานและผู้พบเห็น โดยทั่วไป การสื่อสารจึงมีความเป็นสากลลักษณะ คือ เป็นภาษากลางที่คนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ในเวลา อันสั้น ไม่ต้องตีความและซับซ้อนไปด้วยรายละเอียดที่มากจนเกินไป แต่สามารถรับรู้เป้าหมายในการสื่อสารได้

2.2 การมีส่วนร่วมของศิลปะชุมชนชายฝั่ง

เป้าหมายสำคัญของการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานศิลปะชุมชน คือ การเน้นย้ำ กระตุ้น เตือนตั้ง แต่ผู้มีส่วนร่วมกระบวนการสร้างสรรค์ เจ้าของพื้นที่ เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม และเห็นถึงคุณค่า เรื่องราวของชุมชน กว่าจะมาประกอบสร้างเป็นชุมชนหนึ่ง การถอดนิยาม ลักษณะทางกายภาพของ ชุมชน มีความจำเป็นที่ต้องถอดให้เห็นถึงรูปนอก และรูปใน เพื่อถอดรู้ความหมายของชุมชน อันนำไปสู่ การประกอบสร้างใหม่ ดังเช่นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งเป้าในการค้นหาความหมายของสุนทรียภาพ ชุมชน ซึ่งต้องจำแนกประเด็นความงามของชุมชนในมิติต่าง ๆ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ศิลปกรรม ชุมชน และความทรงจำของคนในชุมชน หลังจากนั้นจึงทดลองทำภาพร่างผลงานศิลปะชุมชน เพื่อทวน สอบ สอบถามความเห็นจากชุมชน ดังนั้นจึงตั้งข้อสังเกตว่า กระบวนการสอบถามความเห็น การสัมภาษณ์เป็นขั้นตอนสำคัญที่เป็นการให้ชุมชนถ่ายทอดทัศนคติ ความทรงจำ และความผูกพันกับ ชุมชนของตน อันเป็นการสะท้อนคุณค่า และเกิดการรับรู้ร่วมกันอย่างไม่มีตัว ดังนั้นศิลปะชุมชนจึงเป็น กลไกสำคัญในการสร้างความตระหนักและกระตุ้นเตือนให้เห็นถึงคุณค่าของความหมาย ความสำคัญของ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และความทรงจำของชุมชน ไม่ใช่เฉพาะต่อชิ้นงานเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงพื้นที่ อีกด้วย ดังจากการสัมภาษณ์ประชากรที่อาศัยอยู่ที่เกาะคอเขาพบว่า มีความรักและความผูกพันกับเมือง โบราณทุ่งตึก อยากเก็บรักษาไว้และมีความต้องการให้เยาวชนมีความรู้และสามารถสืบทอดเรื่องราวต่อไป ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องแหล่งโบราณคดีทุ่งตึกสามารถสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของ ชุมชนได้พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า มีความเห็นด้วยที่จะนำประเด็น ดังกล่าวไปสร้างจุดเด่น หรือจุดท่องเที่ยวให้กับชุมชนเช่นเดียวกับประเด็นด้านระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมใน พื้นที่ ดังนั้นศิลปะชุมชนจึงเป็นสิ่งที่กระตุ้นเตือนที่สำคัญในการแสดงคุณค่าของคุณค่าของชุมชน

2.3 พื้นที่และเวลา

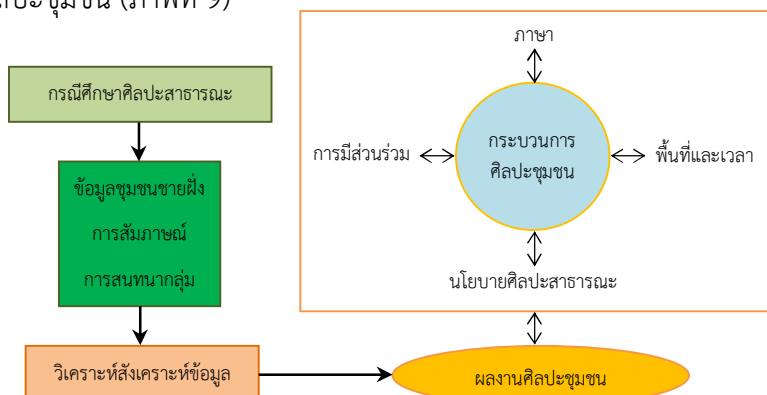
พื้นที่และเวลา มีความสัมพันธ์ร่วมกันในงานศิลปะสาธารณะ และงานศิลปะกับชุมชน สำหรับผู้ที่ดำเนินการที่มีความจำเป็นจะต้องศึกษาความหมาย และสภาพปัญหาของพื้นที่ให้ครอบคลุม ก่อนการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานในพื้นที่ ในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้สอบถามความเห็นของประชากร พบว่า ประชากรในพื้นที่เกาะคอเขา ได้กำหนดพื้นที่ในการติดตั้งงานศิลปะชุมชน คือ พื้นที่ท่าเรือ

เนื่องจากพื้นที่ท่าเรือเป็นพื้นที่สาธารณะที่สำคัญของเกาะคอเขา เพราะใช้เป็นพื้นที่หลักในการสัญจรข้ามฝั่งมาจากท่าเรือบ้านนาเค็มมายังท่าเรือเกาะคอเขา และมีผู้คนสัญจรไปมา ณ พื้นที่แห่งนี้ทั้งกลางวันและกลางคืน การออกแบบชิ้นงานศิลปะชุมชนผู้วิจัยได้คำนึงถึงการใช้รูปทรงของสัตว์ทะเลที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีพในพื้นที่ชายฝั่ง ได้แก่ ปูดำ อันเป็นภาพแทนของความอุดมสมบูรณ์ของเกาะคอเขา และวิถีในการประกอบอาชีพทางชายฝั่งทะเล บนรูปทรงของปูใช้ลักษณะของลวดลายที่คลี่คลายมาจากลูกปัดโบราณ และศิลปวัตถุต่าง ๆ ที่ค้นพบ ณ เมืองโบราณท่งตึก อันแสดงถึงข้อมูลที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่ หากดำเนินการศึกษาด้านพื้นที่และเวลา เพื่อให้เกิดการยอมรับ งานศิลปะสาธารณะให้ผลด้านปรากฏการปรับตัวกับพื้นที่ สอดคล้องกับแนวคิดของ วีรวัฒน์ ศิริเวสมาส (2553, หน้า 165) กล่าวว่า ผลงานศิลปะกับพื้นที่จะค่อย ๆ ทำหน้าที่แทรกซึมเข้าไปอยู่ในวิถีชีวิต โดยค่อย ๆ กลายเป็นส่วนหนึ่งในกิจวัตรประจำวันของผู้คนที่ใช้พื้นที่นั้นในสังคม

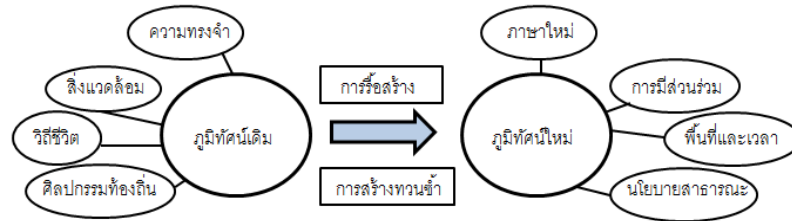
2.4 นโยบายศิลปะสาธารณะ

การส่งเสริมการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะชุมชนให้เกิดความเป็นรูปธรรม การผลักดันให้เกิดเป็นนโยบาย หรือแผนในการพัฒนาชุมชน หรือพัฒนาพื้นที่จึงเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากในกระบวนการสร้างศิลปะชุมชน มีกระบวนการหรือฐานคิดที่คิดจากโจทย์ หรือปัญหาของพื้นที่เป็นหลัก ดังนั้นหากผลักดันโครงการศิลปะชุมชนให้ไปอยู่ในระดับนโยบายหรือแผนในการพัฒนาพื้นที่ของทางการ ย่อมทำให้เกิดประโยชน์และคุณค่าต่อสาธารณะอย่างแท้จริง ซึ่งอาจมีการสนับสนุนด้านการให้อนุญาตในการจัดสร้างในพื้นที่ มีกระบวนการทำประชาพิจารณ์ การสนับสนุนงบประมาณจากท้องถิ่น นโยบายด้านศิลปะสาธารณะจึงเป็นนโยบายที่สำคัญในการพัฒนาเมืองและชุมชนให้มีสุนทรียภาพ

ดังนั้นจากการอภิปรายผลเบื้องต้น นับเป็นเป้าหมายสำคัญในการศึกษาเพื่อให้ได้กระบวนการศิลปะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอวิธีการศึกษามาเป็นลำดับถึงความสัมพันธ์ของกระบวนการในแต่ละขั้นตอน (ภาพที่ 8) โดยจะต้องทำความเข้าใจกับภูมิทัศน์เดิมของพื้นที่เพื่อศึกษาบริบท ภูมิหลังเดิม โดยใช้กระบวนการรื้อสร้างและการสร้างแบบทวนซ้ำเพื่อให้ได้รูปภูมิทัศน์ใหม่จากกระบวนการศิลปะชุมชน (ภาพที่ 9)

ภาพที่ 8 ผังการวิเคราะห์การสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนชายฝั่งบนพื้นที่สาธารณะ
ที่มา: ไพฑูรย์ ทองดี

ภาพที่ 9 ผังการวิเคราะห์การเคลื่อนที่จากภูมิทัศน์เดิมสู่ภูมิทัศน์ใหม่จากกระบวนการวิจัยสร้างสรรค์
ศิลปะชุมชน
ที่มา: ไพฑูรย์ ทองดี

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพันธกิจทางทัศนศิลป์และการออกแบบ โดยเป็นการศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนบนพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นการทดลองกระบวนการกำหนดแบบจำลองความรู้ ในด้านการมีส่วนร่วมของ ชุมชน พื้นที่ และวัฒนธรรม ให้ผู้อ่านได้เห็นถึงมิติในด้านต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีได้มาจากความต้องการส่วนตัวของผู้สร้างเป็นหลัก แต่ต้องให้ความสำคัญกับพื้นที่ในบทบาทของการใช้งานศิลปะเพื่อการแก้โจทย์ หรือปัญหาที่ค้นพบในพื้นที่ ส่วนประเด็นที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การกำหนดนโยบายการสร้างผลงานศิลปะในพื้นที่สาธารณะสู่ชุมชนในพื้นที่ท้องถิ่น อันเป็นการขยายโอกาสในการพัฒนาสุนทรียภาพกับพื้นที่ในต่างจังหวัด ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะสามารถทำให้โครงการศิลปะต่าง ๆ ได้ขับเคลื่อนและถูกนำไปใช้ประโยชน์ ชุมชีวิตให้กับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

บรรณานุกรม

- ถนนอม ชากักดี. (2563). ศิลป์สถานะ state of the art; on thai contemporary art. กรุงเทพฯ: ยิปซี กรุป.
- บุญยฤทธิ์ ฉายสุวรรณ และเรไร นัยวัฒน์. (2550). **ทุ่งตึกเมืองทำการค้าโบราณ**. กรุงเทพฯ: สมาพันธ์ศูนย์ข่าวนโยบายสาธารณะ. (2562, 17 กันยายน). ประติมากรรมบนที่สาธารณะ: ฝ่าทอริมคลองโอ่งอ่าง กำลังจะเปลี่ยนไป. **สำนักข่าวอิสรာ**. สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/article/thaireform/thaireform-documentary/80543-bk80543.html>
- วัลย์ลิตา อยู่ทอ. (2561). **ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่และศิลปะของนาวัน ลาวัลย์ชัยกุล**. วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาทฤษฎีศิลป์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภณพล อภิขิตสกุล. (2561). นโยบายศิลปะสาธารณะ 1% โดยรัฐบาลได้วัน. **วารสารศิลป์ พีระศรี**, 6(1), หน้า 194-218.
- วีรวัฒน์ สิริเวสมาศ. (2553). ประติมากรรมกับพื้นที่สาธารณะ ความสัมพันธ์ของพื้นที่ ผู้คน ชุมชน และวัฒนธรรม. ใน ถนนอมจิตร ชุ่มวงศ์ (บ.ก.). **โครงการติดตั้งประติมากรรมระหว่างกรุงเทพมหานครกับมหาวิทยาลัยศิลปากร** (หน้า 162-166). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุชาติ เถาทอง. (2562). **วิถีคิดทางศิลปะออกแบบขั้นสูง**. ชลบุรี: บางแสนการพิมพ์.
- อรรถชัย ฟองสมุทร. (2551). ศิลปะสาธารณะ: สภาวะการณ์ของเมืองกรุง. **Executive Journal**, 28(1), หน้า 100-103.

สถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ ในภาษามลายูถิ่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล

A Study of Usage Phenomenon on Melayu Verbs of Motion in La-Ngu District, Satun Province

วันที่รับบทความ: 3 ตุลาคม 2565

วาริต เจริญราษฎร์¹

วันที่แก้ไขบทความ: 26 ตุลาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 28 ตุลาคม 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยพิจารณาจากการแปรศัพท์ตามระดับอายุของผู้ใช้ภาษาเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ จำนวน 51 หน่วยย่อย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บอกภาษา ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่มตามระดับอายุ กลุ่มละ 10 คน รวมผู้บอกภาษา 30 คน ได้แก่ กลุ่มสูงอายุ กลุ่มวัยกลางคน และกลุ่มวัยเด็ก ผลการวิจัยพบว่า ผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุใช้ศัพท์เก่า คือ รูปแปรภาษามลายูถิ่นมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยถิ่นใต้ ผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนใช้ศัพท์เก่า คือ รูปแปรภาษามลายูถิ่นมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยถิ่นใต้ และผู้บอกภาษากลุ่มวัยเด็กใช้ศัพท์เก่า คือ รูปแปรภาษามลายูถิ่นมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยมาตรฐาน กล่าวได้ว่า การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ ในภาษามลายูถิ่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล เกิดการแปรศัพท์จากการสัมผัสภาษาถิ่น โดยความเข้มข้นของการสัมผัสภาษานี้มีปัจจัยทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง หากไม่มีนโยบายการดำรงภาษามลายูถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม อาจทำให้เกิดรูปแปรที่เป็นภาษาถิ่นในระหว่าง และภาษาถิ่นลูกผสมในพื้นที่พหุวัฒนธรรมขึ้นได้ในอนาคต

คำสำคัญ: คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ ภาษามลายูถิ่นสตูล สถานการณ์การใช้ภาษา

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail : warid.c@dru.ac.th, yusof_lee@hotmail.com

A Study of Usage Phenomenon on Melayu Verbs of Motion in La-Ngu District, Satun Province

Received: October 3, 2022

Warid Charoenrad ¹

Revised: October 26, 2022

Accepted: October 28, 2022

Abstract

This research aims to analyze the language usage phenomenon in Satun dialect of Melayu verbs of motion in La-Ngu district, Satun province. This was considered from lexical variations upon speakers' age groups and linguistic variables, which examined 51 semantic units of verbs of motion. The selective sampling groups were speakers who speak Satun dialect of Melayu. The researcher divided them into three groups based on their age, including the elderly group, the adulthood group, and the childhood and adolescence group. Each group comprised 10 persons, which came to a total of 30 persons. The result showed that the elderly group mostly used old words which was a lexical variation of Melayu dialect, followed by merging old words and new words together which was a lexical variation of Thai Southern dialect. The adulthood group also mostly used old words which was a lexical variation of Melayu dialect, followed by merging old words and new words together which was a lexical variation of Thai Southern dialect. The childhood and adolescence group mostly used a lexical variation of Melayu dialect, followed by merging old words and new words together which was a lexical variation of standard Thai. Hence, the language usage phenomenon in Satun dialect of Melayu verbs of motion in La-Ngu district, Satun province was caused by a lexical variation and dialect language contact. Social factors were also related to the intensity of language contact. If the government has no action for implementing effective policies and establishing language maintenance, there might be in-between and mixed lexical dialect variations in this multicultural area.

Keywords: verbs of motion, Satun dialect of Melayu, language usage phenomenon

¹ Asst.Prof.Dr., Thai Language Program, Faculty of Humanities & Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University.
e-mail : warid.c@dru.ac.th, yusof_lee@hotmail.com

บทนำ

ภาษามลายูถิ่นในประเทศไทยเป็นภาษาตระกูลมาลาโยโปลีเนเซีย (Malayo-Polynesia) สาขาหมู่เกาะมลายู (Bahasa Nusantara) (Ismail, 1981, pp. 4-5) มีผู้พูดหนาแน่นในจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และบางส่วนของจังหวัดสงขลา ภาษามลายูถิ่นนอกจากจะเป็นภาษาแม่ของชาวมลายูในประเทศไทย ซึ่งเป็นภาษาหลักในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันแล้ว ยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ วิถีชีวิต ภูมิหลัง คติชน ตลอดจนภูมิปัญญาแขนงต่าง ๆ อีกด้วย ดังนั้นชาวมลายูส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงพยายามธำรงรักษาลักษณะเด่นของภาษามลายูถิ่นของตนไว้ด้วยวิธีการต่าง ๆ

งานวิจัยของ วาริด เจริญราษฎร์ (2561, หน้า 246) พบว่า ชาวมลายูในจังหวัดยะลา มีกระบวนการธำรงภาษากินมลายูอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดตั้งคณะดิเกฮูลูที่ขับร้องเป็นภาษามลายูถิ่นเพื่อใช้แสดงในโอกาสสำคัญโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย การใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นสื่อในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งสื่อประชาสัมพันธ์และป้ายบอกทาง นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังจัดทำสื่อการสอนภาษามลายูมอบให้แก่โรงเรียนประจำหมู่บ้านอีกด้วย ในทำนองเดียวกันผลการวิจัยของ ปรัชญา อาภากุล (2540) ก็พบว่า การใช้ภาษามลายูถิ่นในจังหวัดปัตตานีและนราธิวาสก็มีความเข้มข้นสูง อันเนื่องมาจากทัศนคติของผู้ใช้ภาษาเช่นเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่า สถานการณ์การใช้ภาษามลายูถิ่นในจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ผู้ใช้ภาษาสามารถใช้ภาษามลายูถิ่นในการสื่อสารได้อย่างเข้มแข็ง อันเนื่องมาจากทัศนคติและกระบวนการธำรงภาษาในลักษณะต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูนั่นเอง

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสถานการณ์การใช้ภาษามลายูถิ่นในประเทศไทยนอกจากบริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังกล่าวแล้ว พบว่า จังหวัดสตูลเป็นบริเวณที่มีผู้ใช้ภาษามลายูถิ่นเช่นเดียวกัน แต่มีปัจจัยทางสังคมที่แตกต่างออกไป จากแผนที่ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยของ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547, หน้า 203) พบว่า ชุมชนที่ใช้ภาษามลายูถิ่นในจังหวัดสตูลหนาแน่นที่สุดคือ บริเวณอำเภอละงู แต่มีปัจจัยสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อสถานการณ์การใช้ภาษามลายูถิ่น ได้แก่ การอาศัยอยู่ร่วมกับผู้ใช้ภาษาอื่น ๆ อย่างใกล้ชิด เช่น ผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ ผู้ใช้ภาษาลาวอีสาน และผู้ใช้ภาษาชาวกูยหรืออูรักลาไย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจำนวนผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ที่อาศัยในบริเวณดังกล่าว พบว่ามีจำนวนประมาณ 15,000 คน ซึ่งมากกว่าชาวมุสลิมที่ใช้ภาษามลายูถิ่นในการสื่อสาร จึงกล่าวได้ว่า อำเภอละงู จังหวัดสตูลเป็นบริเวณที่มีภาวะหลายภาษา

ลักษณะดังกล่าวข้างต้นเป็นเงื่อนไขตามแนวคิดภาษาศาสตร์สังคม ที่อาจทำให้ภาษามลายูถิ่นจะมีการแปรและเปลี่ยนแปลงไป ดังที่ Crystal (2000, p. 20) กล่าวว่า บริเวณที่มีผู้ใช้หลายภาษาอาศัยอยู่ร่วมกันทำให้เกิดภาวะหลายภาษา ภาษาถิ่นในบริเวณนั้นถือว่าอยู่ในสถานการณ์วิกฤติ อ่อนแอ และอาจสูญไปได้ในที่สุด สอดคล้องกับ Trudgill (1986) ที่อธิบายถึงการสัมผัสภาษาจากภาวะหลายภาษาว่า ผู้ที่รู้ภาษาถิ่นสองภาษาถิ่นหรือหลายภาษาถิ่น เมื่ออาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีการพูดสื่อสารด้วยภาษาถิ่นต่าง ๆ สลับกันไปมา จะส่งผลให้เกิดการยืมซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดการแปรหรือการเปลี่ยนแปลงภาษาถิ่นอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาถิ่น จึงเป็นไปได้ว่าภาษากินมลายูถิ่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล

ซึ่งเป็นบริเวณที่มีภาวะหลายภาษา จะมีแนวโน้มในการแปร เปลี่ยนแปลง และเป็นภาษาใกล้เคียง ในอนาคตได้

ผู้วิจัยจึงสำรวจนําร่อง (pilot study) สถานการณ์การใช้ภาษามลายูถิ่น บริเวณหมู่ที่ 2 บ้านปากละงู ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นบริเวณที่มีภาวะหลายภาษาตามแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547, หน้า 203) ผลการสำรวจพบว่า ผู้ใช้ภาษามลายูถิ่นไม่มีการณรงค์ หรือมีแนวทางการอ้างภาษามลายูถิ่น ซึ่งต่างจากชุมชน ผู้ใช้ภาษามลายูถิ่นในจังหวัดอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่า สถานการณ์การใช้ภาษามลายูถิ่นมีการแปร คำศัพท์ภาษามลายูถิ่นตามระดับอายุของผู้ใช้ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมวดคำกริยาแสดงอาการ เคลื่อนที่ของมนุษย์ (verbs of motion) ซึ่งเป็นหมวดคำพื้นฐานที่สำคัญอันเป็นลักษณะเด่นของภาษามลายูถิ่น และมีที่ใช้จำนวนมากในการดำรงชีวิตประจำวัน เนื่องจากคำหมวดนี้จะใช้ในประโยคที่แสดงเหตุการณ์ที่ดำเนินอยู่ในขณะที่พูด และให้รายละเอียดการเคลื่อนที่ของมนุษย์จากตำแหน่งหนึ่งไปยังอีกตำแหน่งหนึ่ง โดยอาจจะมิติศทางหรือจุดหมายที่แน่นอน ไม่แน่นอน หรือไม่ต้องระบุก็ได้ (ศรีวรา ผาสุขดี, 2561, หน้า 32-33) ตัวอย่างการแปรคำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ภาษามลายูถิ่นที่พบจากการสำรวจนําร่อง เช่น

หน่วยอรรถ	ผู้ใช้ภาษากลุ่มสูงอายุ	ผู้ใช้ภาษากลุ่มวัยกลางคน	ผู้ใช้ภาษากลุ่มวัยเด็ก
เดินช้า	[jalelamalama]	[jalelamalama]	[dɔːn ²]
เดินเร็ว	[jalecupaʔcupaʔ]	[jalecupaʔcupaʔ]	[dɔːn ²]
เดินกึ่งวิ่ง	[layi]	[jale]	[wiŋ ⁴]
เดินลากเท้า	[jaleheyekaki]	[jaleheyekaki]	[dɔːn ²]

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าผู้ใช้ภาษากลุ่มสูงอายุและวัยกลางคนใช้ศัพท์เก่า (O) ที่เป็นภาษามลายูถิ่น ในขณะที่ผู้ใช้ภาษาวัยเด็กใช้ศัพท์ใหม่ (N) ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยมาตรฐาน การแปรตามระดับอายุเช่นนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษามลายูถิ่น กล่าวคือเมื่อสิ้นกลุ่มผู้ใช้ภาษาสูงอายุและกลุ่มวัยกลางคน คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ภาษามลายูถิ่นก็จะสูญไปด้วย และรูปแปรที่กลุ่มผู้ใช้ภาษาวัยเด็กใช้ในปัจจุบันก็จะเข้ามาแทนที่ ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงของภาษาที่กำลังดำเนินอยู่ (change in progress) สะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ ในภาษามลายูถิ่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล อาจเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต โดยได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่น ๆ ที่ใช้ติดต่อสื่อสารระหว่างกันในชุมชน

อย่างไรก็ตามข้อมูลข้างต้นเป็นผลจากการสำรวจนําร่องเท่านั้น น่าสนใจว่าการแปรภาษาที่เกิดขึ้นนี้จะมีรายละเอียดอย่างไร ผลของการแปรจะเป็นปัจจัยต่อสถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล และจะนำไปสู่ภาวะวิกฤติหรือการเป็นภาษาใกล้เคียงหรือไม่ นอกจากนี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาถิ่นในจังหวัดสตูล พบว่ามีเพียงฉันทัส ทองช่วย (2526) ที่วิเคราะห์ระบบเสียงของภาษาไทยถิ่นสตูลเท่านั้น ยังไม่มีผู้สนใจวิเคราะห์สถานการณ์ของภาษามลายูถิ่นในจังหวัดสตูล ทั้ง ๆ ที่เป็นภาษาดั้งเดิมในท้องถิ่น และเป็นภาษา

สำคัญที่ใช้สื่อสารของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล เพื่อเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายทางภาษถิ่น เป็นการบันทึกสถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่นก่อนที่จะแปรและเปลี่ยนแปลงไปมากกว่านี้ และผลการวิจัยจะเติมเต็มองค์ความรู้ด้านภาษามลายูถิ่นซึ่งเป็นภาษาสำคัญที่ใช้สื่อสารอย่างแพร่หลายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ ในภาษามลายูถิ่นอำเภอละงู จังหวัดสตูล

นิยามคำศัพท์

เพื่อให้การนำเสนอผลการวิจัยมีความกระชับ ชัดเจน ผู้วิจัยจึงนิยามคำศัพท์สำคัญที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ หมายถึง คำที่มีหน้าที่แสดงการกระทำ สภาพ หรือการดำเนินการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ จากจุดอ้างอิงหนึ่งไปยังอีกจุดอ้างอิงหนึ่ง
2. ภาษามลายูถิ่น หมายถึง ภาษามลายูถิ่นที่ใช้สื่อสารระหว่างกันในหมู่บ้านปากละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล
3. ภาษาไทยถิ่นใต้ หมายถึง ภาษาไทยถิ่นใต้ที่ใช้สื่อสารระหว่างกันในหมู่บ้านปากละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล
4. ภาษาไทยมาตรฐาน หมายถึง ภาษาราชการของประเทศไทย ใช้สื่อสารอย่างเป็นทางการและเป็นสื่อกลางในการสื่อสารในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในหมู่บ้านปากละงู ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล ที่ใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาแม่ ซึ่งจะเรียกว่า “ผู้ใช้ภาษา” ส่วนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากประชากรในการวิจัย และจะเรียกว่า “ผู้บอกภาษา” โดยจะมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1.1 ผู้บอกภาษาแบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน ตามระดับอายุ ตามระเบียบวิธีทางภาษาศาสตร์สังคมของ Labov (1972) ได้แก่ ผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุ มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคน มีอายุตั้งแต่ 35-45 ปี และผู้บอกภาษากลุ่มวัยเด็ก มีอายุไม่เกิน 25 ปี รวมผู้บอกภาษาทั้งสิ้น 30 คน

1.2 ผู้บอกภาษาต้องเป็นผู้ที่ใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาแม่ เกิด อาศัย และมีหลักแหล่งในทะเบียนบ้านอยู่ในหมู่บ้านปากละงู ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล ทั้งนี้ต้องไม่เคยย้ายถิ่นฐานไปอาศัยอยู่ในพื้นที่อื่น หรือเป็นผู้อพยพมาจากพื้นที่อื่น

- 1.3 ผู้บอกภาษามีอวัยวะในการออกเสียงเป็นปกติ
- 1.4 ผู้บอกภาษามีสภาพร่างกายและจิตใจสมบูรณ์
- 1.5 ผู้บอกภาษาเต็มใจที่จะให้ข้อมูล และยินยอมให้เผยแพร่ผลการวิจัยได้
- 1.6 ไม่จำกัดเพศ อาชีพ และระดับการศึกษาของผู้บอกภาษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล ซึ่งผู้วิจัยสร้างโดยอาศัยแนวคิดของยูทาเก โทมิโอกะ (2552) และวาริต เจริญราษฎร์ (2564) แบบสอบถามนี้มีโครงสร้างแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลที่สำคัญของผู้บอกภาษา ได้แก่ ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ อายุ ภาษาแม่ที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่น อำเภอละงู จังหวัดสตูล จากรายการคำศัพท์ จำนวน 55 หน่วยย่อย ซึ่งเป็นหน่วยย่อยที่สามารถใช้ได้หลายรูปศัพท์ เช่น ศัพท์ภาษามลายูถิ่น ศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ และศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน แต่ละหน่วยย่อยต้องมีรูปศัพท์ที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยรวบรวมหน่วยย่อยเหล่านี้จากหน่วยย่อยกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ที่มีรูปศัพท์แตกต่างกันระหว่างศัพท์ภาษามลายูถิ่น ศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ และศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน ในงานวิจัยของ ฉันทัส ทองช่วย (2526) และพจนานุกรมภาษามลายูถิ่นของโครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา (2551) จำนวน 42 หน่วยย่อย

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่า ในภาษามลายูถิ่นที่บ้านปากละงู ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล ยังมีหน่วยย่อยกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ ที่แทนด้วยศัพท์ภาษาถิ่นที่ต่างกัน มากกว่าจำนวนหน่วยย่อยจากแหล่งข้อมูลทั้ง 2 แหล่งข้างต้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมหน่วยย่อยกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ที่ผู้บอกภาษามลายูถิ่นใช้ศัพท์แทนต่างกันเพิ่มเติม จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามได้หน่วยย่อยทั้งสิ้น 59 หน่วยย่อย จากนั้นผู้วิจัยได้นำหน่วยย่อยที่รวบรวมได้นี้ไปทดสอบว่าเป็นหน่วยย่อยที่ใช้ในภาษามลายูถิ่น สามารถแทนด้วยศัพท์มากกว่า 1 ศัพท์ และเป็นได้หลายศัพท์ เช่น ศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ ศัพท์ภาษามลายูถิ่น และศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานหรือไม่ ผู้วิจัยได้ทดลองครั้งที่ 1 โดยการนำหน่วยย่อยดังกล่าวไปสอบถามผู้บอกภาษา ปรากฏว่าคัดเลือกหน่วยย่อยเหลือจำนวน 53 หน่วยย่อย และได้ไปทดลองครั้งที่ 2 อีกในลักษณะเดิม ได้หน่วยย่อยตามเกณฑ์ดังกล่าว 51 หน่วยย่อย จากนั้นนำไปสร้างเป็นแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือการวิจัยซึ่งเป็นแบบสอบถามทั้ง 2 ตอน ได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และผ่านการพิจารณาตามเกณฑ์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ก่อนนำไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้บอกภาษาตามเกณฑ์ที่กำหนด อธิบายวัตถุประสงค์และรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัยรวมทั้งนัดหมายวัน เวลา สถานที่ ที่ผู้บอกภาษาสะดวก จากนั้นลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน เวลา สถานที่ที่นัดหมาย โดยก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยจะขออนุญาตผู้บอกภาษา เพื่อบันทึกข้อมูล

ในแบบสอบถามและบันทึกเสียงคำศัพท์ จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปถามผู้บอกภาษา ผู้วิจัยจะบันทึกข้อมูลตอนที่ 1 ด้วยตัวอักษรภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนตอนที่ 2 ผู้วิจัยจะให้ผู้บอกภาษาออกเสียงคำศัพท์ที่ใช้ตรงกับหน่วยอรรถ โดยผู้วิจัยจะอธิบายด้วยภาษามลายูถิ่น แสดงท่าทาง ใช้รูปภาพ ประกอบการสอบถาม โดยจะไม่ชี้แนะและไม่เสนอคำตอบให้ผู้บอกภาษาเลือก จากนั้นบันทึกเสียงผู้บอกภาษาและบันทึกเป็นสัทอักษรลงในแบบสอบถาม ทั้งนี้กรณีที่มีปัญหาหรือข้อสงสัย ผู้วิจัยจะซักถามผู้บอกภาษาอีกครั้งจนเข้าใจชัดเจน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์สถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ จะพิจารณาจากการแปรศัพท์ตามระดับอายุ ผู้วิจัยวิเคราะห์การแปรคำศัพท์โดยเปรียบเทียบการใช้คำศัพท์เก่า (O) กับคำศัพท์ใหม่ (N) ของผู้บอกภาษาทั้งสามกลุ่มอายุ โดยนำคำศัพท์ที่บันทึกจากการสอบถามผู้บอกภาษามาวิเคราะห์ว่ามีการใช้คำศัพท์เก่า ได้แก่ รูปแปลมลายูถิ่น หรือการใช้คำศัพท์ใหม่ เช่น รูปแปลไทยถิ่นใต้หรือรูปแปลไทยมาตรฐาน เป็นจำนวนเท่าใด จากนั้นนำไปคำนวณเป็นอัตราร้อยละ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแล้วผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ จากนั้นสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ ในภาษามลายูถิ่นอำเภอละงู จังหวัดสตูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยพิจารณาการแปรศัพท์ เปรียบเทียบการใช้ศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามกลุ่มอายุว่า มีการใช้ศัพท์เก่า (O) ได้แก่ รูปแปลภาษามลายูถิ่น การใช้ศัพท์ใหม่ (N) เช่น รูปแปลภาษาไทยถิ่นใต้ รูปแปลภาษาไทยมาตรฐาน หรือการใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ (ON) เป็นจำนวนเท่าใด จากนั้นคำนวณเป็นอัตราร้อยละ และนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็นหัวข้อตามกลุ่มอายุของผู้บอกภาษา สรุปได้ดังนี้

1) กลุ่มสูงอายุ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุใช้ศัพท์เก่า คือ รูปแปลภาษาไทยมลายูถิ่นมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปลภาษาไทยถิ่นใต้ ผลการวิจัยไม่พบว่าผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุใช้ศัพท์ใหม่เพียงอย่างเดียว และไม่พบการใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปลภาษาไทยมาตรฐาน ผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุใช้ศัพท์เก่าที่เป็นรูปแปลภาษามลายูถิ่นมากที่สุด จำนวน 48 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 94.12 ของหน่วยอรรถทั้งหมด เช่น

หน่วยอรรถ	การใช้ศัพท์	ศัพท์ที่ใช้
วิ่งโดยเร็ว	ศัพท์เก่า (O)	[huya]
คลาน	ศัพท์เก่า (O)	[ɲakoʔ]
เดินอย่าง	ศัพท์เก่า (O)	[kecoʔ]

ผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยถิ่นใต้ จำนวน 3 หน่วยย่อย คิดเป็นร้อยละ 5.88 ของหน่วยย่อยทั้งหมด ได้แก่

หน่วยย่อย	การใช้ศัพท์	ศัพท์ที่ใช้
การพุ่งตัวไปข้างหน้า	ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ (ON)	[c ^h o:ŋ ³]
เข็น	ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ (ON)	[run ³]
ขยับตัวไปข้างหน้า	ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ (ON)	[t ^h ot ⁶]

จากผลการวิจัยกล่าวได้ว่า สถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ ศัพท์ของผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุมาก ยังคงเป็นไปตามลักษณะเด่นด้านศัพท์ของภาษามลายูถิ่น คือ ใช้ศัพท์เก่าที่เป็นภาษามลายูถิ่น แต่เริ่มมีการแปรศัพท์ที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นใต้ โดยผู้บอกภาษารับรูปแปรภาษาไทยถิ่นใต้มาใช้ร่วมกับการใช้ศัพท์เก่าในบางหน่วยย่อย สะท้อนให้เห็นถึงการสัมผัสภาษากันระหว่างภาษามลายูถิ่น และภาษาไทยถิ่นใต้ อันเนื่องมาจากบริบททางสังคมในหมู่บ้านปากละงูที่มีผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้อาศัยอยู่ร่วมกับกลุ่มผู้บอกภาษา และมีปฏิสัมพันธ์ติดต่อสื่อสารระหว่างกัน

2) กลุ่มวัยกลางคน

ผลการวิจัยพบว่าผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนใช้ศัพท์เก่า คือ รูปแปรภาษามลายูถิ่นมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยถิ่นใต้ การใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยมาตรฐาน ตามลำดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนใช้ศัพท์เก่า คือ คำศัพท์ภาษามลายูถิ่นมากที่สุด จำนวน 46 หน่วยย่อย คิดเป็นร้อยละ 90.19 ของหน่วยย่อยทั้งหมด เช่น

หน่วยย่อย	การใช้ศัพท์	ศัพท์ที่ใช้
กลิ้งตัว	ศัพท์เก่า (O)	[kuliŋ]
ไถลตัวไปข้างหน้า	ศัพท์เก่า (O)	[kɔsɔʔ]
ว่ายน้ำกรรเชียง	ศัพท์เก่า (O)	[wumetido]

ผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยถิ่นใต้จำนวน 3 หน่วยย่อย คิดเป็นร้อยละ 5.88 ของหน่วยย่อยทั้งหมด ได้แก่

หน่วยย่อย	การใช้ศัพท์	ศัพท์ที่ใช้
การพุ่งตัวไปข้างหน้า	ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ (ON)	[c ^h o:ŋ ³]
เข็น	ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ (ON)	[run ³]
ขยับตัวไปข้างหน้า	ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ (ON)	[t ^h ot ⁶]

ผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งไม่พบในการใช้ศัพท์ของผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุ จำนวน 1 หน่วยย่อย คิดเป็นร้อยละ 3.93 ของหน่วยย่อยทั้งหมด ได้แก่

หน่วยอรรถ
วึ่ง

การใช้ศัพท์
ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ (ON)

ศัพท์ที่ใช้
[wiŋ¹]

ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า สถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่นของผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคน เกิดการแปรผันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาถิ่นมากกว่าผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุ กล่าวคือ นอกจากจะรับรูปแปรจากภาษาไทยถิ่นใต้มาใช้ร่วมกับรูปแปรภาษามลายูถิ่นแล้ว ยังรับรูปแปรจากภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ร่วมกับภาษามลายูถิ่นด้วย สาเหตุเนื่องมาจากปัจจัยทางสังคมของหมู่บ้านปากละงู ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มผู้บอกภาษาวัยกลางคนมักต้องสนทนากับคู่สนทนาที่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ ได้แก่ การประชุมร่วมกันของหมู่บ้าน การจับจ่ายสินค้าในตลาดชุมชน การติดต่อกิจธุระเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การทักทาย ปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและการดำเนินชีวิต เนื่องจากผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนมักมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัตินอกบ้านมากกว่าผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุ จึงต้องสื่อสารกับชาวไทยพุทธในหมู่บ้านปากละงูที่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้เป็นภาษาแม่อยู่เสมอ นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า ผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนจำเป็นต้องติดต่อประสานงานกับหน่วยงานทางราชการ เช่น ศูนย์รักษาความปลอดภัยประจำตำบล สถานีป่าไม้ปากละงู สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ (อุทยาน สัตว์ป่า และพันธุ์พืช) เพื่อขอรับความช่วยเหลือ แจ้งเหตุการณ์ที่ผิดปกติ รายงานการใช้พื้นที่ป่าสาธารณะ หรือขออนุญาตในการหาของป่า ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยมาตรฐานในการติดต่อสื่อสาร

3) กลุ่มวัยเด็ก

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บอกภาษากลุ่มวัยเด็กใช้ศัพท์เก่า คือ รูปแปรภาษามลายูถิ่นมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยมาตรฐาน การใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยถิ่นใต้ ตามลำดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้บอกภาษากลุ่มวัยเด็กใช้ศัพท์เก่า คือ คำศัพท์ภาษามลายูถิ่นมากที่สุด จำนวน 42 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 82.35 ของหน่วยอรรถทั้งหมด เช่น

หน่วยอรรถ	การใช้ศัพท์	ศัพท์ที่ใช้
ก้าวถอยหลัง	ศัพท์เก่า (O)	[tuno]
หมุนตัวไปด้านข้าง	ศัพท์เก่า (O)	[musin]
กระโดดไปข้างหน้า	ศัพท์เก่า (O)	[locaʔ]

ผู้บอกภาษากลุ่มวัยเด็กใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยมาตรฐาน จำนวน 7 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 13.72 ของหน่วยอรรถทั้งหมด เช่น

หน่วยอรรถ	การใช้ศัพท์	ศัพท์ที่ใช้
วึ่ง	ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ (ON)	[wiŋ ¹]
วึ่งเหยาะ ๆ	ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ (ON)	[wiŋ ¹]
เดินขาเดียว	ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ (ON)	[dx:n ²]

ผู้บอกภาษากลุ่มวัยเด็กใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยถิ่นใต้ จำนวน 2 หน่วยย่อย คิดเป็นร้อยละ 3.93 ของหน่วยย่อยทั้งหมด ได้แก่

หน่วยย่อย	การใช้ศัพท์	ศัพท์ที่ใช้
เข็น	ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ (ON)	[run ³]
โหนเชือกหรือเถาว์ลย	ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ (ON)	[tum ⁶ men ³]

ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า สถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่นของผู้บอกภาษากลุ่มวัยเด็ก ได้รับอิทธิพลและเกิดการแปรอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาถิ่นมากกว่าผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุ และผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคน ข้อสังเกตสำคัญได้แก่ รูปแปรที่รับจากภาษาไทยมาตรฐานมีจำนวนมากกว่ารูปแปรที่รับมาจากภาษาไทยถิ่นใต้ ลักษณะเช่นนี้แตกต่างจากการใช้ศัพท์ของผู้บอกภาษากลุ่มอื่น ๆ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากผู้บอกภาษากลุ่มวัยเด็กมีวิถีชีวิตที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกหมู่บ้านปากละงูมากกว่ากลุ่มอายุอื่น เช่น ต้องเดินทางไปศึกษาในสถานศึกษาขนาดใหญ่ในอำเภอละงู หรืออำเภอเมือง จังหวัดสตูล ผู้บอกภาษาบางส่วนทำงานพิเศษนอกเวลาเรียนในสถานบริการในอำเภอปากละงู เช่น ร้านจำหน่ายโทรศัพท์มือถือ ร้านสะดวกซื้อ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสาร นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า กลุ่มผู้บอกภาษาวัยเด็กมักเดินทางไปพักผ่อนตามสถานที่ต่าง ๆ ในอำเภอเมือง จังหวัดสตูล ซึ่งจะปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในลักษณะที่เป็นทางการ และใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นสื่อกลางในการสื่อสาร เช่น ร้านกาแฟ ร้านอาหารปิ้งย่าง จุดชมทิวทัศน์ เป็นต้น บริบทเช่นนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภาษาไทยมาตรฐานมีอิทธิพลในการสัมผัสภาษาถิ่นกับภาษามลายูถิ่นมากกว่าภาษาไทยถิ่นใต้

สาเหตุอีกประการหนึ่ง คือ อิทธิพลของสื่อสารมวลชน ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ที่ผู้บอกภาษากลุ่มวัยเด็กมีโอกาสเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ การนำเสนอข่าวสารบันเทิงคดี ตลอดจนโปรแกรมประยุกต์ในโทรศัพท์และอุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นสื่อกลาง ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ผู้บอกภาษากลุ่มวัยเด็กได้รับรูปแปรภาษาไทยมาตรฐานมามากกว่ารูปแปรภาษาไทยถิ่นใต้ จึงกล่าวได้ว่าการใช้ศัพท์ของผู้บอกภาษากลุ่มวัยเด็ก เกิดการแปรอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาถิ่นมากที่สุด

ผลการวิจัยสถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ ในภาษามลายูถิ่นอำเภอละงู จังหวัดสตูล สรุปได้ว่า ศัพท์ที่เป็นศัพท์เก่า หรือรูปแปรคำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ของมนุษย์ ภาษามลายูถิ่น ปรากฏในการใช้ศัพท์ของผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุ อย่างไรก็ตามยิ่งอายุของผู้บอกภาษาน้อยลง ความถี่ของการใช้รูปแปรภาษามลายูถิ่นก็น้อยลงตามไปด้วย แสดงให้เห็นว่าอายุของผู้บอกภาษามีอิทธิพลต่อสถานการณ์การใช้ศัพท์ในภาษามลายูถิ่น ปัจจัยชีวิตที่ชัดเจน ได้แก่ การที่กลุ่มผู้บอกภาษาสูงอายุ เป็นกลุ่มอายุที่ยังคงใช้ศัพท์เก่าอยู่ อาจมีการใช้ศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยถิ่นใต้บ้าง แต่ปรากฏน้อย กลุ่มวัยกลางคน เป็นกลุ่มที่เริ่มใช้ศัพท์ใหม่แทนศัพท์เก่า เพราะต้องติดต่อกับบุคคลหลายกลุ่ม ทำให้เกิดการสัมผัสภาษาขึ้นโดยเฉพาะภาษาไทยถิ่นใต้ ส่วนกลุ่มวัยเด็กเป็นกลุ่มอายุที่ใช้ศัพท์เก่าในอัตราส่วนน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอายุอื่น

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของการใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่น ตามวิธีวิทยาการวิเคราะห์ในเวลาเสมือนจริง โดยผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุเป็นตัวแทนผู้ใช้ภาษาเก่า แสดงให้เห็นระยะแรกที่มีการสัมผัสภาษากับภาษาไทยถิ่นใต้ ผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนซึ่งเป็นตัวแทนผู้ใช้ภาษาในปัจจุบัน เริ่มใช้รูปแปรศัพท์ของภาษามลายูถิ่นลดลง และเริ่มรับรูปแปรภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษาไทยมาตรฐานมาใช้มากขึ้น ในขณะที่ผู้บอกภาษากลุ่มวัยเด็กซึ่งเป็นตัวแทนผู้ใช้ภาษามลายูถิ่นในอนาคต ใช้รูปแปรศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น สรุปได้ว่าในอนาคตสถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่น มีแนวโน้มจะมีผู้ใช้ลดน้อยลง และรูปแปรภาษาไทยมาตรฐานจะมีผู้ใช้เพิ่มมากขึ้น การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่นจึงมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงโดยลู่เข้าหาภาษาไทยมาตรฐาน และภาษาไทยถิ่นใต้ หากไม่มีนโยบายทางภาษาและกระบวนการการดำรงภาษามลายูถิ่นที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ในภาษามลายูถิ่นบางคำอาจสูญไปได้ในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่าสถานการณ์การใช้คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวที่ของมนุษย์ ในภาษามลายูถิ่น เกิดการแปรศัพท์จากการสัมผัสภาษากัน โดยความเข้มข้นของการสัมผัสภาษานี้เป็นความเข้มข้นระดับที่ 3 จากความเข้มข้นของการสัมผัสภาษา 4 ระดับของ Thomason (2001, pp. 70-71) ซึ่งเรียกว่าการสัมผัสภาษาระดับเข้มข้นมาก เนื่องจากมีผู้บอกภาษาจำนวนมากมีภาวะหลายภาษา มีปัจจัยทางสังคม ได้แก่ อายุของผู้บอกภาษาเข้ามาเกี่ยวข้องในการรับรูปแปรคำศัพท์ทั้งจากภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ร่วมกับรูปแปรภาษามลายูถิ่น มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านศัพท์ในอนาคต

ในทำนองเดียวกันผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฌลลิกา มหาพูนทอง (2559) ที่วิเคราะห์การแปรศัพท์และเสียงของภาษาไทยถิ่นภูเก็ตตามแนวคิดการสัมผัสภาษากัน กล่าวคือภาษามลายูถิ่น อำเภอละลุ จังหวัดสตูล และภาษาไทยถิ่นภูเก็ตมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ลู่เข้าหาภาษาไทยมาตรฐานทั้งด้านศัพท์และเสียง ลักษณะการแปรที่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษากันทั้งสองเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับงานวิจัยของ วาริด เจริญราษฎร์ (2564) ที่วิเคราะห์การแปรของศัพท์และเสียงในภาษาไทยถิ่นยะลาหมู่บ้านตังกาเต็งตามอายุของผู้ใช้ภาษา ผลการวิจัยก็พบว่า ลักษณะเด่นด้านศัพท์ของภาษาไทยถิ่นยะลามีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงโดยลู่เข้าหาภาษาไทยมาตรฐานเช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่าภาษากันในภาคใต้ของประเทศไทย ทั้งภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษามลายูถิ่น กำลังสูญเสียลักษณะเด่นทางภาษาของตนโดยได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐาน และอาจกลายเป็นภาษาในภาวะวิกฤติที่เกิดการสูญศัพท์ได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษาถิ่นอื่น ๆ ที่มีลักษณะภาษาในวงล้อม หรืออยู่ในบริบทที่มีภาวะหลายภาษา
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบสถานการณ์การแปรด้านเสียงภาษามลายูถิ่น กับ การแปรเสียงภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษาไทยมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่างกัน ตลอดจนสะท้อนแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงของภาษาต่าง ๆ ในอนาคต
3. ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านภาษาในพื้นที่ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

- โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา. (2551). **พจนานุกรมมลายูถิ่นปัตตานี-ไทย ไทย - มลายูถิ่นปัตตานี**. ปัตตานี: โรงพิมพ์มิตรภาพปัตตานี.
- ฉันทส ทองช่วย. (2526). **รายงานการวิจัยเรื่องระบบเสียงภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในปัจจุบัน จังหวัดสตูล**. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- ฉลลิกา มหาพูนทอง. (2559). **การแปรของศัพท์และเสียงในภาษาไทยถิ่นภูเก็ตตามอายุ: การแสดงนัยของการสัมผัสภาษาถิ่น**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรัชญา อาภากุล. (2540). **รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาพื้นที่ของภาษามลายูถิ่น ภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไป และภาษาไทยถิ่นตากใบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย: ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยใช้เกณฑ์การกระจายศัพท์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ยุทธกะ โทมิโอกะ. (2552). **ทัศนคติต่อภาษาและการเลือกภาษาของคนไทยอีสานที่มีอายุต่างกัน**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาริต เจริญราษฎร์. (2561). **การแปรและภาพสะท้อนวัฒนธรรมของคำศัพท์หมวดตัดในภาษาไทยถิ่นใต้และภาษามลายูถิ่นปัตตานี**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วาริต เจริญราษฎร์. (2564). **การแปรศัพท์และเสียงในภาษาไทยถิ่นยะลาหมู่บ้านตังกาเต็ง: การแสดงนัยของการสัมผัสภาษาถิ่น**. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 4(1), หน้า 35-50.
- ศรีวรา ผาสุขดี. (2561). **ปรากฏการณ์พหุของชุดคำกริยาเคลื่อนที่ด้วยเท้าในภาษารัสเซีย: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. (2547). **แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภา ลาดพร้าว.
- Crystal, D. (2000). **Language Death**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ismail, H. (1981). **Sejarah Perkembangan Bahasa Kebangsaan Kita**. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Labov, W. (1972). **Sociolinguistic Pattern**. Philadelphia: University of Pennsylvania Press and Oxford Blackwell.
- Thomason, S.G. (2001). **Language Contact : An Introduction**. Edimburgh: Edimburgh University Press.
- Trudgill, P. (1986). **Dialects in Contact**. Oxford: Blackwell.

สภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

The Wellness of Elderly from Elderly School in Eastern Special Development Zone

วันที่รับบทความ: 31 ตุลาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ: 23 พฤศจิกายน 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 30 พฤศจิกายน 2565

จักรพันธ์ พรหมฉาย¹

วรุฒิ เฟื่องพันธ์²

สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับสภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก และศึกษาแนวทางการส่งเสริมสภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ 4 จังหวัด ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลปากน้ำประแส จังหวัดระยอง โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไข่ จังหวัดฉะเชิงเทรา และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 300 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อประเมินพฤติกรรมที่มีสภาวะของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยสภาวะ 6 ด้าน ได้แก่ สภาวะด้านร่างกาย สภาวะด้านจิตวิญญาณ สภาวะด้านปัญญาและการรู้คิด สภาวะด้านสังคม สภาวะด้านอารมณ์ สภาวะทางด้านจิตใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าความเชื่อมั่น (reliability) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (validity) ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.82$, S.D.=0.65) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาวะด้านจิตใจ ($\bar{x}=4.07$, S.D.=0.67) และ 2) แนวทางการส่งเสริมสภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า มีการบูรณาการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานในพื้นที่โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร โดยนำแนวคิดศาสตร์พระราชา “เข้าถึง เข้าใจ พัฒนา” เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้เกิดการพัฒนาผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: สภาวะผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

¹ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
e-mail: jakkapan.jrj@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
e-mail: worawut@go.buu.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
e-mail: kosajyaw@buu.ac.th

The Wellness of Elderly from Elderly School in Eastern Special Development Zone

Received: October 31, 2022

Revised: November 23, 2022

Accepted: November 30, 2022

Jakkapan Promchaluay¹

Worawut Phengphan²

Suwichai Kosaiyawat³

Abstract

The objectives of this research are to study the wellness and to examine the health promotion of the elderly from elderly schools in the Eastern Special Development Zone. The sample group was the 300 seniors from four elderly schools in the Eastern Special Development Zone, including Saensuk Municipality elderly school, Chonburi province; Paknum Prasae Subdistrict Municipality elderly school, Rayong province; Thakai Subdistrict Municipality elderly school, Chachoengsao province; and Preakasamai Municipality elderly school, Samut Prakan province. The study tools in this multistage random sampling were questionnaires assessing the elderly's well-being, which contained personal information and six health factors, namely physical health, spiritual wellness, intellectual and cognitive health, social health, emotional health, and mental health. The data was analyzed statistically as mean, standard deviation, percentage, reliability, and validity. The result showed that the wellness of the elderly from elderly schools in the Eastern Special Development Zone was high (mean=3.82, S.D.=0.65) The highest mean was mental health (mean=4.07, S.D.=0.67). The guideline to promote the elderly's health was to integrate the curricular with local governmental organizations through the concept of the King's Philosophy, "Understanding, Connecting, and Developing" to ensure the efficiency and sustainability of the learning process for the elderly.

Keywords: wellness of elderly, elderly schools, Eastern Special Development Zone

¹ Doctoral student, Department of Education and Social Development, Faculty of Education, Burapha University
e-mail: jakkapan.jrj@gmail.com

² Asst Prof Dr., Department of Education and Social Development, Faculty of Education, Burapha University
e-mail: worawut@go.buu.ac.th

³ Assoc. Prof. Dr., Department of Education and Social Development, Faculty of Education, Burapha University
e-mail: kosajyaw@buu.ac.th

บทนำ

การจัดกิจกรรมในการจัดการสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ มีการดำเนินการจัดกิจกรรมใน 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมหลักในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งศูนย์บริการผู้สูงอายุในชุมชนจะเน้นกระบวนการและ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาด้านสุขภาพ โดยมีผู้ดำเนินงานหลัก ได้แก่ บุคลากรด้าน สาธารณสุขและชุมชนเข้ามีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ (กลุ่ม ผู้สูงอายุติดเตียง) ผู้สูงอายุที่ต้องอยู่บ้านเพียงคนเดียว เนื่องจากลูกหลานออกไปทำงานนอกบ้าน กิจกรรม ที่ดำเนินการ เช่น การให้บริการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ โดยจัดคลินิกหรือมุมบริการด้านสุขภาพผู้สูงอายุ ภายในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ดำเนินการโดยอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ ให้บริการให้คำปรึกษาด้าน สุขภาพกาย สุขภาพจิต และการจัดกิจกรรมสนับสนุนในชุมชน จะเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนกิจกรรมเดิม ที่ดำเนินการมาแล้วเป็นการต่อยอดและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในด้านสังคม เศรษฐกิจและ จิตวิญญาณ เช่น กิจกรรมด้านเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย การจัดตั้งกลุ่มอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเสริมรายได้และลดรายจ่าย โดยการรวมกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสมาชิกใน ชุมชนที่มีความสนใจประกอบอาชีพเสริม ได้แก่ กลุ่มผลิตหมอนเพื่อสุขภาพ กลุ่มผลิตสบู่สมุนไพร กลุ่ม ประดิษฐ์รีบบิ้นเหรียญโปรยทาน อบรมความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ มีการ สนับสนุนเงินทุนงบประมาณให้กลุ่มต่าง ๆ ตามความเหมาะสม โดยได้รับการสนับสนุนการดำเนินงาน กิจกรรมจากโรงเรียนผู้สูงอายุจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

พื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญกับการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน นั่นคือ เขตพัฒนาพิเศษภาค ตะวันออก เป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ต่อยอดความสำเร็จมาจาก โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกหรือ Eastern Seaboard ซึ่งดำเนินการมาตลอดกว่า 30 ปีที่ผ่านมา โดยในระยะแรกจะเป็นการยกระดับพื้นที่ในเขต 3 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเพื่อรองรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพผ่านกลไกการบริหารจัดการภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการนโยบายพื้นที่เขต เศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกโดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนา พิเศษภาคตะวันออก, 2563 หน้า 289-290) สอดคล้องกับคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) กล่าวว่า เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษถือเป็นนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการ จัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนและการอำนวยความสะดวกในการ ประกอบกิจการอันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และเพื่อ กระจายการพัฒนาไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ความเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนให้ทั่วถึง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดดังกล่าว มีจำนวนผู้สูงอายุรวม 472,255 คน ตามข้อมูลจำนวนประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา เดือนมกราคม พ.ศ. 2565 (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2565) การวิเคราะห์ประโยชน์และผลกระทบด้านเศรษฐกิจ จากการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) มีประเด็น ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ในด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข กิตติพงษ์ โคตรจันทิก, พระศิวก ร ปญญาวุฑฒิ และพระสมุห์บัว ที่ปทุมโม (2563) การส่งเสริมและ

สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงเป็นประเด็นที่หน่วยงานในพื้นที่ให้ความสำคัญและมีการดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการมีคุณภาพชีวิตและสภาวะที่ดีของผู้สูงอายุ ซึ่งรูปแบบที่หน่วยงานระดับท้องถิ่นใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนสภาวะผู้สูงอายุ ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งมีบทบาทในการจัดทำแผนสร้างการเรียนรู้ด้านสุขภาพโดยมีความสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2553 และ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560 ให้ความสำคัญในประเด็นผู้สูงอายุกับการพัฒนา (older persons and development) สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสภาวะ (advancing health and well-being into old age) การสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม (ensuring enabling and supportive environment) โดยเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลด้านคุณภาพชีวิตอย่างครอบคลุมทุกด้าน จึงจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างขีดความสามารถของบุคลากรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยการสนับสนุนทรัพยากร การสนับสนุนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ผู้สูงอายุและองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ รวมทั้งการขับเคลื่อนและพัฒนาผู้สูงอายุด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยคัดเลือกโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกต้นแบบระดับจังหวัด 4 จังหวัด ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นแนวทางสำคัญในการนำไปบูรณาการโดยการกำหนดนโยบายและแผนการส่งเสริมสภาวะผู้สูงอายุด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมสภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร คือ ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ 4 จังหวัดในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สุ่มจำนวนผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ 4 จังหวัดในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก รวมทั้งสิ้น 1,350 คน

ขั้นตอนที่ 2 คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่ และ มอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 608-609) โดยการเปิดตาราง ได้กลุ่มตัวอย่าง 297 คน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 เพื่อความสะดวกและเหมาะสมกับการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดกลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียนผู้สูงอายุใน 4 จังหวัด โดยใช้เทคนิคการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage random sampling) ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแสนสุข

จังหวัดชลบุรี จำนวน 60 คน โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลปากน้ำประแส จังหวัดระยอง จำนวน 93 คน โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไข่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 53 คน และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 94 คน รวม 300 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัยในแต่ละขั้นตอน และพิทักษ์สิทธิ์ในการทำวิจัยแก่กลุ่มตัวอย่าง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการทำหนังสือขออนุญาตในการลงพื้นที่และเก็บข้อมูลถึงนายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 4 พื้นที่ เมื่อได้รับอนุญาตผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างเพื่อแสดงเอกสารคำอธิบายการวิจัยและเอกสารยินยอมการร่วมวิจัย ซึ่งเป็นไปตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากนั้นทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามการศึกษาระดับสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จากการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์จำนวน 300 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2565 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุ สถานภาพ ลักษณะการอยู่อาศัย ระดับการศึกษาสูงสุด ดัชนีมวลกาย โรคประจำตัว รายได้ และความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยศึกษาสุขภาวะ 6 ด้าน ประกอบด้วย สุขภาวะด้านร่างกาย สุขภาวะด้านจิตวิญญาณ สุขภาวะด้านปัญญาและการรู้คิด สุขภาวะด้านสังคม สุขภาวะด้านอารมณ์ และสุขภาวะทางด้านจิตใจ

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะทั่วไป

ลักษณะของแบบวัดเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert แบ่งเป็น 5 ระดับ จาก “มากที่สุด” ถึง “น้อยที่สุด” (5-1) ซึ่งให้ผู้ตอบประเมินตนเองว่ามีระดับของพฤติกรรมการณ์มีสุขภาวะตามความคิดเห็นที่ระบุไว้ในแต่ละข้อของประเด็นสุขภาวะทั้ง 6 ด้าน

3. การวิเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00 นำไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน วิเคราะห์หาความเที่ยง (reliability) ทั้งฉบับโดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคได้เท่ากับ 0.92 และมีค่าอำนาจจำแนก (item discrimination) อยู่ระหว่าง 0.21-0.66

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ ค่าความเชื่อมั่น (reliability) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (validity)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

ระดับสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

1.1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 79.3 มีอายุระหว่าง 60-69 ปี ร้อยละ 59.7 เป็นสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุ 2-3 ปี ร้อยละ 41.3 มีสถานภาพสมรส มีบุตร ร้อยละ 51.0 ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับครอบครัว ร้อยละ 78.3 สำเร็จการศึกษา ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 54.0 ดัชนีมวลกายอยู่ในระดับปกติ ร้อยละ 78.4 ผู้สูงอายุมีโรคประจำตัว ร้อยละ 67.3 ส่วนใหญ่มีโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 43.3 ในรอบปีที่ผ่านมา มีรายได้ต่อเดือนไม่เพียงพอกับการดำเนินชีวิต ร้อยละ 52.3 และมีความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่บุคคลหรือหน่วยงานในชุมชน ท้องถิ่นจัดขึ้นมากกว่า 10 ครั้ง/ปี ร้อยละ 46.3

1.2 ระดับสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนและระดับสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกรายด้าน (n=300)

ด้าน	สุขภาวะ			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ร่างกาย	3.62	0.55	มาก	6
2. จิตวิญญาณ	3.63	0.70	มาก	5
3. ปัญญาและการรู้คิด	3.92	0.67	มาก	3
4. สังคม	4.02	0.69	มาก	2
5. อารมณ์	3.68	0.59	มาก	4
6. จิตใจ	4.07	0.67	มาก	1
รวม	3.82	0.65	มาก	-

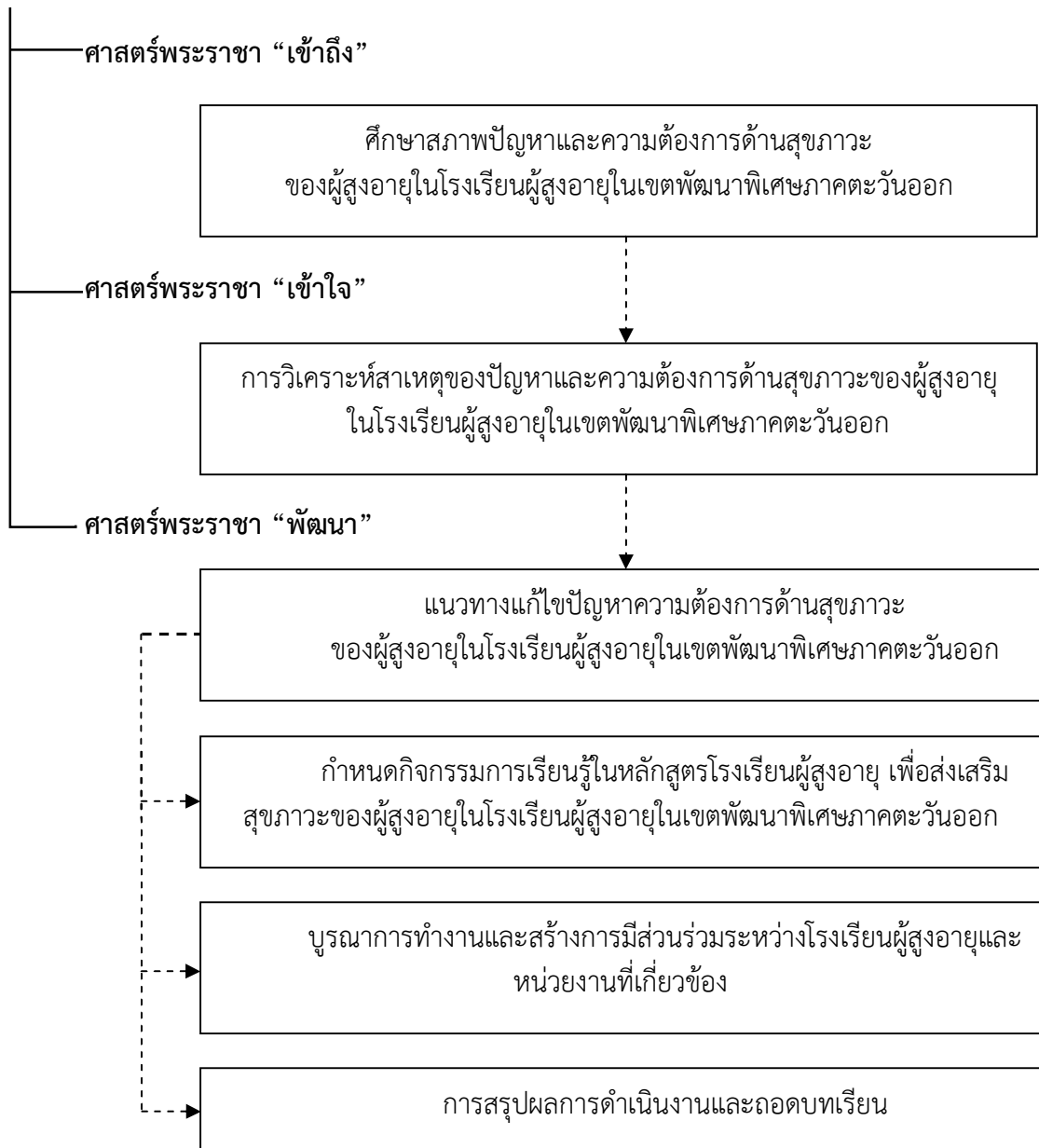
จากตารางที่ 1 พบว่า สุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, S.D.=0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย อันดับแรก ได้แก่ ด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ย 4.07 รองลงมา คือ ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ย 4.02 ด้านปัญญาและการรู้คิด มีค่าเฉลี่ย 3.92 ด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ย 3.68 ด้านจิตวิญญาณ มีค่าเฉลี่ย 3.63 และอันดับสุดท้ายด้านร่างกาย มีค่าเฉลี่ย 3.62

1.3 แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ 4 จังหวัดในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก มีแนวทางที่ใช้ในการขับเคลื่อนและพัฒนาผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้

กระบวนการมีส่วนร่วมและมีการนำแนวคิดศาสตร์พระราชา “**เข้าถึง เข้าใจ พัฒนา**” ไปเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แนวทางการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

จากแผนภาพที่ 1 พบว่า แนวทางการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลเมืองแสนสุข เทศบาลแพรงษาใหม่ เทศบาลตำบลปากน้ำประแส และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไข่) และคณะกรรมการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตามโครงสร้าง ประกอบด้วย 1) ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการสาธารณสุข ประชาชนชาวบ้าน เจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม เป็นต้น 2) ครูใหญ่หรือประธานโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับและได้รับการแต่งตั้งให้เป็นครูใหญ่หรือประธานโรงเรียนผู้สูงอายุ 3) คณะกรรมการและแกนนำร่วมขับเคลื่อน ได้แก่ บุคลากร เจ้าหน้าที่ภายในหน่วยงานและผู้สูงอายุแกนนำที่มีบทบาทและหน้าที่หลักในการขับเคลื่อนงานโรงเรียนผู้สูงอายุ และ 4) ทีมวิทยากรจิตอาสา ได้แก่ วิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนในการขับเคลื่อนกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ ร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัญหาและความต้องการของสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตวิญญาณ ด้านปัญญา และการรู้คิด ด้านสังคม ด้านอารมณ์ และด้านจิตใจ ซึ่งจากข้อมูลพบว่า ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ที่ศึกษามีทิศทางเดียวกัน ได้แก่ ผู้สูงอายุต้องการทำให้ตนเองมีศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินชีวิต โดยสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งเรื่องสุขภาพร่างกาย อาชีพที่เหมาะสมกับช่วงวัย ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ เป็นต้น ผู้สูงอายุต้องการเพิ่มทักษะความรู้ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน เช่น ทักษะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทักษะด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ข้อมูลดังกล่าวเกิดจากกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและนำไปสู่การจัดการหลักสูตรและกิจกรรมในการพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

2. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาระดับสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดสุขภาพของ Adams, (1997) ประกอบด้วย 1) สุขภาพด้านร่างกาย (Physical wellness) 2) สุขภาพด้านจิตวิญญาณ (Spiritual wellness) 3) สุขภาพด้านปัญญาและการรู้คิด (Intellectual Wellness) 4) สุขภาพด้านสังคม (Social wellness) 5) สุขภาพด้านอารมณ์ (Emotional wellness) และ 6) สุขภาพด้านจิตใจ (Psychological wellness) ระดับสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.82$, $S.D.=0.65$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สุขภาพด้านจิตใจ ($\bar{x}=4.07$, $S.D.=0.67$) คือ พึงพอใจในชีวิตกับสิ่งที่เป็นอยู่ เช่น มีความสุข สงบ ประสบความสำเร็จ เป็นต้น และพยายามเรียนรู้ทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิต รู้จักปล่อยวางกับสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อมีความสุข พร้อมยอมรับและให้อภัยกับการกระทำที่ผิดพลาดของตนเองและคนรอบข้างเสมอ มีมุมมองการใช้ชีวิตว่า “ชีวิตมีความหวังเสมอ” รวมทั้งมีสมาธิที่ดีในการทำงานต่าง ๆ อยู่เสมอ และเข้าใจว่า “สิ่งใดเกิดขึ้นแล้วย่อมดีงามเสมอ” สอดคล้องกับ อุบลทิพย์ ไชยแสง, นิวัติ ไชยแสง และลูกมณ มะราน (2563) ได้ศึกษาสุขภาพทางจิตและมุมมองในการดำเนินชีวิตที่ส่งเสริมสุขภาพทางจิตของผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา พบว่า สุขภาพทางจิตแยกตามองค์ประกอบทุกด้านโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=4.04$, $S.D.=0.54$) ผู้สูงอายุมีทัศนคติทางบวกต่อตนเอง การยอมรับและเข้าใจแง่มุมที่หลากหลาย มีความรู้สึก

ภาคภูมิใจและยอมรับในการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น จากการศึกษาสภาวะผู้สูงอายุทำให้พบมิติการส่งเสริมสภาวะผู้สูงอายุที่สำคัญคือ หากผู้สูงอายุมีสภาวะกายใจ หมายถึง จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา ในระดับที่สูง จะส่งผลต่อการมีสภาวะภายนอกได้ ดังที่ Ryff (2014, p. 121) ได้ศึกษาไว้ว่า ตัวแปรที่ทำนายถึงสภาวะทางจิตที่ต้ออย่างหนึ่ง คือ การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรหลาน การทำกิจกรรมจิตอาสา การเข้าร่วมกิจกรรม และการออกกำลังกายที่สม่ำเสมอ ทำให้ผู้สูงอายุมีสภาวะทางจิตที่ดี รวมถึงลักษณะโครงสร้างของครอบครัว ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่กับครอบครัว ซึ่งอาจส่งผลต่อสภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เนื่องจากการดูแลเอาใจใส่กันและกัน จากความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยเฉพาะในลักษณะโครงสร้างของครอบครัวแบบมีจำนวนสมาชิกที่หลากหลาย ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคนที่ปรึกษาดูแลทุกข์สุขซึ่งกันและกัน ในขณะที่ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง อาจจะเหงาทำให้ต้องแก้ปัญหาตามลำพังและต้องพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อสภาวะทางจิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แวกนิลด์ และย้ง (Wagnild & Young, 1990) ได้ศึกษาความสำเร็จในการปรับตัวในชีวิตบั้นปลายของผู้สูงอายุ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 67-72 ปี จำนวน 24 คน ในศูนย์ผู้สูงอายุ 6 แห่ง ผู้สูงอายุทั้ง 24 คน ได้รับการประเมินแล้วว่าสามารถปรับตัวได้สำเร็จต่อวิกฤติการณ์ชีวิตที่ผ่านมา ผลการศึกษาพบประเด็นที่ทำให้ผู้สูงอายุยึดถือปฏิบัติและเป็นผลให้ประสบความสำเร็จในการปรับตัวในชีวิตบั้นปลาย ได้แก่ 1) ความสงบของจิตใจ หมายถึง การรับรู้ชีวิตนี้มีทั้งความสุข สนุกสนาน สำเร็จ ผิดหวัง เศร้าโศก เสียใจปะปนกันไป 2) ความอดสาเห พากเพียร หมายถึง การมีวินัยในตนเอง ตั้งใจจริงที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ 3) การพึ่งพาตนเอง 4) การมีชีวิตที่มีความหมายและมีคุณค่า และ 5) การมีชีวิตอยู่ได้โดยลำพัง โดยผู้สูงอายุรู้ว่าชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา มีความภูมิใจในลักษณะบุคลิกภาพของตนเอง ซึ่งไม่เหมือนคนอื่น คือ การยอมรับตนเอง และยังสอดคล้องผลการศึกษาของ จักรพันธ์ พรหมฉาย (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาสภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต แสดงให้เห็นถึงการใช้ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนการดำเนินชีวิตและการมีความสุขในระดับตนเอง ถึงแม้ว่าพื้นที่เทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จะมีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท แต่กลุ่มผู้สูงอายุก็สามารถปรับตัวได้เป็นอย่างดี ทำให้ความกังวลใจกับทุกเรื่องราวเกิดขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุลดลงไป เพราะมีความเข้าใจในความเป็นไปของชีวิตและความเป็นจริงของชีวิต (สัจธรรม) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีสภาวะจิตใจที่ดี โดยกิจกรรมที่โดดเด่นในพื้นที่ คือ มีการกำหนดกิจกรรมผ่านหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยเน้นรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้สูงอายุ” จำนวน 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมเพื่อใช้เป็น “คู่มือในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ” และ 2) รูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้สูงอายุ ใช้เป็น “ระบบการปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข” และเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น ระดับความเชื่อและความศรัทธาทางด้านจิตวิญญาณมักจะเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากช่วงเวลาที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต ทั้งการสูญเสียคู่ครอง

การออกจากชีวิตราชการ/การทำงาน สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุสามารถมองเห็นสังคมและทำความเข้าใจในช่วงชีวิตที่ผ่านมาจนปรับสมดุลชีวิตได้ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว

นอกจากนี้การศึกษาระดับสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ยังพบว่า สุขภาวะด้านสังคมเป็นสุขภาวะด้านที่มีระดับมาก รองลงมาจากด้านจิตใจ เนื่องจากการที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือเป็นสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุทำให้ได้พบปะ พูดคุยแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น ถือเป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์และการเรียนรู้การอยู่ร่วมกับคนในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลส่วนบุคคล เกี่ยวกับการที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นมากกว่า 10 ครั้ง/ปี ร้อยละ 46.3 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของสุขภาวะด้านสังคม ($\bar{x}=4.02$, $S.D.=0.69$) คือ มีความสุขและยินดีกับการได้เป็นผู้ให้มากกว่าการเป็นผู้รับ เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนหรือหน่วยงานท้องถิ่นจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และมีความสุขทุกครั้งเมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น งานบุญประเพณี การประชุม เป็นต้น รู้สึกร่วมมีประโยชน์และมีคุณค่าต่อชุมชนและสังคม ยินดีและมีความสุขที่ได้รู้จักและผูกมิตรกับเพื่อนบ้านในชุมชน หรือได้ทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่นอย่างสม่ำเสมอ ยินดีถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ตามความเชี่ยวชาญที่มี ให้แก่สมาชิกในชุมชนหรือสาธารณะ ร่วมกิจกรรมกับสมาชิกในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ เช่น ทานอาหาร พูดคุย ร้องเพลง เป็นต้น และชีวิตของท่าน ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากชุมชนสังคมทำให้ในแต่ละวันมีความมั่นคงปลอดภัยดี เป็นข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางของหน่วยงานในพื้นที่ที่สามารถสร้างระบบภูมิคุ้มกันในสังคมทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างอิสระและไม่โดดเดี่ยว และยังเข้าใจและเห็นคุณค่าของตนเองพร้อมที่จะนำความรู้ไปเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขและช่วยเหลือชุมชนอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จักรพันธ์ พรหมฉลุย (2564) พบว่าการส่งเสริมของหน่วยงานในพื้นที่กำหนดรูปแบบและแนวทางการพัฒนาและการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม การรวมกลุ่ม การร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้ผู้สูงอายุก็จะเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ด้วยเหตุผลดังกล่าวการสนับสนุนทางสังคมจึงมีอิทธิพลต่อการมีสุขภาวะด้านสังคมของผู้สูงอายุที่ดี ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ส่งผลให้สุขภาพของผู้สูงอายุดีขึ้นและนับเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่ผู้สูงอายุต้องการที่จะได้รับจากบุคคลในสังคม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ทำให้เกิดความพึงพอใจต่อความต้องการของตนเอง (Mossey, 1982, p. 131) ซึ่งมีการจัดกิจกรรมทางสังคมยิ่งส่งผลให้เกิดมุมมองในการดำเนินชีวิตที่ดี เพราะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุ ซึ่งมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริม มีโอกาสพบปะ ติดต่อกับ พูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องราวของตนเอง มีความเชื่อมั่น กล้าที่จะไว้วางใจผู้อื่น การสร้างเสริมความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อม และมีกิจกรรมที่สอดคล้องวิถีชุมชนและเน้นกิจกรรมเชิงรุก

แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก มีแนวทางที่ใช้ในการขับเคลื่อนและส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและมีการนำแนวคิดศาสตร์พระราชา “**เข้าใจ พัฒนา**” ซึ่งเป็น 1 ใน 23 ข้อของหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร

มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งจากผลการวิจัยได้ปรากฏถึงกระบวนการทำงานของคณะผู้บริหารตามโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตั้งแต่กระบวนการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก การนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและความต้องการด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก หาแนวทางแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก บุคลากรทำงานและสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จวบจนขั้นตอนสุดท้าย คือ การสรุปผลการดำเนินงานและถอดบทเรียน จากขั้นตอนและกระบวนการที่โรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ได้นำไปใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ จึงส่งผลในเชิงบวกต่อระดับการมีสุขภาวะของผู้สูงอายุในพื้นที่ตามข้อมูลที่ปรากฏข้างต้น ซึ่งแนวดังกล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกับการศึกษาของจักรแก้ว นามเมือง (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่อง โรงเรียนผู้สูงอายุ: ต้นแบบการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า กระบวนการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุต้นแบบ ต้องเริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการจัดสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุต้นแบบ ทั้งในด้านสุขภาวะทางกาย ทางอารมณ์ ทางสังคม และทางสติปัญญา เพราะจากการศึกษา พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการสุขภาวะของผู้สูงอายุจะมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน จากนั้นเป็นขั้นตอนการนำปัญหาที่ได้มาวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง จากผลการศึกษาพบว่าเกิดจากสาเหตุปัญหาสุขภาวะทางจิตใจ จะส่งผลต่อสุขภาวะในด้านอื่น ๆ จากนั้นเป็นขั้นตอนการหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นรูปแบบกระบวนการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุทธิพงศ์ บุญผดุง (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1) พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวทางในการพัฒนาเป็น 6 ด้าน โดยแต่ละด้านได้นำปัจจัยที่เกี่ยวข้องและรายการที่มีคุณภาพชีวิตระดับตั้งแต่ปานกลางจนถึงน้อยของผู้สูงอายุในท้องถิ่น (ชุมชนบริเวณโรงเรียนสุเหร่าลำแขก) มาเป็นฐานในการจัดทำแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมตามแนวคิดโรงเรียนเป็นฐาน กับผู้บริหาร ครู ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อขับเคลื่อนแผนการพัฒนาไปสู่การพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นเข้ามาเสริมสร้างให้แนวทางการพัฒนาสู่การปฏิบัติได้ และแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกยังสอดคล้องกับแนวคิดศาสตร์พระราชา “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” เมื่อวิเคราะห์แนวทางตามแนวคิดศาสตร์พระราชา พบว่า 1) **ความเข้าใจ (Understanding)** คือขั้นตอนศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ (existing data) ซึ่งเป็นปัญหาหรือความต้องการที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญอยู่ และการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) ทำให้เห็นสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริง 2) **การเข้าถึง (Connecting)** เป็นเรื่องของการสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วมโดยมุ่งสื่อสาร สร้างความเข้าใจและความมั่นใจให้ชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของชุมชน และให้

ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาให้มากที่สุด อยู่ในขั้นตอนที่ 2 ได้แก่ การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและความต้องการด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ การสร้างกระบวนการให้เกิดระเบิดจากข้างใน (inside-out blasting) เพื่อให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงความสำคัญของตนเองและสามารถปรับตัว พร้อมทั้งพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพ นอกจากนี้คณะผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุยังต้องเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย (understand target) ว่าสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุมีความต้องการสิ่งใด และสิ่งนั้นเป็นความต้องการที่จะได้รับการพัฒนาหรือส่งเสริมที่เร่งด่วนหรือไม่เพื่อที่จะได้นำไปสู่การแก้ไขต่อไป และการสร้างปัญญา (educate) ถือเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะสร้างภูมิคุ้มกัน ที่เป็นทักษะ ความรู้แก่ผู้สูงอายุเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต และ 3) **การพัฒนา (Developing)** จากการศึกษา พบว่า มีแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชา มิติการพัฒนา คือ หาแนวทางแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการ และนำมากำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยการบูรณาการทำงานและสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จนถึงกระบวนการสรุปผลการดำเนินงานและถอดบทเรียน ซึ่งมีหลักการที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชา ด้านการพัฒนา คือ เริ่มต้นด้วยตนเอง (self-initiated) จากความต้องการของผู้สูงอายุสะท้อนปัญหาและความต้องการไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบนำไปสู่การแก้ไขและพัฒนา โดยจุดมุ่งหมายของแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ผู้สูงอายุต้องสามารถพึ่งพาตนเองได้ (self-reliance) ลดภาวะพึ่งพิงจากภายนอก สามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยความรู้ ความสามารถและศักยภาพ รวมถึงการมีสุขภาวะที่ดี สิ่งเหล่านี้ถือเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญของผู้สูงอายุที่เกิดจากกระบวนการขับเคลื่อนและส่งเสริมผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ จนสามารถเป็นพื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบในการจัดการด้านการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกถือเป็นรูปแบบของการเป็นต้นแบบเผยแพร่ความรู้ (prototype and role model) ที่ส่งเสริมสุขภาวะของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก และยังสอดคล้องกับ Naidoo & Will, (2009, pp. 4-5) ที่กล่าวว่าสุขภาวะองค์รวมควรประกอบด้วย มิติด้านบุคคลที่มีสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม จิตวิญญาณ ประกอบด้วย โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมของบุคคล ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จึงถือเป็นกระบวนการทำงานแบบบูรณาการก่อให้เกิดการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุและนำไปสู่การขยายผลเพื่อยกระดับสุขภาวะและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้เกิดความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุยังคงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพภายใน ได้แก่ จิตใจ อารมณ์ ปัญญา และการรู้คิดและจิตวิญญาณ โดยกำหนดรูปแบบการพัฒนาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานต่าง ๆ ย่อมส่งผลในเชิงบวกต่อการมีสุขภาพะด้านร่างกายที่ดียิ่งขึ้น
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการสร้างหลักประกันรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้ และยังก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีในตนเอง
3. กำหนดแนวทางการบูรณาการทำงานด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยนำแนวคิดศาสตร์พระราชามาเป็นแนวทางสำคัญตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการวางแผนและกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านสุขภาพผู้สูงอายุ โดยบูรณาการศาสตร์พระราชากับการกำหนดกิจกรรมภายในโรงเรียนผู้สูงอายุ
2. โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการกำหนดหลักสูตรที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพทั้ง 6 ด้านเพื่อการขับเคลื่อนและพัฒนาผู้สูงอายุแบบบูรณาการ
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแนวทางการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกไปประยุกต์ใช้ในรูปแบบนโยบายและการนำไปปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษอื่นในประเทศไทย โดยใช้แนวคิดสุขภาพ 6 ด้าน และแนวคิดพหุติพลัง
2. ศึกษารูปแบบส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการทำงาน และความสำเร็จที่เกิดขึ้น
3. ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนและการส่งเสริมความรู้ความสามารถในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ
4. ศึกษาแบบการบูรณาการศาสตร์พระราชากับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเป็นรูปแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

บรรณานุกรม

- กฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบธุรกิจ. (2560, 4 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 143 ตอนที่ 97 ง, หน้า 49-53.
- กิตติพงษ์ โคตรจันทิก, พระศิวก ร ปณญวฑฒ และพระสมุหบั้ว ทีปธมโม. (2563). เศรษฐศาสตร์ การเมืองอาเซียน: ความสัมพันธ์ระหว่างประชาคมอาเซียน ตามหลักเศรษฐศาสตร์แบบพึ่งพา. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. 9(2), หน้า 288-303.
- คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 2/2560 เรื่อง การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาค ตะวันออก. (2563, 4 พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 134 ตอน พิเศษ 19 ง. หน้า 30.
- จักรแก้ว นามเมือง. (2560). **โรงเรียนผู้สูงอายุ: ต้นแบบการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุ**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา. พะเยา: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จักรพันธ์ พรหมฉลวย. (2564). การศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพร่ฯใหม่ จังหวัด สมุทรปราการ. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี**. 4(1), หน้า 79-80.
- ขวลา ไชยฤทธิ์. (2561). การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชสำหรับการปฏิบัติงานชุมชนของสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พรทิพย์ สุขอดิษฐ์ และคณะ. (2557). วิถีชีวิตและแนวทางการมีสุขภาวะของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก. **วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม**, 10(1). หน้า 90-91.
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน. (2561). “ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาที่ยั่งยืน” สืบค้นจาก <http://thaiembdc.org/th/2017/11/24/pmnbnov24-2017/>
- สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2554). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.). (2563). **โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) เป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ไทยแลนด์ 4.0**. สืบค้นจาก <https://www.eeco.or.th>
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2565). **ข้อมูลจำนวนประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี ะยอง และฉะเชิงเทรา เดือนมีนาคม พ.ศ. 2565**. สืบค้นจาก <https://stat.bora.dopa.go.th/StatMIS/#/ReportStat/3>

อุบลทิพย์ ไชยแสง นิวัติ ไชยแสง และลูกมาน มะรานอ. (2563). การศึกษาสุขภาวะทางจิต และมุมมองในการดำเนินชีวิตที่ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา. **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**, 7(1), หน้า 317.

Adams, T., Bezner, J., & Steinhardt, M. (1997). The Conceptualization and Measurement of Perceived Wellness: Integrating Balance Across and within Dimensions.

American Journal of Health Promotion, 11(3), pp. 208-18.

Ryff, C.D. (2014). Psychological Well-Being Revisited: Advances in the Science and Practice of Eudaimonia. **Psychther Psychosom**, 83(1), pp. 10-28.

Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement**, 30(3), pp. 607–610.

Mossey, J.M., & Shapiro, E. (1982) Self-Rated Health: A Predictor of Mortality among the Elderly. **American Journal of Public Health**, 72, pp. 800-808.

Naidoo, J., & Will, J. (2009). **Founddation for Health Promotion**. Chaina: Bailliere Tindall.

Wagnild, G., & Young, H.M. (1990). Resilience among Older Women. **IMAGE: Journal of Nursing Scholarship**, 22(4), pp. 252–255.

การจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการบริหารจัดการ มหาวิทยาลัยในยุคโควิด-19

New Public Management and University Administration in the Age of COVID-19

วันที่รับบทความ: 20 พฤษภาคม 2565

พงษ์พัต วัฒนพงศ์ศิริ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 7 กรกฎาคม 2565

ภาสกร ดอกจันทร์²

วันที่ตอบรับบทความ: 11 กรกฎาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดจากโควิด-19 ที่มีต่อการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย และเพื่อเสนอแนวทางในการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยจากการศึกษาพบว่าโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจและสังคม และมหาวิทยาลัยได้รับผลกระทบโดยตรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยของรัฐจะต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยนำแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ ได้แก่ การปรับรูปแบบการเรียนการสอน การปรับรูปแบบการทำงานในสถานศึกษา การให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา การบริหารจัดการด้านการเงินการคลังในรูปแบบใหม่ ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) ส่งเสริมการฝึกอบรมพัฒนาการใช้เทคโนโลยีให้กับบุคลากรทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุน 2) สร้างระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ และระบบอีเลิร์นนิ่ง เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลงาน 3) จัดอุปกรณ์การเรียนการสอนให้กับนักศึกษาที่ไม่มีความพร้อม 4) สร้างแรงจูงใจในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนทั้งในลักษณะค่าตอบแทนและสิ่งที่ไม่ใช่ค่าตอบแทน 5) ปรับรูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน 6) สนับสนุนการปฏิบัติงานที่มีลักษณะผ่านออนไลน์และปฏิบัติงานที่บ้าน และ 7) มหาวิทยาลัยต้องสร้างเครือข่ายและพัฒนาระบบการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการปรับตัวขององค์กรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: การศึกษา โควิด-19

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
e-mail: pongpat.tor@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

New Public Management and University Administration in the Age of COVID-19

Received: May 20, 2022

Revised: July 7, 2022

Accepted: July 11, 2022

Pongpat Wattanapongsiri¹

Phasakorn Dokchan²

Abstract

This academic article aims to study the impact caused by COVID-19 towards the management of the university and to propose guidelines for the management of the university. Studies have shown that COVID-19 affected the economy and society, and universities faced the direct impact inevitably. Public universities must adapt to the changes by adopting new government management concepts, such as adjusting teaching and learning styles as well as the working style in educational institutions, providing knowledge and understanding to students and educational personnel, and managing finance in a new way. The development guidelines are as follows: 1) Promote training and development of technology for personnel in both academic and support fields. 2) Build management information system and e-learning system to facilitate the work, supervise, monitor, examine and evaluate the results. 3) Provide teaching aids for students who cannot afford. 4) Create incentives for developing teaching and learning management both in terms of compensation and expenses. 5) Adjust the performance appraisal format to be in line with the current situation. 6) Support online and home-based work practices. 7) Universities must build networks and develop education systems in order to adjust the organization to keep up with the rapid changes in the present era.

Keywords: education, Covid-19

¹ Doctoral student, Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University
e-mail: pongpat.tor@gmail.com

² Assoc.Prof., Ph.D., Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University

บทนำ

การระบาดของโรคโควิด-19 ที่แพร่กระจายไปทั่วโลกได้สร้างผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมในประเทศทั่วโลก เนื่องจากการปิดพรมแดน และการห้ามเคลื่อนย้ายผู้คน ทำให้การท่องเที่ยวหยุดชะงักอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน และคนหลายล้านคนต้องเผชิญกับโอกาสที่จะตกงาน รัฐบาลทุกประเทศได้ออกมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจอย่างเข้มข้น เพื่อหลีกเลี่ยงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง ทั้งนี้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบจากโรคโควิด-19 ซึ่งผลกระทบด้านเศรษฐกิจในการระบาดระลอกแรกนั้น ผลกระทบจากมาตรการต่าง ๆ ที่ภาครัฐที่ออกมา ไม่ว่าจะเป็นมาตรการปิดเมือง หรือการหยุดชะงักลง แม้ว่าจะมีการใช้จ่ายภาครัฐผ่านมาตรการเยียวยาเพื่อประคับประคองเศรษฐกิจก็ตาม

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ประเมินว่า การระบาดของโรคโควิด-19 กระทบต่อการจ้างงานแรงงานใน 9 สาขาการผลิต ครอบคลุมแรงงานมากกว่า 8 ล้านคน ซึ่งยังไม่รวมผลกระทบแรงงานในภาคเกษตรอีกหลายล้านคน โดยแรงงานในภาคการท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้อง เช่น การค้า ภัตตาคาร และโรงแรมค่อนข้างได้รับผลกระทบที่รุนแรง โดยแรงงานส่วนใหญ่อยู่ปิดเมือง มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม การจำกัดเวลาปิด-เปิด และนั่งในร้านอาหาร ส่งผลให้ธุรกิจหลายประเภทต้องออกนอกระบบประกันสังคม จึงไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ว่างงานจากระบบประกันสังคม ในการระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกสาม ตั้งแต่เดือนเมษายน 2564 เป็นต้นมา นั้นมีความรุนแรงอย่างมาก ธนาคารโลกได้ประเมินการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยในปี พ.ศ. 2564 คาดว่าน่าจะปรับลดลงจาก ร้อยละ 3.4 ที่เคยคาดการณ์ไว้ในเดือนมีนาคม ลงมาเป็นร้อยละ 2.2 ในส่วนผลกระทบด้านสังคม จะพบว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบรุนแรงมากที่สุดในการระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 เป็นต้นมา คือ กลุ่มประชาชนที่มีรายได้น้อย รวมถึงกลุ่มเปราะบางอื่น ได้แก่ เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ และคนเจ็บป่วย ซึ่งเป็นผลมาจากการสูญเสียรายได้ ทั้งจากการถูกเลิกจ้างงานน้อยลง และกลายเป็นผลกระทบลูกโซ่ไปถึงการลดลงของคุณภาพชีวิต การไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง หรือการไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงผลจากการมีต้นทุนทางสังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ซึ่งผลการสำรวจผลกระทบที่เกิดจากการแพร่ระบาดและมาตรการควบคุมโรคระบาด เกี่ยวกับผลกระทบทางสังคม ภายใต้ความร่วมมือของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ หรือยูนิเซฟ ประเทศไทย พบว่า ในกลุ่มครัวเรือนที่มีเด็กเล็กจะมีปัญหาที่เพิ่มเติม คือ การไม่มีเวลาดูแลของผู้ปกครอง หรือขาดผู้ดูแลเด็กเล็กจากการที่โรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็กปิดให้บริการ อีกทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์พบว่า เกือบครึ่งหนึ่งของผู้ตอบ (ร้อยละ 46.2) ไม่พร้อมเรียนในระบบออนไลน์เนื่องจากขาดแคลนอุปกรณ์ในการเรียน เช่น คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก หรือแท็บเล็ต (คิดเป็นร้อยละ 23.5 ของครัวเรือนที่ไม่มีคอมพิวเตอร์) และจากการที่ผู้ปกครองไม่มีเวลาในการช่วยเหลือในการเรียนออนไลน์ การระบาดที่ลากยาวและรุนแรงมากขึ้นในระลอกใหม่ (ระลอกสอง) ส่งผลกระทบด้านสังคมซ้ำอีกครั้งกับคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เป็นหนึ่งในกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดกลุ่มหนึ่ง ข้อมูลจากสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ได้ติดตามศึกษาปรากฏการณ์การสูญเสียการเรียนรู้ (learning loss) หรือ “Covid slide” เป็นปรากฏการณ์การสูญเสียการเรียนรู้ในช่วงโควิด

ของเด็กนักเรียนการสำรวจผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ระบาดเป็นระยะเวลานานจะพบว่า เด็กขาดการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบนามธรรมและรูปธรรมยิ่งจะทำให้พัฒนาการของเด็กช้ามากขึ้น นอกจากนี้พบว่า การระบาดระลอกใหม่ (ระลอกสอง) จะก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาใน 2 ประเด็น คือ ปัญหาการหลุดออกจากระบบการศึกษา และภาวะถดถอยด้านการเรียนรู้ โดยจะยิ่งขยาย ช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างเมืองและชนบทอีกมากกว่า 2 ปีการศึกษา จากข้อมูล ดังกล่าว กลุ่มเปราะบางเป็นกลุ่มที่สะท้อนให้เห็นผลความเหลื่อมล้ำทางสังคม ปัญหาความยากจน ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และการที่ไม่สามารถเข้าถึงหลักประกันหรือสวัสดิการใด ๆ มารองรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ระบาดโควิด-19 (กรมควบคุมโรค, 2564, หน้า 5-11)

จะเห็นได้ว่าการระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสังคมในมิติทางด้านการศึกษา ได้รับผลกระทบโดยตรง ผู้เขียนจึงศึกษา ผลกระทบที่เกิดจากโควิด-19 ที่มีต่อการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย และเสนอแนวทางในการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 และหลังโควิด-19 สถาบันการศึกษาต้องปรับตัวอย่างไร ภายใต้เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันในปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยกับแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ผสมผสานสู่แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่

คำว่า “การจัดการภาครัฐแนวใหม่” (new public management: NPM) ถือได้ว่าเป็นกรอบแนวคิดที่ครอบคลุมทฤษฎีแนวคิด และเทคนิควิทยาการทางการจัดการอย่างกว้างขวางและหลากหลาย จนนำไปสู่ความสับสนในการจำกัดความหมายและขอบข่ายเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม การจัดการภาครัฐแนวใหม่มีลักษณะร่วมที่สำคัญ คือ การสะท้อนถึงการมุ่งเน้น “การปฏิรูป” การบริหารงานในภาครัฐ เพื่อเข้ามาแก้ไขปัญหาทางการบริหารที่ตัวแบบดั้งเดิมหรือระบบบริหารแบบเดิมมีอาจจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังเช่นในอดีต โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การเน้นความสำคัญไปที่ระบบการจัดการมากกว่านโยบาย การมุ่งเน้นผลงานและประสิทธิภาพ การมุ่งปรับโครงสร้างในแบบระบบราชการที่มีความห่อหุ้มและใหญ่โตไปสู่องค์กรที่มีขนาดเล็ก การปรับระบบการบริหารจัดการที่วางอยู่บนกลไกทางการตลาดมากขึ้น เพื่อกระตุ้นการแข่งขัน การตัดทอนและลดค่าใช้จ่ายของภาครัฐ และสุดท้าย ได้แก่ การปรับรูปแบบการจัดการที่เน้นเป้าหมาย การใช้ระบบสัญญาว่าจ้างระยะสั้น และการให้แรงจูงใจทางการเงินและความเป็นอิสระทางการจัดการ (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2548, หน้า 45-46)

การจัดการภาครัฐแนวใหม่ ถูกมองว่าเป็นปรัชญาการบริหารที่รัฐบาลนำมาใช้ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อให้การบริหารภาครัฐมีความทันสมัย มุ่งเน้นให้ความสนใจทั้งปัจจัยภายในและภายนอกองค์กรไปพร้อม ๆ กัน รวมทั้งมีการใช้องค์ความรู้แบบบูรณาการ ทำให้เกิดแนวคิดและเครื่องมือทางการจัดการเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน เช่น การจัดการเครือข่าย การจัดการเชิงกลยุทธ์ การบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ การจัดการความรู้ การจัดการนวัตกรรม การบริหารความเสี่ยง รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อต้องการให้หน่วยงานภาครัฐเปลี่ยนแบบการทำงานจากภาคเอกชนที่มุ่งสร้างความพึงพอใจสูงสุดแก่ลูกค้า ซึ่งเป็นประโยชน์ระยะสั้นของผู้รับบริการแต่ละคน แนวคิด NPM นี้จึงขาดการมองเป้าหมายระยะยาวในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของพลเมืองส่วนรวม

ในระยะยาว และที่สำคัญ คือ แนวคิดนี้ไม่สนใจประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งปัจจุบันประชาชนไม่ได้ต้องการเป็นเพียงลูกค้าที่รอคอยบริการจากรัฐฝ่ายเดียวอีกต่อไป ซึ่งทั่วโลกได้ดำเนินการตามแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ได้แก่ การลดรายจ่ายภาครัฐ ปรับปรุงโครงสร้างระบบราชการ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การจ้างเหมาบริการ และการใช้ข้อตกลงผลการปฏิบัติงานกลายเป็นปรากฏการณ์กระแสปฏิรูปในการปรับปรุงภาครัฐ เช่นเดียวกับประเทศไทยก็ได้นำแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการปฏิรูประบบราชการและองค์การภาครัฐประเภทต่าง ๆ รวมถึงการปรับปรุงองค์กรที่เรียกว่าสถาบันอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัยด้วย ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการนำแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการปฏิรูประบบราชการไทย สามารถสรุปได้ 3 ประเด็นหลัก ๆ (จิรประภา อัครบวร และ ประยูร อัครบวร, 2558, หน้า 1-28) ได้แก่

ประเด็นที่หนึ่ง ด้านการบริหารจัดการ (management) มีการสร้างองค์กรในรูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้นในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการปฏิบัติงานและการให้บริการเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากความต้องการการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และความสามารถในการลดต้นทุนของหน่วยงาน (paperless) ความคาดหวังต่อการเป็นศูนย์กลางในการให้บริการซึ่งจะนำไปสู่การลดขนาดกำลังคน (one stop service-downsizing) ระบบราชการยุคใหม่จึงไม่เน้นความเชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่งอีกต่อไป แต่มีความต้องการบุคลากรที่มีแนวโน้มจะสามารถเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว โดยใช้เทคโนโลยีเข้าช่วย และการบริหารจัดการที่เห็นภาพรวมของผลลัพธ์ในระดับมหภาค การทำงานแบบบูรณาการจึงเป็นวิถีทางเพื่อตอบสนองความต้องการภาพรวมในระดับประเทศได้อย่างชัดเจนที่สุด ทั้งนี้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็ได้ปรับตัว โดยนำหลักการเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในองค์กรด้วยเช่นกัน

ประเด็นที่สอง ด้านการให้บริการประชาชน (citizen service) มีการนำแนวคิดการสวมจิตวิญญาณผู้ประกอบการที่มองภาพลักษณ์ของประชาชนจากผู้รับบริการ เป็นผู้ที่องค์กรของรัฐต้องตอบสนองความต้องการของลูกค้ามาแทนที่ มีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานและให้บริการ และสร้างช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำไปปรับปรุงการให้บริการให้มีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของประชาชน ตลอดจนให้ความสำคัญกับประชาชนในการตรวจสอบการบริหารงานของภาครัฐ สำหรับมหาวิทยาลัยซึ่งมีหน้าที่ในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมโดยรวม ก็มีการปรับเปลี่ยนค่านิยมที่มุ่งเน้นตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และผู้ใช้บัณฑิต เพื่อสร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพต่อไป

และประเด็นที่สาม ด้านพฤติกรรมการทำงานของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐ (civil servants) ซึ่งพฤติกรรมของข้าราชการในปัจจุบันนี้เพื่อตอบสนองต่อระบบราชการแบบใหม่ จะต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ ตื่นตัวในการศึกษาหาความรู้อย่างเสมอ โดยเฉพาะความรู้ในด้านเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ สร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และยืนหยัดในความถูกต้อง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ยอมรับในการเรียนรู้เพื่อใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการทำงาน และที่สำคัญจะต้องทำงานเชิงรุก มีทัศนคติต่อการให้บริการในเชิงบวก ตลอดจนยอมรับความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงาน ฉะนั้นจะเห็นว่า บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยนั้น จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของ

ตนเองอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการและด้านวิชาชีพ เพื่อนำไปสู่การตอบสนองความต้องการบริการของผู้เรียน และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่องค์กรต่อไป

แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ผานสู่การบริการสาธารณะแนวใหม่ (new public service: NPS) ในหนังสือ New Public Service: Serving, not Steering ของ Denhardt and Denhardt (2007) ได้กล่าวถึงหลักการ 7 ประการของค่านิยมการบริหารจัดการภาครัฐแบบ NPS โดย ปกรณ์ ศิริประกอบ (2559, หน้า 78-91) ได้อธิบายไว้ดังนี้ 1) บริการรับใช้พลเมือง ไม่ใช่ลูกค้า (serve citizens, not customers) 2) เน้นการค้นหาลผลประโยชน์สาธารณะ (seek the public interest) รัฐมีบทบาทสำคัญ คือ การอำนวยความสะดวกให้พลเมืองมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อค้นหาลประโยชน์สาธารณะร่วมกัน 3) เน้นคุณค่าความเป็นพลเมืองมากกว่าการเป็นผู้ประกอบการ (value citizenship over entrepreneurship) ผลประโยชน์สาธารณะเป็นสิ่งที่รัฐและพลเมืองร่วมกันกำหนดขึ้น 4) คิดเชิงกลยุทธ์ ปฏิบัติแบบประชาธิปไตย (think strategically, act democratically) โดยใช้แนวคิดการผลิตร่วม (coproduction) 5) การตระหนักในความรับผิดชอบไม่ใช่เรื่องง่าย (recognize that accountability is not simple) ผู้บริหารภาครัฐมีความแตกต่างจากภาคเอกชนซึ่งตอบสนองต่อตลาดหรือผลกำไรและผู้ถือหุ้น แต่ภาครัฐต้องตอบสนองต่อสังคมด้วย 6) การให้บริการมากกว่าการกำกับทิศทาง (serve rather than steer) ข้าราชการจะต้องมีภาวะผู้นำและมีค่านิยมพื้นฐานที่ช่วยสร้างผลประโยชน์ร่วมกันของพลเมืองมากกว่าควบคุมทิศทางของสังคมให้เป็นไปตามที่รัฐต้องการ และ 7) ให้คุณค่ากับคนไม่ใช่แค่ผลิตภาพ (value people, not just productivity) องค์การสาธารณะและเครือข่ายที่ทำงานร่วมกันสามารถประสบความสำเร็จได้ในระยะยาว

กล่าวโดยสรุป แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่นั้น ยังขาดการมองเป้าหมายระยะยาวในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของพลเมืองส่วนรวมในระยะยาว และที่สำคัญ คือ แนวคิดนี้ยังละเลยประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงจำเป็นที่จะต้องนำแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่มาผานในการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยในยุคสมัยใหม่ ที่อยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมกับพลเมืองในการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษารูปแบบใหม่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานและนำไปสู่ประสิทธิผลของมหาวิทยาลัย และในระดับชาติต่อไป

การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษารูปแบบใหม่

โควิด-19 กับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและสังคมซึ่ง วัยวุฒิ บุญลอย, ชีริงกูร วรบำรุงกุล, มนตรี วิชัยวงศ์ และเรวัชญ์ นิลโคตร (2564, หน้า 44-45) ได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงการระบาดของโรคไวรัสโควิด-19 กับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเกือบทุก ๆ ด้านทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม การศึกษา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในโลกนี้อย่างชัดเจน การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในทุกภูมิภาคของโลก รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประเทศไทย ตลอดจนปัจจัยที่เป็นตัวเร่งในการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและสังคม การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการใช้ชีวิตในสังคม ซึ่งประเด็นสำคัญที่ทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และทุกภาค

ส่วน ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกันกำหนดรูปแบบแนวทางการปฏิบัติตัวในสังคมที่เรียกว่า “รูปแบบใหม่” ดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบออนไลน์ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา โดยมีรูปแบบที่หลากหลายให้เลือกทั้งรูปแบบออนไลน์ และการเรียนในชั้นเรียน เพื่อนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ในแต่ละสถานศึกษา สอดคล้องกับ นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์ และอมเรศ กลิ่นบัวแก้ว (2564, หน้า 33) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพที่ใช้ในการจัดการศึกษาและจัดการเรียนการสอนในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ได้มีการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอน คือ ในรูปแบบการเรียนโดยใช้สื่อและใบงาน แบบเรียนที่โรงเรียน และเรียนแบบออนไลน์ การจัดการเรียนการสอนผ่านทีวี การเรียนผ่านระบบดาวเทียม ระบบเคเบิลทีวี ระบบอินเทอร์เน็ตของโรงเรียน การเรียนการสอน การเรียนแบบผ่านทางเว็บไซต์ การเรียนผ่าน YouTube และแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟนหรือแท็บเล็ต และจัดการสอนผ่านทางระบบ video conference หรือระบบบริหารจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน เป็นต้น

2. การปรับรูปแบบการทำงานในสถานศึกษาในเรื่องของกระบวนการขั้นตอนในการทำงานที่ต้องยืดหยุ่น และเอื้อต่อการทำงานให้กับผู้ปฏิบัติงานด้วยการนำหลักการเรื่อง space and time และระยะห่างทางร่างกายของบุคคล หรือระยะห่างทางสังคมเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ ในห้องเรียนต้องมีการจัดระยะห่างของโต๊ะผู้เรียนให้ได้ตามความเหมาะสมในพื้นที่ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิรกีต ทองปรีชา (2563, บทคัดย่อ) ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการการเรียนการสอนของโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต เป็นไปตามนโยบายและแนวทางของรัฐบาล ในการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์และมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดในสถานศึกษาเพื่อความปลอดภัยสูงสุดของนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา

3. การให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา ในการใช้ชีวิตในสถาบันการศึกษาและสังคม ดังนี้ เช่น รูปแบบการจัดการเรียนการสอนควรเพิ่มช่องทางความพร้อมในการเรียนรูปแบบผสมทั้งในระบบปิด (ในห้องเรียน) และในระบบออนไลน์ควบคู่กันกันไป การตัดสินใจในทางเลือกใช้ช่องทางการใช้วิธีการออนไลน์มากยิ่งขึ้น ตลอดจนรูปแบบการสนทนาที่เปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับ วรินทร์ พูลผล และธัญย์พัทธ์ ไคร์วานิช (2564, หน้า 2041) ที่ได้เสนอว่า สถาบันการศึกษาสามารถใช้แนวทางในการสนับสนุนช่วยเหลือและพัฒนาให้แก่นิสิตนักศึกษาในระดับชั้นปริญญาตรีมีการปรับตัวที่ง่ายขึ้น อาทิ วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยี สนับสนุนในทุกมิติ ได้แก่ สนับสนุนทักษะในการใช้เทคโนโลยีให้แก่นิสิตนักศึกษา สนับสนุนทักษะในการใช้เทคโนโลยีให้แก่บุคลากรของสถาบันการศึกษา เพื่อที่จะได้สนับสนุนนิสิตนักศึกษาให้มีการปรับตัวทางเทคโนโลยีภายหลังโควิด-19 ได้ง่ายขึ้น

4. การบริหารจัดการด้านการเงินการคลัง ต้องปรับรูปแบบในการบริหารจัดการการเงินการคลังในรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์โรคระบาด โควิด-19 โดยให้มีสัดส่วนของงบประมาณที่เน้นในด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาสังคมและมนุษย์ เป็นต้น เพื่อช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนในระดับครอบครัวและชุมชน อันจะส่งผลต่อการศึกษาและสังคมด้วย ทั้งนี้ นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์ และอมเรศ

กลืนบัวแก้ว (2564, หน้า 39) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐด้านการเงิน การคลัง มีการแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย มีการบริหารจัดการการเงินการคลังที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ คุณภาพน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับ ของประชาชน รวมทั้งการบูรณาการการเฝ้าระวังและติดตามเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การเงินและการ คลังอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ต้องมีการกระจายอำนาจทางการคลัง (fiscal decentralization) เป็นหลักการ ที่สำคัญประการหนึ่งที่จะรับประกันความเป็นอิสระ การกระจายอำนาจทางการคลัง คือ การเพิ่มอำนาจ ในการจัดการทางการเงินการคลังและความรับผิดชอบตนเองมากขึ้น ซึ่งครอบคลุมทั้งการวางแผนงบประมาณ ด้านรายรับ-รายจ่าย และการบริหารการเงินการคลัง เช่น การจัดซื้อจัดจ้าง การบัญชีและการเงินต่าง ๆ เพื่อให้ภาครัฐใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้น (กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์, 2558, หน้า 283)

การบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยได้รับผลกระทบจากโรคโควิด-19 โดยตรงอย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ จากข้อมูลที่กำลังมาข้างหน้า สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีการกิจในการจัดการเรียน การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ได้รับผลกระทบในการปฏิบัติภารกิจ หลักของมหาวิทยาลัย จึงขอเสนอแนะแนวทางในการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษา ภายหลังยุคโควิด-19 ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยภายหลังยุคโควิด-19

จากการระบาดของโรคระบาดโควิด-19 ไปทั่วโลก ทำให้ทุกองค์กรได้รับผลกระทบโดยทั่วกัน ประเทศไทยเองก็ได้รับผลกระทบอย่างมากในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงาน ภาคเอกชน โดยเฉพาะในที่กำลังมาข้างหน้าในเรื่องการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ไม่ว่าจะเป็น ในเรื่องของการจัดการศึกษาที่เน้นแบบออนไลน์ การปฏิบัติงานที่มีลักษณะผ่านออนไลน์และ work from home รูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย และการตัดลดงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐในด้าน การศึกษาที่ส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงขอเสนอแนะข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการบริหาร การปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัย ดังนี้

1. ส่งเสริมการฝึกอบรมพัฒนาการใช้เทคโนโลยีให้กับบุคลากรทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุน สอดคล้องกับ เศรษฐร์ คณขวัน (2556, หน้า 237) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การนำเทคโนโลยีมาใช้นั้น แม้ว่าจะ เกิดประโยชน์ต่อองค์กร แต่องค์กรก็ต้องมีความพร้อมในด้านงบประมาณ และการพัฒนาบุคลากร เพื่อรองรับภาระงานนั้น เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศ หากจะนำมาใช้ให้ได้ผลจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเป็นอย่างดี และผู้ใช้ต้องมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนเพื่อก้าวตามให้ทันเทคโนโลยี จึงจะทำให้องค์กร สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

2. สร้างระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ และระบบอีเลิร์นนิ่ง เพื่ออำนวยความสะดวกในการ ปฏิบัติงาน กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลงาน สอดคล้องกับ ชาลณี ฐิติโชติพัฒนา (2563) ที่พบว่า ทรัพยากรที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยี และเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยต่อการใช้ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการทำงานทางไกล นอกจากนี้ รูปแบบการทำงานแบบดิจิทัลยังช่วยลดปริมาณการใช้กระดาษ สนับสนุนมาตรการประหยัดพลังงาน สอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ของรัฐบาล มิติด้านองค์กร

การทำงานที่บ้านโดยใช้รูปแบบการทำงานนี้ยังต้องพัฒนาด้านการติดตามประเมินผลโดยเฉพาะผลงานภาพรวมขององค์กร เนื่องจากรูปแบบนี้เป็นการวัดผลการปฏิบัติงานรายวันตามการมอบหมายและข้อตกลงระหว่างบุคลากรกับผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานเท่านั้น ยังมีได้กำหนดให้มีวิธีวัดผลและผู้รับผิดชอบในการติดตามประเมินผลในภาพรวมองค์กรไว้อย่างชัดเจน

3. จัดอุปกรณ์การเรียนการสอนให้กับนักศึกษาที่ไม่มีความพร้อม ให้สามารถเข้าถึงการเรียนการสอนได้ สอดคล้องกับ ญัตติฉบับที่ 2562, หน้า 81) ที่ได้กล่าวว่า นักศึกษากลุ่มรายได้ของครอบครัวพอใช้และไม่เหลือเก็บ ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 และการเรียนออนไลน์ อาจทำให้เกิดความกลัว วิดกกังวลต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และเงินที่อาจมีไม่พอสำหรับซื้ออุปกรณ์ ทำให้ความสนใจในการเรียนน้อยกว่านักศึกษาในกลุ่มอื่น ๆ

4. สร้างแรงจูงใจในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนทั้งในลักษณะค่าตอบแทน และสิ่งที่ไม่ใช่ค่าตอบแทน สอดคล้องกับ กัลยาณี เสนาสุ (2565ก, หน้า 3) ที่ได้กล่าวว่า “ผลตอบแทนด้านการเงิน การบริการและผลประโยชน์เกื้อกูลทุกรูปแบบที่พนักงานได้รับ เป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ในการจ้างงาน” ทั้งนี้การบริหารค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรมสอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กรเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้พนักงานมีกำลังใจในการปฏิบัติงานและเป็นที่มาแห่งความสำเร็จขององค์กร ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 มิติ คือ ผลตอบแทนด้านการเงิน (transactional returns) และผลตอบแทนด้านความสัมพันธ์ (relational return) ในการพัฒนาผลตอบแทนเชิงกลยุทธ์เป็นการเชื่อมโยงระบบค่าตอบแทนให้เข้ากับกลยุทธ์ขององค์กรในระดับต่าง ๆ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับองค์กร

5. ปรับรูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน สอดคล้องกับ กัลยาณี เสนาสุ (2565ข, หน้า 11) ได้กล่าวว่า การบริหารผลการปฏิบัติงานเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องของการระบุงการวัดผล และการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคคลและทีมงาน รวมถึงการเชื่อมโยงผลการปฏิบัติงานกับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ขององค์กร ซึ่งการบริหารผลการปฏิบัติงาน เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการบริหารผลการปฏิบัติงานของบุคลากรแต่ละคนในเชิงบูรณาการ ที่ต้องการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างองค์กรและบุคลากร เกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของงานให้มีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อพัฒนาผลลัพธ์ขององค์กรควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรไปพร้อม ๆ กัน โดยผ่านกระบวนการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

6. สนับสนุนการปฏิบัติงานที่มีลักษณะผ่านออนไลน์และ work from home สอดคล้องกับ วรณา วิจิตร และเธียรรัตน์ ธีระพิบูล (2564, หน้า 39) ที่ได้อธิบายถึงรูปแบบการทำงานที่บ้านของบุคลากรในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่นำเทคโนโลยีมาใช้นสนับสนุนการทำงานบุคลากรในขณะ work from home ช่วยแปลงสภาพการทำงานรูปแบบปกติเป็นแบบดิจิทัล ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลและองค์กร โดยผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานสามารถตรวจสอบสถานการณ์ทำงานและผลงานได้รายวัน บุคลากรสามารถรับทราบหนังสือหรือการปฏิบัติทางราชการที่เกี่ยวข้องกับตนเองได้ทันที ผ่านทางแอปพลิเคชัน Line ในทุกสถานที่ โดยไม่มีข้อจำกัดในการสื่อสาร ลดปัญหาในการพลาดรับทราบข่าวสารในขณะปฏิบัติงานนอกสำนักงาน และสามารถสืบค้นข้อมูลได้ง่ายในภายหลัง

และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดองค์กรต้องเตรียมความพร้อมทั้งด้าน วัสดุภัณฑ์และทรัพยากร เพื่อกำหนด จัดหา จัดการวิธีการทำงานที่เหมาะสมให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร

7. มหาวิทยาลัยต้องสร้างเครือข่าย ในระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับมหาวิทยาลัยทั้งใน และต่างประเทศ และมีอิสระทางวิชาการในการกำหนดหลักสูตรตามอัตลักษณ์ของตน และคำนึงถึงส่วน ร่วมของภาคีเครือข่าย พร้อมทั้งพัฒนาระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและประเทศชาติ สอดคล้อง กับประกาศกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง แนวทางการดำเนินงานระบบ คลังหน่วยกิตระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 ที่เน้นสมรรถนะและความสามารถ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยง ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นต้น

บทสรุป

การระบาดของโรคระบาดโควิด-19 ไปทั่วโลก ทำให้องค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ในการ บริหารจัดการ เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ มหาวิทยาลัยก็เป็นองค์กรประเภทหนึ่งที่ต้อง ปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์จนไปสู่ภาวะปกติใหม่ (new normal) ซึ่งภาวะดังกล่าวที่ได้พบมาจะ ทำให้รูปแบบการบริหารจัดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น เมื่อการระบาดของโรคระบาดโควิด-19 ได้สิ้นสุดลง การเรียนการสอนแบบออนไลน์ยังคงจำเป็นควบคู่ไปกับการเรียนในห้องเรียน เพื่อตอบสนอง ความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ และการปฏิบัติงานที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการปฏิบัติงานในที่ตั้งเสมอไป ซึ่งการใช้ work from home โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ ยังจะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และประหยัดอีกด้วย ในส่วนการจัดการด้านงบประมาณ ต้องพัฒนาคุณภาพการบริหาร จัดการภาครัฐด้านการเงินการคลัง แปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ตามเป้าหมาย และการเพิ่มอำนาจในการจัดการทางการเงินการคลังและความรับผิดชอบตนเองมากขึ้น ทั้งนี้จะต้องไม่ละเลยต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการศึกษา ซึ่งแนวทางที่ได้เสนอมานี้ ข้างต้นจะช่วยในการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยและช่วยฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจและสังคมภายหลังการ ระบาดของโควิด-19 อีกด้วย อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมควบคุมโรค. (2564). ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคมจากการระบาดของโรคโควิด-19 ในระดับโลกและในประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1177420210915075055.pdf>
- กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2558). การบริหารการคลังสาธารณะ: ทฤษฎีการประยุกต์ใช้. พิษณุโลก: โรงพิมพ์พิทยเสนาการพิมพ์.
- กัลยาณี เสนาสุ. (2565ก). การบริหารค่าตอบแทน. [เอกสารประกอบการสอนวิชา PA 931 การบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อความเป็นเลิศ]. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- กัลยาณี เสนาสุ. (2565ข). การบริหารผลการปฏิบัติงาน. [เอกสารประกอบการสอนวิชา PA 931 การบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อความเป็นเลิศ]. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- จิรกิติ ทองปรีชา. (2563). แนวทางการบริหารจัดการการเรียนการสอน ภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ระดับมัธยมศึกษา พื้นที่โรงเรียนวชิรธรรมสาธิต เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร. (2558). บทเรียนจากการปฏิรูประบบบริหารราชการเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2(1), หน้า 1-28.
- ชาลิณี จิตโศติพนิชย์. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ระบบการทำงานทางไกล (Telework) ของพนักงาน กรณีศึกษาบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร: มอง “work from home” ผ่านงานวิจัย. The TSIS. สืบค้นจาก <https://www.thetsis.com/post/work-from-home>
- ณัฐปคัลภ์ แซ่เอี้ย. (2562). พฤติกรรมการตั้งใจเรียนออนไลน์ในสถานการณ์โควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์ และอมเรศ กลิ่นบัวแก้ว. (2564). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐไทย ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19). วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(8), หน้า 27-44.
- ปกรณ ศิริประกอบ. (2559). 3 พาราไดม์ทางรัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิด ทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติจริง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณ วิจิตร และเกียรติ์ณิธีร์ระพิบูล (2564). รูปแบบการทำงานที่บ้านของบุคลากรในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 2 จังหวัดพิษณุโลก. วารสารวิชาการป้องกันควบคุมโรค สคร.2 พิษณุโลก, 8(1), หน้า 30-42.

- วรินทร์ พูลผล และธัญพัทธ์ ไกรวานิช. (2564). การปรับตัวทางเทคโนโลยีภายหลังจากโควิด-19: กรณีศึกษานักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ใน การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 16 ปีการศึกษา 2564. (หน้า 2030-2042). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2548). การจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการบริหารปกครองในระบอบประชาธิปไตย: สองกระแสความคิดในการบริหารงานภาครัฐ "ลูกค้ำ" หรือ "พลเมือง"? **รัฐศาสตร์สาร**, 26(2), หน้า 35-86.
- วิญญู บุญลอย, อธิรัฐ วรบำรุงกุล, มนตรี วิชัยวงศ์ และเรณูวิทย์ นิลโคตร. (2564). โควิด-19 กับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและสังคม. **ศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**, 5(1), หน้า 44-57.
- เศกสรรค์ คงชวัน. (2556). การพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในองค์การบริหารส่วนตำบลควนศรี อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal**, (6)3, หน้า 228-247.
- Denhardt, J.V., & Denhardt, R.B. (2007). **The New Public Service: Serving, Not Steering**. New York and London: M.E. Sharpe.
- Hood, C. (1991). A Public Management for All Season?. **Public Administration**, 69(1), pp. 3-19.

บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับการระงับข้อพิพาทในชุมชน ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย

Role of Rajabhat University on Dispute Resolution in the community by Using Mediation.

วันที่รับบทความ: 22 พฤศจิกายน 2565

ยุทธศักดิ์ ดีอร่าม¹

วันที่แก้ไขบทความ: 7 ธันวาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 14 ธันวาคม 2565

บทคัดย่อ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นซึ่งมีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ ในบทบาทและความรับผิดชอบของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 มาตรา 8 (4) เรียนรู้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาและนักการเมืองท้องถิ่น ให้มีจิตสำนึก ประชาธิปไตย คุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ถ้ามหาวิทยาลัยราชภัฏส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในชุมชน ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นการบริการวิชาการอย่างหนึ่งจะทำให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้าถึงความ ยุติธรรมด้วยตัวเอง ด้วยความสมัครใจ ประหยัดค่าใช้จ่าย ประหยัดเวลา รักษาสัมพันธภาพในชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน และเมื่อชุมชนเข้มแข็งประเทศชาติจะพัฒนาและมีความมั่นคง

คำสำคัญ: มหาวิทยาลัยราชภัฏ การระงับข้อพิพาทชุมชน การไกล่เกลี่ย

¹ อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: yuthasak.d@dru.ac.th

Role of Rajabhat University on Dispute Resolution in the community by Using Mediation.

Received: November 22, 2022

Yuthasak Deearam¹

Revised: December 7, 2022

Accepted: December 14, 2022

Abstract

Rajabhat University is an institute of higher education for local development which distributes in every region of the country. The roles and responsibilities of the University under Rajabhat University Act, BE. 2547 in Section 8 (4) are to learn and reinforce the strength of community leaders, religious leaders, and local politicians for democratic consciousness, conscience, ethics, and capability in development of community and local administration for common interest. However, Rajabhat University should encourage knowledge about mediation to settle the dispute resolution in the community which is also a kind of academic service. This will make people in community beable to access the justice by oneself, with volunteering, saving cost, time and keep relation in community which strengthen the community. When the community is strong, the country will develop with prosperity.

Keywords: Rajabhat University, dispute resolution in the community, mediation

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University
e-mail: yuthasak.d@dru.ac.th

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2547 กำหนดให้เป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน พัฒนาพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยาเพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน วิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ผลิตครู ตามมาตรา 7 ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง

โดยในการทำหน้าที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏได้ถูกกำหนดไว้ใน มาตรา 8 ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรา 7 ให้กำหนดภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยดังต่อไปนี้ 1) แสวงหาความจริงเพื่อสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาสากล 2) ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรมสำนึกในความเป็นไทย มีความรักและผูกพันต่อท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน เพื่อช่วยให้คนในท้องถิ่นรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การผลิตบัณฑิตดังกล่าว จะต้องให้มีจำนวนและคุณภาพสอดคล้องกับแผนการผลิตบัณฑิตของประเทศ 3) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่า ความสำนึกและความภูมิใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ 4) เรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาและนักการเมืองท้องถิ่น ให้มีจิตสำนึกประชาธิปไตย คุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม 5) เสริมสร้างความรู้ความเข้มแข็งของวิชาชีพครู ผลิตและพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง 6) ประสานความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น 7) ศึกษาและแสวงหาแนวทางพัฒนาเทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น รวมถึงการแสวงหาแนวทางเพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน และ 8) ศึกษา วิจัย ส่งเสริมและสืบสานโครงการ อันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริในการปฏิบัติการกิจของมหาวิทยาลัย

จากที่ได้กล่าวข้างต้น คือ บทบาทหน้าที่ภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ถูกกำหนดให้เป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เพราะมหาวิทยาลัยราชภัฏมีทั้งหมด 38 แห่ง มีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ แต่ละมหาวิทยาลัยก็จะมีพื้นที่ในความรับผิดชอบที่ได้กำหนดไว้ หนึ่งในพันธกิจสำคัญของยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ฉบับปรับปรุง 11 ตุลาคม 2561 ได้กำหนดให้มหาวิทยาลัยราชภัฏสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนให้มีคุณธรรมและความสามารถในการบริหารงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หนึ่งในตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ ตัวชี้วัดที่ 1.9 ร้อยละของหมู่บ้านที่มีดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนเพิ่มขึ้นของยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาแล้วเราจะเห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏมทบพาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า สร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน นอกจากมหาวิทยาลัยราชภัฏจะมีหน้าที่ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาแล้ว ยังเป็นหน่วยหนึ่งในสังคมที่เป็นหน่วยงานรัฐทำหน้าที่ประสานความร่วมมือต่าง ๆ จากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อนำมาพัฒนาส่งเสริมเผยแพร่ให้แก่ท้องถิ่น ชุมชน ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละมหาวิทยาลัย อย่างที่ได้กล่าวไปในเบื้องต้นแล้วว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏมทบพาทหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละพื้นที่ก็มีบริบทวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันออกไปตามภูมิภาคของแต่ละพื้นที่ของประเทศ

โดยในสถานการณ์ปัจจุบันหลังจากประเทศได้ผ่านวิกฤตการณ์โรคระบาดโควิด-19 มา สังคมได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิตมาสู่สังคมดิจิทัล ประกอบกับปัญหามากมายที่เกิดขึ้นนำไปสู่ความขัดแย้งของสังคม ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นหากไม่ได้รับการแก้ไขจะก่อให้เกิดปัญหามากมาย ยังเป็นปัญหาในชุมชน เช่น ปัญหาเพื่อนบ้านที่มีรั้วบ้านติดกันเกิดความไม่เข้าใจกันโต้เถียงกันไปมาจนนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งทะเลาะวิวาทกันจนทำให้ชุมชนนุ่นวายนานปลาย จนกระทั่งมีการทำร้ายร่างกายจนเกิดเป็นคดี เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหลัก คือ กระบวนการทางศาล เมื่อปัญหาที่เกิดขึ้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางศาลแล้ว ประชาชนที่เกิดข้อพิพาทกันจะต้องเสียเวลาที่จะต้องไปให้การในชั้นศาล เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปศาล ค่าใช้จ่ายในการตั้งทนายความขึ้นมาต่อสู้คดี เสียเวลาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น สิ่งที่เกิดจากการมีข้อพิพาทกันเป็นสิ่งสร้างความลำบากยุ่งยากให้แก่ตัวเอง ชุมชน และส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคมและความเจริญของบ้านเมือง เนื่องจากเวลาที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติกลับต้องสูญเสียไปกับการไปต่อสู้ทะเลาะกันเองในสังคมหรือในชั้นศาล อีกทั้งระยะเวลาในการดำเนินคดีก็จะสิ้นสุดกระบวนการความใช้ระยะเวลา

แต่ถ้าเราจะมีกระบวนการที่จัดปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นด้วยตัวของเราเองเป็นผู้เลือกเพื่อยุติปัญหา โดยอาศัยกลไกการพูดคุยกันเองให้ยุติในบ้าน ในชุมชน โดยไม่จำเป็นต้องไปสู่กระบวนการยุติธรรมหลักย่อมส่งผลให้ประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย ตลอดจนทั้งรักษาสัมพันธภาพของทั้งคู่ไว้เหมือนเดิมไม่มีแพ้หรือชนะ มีแต่คำว่าเสมอภาคกัน บนหลักการความพึงพอใจของคู่พิพาท โดยไม่ต้องมีคนถูกหรือคนผิดอย่างในกระบวนการยุติธรรมทางศาล จะสร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชน เมื่อชุมชนสงบสุขก็จะส่งผลดีต่อความเข้มแข็งของชุมชน ย่อมเป็นผลให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้รวดเร็วและยั่งยืน

การระงับข้อพิพาท

ในปัจจุบันกระบวนการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมี 4 วิธี ได้แก่ (พรณยง พุฒิภาษ, 2550, หน้า 47-55)

1. วิธีการเจรจาต่อรอง (negotiation) คือ วิธีการระงับข้อพิพาทที่เป็นธรรม ประหยัด และรวดเร็ว สามารถรักษาความลับและสัมพันธภาพระหว่างคู่ความด้วยกันเอง ด้วยวิธีการพูดคุยแก้ไขปัญหาด้วยตัวของคู่พิพาท สามารถทำได้ทุกเวลาทุกสถานที่ตามที่คุณพิพาทเห็นสมควรร่วมกัน

2. วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (mediation) คือ วิธีการระงับข้อพิพาทที่มีความพิเศษกว่าวิธีที่ 1 คือ การที่มีบุคคลที่สามมาช่วยทำหน้าที่ในการช่วยแนะแนวทางออกของปัญหาด้วยวิธีการที่คู่พิพาทยอมรับ ซึ่งวิธีในปัจจุบันมีหน่วยงานรัฐที่มีกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกระบวนการขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด ซึ่งค่อนข้างจะเป็นทางการโดยตัวเจ้าหน้าที่รัฐเองจะเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย อีกทั้งเป็นบุคคลซึ่งได้ผ่านการฝึกอบรมตามที่กฎระเบียบได้กำหนดไว้

3. วิธีการอนุญาโตตุลาการ (arbitration) คือ กระบวนการที่คู่พิพาทแต่งตั้งบุคคลขึ้นมาทำหน้าที่ เป็น “อนุญาโตตุลาการ” เพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยทำเป็นคำชี้ขาด (arbitral award) กระบวนการวิธีการอนุญาโตตุลาการมีปรากฏให้เห็นในข้อพิพาทที่เกิดขึ้นสัญญาขนาดใหญ่ระหว่างรัฐกับเอกชนที่มีมูลค่ามหาศาล ซึ่งกระบวนการอนุญาโตตุลาการเป็นกระบวนการที่เป็นทางการ มีแพ้ มีชนะ เช่น กระบวนการในศาล เพียงแต่เป็นกระบวนการยุติข้อพิพาทนี้ทำขึ้นนอกศาล หากไม่พอใจในคำชี้ขาดคู่พิพาทสามารถนำคดีเข้าสู่กระบวนการทางศาลที่มีเขตอำนาจได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ในเรื่องอนุญาโตตุลาการได้มีกฎหมายกำหนดเงื่อนไข ขั้นตอนและกระบวนการในการเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ซึ่งในกระบวนการนี้มีค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด

4. วิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาโดยศาล (litigation) คือ กระบวนการยุติปัญหาข้อพิพาท โดยศาลเป็นผู้พิจารณาไปตามหลักฐาน ซึ่งผ่านโดยคำพิพากษาโดยกระบวนการนี้จะต้องมีผู้แพ้ ผู้ชนะเกิดขึ้น ซึ่งการยุติปัญหาด้วยวิธีนี้สามารถยุติปัญหาได้ แต่ไม่สามารถรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่พิพาทได้ ซึ่งเป็นกระบวนการยุติปัญหาลำดับสุดท้าย

จากกระบวนการระงับข้อพิพาทข้างต้นที่ได้กล่าวมา แต่ละกระบวนการก็จะมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันออกไปตามกระบวนการวิธีการที่คู่พิพาทเลือก แต่จะดีกว่าหรือไม่ถ้าเราจะมีกระบวนการที่ให้คู่พิพาทซึ่งมีปัญหาเกิดขึ้นจับมือกันเข้าสู่กระบวนการยุติปัญหาด้วยตัวเอง บนหลักการพื้นฐานของการสมัครใจ ความเท่าเทียมกัน โดยให้ชุมชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างความสงบสุขในชุมชนโดยผ่านกระบวนการส่งเสริมความรู้การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีที่ชุมชนสามารถออกแบบวิธีการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือกนี้ได้ด้วยตนเอง โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นหน่วยงานที่คอยสนับสนุนให้คำแนะนำแก่ประชาชน ผู้นำชุมชน เพื่อยุติปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นด้วยตัวของชุมชนเอง ไม่ต้องนำปัญหาออกสู่ภายนอก เว้นแต่ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ก็ต้องให้คู่พิพาทดำเนินการตามขั้นตอนตามสิทธิของตน

จากประสบการณ์ผู้เขียนได้เคยทำหน้าที่เป็นนิติกรอยู่ที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2552 พบว่า เรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นมีประโยชน์ต่อประชาชนมาก เพราะเป็นการยุติปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจกัน ด้วยศาสตร์และศิลป์ของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย โดยผ่านการฝึกอบรมจากสำนักงานศาลยุติธรรม มีหลายระดับชั้น ซึ่งสามารถแก้ไขข้อพิพาทข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้มากมาย คืนสัมพันธภาพที่ดีให้แก่คู่ความ โดยผู้เขียนได้ทำหน้าที่ประสานคู่พิพาทผู้ไกล่เกลี่ยให้ได้มาพบกันและเจรจาพูดคุยกันในห้องที่จัดไว้ มีทั้งที่ศาลส่งมาให้และมายื่นคำร้องเพื่อให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่ประสานให้คู่พิพาทมาพบกัน มายุติปัญหาที่เกิดขึ้นก่อน

ที่จะบานปลายกลายเป็นคดีความที่ต้องเสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายอีกทั้งสัมพันธภาพที่ดี โดยไม่มีค่าใช้จ่าย เพียงแต่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายต้องเดินทางมาติดต่อยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อเข้าสู่กระบวนการของการไกล่เกลี่ย

อนึ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยนี้ทำขึ้นในบริเวณอาคารที่ตั้งของศาลที่มีใช้ห้องพิจารณา (ห้องไกล่เกลี่ย) ทำให้คู่พิพาทซึ่งต้องมาเข้าสู่กระบวนการการไกล่เกลี่ยเกิดความวิตกกังวลอยู่บ่อยครั้ง ทั้งที่กระบวนการดังกล่าวได้เกิดขึ้นที่นอกห้องพิจารณาของศาล ประกอบกับสำนักกระงับข้อพิพาท ได้จัดฝึกอบรมอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน ทั้ง 9 ภาค ทั่วประเทศ อาสาสมัครไกล่เกลี่ยที่ผ่านการฝึกอบรมของสำนักกระงับข้อพิพาทได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการระงับข้อพิพาทในชุมชนของตน เพื่อยุติปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นไม่ให้น่าออกมาสู่สังคมอันเป็นการตัดวงจรของปัญหาความวุ่นวายที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมภายนอก ทำให้ชุมชนมีความสงบสุขและความเข้มแข็ง โดยอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนมีจุดกำเนิดมาจาก โครงการอบรม “อนุญาติตุลาการหมู่บ้าน” โดยจัดอบรมที่เขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 6-11 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 และ วันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2540 ซึ่งผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมสิ่งที่ได้เกิดขึ้น คือ คู่พิพาทในชุมชนไม่ต้องนำคดีมาฟ้องร้องในชั้นศาลได้ระดับหนึ่ง ก่อให้เกิดความสามัคคีและสามารถรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ส่งผลต่อความสงบสุขเรียบร้อยในชุมชน และประเทศชาติ (สำนักกระงับข้อพิพาท, ม.ป.ป., หน้า 6)

ผู้เขียนเห็นว่าการระงับข้อพิพาทในชุมชนเป็นเรื่องที่ชุมชนได้ประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง เพราะชุมชนสงบสุขก็จะส่งผลดีต่อความเข้มแข็งของชุมชน เมื่อชุมชนเข้มแข็งประเทศชาติก็จะสงบสุขมั่นคง มีความเจริญรุ่งเรืองยั่งยืน แต่การที่จะให้ชุมชนสงบสุขได้มหาวิทยาลัยราชภัฏควรจะไปมีบทบาทส่งเสริมสนับสนุนความสงบสุขนี้ด้วยวิธีการบริการทางวิชาการ อย่างที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นหน่วยงานรัฐที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยในเรื่องของการพัฒนาท้องถิ่นมีหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษา ซึ่งในทุกด้านของการพัฒนาท้องถิ่นย่อมจะเกิดปัญหาข้อพิพาทอันเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ ซึ่งต่างก็ต้องใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม แต่ที่สำคัญเมื่อเกิดข้อพิพาทแล้วเราจะมีกระบวนการยุติปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ด้วยวิธีการใดที่จะทำให้ชุมชนและสังคมนั้นได้รับความเสียหายน้อยที่สุด อีกทั้งรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคู่พิพาทให้เหมือนเดิม

นโยบายแห่งรัฐ

การที่ให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าไปจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยรัฐมีหน้าที่ในการสนับสนุน สืบเนื่องจากหมวด 6 นโยบายแห่งรัฐ มาตรา 68 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติว่า รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติและให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินควร

จากบทบัญญัติในมาตรา 68 วรรคหนึ่งจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก เป็นธรรม

และไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร ฉะนั้น การระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม โดยการที่ประชาชนเลือกที่จะเข้าสู่กระบวนการเองด้วยความสะดวก เพราะกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกิดขึ้นในชุมชน อันเป็นที่อยู่ของประชาชนได้ทุกเวลาที่สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม ทั้งนี้เพราะข้อยุติที่เกิดขึ้นเกิดจากความสมัครใจของคู่พิพาททั้งสองฝ่าย และอาจไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย โดยให้แต่ละชุมชนจะมีกระบวนการและวิธีการของตนเองภายใต้กรอบที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

สัญญาประนีประนอมยอมความ

เรื่องของการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยในชุมชนมีหลากหลายปัญหาทั้งในเรื่องคดีแพ่ง คดีอาญาและในเรื่องอื่น ๆ หากตกลงกันได้ก็ยุติปัญหาได้ คู่พิพาทอาจจะทำข้อตกลงในรูปแบบสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850-มาตรา 852 ลักษณะ 17 ว่าด้วยสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ

“มาตรา 850 อันสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น คือสัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ระวังข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน

มาตรา 851 อันสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่า จะฟ้องบังคับคดีได้ไม่

มาตรา 852 ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นย่อมทำให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่าย ได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้นเป็นของตน”

จากบทบัญญัติในมาตรา 850-852 จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้อธิบายถึงลักษณะของการประนีประนอมยอมความว่า สัญญาของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายที่ตกลงสมัครใจกันระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ด้วยการต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน ซึ่งจะสอดคล้องกับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นเรื่องที่คู่พิพาทสมัครใจเข้าหากัน เพื่อยุติปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องคดีแพ่ง คดีอาญา หรือในเรื่องอื่น ๆ

รูปแบบของสัญญาประนีประนอมยอมความกฎหมาย ขอแค่หลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของฝ่ายที่ต้องรับผิดหรือลายมือชื่อของตัวแทนเท่านั้น ก็มีผลใช้บังคับได้ตามกฎหมาย แต่หากไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือการตกลงประนีประนอมยอมความนั้นก็ไม่มีเสียไป เพียงแต่ไม่สามารถฟ้องบังคับคดีได้ ซึ่งในเรื่องนี้มีความสำคัญ กล่าวคือหากคู่พิพาทไม่มีหลักฐานที่กฎหมายกำหนดก็ไม่สามารถนำข้อตกลงนั้นไปฟ้องบังคับคดีต่อศาลได้ หากมีการผิดข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความ แต่ถ้าไม่มีการผิดสัญญาประนีประนอมยอมความข้อพิพาทที่เกิดขึ้นก็เป็นอันยุติแม้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ

ผลของการที่คู่พิพาทได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ทำให้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นได้ยุติลง แต่ก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่ใหม่ในข้อตกลงที่ได้ทำขึ้นใหม่ในรูปแบบของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ในเรื่องของข้อพิพาทที่เกิดขึ้นที่สามารถนำเข้าสู่การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยนั้นสามารถทำได้ทุกเรื่องตราบเท่าที่ไม่มีกฎหมายห้าม ซึ่งข้อตกลงที่เกิดขึ้นจากการทำสัญญาประนีประนอม

ยอมความกัน หากต่อมา มีการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำกันไว้ก็สามารถนำเอาข้อตกลงนั้นไปฟ้องร้องต่อศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีได้ เพียงแต่ข้อตกลงนั้นศาลไม่สามารถพิพากษาตามยอมได้อย่างเช่น การทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำในชั้นศาลและศาลพิพากษาตามยอม ซึ่งกรณีหลังหากคู่พิพาทไม่ปฏิบัติตามศาลสามารถบังคับคดีได้เลย เรียกว่า “คำพิพากษาตามยอม” ซึ่งแต่ละวิธีก็จะมีข้อดีข้อเสียที่แตกต่างกันออกไป แม้สัญญาประนีประนอมยอมความจะมีผลผูกพันตามกฎหมาย แต่สถานะก็เป็นเพียงสัญญาประเภทหนึ่ง ทำให้เมื่อมีการผิดสัญญาคู่พิพาทมีสิทธินำฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับให้ตามสิทธิ (สรวีศ ลิ้มปรีชี่, 2560, หน้า 20)

การที่จะทำให้ชุมชนสงบสุขเกิดความเข้มแข็งได้ นอกจากประชาชนในชุมชนร่วมมือกันแล้วมหาวิทยาลัยราชภัฏในฐานะหน่วยงานรัฐหน่วยงานหนึ่ง ที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีความใกล้ชิดกับท้องถิ่น สามารถเข้าไปมีบทบาทสนับสนุนการระงับข้อพิพาทในชุมชน โดยวิธีการให้ความรู้ทักษะการระงับข้อพิพาทซึ่งเป็นการบริการวิชาการอย่างหนึ่งให้แก่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ที่กำหนดว่า ในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรา 7 (4) กล่าวคือ เรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาและนักการเมืองท้องถิ่นให้มีจิตสำนึกประชาธิปไตย คุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

การที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเข้าไปมีส่วนร่วมในการขจัดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นการยุติปัญหาที่จะบานปลายออกมาสู่สังคมภายนอก ดังเช่น ได้ปรากฏในสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ในการเรียกร้องความยุติธรรมจากปัญหาที่เกิดขึ้นโดยไม่มีทางแก้ไขของประชาชน ทำให้ดูเหมือนว่าการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมค่อนข้างยากมากสำหรับประชาชนธรรมดา แต่ถ้าเรามีวิธีการเข้าถึงความยุติธรรมที่ง่ายรวดเร็ว ปราศจากค่าใช้จ่ายจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชน ชุมชน และสังคมโดยรวม ด้วยความสมัครใจ ความพึงพอใจของคู่พิพาทเอง โดยปราศจากอำนาจของศาลที่จะเข้ามาบังคับคดีให้เป็นไปตามกระบวนการของกฎหมาย ซึ่งผลที่เกิดขึ้นย่อมต้องมีผู้แพ้ผู้ชนะอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

การระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยนั้น เป็นวิธีการที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม โดยประชาชนมีทางเลือกที่จะเข้าถึงความยุติธรรมด้วยตัวเอง ที่อาจไม่มีค่าใช้จ่าย เพราะกระบวนการนี้ได้เกิดที่ชุมชนของตนเอง ดำเนินการเองภายในชุมชนทำให้คู่พิพาทสามารถตกลงกันได้ง่ายกว่าการที่คู่พิพาทนำข้อพิพาทออกสู่ภายนอกชุมชน คือ ไปฟ้องร้องคดีต่อศาล ผลที่ตามมาย่อมยากที่จะรักษาสัมพันธ์ภาพไว้ ต่างจากการไกล่เกลี่ยซึ่งเมื่อคู่พิพาทเปิดใจคุยกันปัญหาเรื่องราวต่าง ๆ ก็จะยุติลงด้วยความสมานฉันท์ ในทางรัฐศาสตร์ การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดการ บนหลักการพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจในการเลือกที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือไม่ และการมีส่วนร่วมจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคซึ่งกันและกัน (ศิริรัตน์ รัตน์พันธ์, 2543, หน้า 43) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน การที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทด้วยตัวเองเป็นการที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมดำเนินการด้วย

ตนเอง (สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, 2545, หน้า 58-61) ซึ่งหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสำคัญในประเทศที่มีการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดการในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งในเรื่องการไกล่เกลี่ยก็เป็นวิธีการหนึ่งที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการความขัดแย้งด้วยตนเองซึ่งมีหลายระดับ โดยในระดับชุมชนท้องถิ่นให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วยคนภายในชุมชนเอง เพราะแต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่นก็จะมีจารีตและหรือวัฒนธรรมที่ต่างกันในการระงับข้อพิพาท รัฐเพียงแต่สนับสนุนให้ความรู้ทางวิชาการ เทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ นำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิต จารีตประเพณีและ/หรือวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น トラบเท่าที่ข้อตกลงในการระงับ ข้อพิพาทไม่ขัดต่อกฎหมาย

ดังนั้น เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏในฐานะหน่วยหนึ่งของสังคมที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น หากเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีไกล่เกลี่ยนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการบริการทางวิชาการอย่างหนึ่งที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏมีพื้นที่ดูแลมีความเข้มแข็ง เพราะสามารถจัดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วยวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนแต่ละท้องถิ่น สอดคล้องกับภารกิจหน้าที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ถูกกำหนดไว้ใน มาตรา 7 และมาตรา 8 (4) ซึ่งเป็นการบริการทางวิชาการอย่างหนึ่ง อีกทั้งสอดคล้องกับ หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 68 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่กำหนดว่า รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินควร ซึ่งเป็นการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ง่ายเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และอาจไม่มีค่าใช้จ่าย เพราะประชาชนในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง ผลที่ได้กลับคืนสู่ตนเอง ชุมชน และสังคม อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน บนหลักแห่งความสมัครใจ หลักความเท่าเทียม เสมอภาคกัน ซึ่งแตกต่างจากกรณีนำข้อพิพาทไปฟ้องร้องต่อศาล

เมื่อข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลแล้ว ทุกอย่างที่เกิดขึ้นนับแต่การยื่นคำฟ้องต่อศาลเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด สิ่งที่จะเกิดตามมา คือ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าทนายความ ค่าธรรมเนียมศาล ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ฯลฯ เสียเวลาทำงาน เสียสุขภาพ เพราะต้องมานั่งเครียดกับข้อพิพาทที่เป็นคดีความ ซึ่งมีผลกระทบมากมายหลังจากเป็นคดีความ แต่ถ้ามีวิธีการที่ยุติข้อพิพาทที่เข้าถึงง่ายในชุมชนท้องถิ่นแล้วย่อมก่อให้เกิดการประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย ไม่เสียสุขภาพ เพราะทุกอย่างยุติในชุมชน อย่างที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า เมื่อชุมชนเข้มแข็งแล้วย่อมส่งผลให้เศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติมั่นคงและได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะประชาชนเกิดความรักสามัคคีกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการระงับข้อพิพาทในชุมชน เพราะเป็นการบริการทางวิชาการอย่างหนึ่ง ในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนในการให้ความรู้ เทคนิคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยด้วย

บรรณานุกรม

- พรรณยง พุฒิปาษะ. (2550). การขจัดความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- ศิรินรรัตน์ รัตนพันธ์. (2543). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ศึกษากรณีมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2545). รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรวีศ ลิ้มปรีงษ์. (2560). กฎหมายกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.
- สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา. (2547). พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินผลคุณภาพการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักกระจับข้อพิพาท. (ม.ป.ป.). เอกสารฝึกอบรมอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

มนุษย์ ปัญญาประดิษฐ์และองค์การ: วัฒนธรรมและสมดุลของการอยู่ร่วมกัน

Human, Artificial Intelligence and Organization: Culture and Equilibrium of Coexistence

วันที่รับบทความ: 22 กันยายน 2565

วัชรพล ยงวณิชย์¹

วันที่แก้ไขบทความ: 16 ธันวาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 22 ธันวาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วัฒนธรรมภายในองค์การ และนำเสนอแนวทางการพิจารณาของผู้บริหารและเจ้าของกิจการ เพื่อพิจารณาสมดุลของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์ภายในองค์การและการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ เพื่อเพิ่มศักยภาพขององค์การ ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงสภาพของความรู้สึกละเลยของมนุษย์ภายในองค์การ อันเนื่องมาจากข้อกังวลเกี่ยวกับสถานะของมนุษย์อันได้รับผลกระทบจากการเข้ามาของปัญญาประดิษฐ์ เพื่อทำหน้าที่ทดแทนมนุษย์ในการทำงาน แม้ว่าปัญญาประดิษฐ์สามารถช่วยแก้ไขปัญหาด้านแรงงานและส่งเสริมความได้เปรียบในการแข่งขัน แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าการใช้เทคโนโลยีเข้ามาทดแทนการทำงานของมนุษย์ ได้สร้างมุมมองให้กับผู้บริหารและเจ้าของกิจการมองเห็นโอกาสทางธุรกิจในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ เพื่อทดแทนและลดจำนวนคนในองค์การลง เพื่อสร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันและลดต้นทุนต่อการใช้ทรัพยากรบุคคลลง หากแนวคิดลักษณะนี้ขยายตัวออกไปสู่สังคมมากขึ้น สุดท้ายย่อมนำมาสู่ปัญหาความไม่สมดุลของข้อถกเถียงระหว่างการใช้มนุษย์กับการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในองค์การ อันจะนำมาสู่การพิจารณาที่ว่าองค์การยังจำเป็นต้องมีมนุษย์อยู่หรือไม่ มนุษย์จะดำรงอยู่ในองค์การบนสถานะอย่างไร เมื่อคุณค่าของมนุษย์ถูกแทนที่ด้วยปัญญาประดิษฐ์ ทางออกสำคัญ คือ นำเสนอจุดสมดุลของทั้งสองส่วนร่วมกันเพื่อหาจุดร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมการดำรงอยู่ร่วมกันของทั้งสองฝ่าย

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์ วัฒนธรรมองค์การ มนุษย์กับองค์การ

¹ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

e-mail: vatcharapol.y@dru.ac.th

Human, Artificial Intelligence and Organization: Culture and Equilibrium of Coexistence

Received: September 22, 2022

Vatcharapon Yongvanichaya¹

Revised: December 16, 2022

Accepted: December 22, 2022

Abstract

The article aims to analyze the organizational culture and present the ways that public administrators and business owners should consider the living balance between human workers and Artificial Intelligence (AI) power in organizations to enhance organizational capabilities. The author points out to the insecure feeling of organization staffs due to the concern about status quo that has been replaced by the AI. Even though the AI can solve the labor shortage and support the competitive advantage, it cannot reject that replacing human workers by AI creates a business opportunity for public administrators and business owners to employ the AI for reducing the numbers of organization staffs, creating the competitive advantages, and minimizing human cost. If the idea of replacing human workers by the AI expands increasingly to the society, it will finally lead to the unbalancing problem of discussion between employing human workers or the AI in an organization. The asymmetric discussion leads to the question whether human workers be necessity for the organizations and what the status of human workers in the organizations is when the value of human workers is replaced by the AI. The important solution is to present the balance of employing human workers and AI to seek an agreement in developing coexisting culture between the human workers and the AI.

Keywords: Artificial Intelligence, Organizational Culture, Human and Organizations.

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University
e-mail: vatcharapon.y@dru.ac.th

บทนำ

ข้อกังวลและความพยายามทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่ท้าทายสถานะของมนุษย์ในองค์กร การเกิดขึ้นของนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการองค์กรแบบใหม่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการเข้ามาของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (artificial intelligence) ที่นำมาใช้ภายในองค์กรเพื่อประโยชน์ในเชิงการแข่งขัน (competition) และการอยู่รอด (survival) ที่กำลังให้เกิดข้อถกเถียงต่อมนุษย์ภายในองค์กรจนเกิดคำถามว่า “มนุษย์จะยังเหลือพื้นที่ตรงไหนในองค์กร” ข้อถกเถียงในพื้นที่ โดยเฉพาะในองค์กรทางด้านเทคโนโลยีตั้งคำถามถึงการกำหนดขีดจำกัดของการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์หลายอาชีพเริ่มมีคำถามถึงอนาคตของมนุษย์กับภาระงานและองค์การที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ ทักษะอย่างไรที่มนุษย์ต้องพัฒนา? ปัญญาประดิษฐ์จะเข้ามาทดแทนมนุษย์เมื่อใดอย่างไรในแต่ละงานอาชีพ บางส่วนมองว่านี่คือสิ่งมหัศจรรย์ที่ปัญญาประดิษฐ์จะลดภาระมนุษย์ในการทำงาน แต่บางส่วนกังวลว่างานจะถูกแทนที่ด้วยปัญญาประดิษฐ์ไปเสียหมด แล้วมนุษย์จะทำงานอะไร? เพราะอนาคตก็ไม่ชัดเจนว่าต่อไปมนุษย์จะไม่ต้องทำงานและเราจะดำรงชีวิตได้โดยไม่ต้องทำงานเพื่อแลกกับค่าตอบแทนใช้สอยในชีวิตประจำวัน หรือปัญญาประดิษฐ์จะเป็นผู้ทำให้เราหลุดพ้นโซ่ตรวนของชีวิตการทำงานแบบเก่าที่ใช้สมองซีกซ้ายเป็นแรงนำขับเคลื่อนตามเหตุผล มาสู่โลกสุนทรีย์ที่นำโดยสมองซีกขวา ปรากฏการณ์นี้กำลังกระทบต่อมนุษยชาติที่เติบโตมาบนกรอบชีวิตตามแบบแผนภายใต้พลังขับเคลื่อนของการทำงานในแบบโลกทุนนิยม อุตสาหกรรมและบริษัทต่าง ๆ เริ่มปรับลดคนงานและทดแทนด้วยเทคโนโลยี สวนทางกับข้อกังวลของรัฐที่มีต่อจำนวนของประชากรเกิดใหม่ที่ลดน้อยลงสวนทางกับประชากรวัยชราที่เพิ่มขึ้นทำให้เกิดการขาดแคลนวัยทำงาน

รูปแบบการทำงานที่เร่งรีบ เคร่งเครียด กดดันและกินพลังงานชีวิต การทำงานอย่างหนักแต่กลับไม่สามารถแสวงหาความมั่นคงที่เพียงพอได้เป็นสิ่งที่พบเห็นได้ปกติในสังคมการทำงานภายใต้ระบบทุนนิยม (Capitalism) การทำงานอย่างหนักเพื่อแสวงหารายได้เพื่อมาใช้จ่ายตามกลไกการบริโภค ราคาสินค้าที่สูงขึ้นสร้างแรงกดดันต่อการได้รับค่าตอบแทนเสมือนเป็น “หนี้ติดจิ้น” ที่วิ่งบนสายพาน การรีดเร้นทรัพยากรในตัวมนุษย์ขององค์กรเพื่อแลกกับค่าตอบแทน ทำให้ชนชั้นกลางที่เป็นเป้าหมายสำคัญของการผลิตประชากรเกิดภาวะไม่มั่นคงและไม่มั่นใจถึงอนาคตการสร้างครอบครัว บางส่วนที่พอหาเลี้ยงชีพได้ต้องต่อสู้มากขึ้นภายใต้ต้นทุนที่จำกัด เมื่อปัญญาประดิษฐ์กำลังเป็นทางออกของการลดภาระการทำงานให้มนุษย์ เพื่อเปิดโอกาสให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตได้มีคุณภาพมากขึ้นกลับถูกตั้งคำถามว่าท้ายที่สุดแล้วจะเข้ามาเพื่อช่วยมนุษย์หรือกำลังสร้างความวิตกให้มนุษย์ การละลายขององค์กรและผู้บริหารในการปรับกรอบความสัมพันธ์ของมนุษย์กับองค์กรไปสู่พลวัตใหม่ ทำให้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์อาจส่งผลกระทบต่อมนุษย์ภายในองค์กรและนำไปสู่ความขัดแย้งได้

ความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงและมองหาแนวทางเพื่อรับมือจำต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมที่นำไปสู่การเผชิญความไม่แน่นอน อันทำให้มีผลต่อองค์กรและปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเพื่อหาจุดสมดุลในการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างมุมมองมนุษย์ในองค์กร การมองหาพื้นที่อันสมดุลระหว่างมนุษย์และปัญญาประดิษฐ์ จะสามารถทำให้การอยู่ร่วมกันของปัญญาประดิษฐ์ทำได้

อย่างกลมกลืนและไม่กลายเป็นความขัดแย้ง เพื่อสุดท้ายมนุษย์จะสามารถมีจุดร่วมที่เหมาะสม ไม่กลายเป็นทรัพยากรอันหมดค่าขององค์กร ภายใต้โลกแห่งการแข่งขันทางนวัตกรรมและเทคโนโลยี

โลกของการบริหารที่เปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมองค์กร

ในทศวรรษ 2020 โลกเป็นพื้นที่แห่งความหลากหลายแบบพหุสังคม (plural society) รัฐและเอกชนพยายามผลิตชุดความรู้เพื่อใช้บริหารจัดการองค์กรในแบบของตนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง การบริหารยุคดั้งเดิม (old public administration) การบริหารจัดการแนวใหม่ (new public management) และการบริการสาธารณะแนวใหม่ (new public service) สะท้อนให้เห็นมุมมองการจัดการที่ต้องปรับตามสภาพแวดล้อม อาทิ Bureaucracy ของ Max Weber เป็นหลักการออกแบบองค์การภาพใหญ่ที่มองการแบ่งงานกันทำตามความสามารถเฉพาะ มาสู่การเน้นผลสัมฤทธิ์ตามหลักการแบบธุรกิจ (business model) และการปรับแนวทางการทำงานของรัฐ (reinventing) เป็นส่วนของการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่มาพร้อมกับการใช้เทคโนโลยี เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันและสร้างผลสัมฤทธิ์ การก่อตัวขึ้นขององค์กรเสมือนจริง (virtual organization) และองค์กรแบบดิจิทัล (digital organization) รวมถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อมองหามีส่วนร่วมแบบภาคประชาสังคม สะท้อนถึงพลวัตขององค์ความรู้ที่ต้องเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมที่ไม่หยุดนิ่ง

องค์กรสามารถเป็นได้ทั้งแบบเหมือนเครื่องจักร (mechanistic) และสิ่งมีชีวิต (organics) ไม่ว่าจะเป็นองค์กรแบบใดล้วนจะต้องมีเส้นทางเพื่อการพัฒนา การเข้ามาของปัญญาประดิษฐ์เป็นเหมือนสัญญาณการวิวัฒนาการขององค์กรในลักษณะจักรกล เพราะนำมาสู่การได้รับแนวทางในกระบวนการทำงานและการผลิตแบบใหม่อีก ด้านวัฒนธรรมก็เสมือนเป็นจิตวิญญาณอีกด้านหนึ่งที่ต้องขยายพรมแดนเพื่อปรับให้สมดุลทั้งจักรกลและจิตวิญญาณ โลกนวัตกรรมและเทคโนโลยีทำให้องค์กรปรับตัวเพื่อการแข่งขันและความอยู่รอด ความไม่แน่นอนที่เป็นพลวัตสร้างความเสี่ยงต่อองค์กรให้ต้องขบคิด (O'Connor, & Rice, 2013, pp. 11-12) เสนอการจำแนกความไม่แน่นอน (uncertainty) ที่ส่งผลต่อองค์กรว่า ต้องพบความไม่แน่นอนหลายด้าน คือ ด้านเทคนิค (technical) ด้านตลาด (market) ด้านองค์กร (organizational) และด้านทรัพยากร (resource) อันมีผลต่อความอยู่รอดที่ต้องเผชิญ และส่งผลต่อความไม่ต่อเนื่อง (discontinuity) เมื่อพิจารณาความไม่แน่นอนกับความไม่ต่อเนื่องสามารถทำให้เกิดเงื่อนไขอันส่งผลกระทบต่อการบริหารองค์กร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รูปแบบผลกระทบความสั่นพ้องของความไม่แน่นอนและไม่ต่อเนื่องเมื่อเกิดบริบทปัจจัยอันเกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์

ความไม่แน่นอน	ส่งผลความไม่ต่อเนื่อง	ในบริบทปัญญาประดิษฐ์
Technical	การเสื่อมถอยทางการพัฒนาด้านเทคโนโลยี รูปแบบงาน และกระบวนการทางการผลิต รวมถึงการค้นพบเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า	โอกาสในการเกิดความขัดแย้งนำไปสู่การต่อต้านการคิดค้นและการนำเทคโนโลยีมาทดแทน รวมไปถึงความขัดแย้งในเชิงกระบวนการผลิตและการทำงานระหว่างมนุษย์และปัญญาประดิษฐ์ในระบบ

ตารางที่ 1 รูปแบบผลกระทบความสั่นพ้องของความไม่แน่นอนและไม่ต่อเนื่องเมื่อเกิดบริบทปัจจัยอันเกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ (ต่อ)

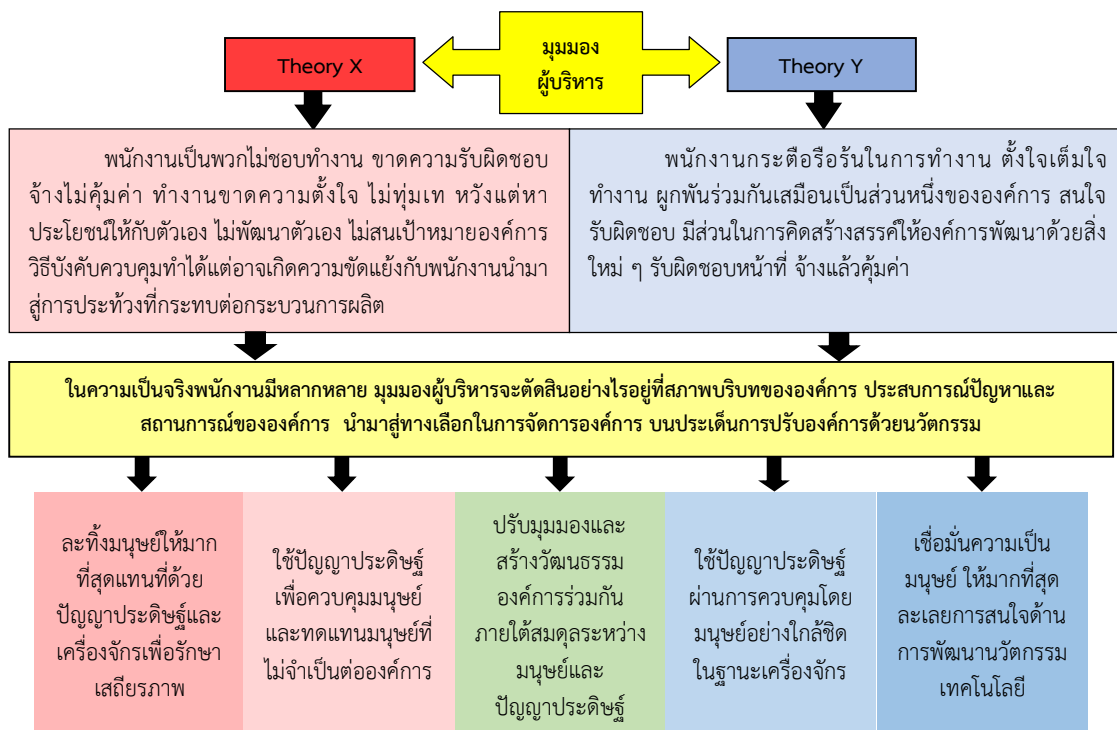
ความไม่แน่นอน	ส่งผลกระทบต่อเนื่อง	ในบริบทปัญญาประดิษฐ์
Market	ความน่าสนใจเชิงรายละเอียดของรูปแบบทางการตลาด และการทดสอบทางการตลาด ความสำเร็จในการสร้างความใกล้ชิดกับลูกค้า การละเอียดต่อการสนใจข้อเสนอแนะของลูกค้าในระดับผู้จัดการ	เกิดวัฒนธรรมการต่อต้านผลผลิตจากกระบวนการทางเทคโนโลยี การตลาดที่ขาดศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ การแข่งขันทางการตลาดในด้านนวัตกรรมนำไปสู่ต้นทุนที่สูงและกลายเป็นต้นทุนราคาที่กระทบต่อลูกค้าและละเอียดการใส่ใจ
Organizational	-สูญเสียบุคลากรชั้นเลิศ -เกิดผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติของมนุษย์ในหน่วยธุรกิจขององค์กร -เปลี่ยนแนวทางการบริหารของผู้จัดการไปจนถึงระดับการวางยุทธศาสตร์ -เปลี่ยนระดับความสำคัญในเชิงนวัตกรรม	บุคลากรเกิดความไม่ปลอดภัยภายใต้การจัดความสัมพันธ์แบบแผนทางวัฒนธรรมที่ไม่สมดุล คนเก่งต้องเก่งสู้กับเทคโนโลยี คนขาดประสิทธิภาพปรับตัวไม่ทัน ผลผลิตคนเก่งไม่ได้ องค์การชั้นนำมีโอกาสได้เปรียบในการดึงดูดทรัพยากรบุคคล องค์กรอื่น ๆ ต้องแก่งแย่งทรัพยากร เมื่อหาได้ก็รักษาไว้ยาก และเมื่อหาไม่ได้ก็จำต้องวนไปพึ่งนวัตกรรมทางเทคโนโลยีที่มีต้นทุนและมีพลวัตเกินความสามารถการแสวงหาเพื่อปรับปรุงนำมาสู่การล้มละลายในการจัดเตรียมทรัพยากรและต้นทุนที่ไม่เพียงพอ
Resource	-สูญเสียเงินทุน และการได้รับเงินทุน -ล้มเหลวในการตกลงกับพันธมิตร โดยเฉพาะในทางด้านเทคโนโลยีและการผลิต -สูญเสียโอกาสในทางการเจรจา -สูญเสียทรัพยากรบุคคลและความลำบากในการหาทดแทน	ยากลำบากในการบริหารทรัพยากรจากภาวะความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้น สูญเสียโอกาสจากการขาดทรัพยากรทั้งในเชิงความรู้รอบและในเชิงการแข่งขัน

ที่มา: O'Connor and Rice (2013, pp. 11-12)

การแข่งขันในเรื่องทุน เทคโนโลยี การตลาด และคุณภาพการผลิต ขยายมาสู่การแข่งขันในเชิงปัจจัยองค์ความรู้ (knowledge) เทคโนโลยีและนวัตกรรมล้ำสมัยเข้ามาสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อกระบวนการการทำงาน (disruptive technology) สะท้อนความสำคัญที่องค์กรต้องปรับตัวเพื่อเปิดรับพลัง (energy) จากสภาพแวดล้อมมาปรับองค์การให้อยู่รอด การรักษาที่ยึดบนโลกธุรกิจจึงเสี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเปิดรับพลังความเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมภายนอก (Katz & Kahn, 2005, pp. 347-358) การจัดความสัมพันธ์โครงข่ายในองค์กรและนอกองค์กรบนยุคสารสนเทศ (information age) ส่งผลต่อรูปแบบความสัมพันธ์ภายใต้โครงสร้างแบบกฎระเบียบ การสื่อสารไร้พรมแดนกระทบต่อตัวมนุษย์ในองค์กรและต่อพฤติกรรมลูกค้า การแบ่งงานกันทำผ่านการสร้างความร่วมมือในองค์กร และมีหัวหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการจัดการดูแลแบบเดิม (Gulick, 2005, pp. 66-77) ไม่เพียงพอที่จะรองรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิด การแบ่งงานกัน (division of work) ภายใต้การมีหน่วยควบคุมตามลำดับชั้น (hierarchical) สามารถช่วยให้บรรลุผลสัมฤทธิ์องค์การได้ตามวัตถุประสงค์อย่างดีในอดีต แต่ในยุคนวัตกรรมความรู้แบบสหวิทยาการ (interdisciplinary) กลับมีความสำคัญ คือ ด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีและความรู้หลากหลายอันสร้างสรรค์ ภาคธุรกิจต่างมองหาบุคคลากรที่มีความสามารถหลายด้านในฐานะสินทรัพย์ (asset) และเป็นทุนที่มีค่าขององค์กร (human capital) มนุษย์กลายเป็นข้อต่อสำคัญ

การบริหารงานบุคคลที่ต้องเผชิญกับความหลากหลายของมนุษย์ที่มากขึ้นนำไปสู่ข้อเท็จจริงที่ว่าปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ต้องพบกับข้อเรียกร้องที่มากขึ้น สวนทางกับผลผลิตภาพและผลผลิตที่น้อยลงไม่เป็นไปตามที่องค์กรคาดหวัง เพื่อความเป็นธรรมต่อองค์กรและผู้บริหาร ตัวแบบแนวคิดของเสนอการจำแนกมนุษย์เป็น 2 มิติสะท้อนความเป็นจริงของปัญหาจากมุมมองของการมองมนุษย์โดยชี้ว่าผู้บริหารมองผู้ปฏิบัติงานเป็น 2 ลักษณะ คือ “Theory X” และ “Theory Y” เพื่อชี้ให้เห็นปัญหามุมมองของผู้บริหารในการมองผู้ปฏิบัติงาน (McGregor, 1960, pp. 33-58) แนวคิดดังกล่าวเกี่ยวข้องกับต่อมุมมองการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในองค์กรอย่างไร ผู้เขียนมองว่าผู้บริหารเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหรือวางยุทธศาสตร์การใช้นวัตกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนองค์กร

ผังแผนภาพที่ 1 มนุษย์ในองค์กรมีผลต่อความไม่แน่นอนทางการบริหารที่เพราะอาจมีลักษณะเฉื่อย เกียจงาน เกียจคร้าน ไม่ชอบความเปลี่ยนแปลง มักหลงอยู่กับความเชื่อบางอย่างที่ถูกฝังให้คิดและเข้าข้างตัวเอง ซึ่งสามารถนำไปสู่ความขัดแย้งในองค์กรและกระทบต่อการจัดการวัฒนธรรมภายในองค์กร เพราะคนเหล่านี้จะผลิตวัฒนธรรมแฝงที่อาจเป็นอุปสรรคต่อองค์กร มนุษย์ศตวรรษใหม่ภายใต้สังคมแบบพหุนิยมความท้าทายและซับซ้อนผนวกกับโลกเทคโนโลยีได้กระตุ้นเงื่อนไขแบบ Theory X ให้ถูกเสริมแรงมากขึ้น อินเทอร์เน็ตเป็นเงื่อนไขที่ทำให้พฤติกรรมมนุษย์ในองค์กรต้องพบกับปัญหาการจัดสัดส่วนความรับผิดชอบในงาน และการปลีกตัวเองอยู่บนโลกปัจเจกบุคคลบนสังคมออนไลน์ ปัญหานี้ก่อให้เกิดการผิดกฎระเบียบองค์กรเพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ที่ติดอยู่ในหล่มของการสื่อสารบนโลกเสมือนจริง

แผนภาพที่ 1 การพิจารณามุมมองผู้บริหารจาก ทฤษฎี X Y เพื่อดูทางเลือกของผู้บริหาร
ที่มา: ปรับปรุงจาก McGregor, D. (1960, pp.33- 49)

การขยายตัวของนวัตกรรมและเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) คือ ทางเลือกใหม่ที่กำลังจะเติมเต็มหลักการวิทยาศาสตร์แบบ “one best way” ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะกระบวนการปฏิบัติงานและการกำหนดเทคนิคที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Taylor, 1911, p. 9) กิจกรรมทางกายภาพที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการผลิตที่ควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์ เครื่องให้บริการทางการเงินของธนาคารในแบบครบวงจร กำลังจะสะท้อนให้เห็นการปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาในระบบการทำงานแตกต่างจากการใช้พนักงานที่มีความไม่แน่นอนและทักษะแตกต่างกัน การขยายตัวของปัญญาประดิษฐ์ส่งผลให้องค์กรและวิชาชีพต้องเผชิญกับข้อพิจารณาถึงความสำคัญของมนุษย์ หนังสือ Our Final Invention Artificial Intelligence and the End of Human Era ของ James Barrat สะท้อนโลกทัศน์ความกลัวของมนุษย์ภายใต้แรงกดดันจากการเข้ามาของปัญญาประดิษฐ์โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรม (O'Hare & Jennings, 1996, pp. 139-164) ยังมีงานด้านการออกแบบ (Fischer & Nakakoji, 1992, pp. 15-30) งานด้านกัญญา (Murphy, 2004, p. 1) สะท้อนว่าเทคโนโลยีที่ควรจะสนับสนุนการจัดการและแก้ไขปัญหาควคูปักกับมนุษย์ กลับกลายเป็นการเข้ามาทดแทนมนุษย์ (replace) (Fischer & Nakakoji, 1992, pp. 15) ทั้งนี้ Murphy (2004) ได้ให้ข้อคิดว่าการนำนวัตกรรมหุ่นยนต์ (robotic) มาใช้ในงานกัญญานั้น ไม่สามารถทดแทนมนุษย์และเครื่องมือบางอย่างได้ แต่ปัญญาประดิษฐ์มีส่วนสำคัญในฐานะส่วนของทีม ที่เป็นเหมือนทีมของทีม (team of team) ในกระบวนการงานกัญญาและต้องเชื่อมโยงร่วมกันอย่างมากกับมนุษย์ (heavily involved) ปัญญาประดิษฐ์ นอกจากส่วนหนึ่งขององค์การในฐานะสนับสนุนกระบวนการผลิต ยังถูกพัฒนาต่อยอดให้มีความเสมือนมนุษย์ (virtual human) เพื่อทดแทนมนุษย์ที่ขาดแคลนทักษะและมีพฤติกรรมที่ซับซ้อนดังแผนภาพที่ 2 แนวโน้มการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์เข้าสู่จุดพลวัตใหม่เพื่อไปสู่เสมือนจักรกลกึ่งมีชีวิต ทำให้เกิดการถกเถียงถึงการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และปัญญาประดิษฐ์

แผนภาพที่ 2 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงพัฒนาการของเครื่องจักรกับปัญญาประดิษฐ์
ที่มา: ปรับปรุงจาก Dautenhahn (2007, p. 683)

เมื่อนุษย์และปัญญาประดิษฐ์ ต้องอยู่ร่วมกันในองค์กร ความสำคัญของวัฒนธรรมองค์กร

วัฒนธรรมมีอิทธิพลในการกำหนดแบบแผนของมนุษย์ในองค์กร สมาชิกขององค์กรจำต้องถูกหล่อหลอมให้เรียนรู้ กล่อมเกลา เพื่อซึมซับแบบแผนที่กำหนดไว้เมื่อต้องทำงานในองค์กร การจัดการทางวัฒนธรรมเพื่อรองรับความหลากหลายย่อมมีระยะเวลาแตกต่างกัน เพื่อลดการปะทะหรือลดความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในการบริหารจัดการองค์กร วัฒนธรรมองค์กรจึงเป็นเสมือนแบบแผนร่วม ที่กำหนดความหมายร่วมกันเชิงสถาบันและเป็นเกณฑ์ต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในองค์กร อีกทั้งเป็นแบบแผนสมมติฐานของกลุ่มหรือองค์กร บทบาทของผู้บริหารจึงมีส่วนในการสร้างระบบแบบแผนของการจัดการขึ้นในองค์กร ที่มีผลต่อชุดความเข้าใจที่สำคัญร่วมกันของสมาชิกในองค์กร องค์กรส่วนใหญ่มีธรรมชาติที่ต้องต่อสู้แข่งขันภายใต้ยุทธศาสตร์ของการเสริมอัตลักษณ์และการปรับวัฒนธรรมองค์กรให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลง (Deal & Kennedy, 1982, pp. 157-195) หากวัฒนธรรมองค์กรขาดการเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ปัญหาเพื่อสร้างการปรับตัวจากภายนอกและสร้างความเป็นหนึ่งเดียวให้เกิดภายใน ก็จะไม่มีความเหมาะสมเพื่อรองรับให้เกิดความเข้าใจและความรู้สึกร่วมกันต่อปัญหาได้อย่างถูกต้อง การปรับตัวที่เหมาะสมอาจไม่ถูกนำไปถ่ายทอดให้เกิดความรู้สึกร่วมกันต่อปัญหา (Schein, 1985) ดังนั้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและสมาชิกจึงต้องหมั่นรักษาสอดคล้องอยู่เสมอเพื่อให้เกิดความเหมาะสมควบคู่กันไป (Bolman & Deal, 2003)

วัฒนธรรมองค์กรจึงก่อให้เกิดบริบท (context) ต่อพฤติกรรมและองค์กรที่แตกต่าง การแทรกซึมเข้ามาของนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้เกิดความตื่นตระหนก (panic) โลกปัญญาประดิษฐ์ทำให้มนุษย์ในองค์กรวิตกกังวลความมั่นคงของตนเองในองค์กร หากพิจารณาตามแนวคิดของ Maslow ปัญญาประดิษฐ์และการทดแทนกำลังคนด้วยเทคโนโลยีที่เพิ่มมากขึ้นกำลังส่งสัญญาณเตือนไปยังมนุษย์ ระดับที่ 2 (safety and security needs) ในลำดับขั้นความต้องการ (hierarchy of needs) ตามแนวคิด Maslow ความรู้สึกไม่แน่นอนและการย่ำถึงประสิทธิภาพที่ขาดแคลน บกพร่องหรือไม่เพียงพอของมนุษย์ กำลังทำให้มนุษย์ในองค์กรและมนุษย์ทั่วทั้งสังคมถูกเสนอให้พัฒนาตัวเองภายใต้การแข่งขันกับพัฒนาการของปัญญาประดิษฐ์และโลกเทคโนโลยี แม้มนุษย์จะรู้จักพัฒนาตัวเองแต่หากพิจารณาชุดความรู้ที่มนุษย์ต้องใช้พัฒนาตัวเอง กลับอยู่บนฐานของการมองมนุษย์ด้วยสมองซีกเดียวที่เน้นหลักเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และละเลยอีกด้านหนึ่งที่สำคัญอันมีจินตนาการ ศิลปะ และคุณค่าทางใจดำรงอยู่ ความสร้างสรรค์และความหมายของชีวิตในการทำงานปัจเจกปัจเจกใจ (motivation factors) ถูกละเลย มนุษย์ถูกตั้งคำถามจากองค์กรและภายในใจของตนว่า ความก้าวหน้าและความเติบโตในองค์กรที่ดำรงอยู่นั้นจะยั่งยืนได้อย่างไร การบั่นทอนความเป็นมนุษย์ภายใต้วัฒนธรรมขององค์กรที่มุ่งผลักดันให้มนุษย์พัฒนาทักษะเพื่อประโยชน์ขององค์กรกำลังบีบให้มนุษย์กลายเป็นสิ่งมีชีวิตในร่างจักรกลและพัฒนาตัวเองภายใต้กรอบของการแข่งขันอุปสงค์-อุปทานทางธุรกิจ เมื่อปัญญาประดิษฐ์และนวัตกรรมถูกนำมาใช้มากขึ้น มนุษย์ที่ไม่สามารถพัฒนาไปตามกรอบที่ต้องการก็จะต้องถูกลดทอน นำออกและแทนที่ด้วยเทคโนโลยี (replace) การทดแทนกำลังคนด้วยเทคโนโลยีกลายเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลในทางการบริหารและการจัดการทางธุรกิจ ด้วยประสิทธิภาพ (efficiency) ประสิทธิภาพ (effectiveness) และความสำเร็จในเชิงการลดต้นทุน (economy) เป็นสิ่งที่สม

เหตุผลที่องค์กรและผู้บริหารจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงด้วยการนำเข้านวัตกรรมเพื่อมาทดแทน สิ่งเหล่านี้กลายเป็นภัยคุกคามมนุษย์ในองค์กรที่ขยายไปสู่มนุษย์ทั้งหมดอย่างเลี่ยงไม่ได้ การดำรงอยู่แบบนี้ไม่อาจยืนยันความสมดุลภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะเมื่อองค์กรและผู้บริหารอาจจะกำลังสร้างวัฒนธรรมในระดับการบริหารร่วมกันว่านวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์ คือ ทางออกเพื่อการแข่งขันและอยู่รอด หลักการทาง “วิทยาศาสตร์” กำลังท้าทายหลักการบริหารที่ยึดมนุษย์เป็นตัวตั้ง โดยครั้งนี้ไม่ได้เน้นหลักการปฏิบัติงานอย่างวิทยาศาสตร์ที่เป็นขั้นตอน แต่ได้ผลิตตัวแทนของหลักการแบบวิทยาศาสตร์ให้อยู่ภายใต้รูปลักษณะใหม่ในนามของปัญญาประดิษฐ์ หุ่นยนต์และเทคโนโลยีเครื่องจักรทางอุตสาหกรรม เพื่อเป็นตัวแทนของหลักการ “one best way” ของ Frederick Taylor กำลังจะกลายเป็นจริงภายใต้ตัวแทนของแนวคิดในแบบระบบหุ่นยนต์ (robotic system) ที่ลดทอนความสำคัญของมนุษย์ในองค์กรอันกระทบความมั่นคงและมนต์ทัศน์ของชีวิตต่อการดำรงอยู่ในองค์กร

วัฒนธรรมองค์กรที่เหมาะสมสำหรับมนุษย์และปัญญาประดิษฐ์

การเลือกสรรมนุษย์เข้าเป็นสมาชิกองค์กรอาศัยกรอบการพิจารณาตามที่ต้องการกำหนด ทำให้องค์กรมั่นใจว่าจะได้คนเข้ามาในองค์กรที่มีความเหมาะสม (fit) แต่แท้จริงมนุษย์ที่ถูกสรรหาเข้าไปอาจจะมีทั้งผู้ที่มีลักษณะหลวม (loose) และแน่น (tight) กับกรอบที่ต้องการกำหนด เป็นไปได้ยากที่จะได้มนุษย์ที่เหมาะสมที่สุด (Best fit) แนวทางที่ไม่เหมาะสมกับสังคมแบบ “พหุนิยม” และการเติบโตของเทคโนโลยียุคสารสนเทศและการสื่อสาร ความเป็นปัจเจกบุคคลที่ขยายออกมาอาจส่งผลให้เกิดปัญหาในยุคอุตสาหกรรม ชีวิตที่มั่นคง คือ สิ่งสะท้อนถึงแรงขับเคลื่อนนำมาสู่การที่มนุษย์เคลื่อนตัวออกจากภาคเกษตรกรรม ขณะที่ยุคเทคโนโลยีและนวัตกรรมกำลังหวนคืนมนต์ทัศน์ความปลอดภัยในยุคเกษตรกรรม-อุตสาหกรรม มาสู่ความไม่แน่นอนในยุคที่กำลังจะกระทบต่อความมั่นคงของชีวิตมนุษย์ในองค์กร

วัฒนธรรมองค์กรเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้แต่ปรับปรุงให้เหมาะสมได้ ภาระสำคัญของผู้บริหาร คือ ทำอย่างไรจะจัดสรรความยุติธรรมที่เหมาะสมให้กับมนุษย์ในองค์กร เพื่อดุลยภาพกับแนวคิดการนำระบบเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์มาใช้เพื่อความคุ้มค่าต่อเจ้าของกิจการ แบบแผนที่เหมาะสมตามความปรารถนาขององค์กรบีบคั้นและตรงข้ามกับแรงปรารถนาเชิงคุณค่าในการทำงานของมนุษย์ ส่งผลให้นำมาสู่ความตึงเครียดทั้งสองฝ่าย (Bardwick, 2001) เพราะหากมนุษย์ในองค์กรรู้สึกว่าการดำรงอยู่ในองค์กรได้เติมเต็มชีวิตของตน ก็จะมีผลนำไปสู่ความผูกพันที่มีต่อองค์กร (Saks, 2004) ดังนั้นการปรับวัฒนธรรมองค์กรต้องเริ่มจากการวางยุทธศาสตร์การจัดการทางวัฒนธรรมสัญญาทางจิตใจ คือส่วนผสมสำคัญในการรักษาสมดุลภายใต้การปรับตัวของวัฒนธรรมองค์กร มนุษย์ย่อมรู้สึกไม่ปลอดภัยเมื่อขาดที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ องค์กรและมนุษย์มีแรงขับที่ตอบสนองแตกต่างกัน เช่น แรงจูงใจจากการเป็นที่ยอมรับ แรงกระตุ้นจากความก้าวหน้าและโอกาสในการรับผิดชอบ แรงปรารถนาจากชื่อเสียงและความสำเร็จ และแรงขับจากการบรรลุในศักยภาพและเติบโตของตน Charles Handy เป็นนักคิดคนที่เสนอแบบแผนวัฒนธรรมที่เหมาะสมสำหรับองค์กร โดยแบ่งออกเป็น 4 แบบแผนคือ เน้นบทบาท (role) เน้นงาน (task) เน้นสโมสร (club) และเน้นตัวตน (existential) โดยจากการนำไปศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญ 8 อย่าง ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ (key success factor) (ชนิดา จิตตรุทธะ, 2549, หน้า 130)

ให้เกิดความสอดคล้องระหว่างวัฒนธรรมองค์การและวัฒนธรรมปัจเจกบุคคล จำแนกเป็น ผู้นำแผนของงาน การจัดการ สัมฤทธิ์ผล เกณฑ์วัด ซึ่งเป็นส่วนขององค์การ และการจูงใจ แรงจูงใจและความพึงพอใจ เป็นส่วนของปัจเจกบุคคล

ผู้เขียนจึงพยายามนำแบบแผนของปัจจัยดังกล่าวมาทดลองออกแบบกรอบแบบแผนองค์การดังแผนภาพที่ 3 ตั้งแต่การสรรหาคัดเลือกสมาชิกเข้าสู่องค์การ ไปจนถึงการรักษาสัญญาทางจิตใจของสมาชิกในองค์การให้คงอยู่บนฐานความผูกพันที่สร้างสรรค์ต่อองค์การและลดความวิตกกังวลจากประเด็นปัญหาประติษฐ์ที่จะนำมาสู่ผลกระทบต่อสมาชิกภายในองค์การ แบบแผนนี้พยายามประยุกต์เอามุมมองการสร้างสมดุลของวัฒนธรรมองค์การที่เหมาะสมระหว่างมนุษย์และปัญหาประติษฐ์ ที่เป็นภาพอุดมคติของผู้เขียนสำหรับการปรับตัวขององค์การ

บทสรุปของการปรับสมดุลวัฒนธรรมองค์การ ระหว่างมนุษย์และปัญหาประติษฐ์

จุดร่วมระหว่างมนุษย์กับปัญหาประติษฐ์บนพื้นที่ในองค์การ มุ่งหวังเพื่อให้การแทนที่ (replace) ของนวัตกรรมปัญหาประติษฐ์ดำเนินไปบนแนวทางการนำไปสู่ในจุดที่แบ่งเบาและสนับสนุนให้มนุษย์มีโอกาใช้เวลากับสมองซีกขวา เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานกับองค์การมากขึ้น แทนที่การทำงานแบบเก่าที่บั่นทอนกายและจิตใจของมนุษย์ ให้เป็นเพียงทรัพยากรขององค์การในเชิงต้นทุนและกำไร สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง การขยายตัวของเทคโนโลยีและนวัตกรรมปัญหาประติษฐ์เป็นสิ่งใหม่ของสังคมทางหนึ่ง มนุษย์ชื่นชมการพัฒนาที่ก้าวหน้ากับความฝันที่จะมีชีวิตที่ดีกว่าภายใต้การอำนวยความสะดวกที่มากขึ้น แต่กลับกันคำถามที่ว่าภายใต้บริบทที่องค์การมุ่งเพียงการแข่งขันทางธุรกิจที่มองเพียงต้นทุนและกำไร มนุษย์อยู่ตรงไหนบนสมการขององค์การ เมื่อปัญหาประติษฐ์มาแทนที่แนวโน้มที่ว่าในท้ายที่สุดองค์การมักเลือกลดจำนวนมนุษย์ในองค์การลง เพราะต้นทุนและผลสัมฤทธิ์ในทางการผลิตมีความแตกต่างกัน มนุษย์มีชีวิตจิตใจ มีวงจรพื้นฐานเพื่อดำรงชีวิต ปัญหาประติษฐ์เป็นจักรกลที่ทำงานได้มีประสิทธิภาพมากกว่า แน่แน่นอนว่ามันไม่เคยเรียกร้องชุมชนมกดดันต่อนายจ้าง หากเป็นเช่นนั้นองค์การกำลังเข้าสู่การทำให้องค์การกลายเป็นจักรกลมากขึ้น มนุษย์ถูกบีบให้พัฒนาตัวเองทั้งจากแบบแผนทางสังคมเชิงแข่งขันและจากเกณฑ์ชีวิตขององค์การที่กำหนดขึ้นเพื่อเอาตัวรอด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์มาตรฐานเชิงวิทยาศาสตร์และทักษะที่ทดแทนได้ด้วยปัญหาประติษฐ์ สิ่งเหล่านี้ไม่อาจวัดผลทางคุณค่าได้อย่างชี้ขาด

โลกทัศน์ แข่งขันเหตุผลต้นทุน กำไรคุ้มค่า	ซิกซาย	องค์การ	ซิกซาว	โลกทัศน์ คุณค่าจิตวิญญาณ ศิลปะอารมณ์ จินตนาการ
	แบบเน้นธุรกิจ	กรอบแบบแผน	แบบเน้นจิตใจ	
	เพื่อกำไร	สรรหาสมาชิก	เพื่อสร้างสรรค์	
	บริบทความเปลี่ยนแปลงจากเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์			
เน้นจักรกล	เน้น Technology	เน้น Balance	ปรับเน้น Human	เน้นมนุษย์
ตอบรับการนำเข้า เทคโนโลยีและ ปัญญาประดิษฐ์ให้ มากที่สุด ลดมนุษย์ ให้เหลือน้อยที่สุด	ผู้นำ เน้นกระตุ้นพัฒนา ทักษะสมาชิก ปัจจัยจูงใจ ความก้าวหน้า คำตอบแทน	ผู้นำ เน้นกระตุ้นการอยู่ร่วมกัน กับเทคโนโลยี ปัจจัยจูงใจ ความมั่นคง การทุนแรง ลด ภาระที่ไม่จำเป็น แรงจูงใจ ความสะดวก การผ่อนคลาย ลดความตึงเครียด แบบแผนงาน ความคิดสร้างสรรค์ การ ทดลองทำสิ่งใหม่ๆ ความพอใจในงาน รู้สึกมีพื้นที่เป็นส่วนหนึ่งใน ชุมชนขององค์การ	ผู้นำ เน้นกระตุ้นความ สร้างสรรค์บนฐาน ปัจเจกบุคคล ปัจจัยจูงใจ ความเป็นตัวของ ตัวเอง แรงจูงใจ อิสระ แบบแผนงาน ความแปลกไม่ซ้ำใคร ความพอใจในงาน อิสระในความ ปรารถนา	ปฏิเสธการปรับตัว ทางเทคโนโลยี เน้น มนุษย์ จินตนาการ ศิลปะ ตัดขาดจาก แนวทางธุรกิจ
ความขัดแย้ง แรง ต่อต้าน ความวิตก กังวลก่อนความรู้สึกละ บากแยกก่อนคนใน องค์การ	แรงจูงใจ ความอยู่รอด แบบแผนงาน นวัตกรรมใหม่ๆ ความพอใจในงาน ความรู้สึกละเป็นส่วน หนึ่งของนวัตกรรม	สัมฤทธิ์ผลงาน ผ่านเกณฑ์ เกณฑ์วัด ความสามารถทักษะ เพียงพอ การจัดการ อาศัยตัวชี้วัด มาตรฐาน	สัมฤทธิ์ผลงาน สะท้อนตัวตน เกณฑ์วัด มันไม่เหมือนใครมา ก่อน การจัดการ อาศัยอิสระ และเชื่อ ใจ	ขาดแผนที่ชัดเจน ขาดจุดร่วมเป้าหมาย สะท้อนความเป็น ปัจเจกสูงสุด
เมื่อเกิดมากขึ้นส่งผล ต่อการขยายตัว เป็น ผลกระทบต่อ จิตวิทยาทางสังคม				องค์การอยู่รอดได้ ยาก ส่งผลกระทบต่อ จิตวิทยา คนรู้สึกว่า บริษัทใหญ่คือ เป้าหมายที่มั่นคง
วงจรเศรษฐกิจเสื่อม ถอย มนุษย์ไม่มีงาน ทำ กำลังซื้อถดถอย เศรษฐกิจหดตัว ธุรกิจขาดทุน ล้มละลาย เหลือ บริษัทใหญ่รอด				ความยากลำบากของ การอยู่รอดของ องค์การขนาดเล็ก ใน การสรรหาคนเก่ง เช่น กรณีการขาด แคลนบุคลากร ใน ธุรกิจ Start up
ทุกคนทำงานอย่าง กระตือรือร้น เพื่อ บรรลุเป้าหมาย พัฒนาเพียงเพื่ออยู่ รอด ผลผลิตทำ เท่าที่จะบรรลุ เป้าหมายของ องค์การ	สมาชิกปรับตัว มีพื้นที่มนุษย์ในชุมชนขององค์การ ทุกคนมีเวลาสร้างสรรค์สิ่งใหม่มากขึ้น ปัญญาประดิษฐ์มาแบ่งเบาภาระ ผลผลิตถูกสร้างจากแรงบันดาลใจของมนุษย์ที่มีต่อ ความผูกพันทางใจกับองค์การ เกิดผลผลิตใหม่ ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ขององค์การ			ทุกคนทำงานตาม ความปรารถนาส่วน บุคคล ผลผลิตจะ บรรลุเป้าหมาย หรือไม่ ในเชิงการ แข่งขัน ไม่ใช่ปัจจัย ที่มีผลต่อสมาชิก
	สมาชิกต้องแข่งขัน ปรับตัว พัฒนา อย่างรวดเร็วเพื่อเอาตัวรอดจากการถูก แทนที่ด้วยเทคโนโลยี	สมาชิกมีอิสระใช้แรงปรารถนาส่วนตัว เป็นหลัก มากกว่าจะยอมปรับตัวตาม สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงของ องค์การ		

แผนภาพที่ 3 มุมมองกรอบแนวคิดการสรรหาสมาชิกเข้าสู่องค์การผ่าน 2 โลกทัศน์

ที่มา: ผู้เขียน

สุดท้ายการบีบคั้นจากแผนการพัฒนามนุษย์ทำให้มนุษย์ออกห่างจากความเป็นมนุษย์มากขึ้น เราไม่อาจพัฒนาเพื่อแข่งกับปัญญาประดิษฐ์ได้ แต่เราควรอยู่ร่วมกันบนมิติที่เกื้อหนุนกัน แต่สิ่งนี้ต้องได้รับการใส่ใจจากทั่วทุกภาคส่วนขององค์กรโดยเฉพาะผู้บริหารและเจ้าของกิจการ การสร้างองค์การที่สมดุลระหว่างการพัฒนามนุษย์และการใช้ชีวิตในองค์กรร่วมกันกับปัญญาประดิษฐ์ คือสิ่งที่ต้องออกแบบ

เพื่อสร้างจุดร่วมทั้งสองฝ่ายและสร้างความมั่นใจต่อการอยู่ร่วมกันในองค์การอย่างสร้างสรรค์ การสนับสนุนให้มนุษย์มีพื้นที่ในองค์การอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตในการทำงาน โดยมีเงื่อนไขที่เหมาะสมและสนับสนุนความสามารถที่โดดเด่นของมนุษย์ให้ลงตัว จะทำให้ปัญญาประดิษฐ์เป็นส่วนหนึ่งของพลังสนับสนุนการปลดปล่อยมนุษย์จากโลกทุนนิยมที่ดุเดือดจนจิตวิญญาณของมนุษย์เพื่อหล่อเลี้ยงวัฏจักรทางเศรษฐกิจที่ไม่รู้จบจนออกห่างจากโลกแห่งจิตนาการและคุณค่าทางใจ ปัญญาประดิษฐ์สมควรจะช่วยลดภาระและเปิดพื้นที่ให้มนุษย์ได้มีโอกาสใช้สมองซีกขวาให้กับองค์การ การที่มนุษย์มีเวลาที่ยืดหยุ่นสิ่งรอบตัวมากขึ้น เนื่องจากภาระการทำงานที่น้อยลงก็จะสนับสนุนคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีได้ แต่สิ่งนี้เกิดขึ้นได้ก็เมื่อองค์การปรับความสำคัญของการบริหารจัดการองค์การ การปรับวัฒนธรรมให้เกิดความสมดุล ข้อเสนอการพัฒนามนุษย์ต้องไม่ใช่สิ่งที่ท้ายที่สุดการพัฒนาทักษะในเชิงวิทยาศาสตร์ที่สุดท้ายย่อมจบลงที่การถูกทดแทนด้วยปัญญาประดิษฐ์ ทักษะที่พึงพัฒนาของมนุษย์ควรเป็นการสนับสนุนการทำงาน เพื่อผลิตสร้างคุณค่าและความแตกต่างบนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์ให้มนุษย์ไม่ใช่มุ่งเน้นแต่นำเสนอแนวทางการพัฒนาเพื่อแข่งขันทางธุรกิจ มองทุกอย่างเพียงต้นทุนกำไร คิดทุกอย่างด้วยกลไกตามหลักตัวเลข หากเป็นเช่นนั้นแล้วองค์กรก็จะออกห่างจากความเป็นมนุษย์และแสวงหาแต่ผลประโยชน์ที่คุ้มค่ามากที่สุด และนำไปสู่การลดทอนความเป็นมนุษย์รวมถึงลดทอนเหตุผลในการมีมนุษย์อยู่บนสมการขององค์การและสังคม ก่อความไม่มั่นคงทางจิตใจและความขัดแย้งทางจิตบนฐานของความเปลี่ยนแปลง ที่อาจพัฒนาไปสู่สงครามการพิสูจน์ความสำคัญ ระหว่างความสำคัญของการมีอยู่ของมนุษย์และเหตุผลของความจำเป็นในการใช้จักรกลปัญญาประดิษฐ์ต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

- ชนิดา จิตตรุทธะ. (2560). **วัฒนธรรมองค์การ ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิดา จิตตรุทธะ. (2549). **ความสอดคล้องระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับวัฒนธรรมปัจเจกบุคคลในการรับรู้ของสมาชิกองค์การ: ศึกษากรณีองค์การภาครัฐองค์การภาคเอกชน และองค์การภาคประชาสังคมในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bardwick, J.M. (2001). **In Praise of Good Business: How Optimizing Risk Rewards Both Your Bottom Line and Your People**. Canada: John Wiley & Sons.
- Barret, J. (2013). **Our Final Invention Artificial Intelligence and The end of Human Era**. New York: Thomas Dunne Books.
- Bolman, L.G., & Deal, T.E. (2003). **Reframing Organizations: Artistry, Choice, and Leadership**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Deal, T.E. & Kennedy A.A. (2000). **Corporate Cultures: The Rites and Rituals of Corporate life**. New York: Perseus Books.
- Fischer, G., & Nakakoji, K. (1992) Beyond the Macho Approach of Artificial Intelligence: Empower Human Designers-Do not Replace Them. **Artificial Intelligence in Design Butterworth-Heinemann**, 5(1), pp. 15-30.
- Handy, C. (1979). **God of Management**. London: Pan Books.
- Katz, D., & Kahn, L.R. (2005). Organizations and the System Concept. in Jay M., Shafritz, J., Ott, S., & Yong Suk Jang (Eds.). **Classics of organization theory** (pp. 347-358). Belmont: Thomson Wadsworth.
- O'Hare, G.P., & Jennings N.R. (1996). **Foundations of Distributed Artificial Intelligence**. New York: John Wiley & Sons.
- Dautenhahn K. (2007). Socially Intelligent Robots: Dimensions of Human-Robot Interaction. **Philos Trans R Soc Lond B Biol Sci**, 362, pp. 609-704.
- Gulick L.H. (2005). Notes on the Theory of Organization. in Jay M., Shafritz, J., Jay M., Shafritz, J., Ott, S., & Yong Suk Jang (Eds.). **Classics of organization theory** (pp. 66-77). Belmont: Thomson Wadsworth.
- McGregor, D. (1960). **The Human Side of Enterprise**. New York: McGraw-Hill.

- O'Connor, G.C., & Rice, M.P. (2013). A Comprehensive Model of Uncertainty Associated with Radical Innovation. **Journal of Product Innovation Management**, 30, pp. 2–18.
- Murphy R.R. (2004). **Human-Robot Interaction in Rescue Robotics**. Tampa: University South Florida.
- Saks, A.M. (2004). **Organizational Behavior: Understanding and Managing Life at Work**. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Edgar, S. (1985). **Organizational Culture and Leadership**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Taylor, F.W. (1911). **The Principles of Scientific Management**. New York: Harper and Brothers.
- Weick, K.E. (1979). **The Social Psychology of Organizing**. Massachusetts: Addison-Wesley.
- Weick, K.E., & Browning, L.D. (1986). Argument and Narration in Organizational Communication. **Journal of Management**, 12(2), pp. 243–259.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

รายละเอียดการส่งบทความจัดพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีจัดทำวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเปิดรับผลงานวิชาการประเภท บทความวิจัย บทความวิชาการ สำหรับการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ภายใต้เงื่อนไขว่า จะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นมาก่อน และบทความที่ได้รับการตีพิมพ์จะมีการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) และกองบรรณาธิการ

รูปแบบการเขียนบทความ

1. บทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษหรือภาษาจีน โดยมีจำนวนหน้าของเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงรวมทั้งสิ้นไม่เกิน 15 หน้า ภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ภาษาจีนใช้ตัวอักษร Simsun
2. ข้อปฏิบัติการพิมพ์แต่ละหัวข้อ/ส่วนประกอบ

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
1.	ขนาดเล่มวารสาร	เล่มวารสารมีขนาด <u>18.7 x 26 เซนติเมตร หัวกระดาษ 2 เซนติเมตร ท้ายกระดาษ 1.5 เซนติเมตร ก้นซ้าย 2 เซนติเมตร ก้นขวา 1.5 เซนติเมตร</u>
2.	ชื่อบทความ	ระบุชื่อบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ <u>ขนาดตัวอักษร 24 พอยท์ ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 20 พอยท์ ชนิดหนา</u> ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ
3.	ชื่อผู้เขียนบทความ	<u>ระบุชื่อผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) ทุกคนทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ</u> ขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ภาษาจีน ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ไว้ชิดด้านขวาหน้ากระดาษ
4.	สังกัดผู้เขียนบทความ	<u>ระบุวุฒิการศึกษา ชื่อสถาบันการศึกษาหรือวุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ สถานที่ทำงาน e-mail</u> ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ภาษาจีน ขนาดตัวอักษร 8 พอยท์ ไว้ที่เชิงอรรถท้ายหน้า
5.	บทคัดย่อ	บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีความยาว <u>ไม่เกิน 300 คำ และมี 1 ย่อหน้าเท่านั้น</u>

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
6.	คำสำคัญ	ระบุคำสำคัญ 3-6 คำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไว้ท้ายบทคัดย่อ
7.	เนื้อหา	• หัวข้อใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดหนา วางไว้ชิดขอบซ้ายส่วนรายละเอียดใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ธรรมดา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดธรรมดา • การเขียนบทความแต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้ 1. บทความวิจัย ประกอบด้วย 1.1 บทนำ 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย 1.3 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) 1.4 วิธีดำเนินการวิจัย - ประชากร - เครื่องมือ - การเก็บรวบรวมข้อมูล - การวิเคราะห์ข้อมูล 1.5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย 1.6 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 1.7 บรรณานุกรม 2. บทความวิชาการ ประกอบด้วย 2.1 บทนำ 2.2 เนื้อเรื่อง 2.3 บทสรุป 2.4 บรรณานุกรม
8.	ตารางและกราฟ (ถ้ามี)	ตารางที่แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล
9	รูปภาพ	รูปภาพประกอบให้ส่งต้นฉบับเป็นภาพถ่ายหรือสไลด์ที่มีความคมชัด และส่งจัดไฟล์รูปภาพเป็นนามสกุล JPEG, PNG

รูปแบบเขียนการอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรม

1. การอ้างอิง

การอ้างอิงเป็นการนำข้อมูลจากการศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาใช้เป็นหลักฐานในการสนับสนุน และระบุที่มาของเนื้อหาที่นำมาอ้างอิงอย่างชัดเจน ซึ่งแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1.1 การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (in-text citation)

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาใช้ระบบนาม-ปี ซึ่งระบุแหล่งที่มาของเนื้อหาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องโดยใช้วงเล็บแทรกในส่วนต้นประโยค ท้ายประโยค หรือในเนื้อหา โดยการอ้างอิงแทรกในเนื้อหานี้จะปรากฏด้วยในส่วนท้ายเล่ม (บรรณานุกรม) โดยในกรณีที่ผู้เขียนเป็นชาวต่างประเทศให้ขึ้นต้นด้วยนามสกุล และตามด้วยชื่อย่อ

1.2 การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (footnote citation)

การอ้างอิงแบบเชิงอรรถให้ใช้เฉพาะเชิงอรรถขยายความเท่านั้น โดยการอ้างอิงแบบการขยายความเนื้อหา เป็นส่วนที่ช่วยเพิ่มเติม หรือขยายความข้อมูลโดยการบอกถึงแหล่งที่มาไม่ควรซ้ำซ้อน ควรเขียนเป็นประโยคสั้น ๆ กระชับรัดกุมและเข้าใจง่าย ซึ่งหากมีความยาวมากเกินไปควรนำไปใช้อ้างอิงแทรกในเนื้อหา

2. บรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิง

การเขียนบรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิงเป็นการรวบรวมเพื่อระบุถึงแหล่งที่มาและเป็นการแสดงจริยธรรมทางวิชาการของผู้เขียน รวมทั้งใช้ในการติดตามข้อมูลต่อหากมีผู้ที่สนใจจะศึกษาต่อ ดังนั้นวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จึงได้กำหนดการอ้างอิงและบรรณานุกรมเพื่อให้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งฉบับ โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงและบรรณานุกรม APA 6th

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา

1. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่งคนเดียว

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname,/Year,/pp.)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า24)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า24)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า24-31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า24-31)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า24-27, 31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า24-27, 31)
Adam (2010)	(Adam, 2010)
Adam (2010, p. 14)	(Adam, 2010, p. 14)
Adam (2010, pp. 14-18)	(Adam, 2010, pp. 14-18)
Adam (2010, pp. 14, 18-20)	(Adam, 2010, pp. 14, 18-20)

2. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 2 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1และคนที่ 2/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname 1/and/Surname 2/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1และคนที่ 2,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname 1/&/Surname 2,/Year,/pp.)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45-50)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45-50)
Drucker and Keegan (2009)	(Drucker & Keegan, 2009)
Drucker and Keegan (2009, p. 156)	(Drucker & Keegan, 2009, p. 156)
Drucker and Keegan (2009, pp. 156-159)	(Drucker & Keegan, 2009, pp. 156-159)

3. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 3 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname 1,/2,/and/3/(Year, pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname 1,/2,/and/3,/Year,/pp.)
คมศร เมธิกุล, นัสดา คมคายและกิ่งแก้ว ทวีชัย(2553)	(คมศร เมธิกุล, นัสดา คมคายและกิ่งแก้ว ทวีชัย, 2553)
คมศร เมธิกุล, นัสดา คมคายและกิ่งแก้ว ทวีชัย (2553, หน้า 16-22)	(คมศร เมธิกุล, นัสดา คมคายและกิ่งแก้ว ทวีชัย, 2553, หน้า 16-22)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992, pp. 23-25)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992, pp. 23-25)

4. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 4-5 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/.../และคนที่ 5/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname 1,/.../and/Surname 5/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/...และคนที่ 5,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname 1,/.../&/Surname 5,/Year,/pp.)
กมลศรี สมใจ, ชาริณี บุญญสิทธิ์, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข็มจิรา และจิราพร จรแก้ว (2555, หน้า 187-193)	(กมลศรี สมใจ, ชาริณี บุญญสิทธิ์, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข็มจิรา และจิราพร จรแก้ว, 2555, หน้า 187-193)
Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, and Santum (2005, pp. 35-38)	(Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, & Santum, 2005, pp. 35-38)

5. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 6 คน หรือมากกว่า

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname 1/et al./(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname 1/et al.,/Year,/pp.)
ศรีสุภา รัตนา และคณะ (2550, หน้า 9-21)	(ศรีสุภา รัตนา และคณะ, 2550, หน้า 9-21)
Green et al. (2009, pp. 44-47)	(Green et al., 2009, pp. 44-47)

6. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่งใช้นามแฝง

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อนามแฝง/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อนามแฝง,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
ทมยันตี (2540, หน้า 49-53)	(ทมยันตี, 2540, หน้า 49-53)
Omega (2002, p. 51)	(Omega, 2002, p. 451)

7. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่งมีบรรดาศักดิ์ ยศ หรือฐานันดรศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พล.ต. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2524, หน้า 14-15)	(พล.ต. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2524, หน้า 14-15)
คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต (2525, หน้า 9)	(คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต, 2525, หน้า 9)

8. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อสมณศักดิ์/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อสมณศักดิ์,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (2552, หน้า 8-12)	(พระพรหมมิ่งคลาจารย์, 2552, หน้า 8-12)

9. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหางานที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งหรือชื่อบรรณาธิการ

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ “ชื่อบทความ”/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (“ชื่อบทความ”/,ปีที่พิมพ์,/หน้า)
“สหรัฐอเมริกา กับ เวียดนาม” (2530, หน้า 3)	(“สหรัฐอเมริกา กับ เวียดนาม”, 2530, หน้า 3)
“Instruction in Junior” (1987, pp. 57-58)	(“Instruction in Junior”, 1987, pp. 57-58)

10. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหางานที่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ม.ป.ป./,หน้า) Surname/(n.d./,pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ม.ป.ป./,หน้า) (Surname,/n.d./,pp.)
คมทวน คันธู (ม.ป.ป., หน้า 18)	(คมทวน คันธู, ม.ป.ป., หน้า 18)
Daly (n.d., pp. 25-26)	(Daly, n.d., pp. 25-26)

11. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากการสัมภาษณ์หรือการติดต่อส่วนตัว

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ปี) Name/(personal communication,/M/D,/Y)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ปี) (Name,/personal communication,/M/D,/Y)
ยุพิน เตชะมณี (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)	(ยุพิน เตชะมณี, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)
ยุพิน เตชะมณี (การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, 19 พฤษภาคม 2557)	(ยุพิน เตชะมณี, การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, 19 พฤษภาคม 2557)
C.M. Nyamboga (personal communication, March 19, 2006)	(C.M. Nyamboga, personal communication, March 19, 2006)

12. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากข้อมูลที่ถูกอ้างถึงในเอกสารอื่น

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname/(as cited in/Surname,/Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล/อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname/as cited in/Surname,/Year,/pp.)
กุลธิดา ท่วมสุข (อ้างถึงใน อุษณีย์ ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)	(กุลธิดา ท่วมสุข อ้างถึงใน อุษณีย์ ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)
Miller (อ้างถึงใน ณรงค์ ป้อมบุญพา, 2526, หน้า 4-6)	(Miller อ้างถึงใน ณรงค์ ป้อมบุญพา, 2526, หน้า 4-6)
Maslow (as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)	(Maslow as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ./ (ครั้งที่พิมพ์)/ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.
	สุทธิ ตัดติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2554). แบบแผนการวิจัยและสถิติ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง.
	ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 . (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน
	Wonnacott, T.H., & Wonnacott, R.J. (1969). Introductory Statistics . (5 th ed.). Singapore: John Wiley and Sons.
	American Library Association. (1963). Let's Read Together: Books for Family Enjoyment . Chicago: American Library Association.
บทความในหนังสือรวมเรื่อง	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก./ Ed./ Eds.)/ ชื่อหนังสือ/ (หน้า/ เลขหน้า)/ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.
	จุลพรรณ ศุภพารานนท์. (2548). ศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา. ใน สุวรรณ สันต์ธนะวานิช (บ.ก.). ศาสนศิลป์ในชุมชนธนบุรี (หน้า 69-90). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
	ทัศนีย์ หาญพล และรุ่งฟ้า ธิโนทัย. (2548). การจัดการในงานวิเคราะห์สารสนเทศ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการวิเคราะห์สารสนเทศ (หน่วยที่ 8). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
	Druxman, R. (2003). Designing Opportunities for Learning. in Norton, P., & Wiberg K.M. (Eds.). Teaching with Technology (pp. 17-41). Canada, OT: Thomson Wadsworth.
บทความในวารสาร	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร,/ ปีที่(ฉบับที่)/ หน้า/ เลขหน้า.
	วัฒน์ จุฑะวิภาต. (2556). ผ้าทอกับชีวิตคนไทย. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี , 6(2), หน้า 103-126.
	Carter, J.S., Corra, M., Carter, S.K., & McCrosky, R. (2014). The Impact of Place? A Reassessment of the Importance of the South in Affecting Beliefs about Racial Inequality. The Social Science Journal , 51(1), pp. 12-20.

หนังสือแปล	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่งดั้งเดิม./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือฉบับแปล./แปลจาก/ชื่อเรื่องเดิม/โดย/ชื่อผู้แปล./ (ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.
	เจมส์ อาร์. โดตี. (2562). เราทุกคนล้วนมีร้านเวทมนตร์อยู่ในใจ. แปลจาก Into the Magic Shop โดย นที สาครยุทธเดช. กรุงเทพฯ: อมรินทร์บุ๊คส์.
รายงานการวิจัย	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่องานวิจัย./สถานที่พิมพ์:/หน่วยงาน.
	วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2555). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนามาตรฐานอาหารแปรรูปจากเห็ดนางฟ้า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, สถาบันวิจัยและพัฒนา.
	Hassen, N. (2013). A Literature Review: The Neurological Effects of a Spinal Manipulable Therapy. USA, MA: Harvard University.
เอกสารรายงานการประชุมทางวิชาการ	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ/ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก./Ed./Eds.)(ถ้ามี)./ ชื่อการประชุม./ (หน้า/เลขหน้า)./สถานที่พิมพ์:/หน่วยงาน.
	ธวัชพล คงน้อย, ศกร คุณวุฒิฤทธิ์ธน, ธนาทิพย์ สุวรรณโสภีและอภิญา หิรัญวงษ์.(2552). ปัจจัยที่มี อิทธิพลและสหสัมพันธ์ระหว่างปริมาณและคุณภาพน้ำเชื้อพ่อพันธุ์โคนมที่เลี้ยงดูในเขตภาค กลางของประเทศไทย ใน การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47: สาขาสัตว. (หน้า 182-190). กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
	Nyamboga, C.M., & PrapatPawinan. (2001). Copyright and Right of Digital Information: Challenges to Information Professionals. In H.K. Kual& E. Ramma Reddy (Eds.), Library and Information Networking: NACLIN 2001. (pp. 408-420). Delhi: Developing Library Network.
วิทยานิพนธ์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์/ปริญญาโท/ปริญญาเอก/ดุษฎีนิพนธ์/ การศึกษาค้นคว้าอิสระ) ชื่อปริญญา/สาขาวิชา./ชื่อมหาวิทยาลัย.
	อัครพล นิยมลรัตน์. (2554). แบบจำลองการจัดการความรู้สำหรับการบ่มเพาะธุรกิจ ในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา,มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
	PrapatPawinan. (2005). Appropriate Tree Species and Techniques for Direct Seeding forForest Restoration in Chiang Mai and Lamphun Provinces. Unpublished Master's Thesis, Chiangmai University.

บทความในนิตยสารหรือหนังสือพิมพ์	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ/(ปีที่พิมพ์/เดือน/วันที่ (ถ้ามี))/ชื่อบทความ/ชื่อนิตยสารหรือชื่อหนังสือพิมพ์/ ปีที่/หน้า/เลขหน้า.
	ส้มโอมือ. (2558, มีนาคม). อาหารบำรุงสมอง. กุลสตรี , 20, หน้า 37-40.
	ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร. (2560, พฤศจิกายน 8). อนาคตจีน-อเมริกา. เดลินิวส์ , หน้า 6.
	Kington, J. (2005, December 23). East Timor's Search for Justice. Bangkok Post , p. 12.
คำสั่ง ประกาศ หนังสือสั่งการ	
รูปแบบ	ชื่อหน่วยงานเจ้าของเอกสาร/(ปี/เดือน/วันที่)/ชื่อคำสั่งหรือชื่อเอกสาร/เลขที่เอกสาร (ถ้ามี).
	มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2551, เมษายน 22). ระเบียบมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าด้วยความมั่นคงปลอดภัยของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พ.ศ. 2551.
ราชกิจจานุเบกษา	
รูปแบบ	ชื่อกฎหมาย/(ปี/วันที่/เดือน)/ราชกิจจานุเบกษา/เล่มที่/ตอนที่/หน้า/เลขหน้าที่ใช้อ้างอิง.
	ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การแบ่งส่วนราชการในมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. (2542, 12 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา . เล่มที่ 116 ตอนพิเศษ 79 ง, หน้า 17-18.
เอกสารโบราณ	
รูปแบบ	ชื่อเรื่อง/[ประเภทของเอกสาร]/(ปีที่สร้าง)/ลักษณะเส้นหรือรายละเอียดของเอกสาร (ถ้ามี)/ ชื่อหน่วยงานที่เป็นเจ้าของ/เลขที่เอกสาร.
	กฎกระทรวงกลาโหมให้แก่พระยานครศรีธรรมราช จ.ศ. 1173 [กระดานเพลา]. (จ.ศ. 1173). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นดินสอ. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 15 หมวดจดหมายเหตุ กท.ร.2.
	ความทรงจำเรื่องกรุงเก่าเสียแล้วเจ้าตากมาตั้งเมืองธนบุรี[หนังสือสมุดไทยดำ]. (จ.ศ. 1129). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นขาว. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 28 หมวดจดหมายเหตุ ธบ.
พระไตรปิฎก	
รูปแบบ	ชื่อพระไตรปิฎก/เล่มที่/(ปีที่พิมพ์)/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์.
	สุตตขุ. ขุททกปาฐมมปทคาถา สุตตนิปาตา เล่มที่ 25. (2537). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
เอกสารอิเล็กทรอนิกส์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่เผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต)/ชื่อเรื่อง/สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบน อินเทอร์เน็ต
	มนิรัตน์ ก้องโสตร์. (2555). หอยหลอด. สืบค้นจาก http://www.nicaonline.com/articles3/site/view_article.asp?idarticle=11
	Blood, R. (2000). A History and Perspective. Rebecca's Pocket . Retrieved from http://www.rebeccablood.net/essays/weblog_history.html

บทความจากวารสารออนไลน์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ.ชื่อวารสาร/ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)./หน้า/เลขหน้า./สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต
	ธีระ รุ่งธีระ. (2552). การศึกษาปัญหาการออกเสียงภาษาฝรั่งเศสของผู้เรียนชาวไทย. วารสาร สงขลานครินทร์ , 13(1), หน้า 857-869. สืบค้นจาก http://www.tci-thaijo.org/index.php
	Crane, G. (2006). What do You do with a Million Books? D-Lib Magazine , 12(3), Retrieved from http://www.dlib.org/dlib/03crane.html
จดหมายข่าวออนไลน์	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์./เดือน/วันที่)./ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสารหรือชื่อหนังสือพิมพ์./ สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต
	ทีมข่าวภูมิภาค. (2553, มกราคม 14). รุกอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมกว่า 200 ไร่. ไทยรัฐออนไลน์ . สืบค้นจาก http://www.thairath.co.th/content/region/58641
คลิปวิดีโอจากยูทูป	
รูปแบบ	ชื่อ Username./ (ปี./เดือน/วันที่)./ชื่อเรื่องคลิปวิดีโอ/[Video File]./สืบค้นจาก URL
	โพลีพลัส เอ็นเตอร์เทนเมนต์. (2561, พฤศจิกายน). 3 แสบ “เคน-เต้ย” คงแขน ฆ่าทั้งหมด เปลือก!กองละครมีเพียงรัก [Video File]. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=ewRga15
	GEICO Insurance. (2013, May 22). GEICO Hump Day Camel Commercial-Happier than a Camel on Wednesday [Video File]. Retrieved from http://youtu.be/kWBhP0EQ

*** สามารถส่งบทความออนไลน์ได้ที่ ***

https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru